

MICHAELIS ANGELI PALEOLI
JURISCONSULTI LYCIENSIS
in Alma Urbe Romæ Professoris &c.

PRAXIS SUCCINCTA

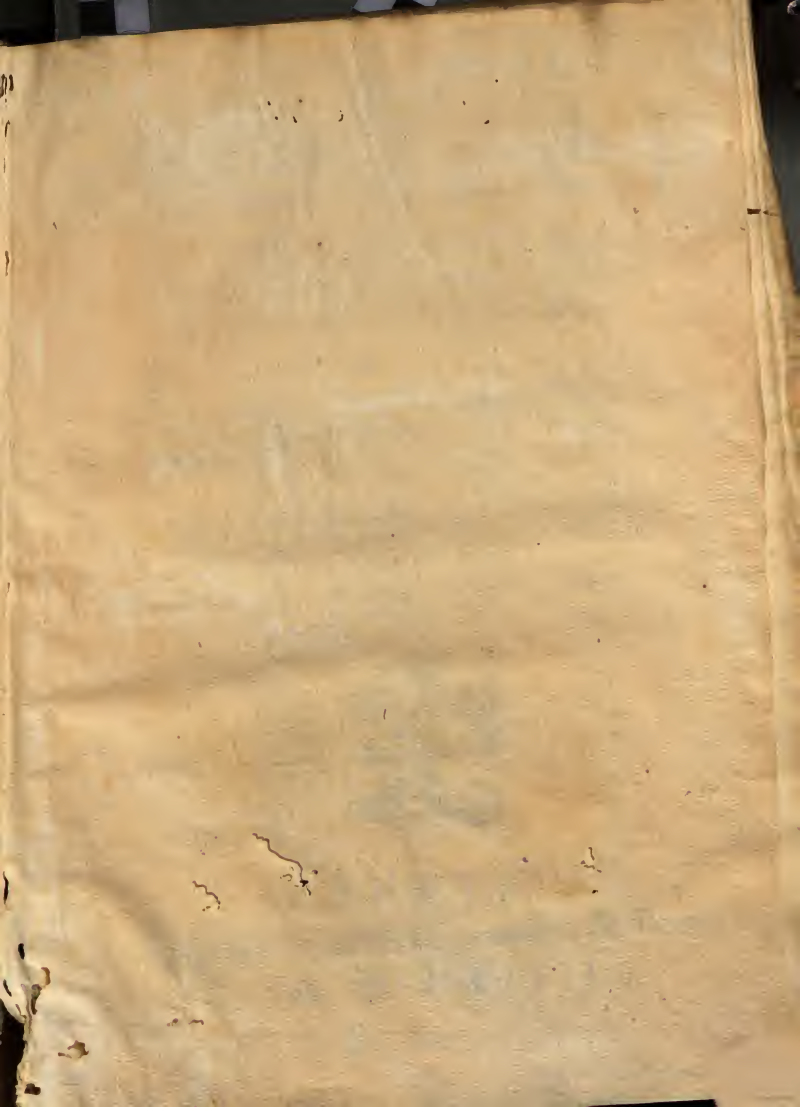
*Ad suos Adjutores Studii super ritè, & rectè inspiciendis
Processibus, ac assabrè efformanda ipsorum Visura, Ad-
notatione, Spolio, Repertorio, Restrictu, Allegatione,
Summario, Responsione, Replicatione, & Voto,
secundum juris regulas, & formularum notas,
non adhuc ab aliis propositas, pro bono
effectu discussionis Causarum*

NUNCQUE PRIMUM

Ad Pragmaticorum commoditatem in lucem edita, cum
Elencho rerum gestarum Authoris probatarum, cumque
Constitutione SS^mi D.N.D. BENEDICTI P.P. XIV.
de damnis datis, ac cum Indice Rubricarum &
Conclusionum locupletissimo, ex diligentia
Adjutoris Studii Civis Cosmopolitani
MARCI ANTONII RONCISVALLE.

Excudebat Romæ Antonius de Rubéis SUPERIOR FACULTATIS
ANNO MD. LV. CCLII.

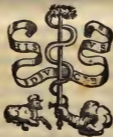
DISTINCTIONES
BARTOLI
DE SAXOFERRATO,
IVRIS INTERPRETVM CORYPHAEI
quibus tota fere Iuris Ciuilis
ſcientia continetur:

*In Tabulas ſue ſchematicas CCCCXXXIII. facilioris memoria,
maioriſq; commoditatis gratia redacta, atque collecta à
Clariffimo atque doctiſſ. Schola Bononiſis Doctore
MARIANO SOCINO Iuniore:*

Nuncq; demùm ad Publicam ſtudioſorum utilitatem in lucem edita.

*ACCESIT ſingularum Theſum, ſue Rerum, quae ſingulis Schematicis tractantur,
ordine Alphabetico digeſtus INDEX:*

Quo & in hac parte multorum deſiderio ſatiſfieret, & occupatiores longiore
quærendi moleſtia leuantur.

V E N E T I I S,
Ex Officina Franciſci Laurentini, de Turino.
M. D. L X I I I I.

Ex leg. Joſeph. Argenti P. A.

ILLUSTRATIONES

BAR TOLL

DE SAXONIA

IVRIS ET MORTUORUM

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

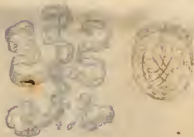
LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

LIBER PRIMUS

V E N E T I I S

Ex Officina Francisci Laurentini, de Verona.

M. D. L X I I I

ILLVSTRISSIMO AC GENEROSISSIMO

PRINCIPI, D. IVLIO DVCI BRVNSVICENSI AC

LVAEBVRGBENSI, DOMINO SVO

CLEMENTISS. S. P. D.

I quàm cum publicis tum priuatis rebus insignia commoda atq; magnifica præmia Iuris scientia adfert, tam uia ad eius sacra ingredienda, expedita plana; esset: nã, qui ad eam pernoscendam, quod dicitur, uelisq; & remis minimè contenderet, ut & suæ & publicæ utilitatis negligens, merito culpari posset. Quæ etenim actio uel publicis uel priuatis commodis conuenientior susciperetur, quàm disciplinæ ciuili, unico Reipub. præsidio uacantem, de salute uel facultatibus periclitantes protegere, suaq; doctrina defendere, facinorosorù grassantè rabiem reprimere, eorumq; ui atq; malitia oppressos erigere, suum uirtuti honorè tribuere, improbitatem quibus digna est pœnis afficere: cumq; hominum animi ed traducti fuerint, ut nec in domesticorù nec extraneorù negociorum tractatione quicquam a Iuris legumq; norma alienum faciant, sed uirtutes amplectantur, pari; inter se iure placidè uiuant, nõ tantum ocio ac tranquillitate apud ipsos, sed & amplissima dignitate, summisq; honoribus frui? Sedenim, cum uia ad eius cognitionem confragosis anfractibus ac pluribus difficultatibus obstructa, molestisq; quàm maximis circumfusa sit, si qui cunctantius quàm promptius eam ingrediendam arbitrantur, excusatione quàm reprehensione digniores esse uidentur. Et si enim a Iustiniانو, ad Iurisprudentiã a se constitutam, discendam ea methodus præscripta extet, quæ obseruata discentem facili iuris cognitione imbuere, & spe pulcherrima implere possit, ea Rempub. in partibus illi credendis rectè posse gubernari: tamen cum ipsa tẽporibus Iustiniани per Imperij Romani tristissimam uastationem, ac bellicos barbararum gentium insultus continuos collapsa, post annos amplius sexcentos autoritate laudatissimi Imperatoris Lotharij Saxonis quasi postliminio in Scholas & forum reduceretur, qui ad illam excolendam illustrandamq; accesserunt, partim uana gloriæ ambitione, partim ueræ germanæq; doctrinæ ignorantia, eam docendi uiam sectati sunt, quæ non tantum edicto Iustiniани contraria, sed & summis difficultatibus, atq; confusione permixta, maiorem litigandi cauillandi; quàm iustitiæ & æquitatis rationem commonstrare putatur. Siquidem glossandi materia, quæ circa obscuriorum Iuris locorum declarationem, aut eorum quæ inter se pugnare uiderentur conciliationem uersaretur, a prioribus incredibili diligentia absumpta: qui ipsis succedere, ambitiosa contentione, non in legum ipsarum enodatione, sed in declarandis aliorum glossematis occupati, Commentariorum syluam congerere, singula

EPISTOLA

Glossarum uerba prolixis interpretationibus dilatare, superuacuas & ociosas quaestiones inculcare, opiniones opinionibus cōfertissimo cumulo conglomerare, de rebus impertinentib. loco alienissimo disputare, deniq; argutis disputationibus, ac sophisticis cauillis receptas ac utiles sententias euertere, indissolubilia contexere, suis se acuminibus compungere, ac mutuis ueluti telis ac uulneribus ita conficere coeperunt, ut Iuris prudentia atyroglosia obruta, tricus quaestionū inuoluta, miserabili inordinatione discerpta, procellis opinionum prostrata, nec certi uel firmi quidquam habere, nec ullo labore uel atate ulla percipi posse credatur.

Licet autem hoc felicissimo & præcellentiu ingeniorū feracissimo seculo, complures ingenij acumine, eruditionis copia, scientia linguarum, cognitione antiquitatis, ac iudicij perspicacia præstātes uiri extiterint, qui, ut Iuris prudentiam Iustinianam in ueterem dignitatem maiestatemq; restituerent, ista docendi ratione reiecta, pleniorē & faciliorem, a ueterum Iureconsultorum germana simplicitate & elegantia petitam discētib. luculenter ostenderint: nec qui luce ostensa tenebras sequendas nihilominus duxerit, probandus esse uideatur: tamen cum ratio a superiorum temporum interpretibus obseruata, amplius ducentis abhinc annis in Scholis constanter usurpata, & inde cum discipulis in lucem fori traducta, ac etiam testimonio clarissimorum huius seculi Iureconsultorum approbata sit, firmiter asseuerantium sine illa Ius nostrum consistere non posse, nec nisi Iudicijs mutatis, eius mutationem commodē attentari: fit, ut qui consuetudini receptæ se subiiciendo, uitia ætatis superioris temporibus magis quàm hominum ingenijs tribuenda ducat, præter fructum consilij sui non tenuem, humanitatis quoq; laudem eximiam ferat.

Vt etenim vulgari isti docendi rationi & inutilium quarundam rerum tractatio, & opinionum uarietas admixta sit: quæ hæc tamen iniquitas erit, temporis infelicissimi consideratione postposita, non tantum bonorum uirorum conatus, qui quasi imaginem ueteris Imperij nobis restituerunt, tenebris Iuris (quātum in illa Romanæ antiquitatis ignoratione puriorumq; literarum inscitia fieri potuit) pro uirili succurrerunt, posteritati inueniendi meliora cōmonstrarunt, iudiciaq; barbaricis ritibus antiquitatis, ad legum Romanarum præscriptum constituerunt, atrociter & fastidiosè incesse: sed & quæcunq; ab ipsis tradita, vulgoq; recepta sunt, probrose iugillare, atq; hostiliter subuertere? Recte uetustas admonuit, inueteratæ cōsuetudinis uitia, si non sint enormia, dissimulanda potius, quàm mutanda: quod legum receptorum temeraria mutatio nunquam sine maximis motibus fieri possit. Quare & Paulus noster prudenter præcipit: Minimè mutanda, quæ interpretationē certā semper habuerūt. & grauissime Alcibiades Thucydideus cēset, τῶν ἀληθῶν ἀσφαλῆστα τὰ τεταταμένα, οἱ δὲ τῶν ἀπείρων ἤδησι καὶ

ἡμεῖς δὲ καὶ ἄλλοι δὲ ἴσμεν ἡμεῖς ποῦ τὰ ἀγαθὰ εἰσὶν. Idemque de vulgari docendi ratione commode dici poterit. Publicè quidem expediisset, edictū Iustiniāni, & methodum ab ipso præscriptam, religiosè obseruatam, nec ei priorū autoritate derogatum esse: sed quomodo uel curiositate, uel insitoto hominibus nouitatis studio, res & in scholis & foro eò deducta est, ut legislatoris iussum consuetudo superasse uideatur: ei cedere, quàm paucarum friuolarum inaniumque rerum consideratione frustra obniti, præstiterit. Quid enim, si quæ friuola atque inutilia interdum adferantur: propterea ne utilia, necessaria, atque honoris commendatione dignissima repudiabuntur? nec nos iuxta præceptum Lucretij,

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem sectabimur aurea dicta?

Et si quæ uel disputandi argutijs ad incertitudinem perducta, uel disceptandi studio inuolucris intricata sunt, an non modum sese inde expediendi a ueterum Iureconsultorū prudentia mutare licet? Nam cum & apud ipsos olim sectæ, ac tanquam disciplina familiarum, Casio Longino & Licinio Proculo authoribus ortæ, ac per discipulos ipsorum auctæ, & longè lateque propagatæ essent: prudentiores ea ratione opinionū scopulos præternauigasse leguntur, ut dissentientes doctrinas uel distinguendo attemperarent, uel temperamento deficiente ueritatem sequerentur, uel ea dubia communiorē opinionem eligerent. Nam ut temeritatis esse arbitrabantur, uiros sapientiæ gloria conspicuos uel statim errori subdere, uel quod temperata resolutione placari poterat uelle subuertere: sic cum multis sentire, uel etiam errare, non nihil esse norunt, ubi res dubia est, nec constat certa ratione errorem subesse. Sic Celsius distinctionis temperamento utitur in l. dicere. ff. de arbit. & Paulus in l. j. §. ad ipse. ff. de acquir. pos. ff. de l. illud quoque. in princip. ff. de petit. hæred. l. si cum exceptione. §. sed si quis. ff. quod met. causa. Ac idem ueritate proposita, Quinti Mutij sententiā reprobatur, l. possideri autem. §. si. ff. de acquir. possess. & Ulpianus in re dubia communiorē sequitur, l. j. ff. de off. quæ sit.

Et si uerò comparatione Celsianorum & Proculianorū tanto nos ipsis infeliciores esse uidemur, quanto illi uiros in omni doctrina clarissimos imitari sunt: & præsens Iuris prudentia squalida tetraque barbarie deformata, uix umbras ipsorum sequitur: tamen cum hæc infelicitati temporum magis quàm hominibus ipsis sint imputanda: ac ita studiorum iuris ratio hoc tempore sit comparata, ut qui ea ad usum forensē transferre uelit, ei interpretum (qualescunque hi etiam fuerint) doctrina necessariò sit cognoscenda: delectu maiore quàm neglectu in ipsis uersari, non pessimi consilij esse uidetur. Nam ut Romanæ antiquitatis, elegantiorumque literarum cognitione destituti, ad Iuris interpretationem accesserint: hac tamen sola excepta, quidam tanta ingenij atque iudicij laude, in innumerabilibus dubitationibus

Iuris dissoluendis uersati fuere, ut ipsorum opera ad multarum causarum negociorumque decisiones non utilis tantum, sed & (præstantissimorum Iuris professorum testimonio) necessaria sit. Quid etenim optimi illi uiri in tanta seculi sui barbarie, ingenio sublimi, indefatigabili diligentia, in exhaustoque labore, nulla neque ualetudinis, neque priuæ rei ratione habita, aut non acutissimè excogitarunt, aut fufissimè non explicarunt, aut in quæstionem uocatum diligentissimè non discusserunt? Qua quidem in re præ cæteris Bartoli, istius celebratissimi, opera insigni cum laude emicuit. Nam cum superioris seculi altercationibus Ius uniuersum obtenebratum, ac opinionum labyrinthis inuolutum esset: ipse quasi diuinitus ad id illustrandum excitatus, ut certum Ius colligeretur, in distinguendis factorum speciebus tam dextrum ac sanum iudicium adhibuit, ut a generis sui generis interpretibus Lucerna, Lumen, ac Speculum Iuris, Legistarum magister, ac ueritatis pater diceretur, & regnorum quorundam constitutione sancitum sit, in opinionibus contradictorijs, eius tanquam principaliori stari debere. Cum itaque placita ipsius uarijs distinctionibus ac subdistinctionibus referta, ad multarum discrepantiarum conciliationem, & solidam uniuersalium Iuris thesium cognitionem facere, Iureconsultissimi quiq; perspicerent, fuere, qui illa dissoluta, & partibus ac membris suis distributa, dispositione, quoad eius fieri potuit, perspicua, Tabulis seu schematicis delinearent. opera cum ad intelligendum & recordandum, tum etiam iudicandum accommodatissima. Nam docendi ratio partitione distributa, generibus distincta, formis notata, denique serie certa comprehensa, non tantum celeritatem intelligendi confusione implicatam instruit, & res perceptas memoriæ tenaciter infigit: sed & iudicium in cognoscendo auerit, quid quo loco, & quam aptè dicatur, quid cuiusque sit consequens, quæ ratio, quæ causa singulorum monstrans: denique a primis ad ultima quasi finem & metam progrediendo, animum prospicientem ubi cogitationes ac curam insistere necesse sit, delectatione singulari reficit. Eæ ipsæ delineationes, cum a me Scholæ Italicæ obeunte, cura sedula descriptæ, ac superiore anno in Germaniam reuerso, typographo, uiro optimo, ac rei literariæ promouendæ studiosissimo, Ioan. Oporino comonstratæ fuissent: ille, qui editioni Bartoli recens a suis ciuibus adornatæ ipsas aliquid comendationis, publicis autem studijs non parum utilitatis adferre posse iudicaret, sedulo ut eas sibi ad imprimendum communicarem, mecum agere cœpit. Ego uerò, licet consensum in publicatione operæ alterius inciuilem uideri posse perspicerem, & seculi huius nasutissimi de hoc facto iudicium reformidarem: tamen illius uoluntati morem gessi, maximè cum editionem ipsarum citra alienæ industriæ interuersionem commodis publicis coniunctam agnoscerem, singulari cum cupiditate, ut

N V N C V P A T O R I A .

quæ laus auctori ipsorum debetur, ea illi cum prædicatione illustri conferri potuisset. Verùm cum, an Clarissimi & immortalitate dignissimi D. MARIANI SOCINI Iunioris, an alterius opera sit, in dubiũ vocari intelligam: ut illius manes, proprijs laboribus perpetui nominis famam amplissimam adeptos, alienæ industriæ laudem sibi attribui nolle, certissimè scio: sic nec alteri suæ operæ laudes præripiendas existimaui. Quisquis earum auctor sit, ut hac editione potius se ad uindicationem foetus sui incitatum, quàm possessione eiusdem spoliatum fuisse statuat, peto .

Cæterùm cum eas in plurimorum manus, ut dixi, peruenire cuperemus, pro more recepto, Clementiæ Tuæ nomini, peculiari affectio ne illas inscribendas, Illustrissime Princeps, censui: partim quòd, dum ex sententia Plutarchi Lex Principis sit opus, huius uerò effectio citra iusti atq; iniusti cognitionem minimè fieri queat: de legibus ac cognitione Iuris conscripta, Principi, ueluti propria ipsi materia, rectissimè dedicari uidentur. partim, quòd Iuris nostri studia a Clementia Tuâ, ex usu salutaris operæ præstantissimorum Iureconsultorum, D. IOACHIMI MINSINGERI, LVDOLPHI HALVERT, BARTOLI RICHII, aliorumque complurium, & ex iudicij publici ad Iuris scripti formam recenti institutione, quàm maximi fieri comperissem. Vt autem priori significatio studij in doctrinam legalem illustris inest, coniuncti cum imitatione optimorum Regum ac Imperatorum, Augusti, Vespasiani, Traiani, Adriani, Antonini, Alexandri Seueri, qui nulla decreta in ciuilibus quæstionibus sine frequentiore consilio & accuratiore disputatione Iureconsultorum fecisse leguntur: sic alterum, gubernationis iuris atque iustitiæ norma magis, quàm Principis arbitrio constantis exemplum laude dignissimum suppeditat. Quid etenim ordini uestro laudabilius esset, quàm iudicij ad legum normam constitutis, non tantùm subditorum facultates atque fortunas, sed & proprias cupiditates subijcere, ac populi libertatem aduersus immodicam licentiam firmo præsidio munire? Sit sanè gloriosum, armorum ac rei militaris scientia excellere, hostium uim fortiter repellere, sociorum incommoda propulsare, imperij fines proferre ac amplificare. Sed si non illustriori, pari tamen cum laude coniunctum est, iustitiam colere, fluctuantes animos certa lege regere: atq; efficere, ut autoritate iudiciorum libertas ciuium quasi muro septa, aduersus tyrannidem tuta atque inconcussa subsistat. Nam quoniam arma ideo sumi, ac bella suscipi constat, ut in pace sine iniuria uiuatur: tam is qui iustè imperat, quàm qui gloriosè bella gerit, laudandus esse uideatur: quum hic bellorum materiam legum obseruatione auertere, ille iustitia neglecta eam armis reducere conetur. Vt rectissimè propterea sensisse uideatur rex Agelinus, qui (referente Plutarcho) interrogatus, fortitudinem an iustitiam præstantiorem haberet:

Nil

Nūl(inquit) fortitudine indigemus, si omnes iusticiæ adhæreamus: . . .

Quare cum Celsitudinis tuæ præclaram uoluntatem in laude iusticiæ, pietatis ac religionis, in gentem ueltram, fortitudine atque industria bellica præ cæteris populis celebratissimam, inferenda cognouissim, ac quantum commodi ac felicitatis inde ad totam nostram Saxoniæ dimanaturum esset animaduertentem: admirationem uirtutum eius ductus, ut unus de populo, illi quasi in cursu acclamare, meæ quoque in illam subiectissimæ obseruanticiæ signum exhibere uolui. Ac etsi eximia prædicatione Clementiæ ac benignitatis tuæ in spem optimam erigor, audaciæ meæ in illa compellenda ueniam, ac obseruanticiæ & affectioni propense locum apud ipsam fore: tamen cupiditate quadam incredibili, tuæ Clementiæ obtinendæ, oro, ut studium hoc atque estimacionem de uirtute sua meam libenter admittere, consilium in hisce tabulis edendis, ac cum hoc Proœmiolo C. T. dedicandis, benignè approbare, inque cura respectuque Reipub. me aliquo beniuolentiæ fauore complecti dignetur. Id quod si, ut spero, impetrauero: non solum uberrimum meæ in illam subiectissimæ affectionis fructum me tulisse existimabo: sed & omnibus animi articulis ac sensibus connitar, ut tantæ uirtutis prædicatione, inter cultores Celsitudinis T. sedulos, uenerationis cultu inter singulares admiratores, denique officiosâ sedulitate inter subiectos propensissimos neuiquam postremus annumerari queam. Quod si perest, filium Dei Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, æternum & unicum mediatorem ac interpellatorem pro genere humano, atque custodem huius, supplice prece oro, ut Celsitudinem T. in prosperitate ualitudinis incolumis, consiliorum & actionum successu prospero, populorum administratione tranquilla, conditionisque incremento læto quàm diutissime tueri, protegere, conseruare, atque ornare uelit:

A M E N.

Illustris. Celsitudinis Tuæ
dedicatis.

Simon Schardius D.

TITVLORVM ELENCHVS
PRIORVM NUMERVS PAGINAM, POSTERIORVM
TABVLAM DENOTAT.

A
ABSENTI contra sententiam quomodo subueniatur 2. 1. 42.
 Absoluitur a pluribus an requirantur plures absoluitioes 137. 2. 66.
 Accessio de possessione ad aliam, an et quando permittatur 158. 3. 05.
 Accrescendi ius an transeat ad successores 112. 2. 17. an habeat locum in iuris et nolentibus ibid. 218. utrum accrescat cum onere, vel sine 113. 2. 19.
 Accrescendi ius in non coniunctis, an et quando habeat locum 112. 2. 16.
 Accrescendi iuri utrum sit locus in dispositionibus inter viuos 113. 2. 20.
 ab Accusatiue desistens, an et quando incidat in Turpilianum 215. 4. 18.
 Accusatorem suum quando accusatus reculare possit, vel alium 21. 2. 413.
 Actio de euicione an inter diuites dicitur 190. 3. 79.
 Actio furtiua an et quando competat ei qui rem furtiuam non possidet 45. 8. 8.
 Actio personalis competens uenditioni, an transeat ad emptorem 152. 2. 91.
 Actio post solutionem an contra alios cedendo possit, pluribus obligatis, et uno solente 203. 3. 96.
 Actio quo casu oritur ex dispositione legis, an sit conditio ex lege, an alia actio 47. 91.
 Actio rerum amotarum an et quando detur contra mulierem, et quando utilis 63. 1. 30.
 Actio surrogata in locum alterius, an faciat naturam illius 206. 4. 06.
 Actio utilis an ex solo contractu sine cessione transeat 172. 3. 35.
 an Actionis iure, an iuro per iudicis officium rationes edipetatur 74. 1. 44.
 Actiones ex delicto an et quando transeant contra heredes 208. 4. 04.
 Actiones pro legatis que competant pagina. 97. 189.
 Actionum crediticorum beneficium quando creditori obfit, agenti contra fidei iussorem 199. 3. 88.
 Actor an debeat in iudicio uti possidetis, reo absoluo. quod actor non possidet, condemnari, ne reum decetero molestet 167. 3. 25.
 Actor si in possessionem sit missus, qualiter, reo succurratur pagina 141. 2. 73.

an Actus remaneat ualidus, si lex prohibens poenam imponendo, ultra procedat 143. 2. 77.
 Adiecta in precedentibus an et quando in sequentibus uideantur repetita pagina 190. 3. 71.
 Aditio per factum dubium an et quando probetur etc. 93. 1. 82.
 Aditionem an et quando conditionis euitus ignorantia impediatur 91. 1. 78.
 inter Aditionem et mortem in herede suo an et quando possit dari medium pagina 87. 1. 71.
 Administratio pluribus simpliciter coepta, an et quando intelligatur in solidum 52. 99.
 ad Administrationem alterius que peritur, an unus se possit intruere, tutela diuisione facta 70. 1. 36.
 Administrator an possit expedire administrationem, altero ei adiecto pagina 52. 100.
 Administratores plures seu officium gerentes, qualiter creentur 195. 3. 81.
 Adoptio an impediatur, ut quis contra tabulas uenire possit 132. 2. 58.
 Adulterum curatorem habens, quibus castibus equiparetur pupillo 128. 2. 49.
 Aedes si quis habeat pro derelicto, an teneatur cauere de damno preterito et futuro 148. 1. 85.
 Aestimatio in solidum rei cuius non est commercium, vel promissor non habet, quando debeat 178. 3. 48.
 in Aestimatione rei quod tempus inspicitur 32. 6. 3.
 Aetatem maiorem uel minorē allegans, cui incumbat onus probandi pagina. 20. 40.
 in Affectationis litem ut iuramentum locum habeat, que requirantur pagina 35. 69.
 ad Agendum sine cautione utrum quis admittatur 176. 3. 44.
 Alienatio an et quando extinguat legatum 120. 2. 33.
 Alienatio facta ab eo qui crimen capitale commisit, an ualeat pagina 153. 2. 97.
 Alienationis rei a quo iure ad se spectantis consentiens, an et quando sibi preiudicet 105. 2. 04.
 Aliud pro alio, inuito creditore, utrum solui possit 27. 55.

Aliud uel iure quando redditor, quando agnoscat quis contra actus inter partes fuerit celebratus 26. 5. 4.
 Allegans suam turpitudinem an et quando audiatur 32. 6. 4.
 Animus eius cum dicimus hereditatem adisse, qualiter per uerba probetur 92. 1. 80. qualiter per facta ibid. 181.
 Ante et post dilationes quomodo accipiuntur 28. 5. 7.
 ad Appellandum quando quis biduum, quando triduum habeat 217. 4. 22.
 Arbitrari possit cogi, ut sententiam die seriatim dicat 22. 4. 4.
 in Arbitrio cuius commissum est legatum, tertius si non arbitrat, quis arbitrabitur 106. 2. 06.
 ab Arbitrario arbitrato an et quando recedatur 180. 3. 52.
 in Arrogatione si seruus heres institutus deinde deserit, an fiat heres necessarius, an uoluntarius 80. 1. 55.
 Ascendentes an et quando recipiant ex parte a descendetibus 19. 39.
 Ascendentes preteriti uel exhereditati, quo iure possint irritare testamentum 79. 1. 53.
 cum Ausertur aliquid alieni ut indigno, quibus casibus deserat ad fiscum, quibus non 112. 2. 38.
 Auctori meo quando dominus succedit, an confirmetur ius meum 160. 3. 09.
 Auctor in scripturae qualiter probentur pagina 117. 2. 8.
 Auctoritati scripturae an et quando standum 26. 5. 3.
 Auxilia duo cum compellunt, an et quando unum tollat aliud 136. 2. 65.

B
BENEFICIUM cedendum auctori quando creditor obest, agendi contra fidei iussorem 199. 3. 88.
 Beneficio quod habeo abs te, quando pressumi uti te inuito 132. 2. 57.
 Biduum quando quis ad appellandum habeat 217. 4. 22.
 Bona in casu in quo diuiduntur inter eos qui sunt de collegio, an diuidantur per capita, an per solidum et libra 211. 4. 1.
 Bonorum possessio que datur conditioe pendente, an sit iuris uel facti 134. 2. 62.
 ad Bona oia impuberes an et quando substituto pupillaris trahatur 83. 1. 61.

CAPACITAS quo tempore inspicitur in eo qui uult adire hereditatem 82.159

Capi an quando posuit pro debito crimine 214.417

cx Carboniano missus an possit agere 134.261

ad Casum similem rationem habentem an quando lex extendatur 64.124

in Casum unum facta prouisio, an quando porrigatur ad alium 76.147

de Casu an quando quis teneatur, cum culpa in preceptis 30.93

Casus fortissimi periculum an quando quis in se possit recipere 12.23

Caserti sibi an quando quis petere possit 148.186

ex Casu defectu an quando repetitio competat 367.3

habent Casum à me, an ubi possit referre questionem dominij 62.416

ob Casum conditio an quando locum habeat 40.77

ad Casum per alium in receptam tertius nemini quid possit facere 216.421

concurrente Casu naturali, et causa accidentali, que proualeat 68.131

in Casu civilis sententia lata quando perit exceptionem in criminali, uel contra 209.407

in Casu communi an uictoria unus proficit alijs 216.420

in Casu error an dominij translationem impedit 10.19

ex Casu falsa lata sententia, an quando suo nulla 61.179

Cause duo lucrativæ quod non possunt concurrere, regula quando habeat locum 108.109

Cause que delegari possunt, que non 9.17

pro Causis duabus citatis, an pro utraque teneatur respondere 213.414

ex Causis pluribus debitor, in quam causam uideatur soluitio fuisse 205.399

Causo superimpolita an quando ualeat 154.299

sine Cautione ad agendum, utrum quis admittatur 179.344

Certi conditio quando ex numeratione oritur, si stipulatio numerationis sit opposita 29.59

Cessio inter plures obligatos quando fit facienda, quo iure fieri debeat, et quo iure petatur 204.379

Circumstantias an quando uilari debeant 41.83

Citatus pro duabus causis, an pro utraque teneatur respondere 213.414

Citatus quis in iudicio sistere non tenetur, an quando teneatur mittere procuratorem 11.22

Citatus et patris uerba quid continent 220.429

cui Citatus aliquis quid sit cunctis, apud quos debeat agitari causa 218.424

Clericus quis factus, post contractum uel delictum coram quo iudice conveniatur 73.142

Cognitio an commissi uideatur, executio ne commissi 162.314

Cottas illicitas an quando et qualiter puniatur 213.415

Collaterales prateriti uel exheredati, qualiter possint irritare testamentum pagina 79.154

in Collationem an donatio facta filio à patre ueniat 133.359

Collegio destructo an pereant primæ leges collegij 217.412

Collegio uisitato quid fiat de rebus collegij 211.410

de Collegio qui sunt bona in casu in quo dissoluitur inter eos, an dimittantur præcipua, an per solida et libra 211.412

Collegijs duobus, an unus iurisset potest 210.409

Colono et quando successores stare teneatur 65.123

Commune an quando possunt dicere utrum 99.192

Concessio facta sibi suisque hereditibus, de quibus hereditibus intelligatur pagina 77.149

Concessio in dubio, utrum uideatur facta in rem, ut in personam 114.222

Concordia qualiter fiat, quid plures habentes id ius discordant 104.205

Concessus petitorij et possessoriij utrius admittatur, si unus illa proponat 156.302. utrum si à diuersis intemetur 157.303. ubi non admittatur an requiratur quod illud opponatur 158.304

Conditio incerti an quando locum habeat 41.79

Conditio ob causam an quando locum habeat 40.77

Conditio an possit impleri in persona beneficii illius, in cuius debebat impleri 125.243

Conditio diuidi an quando possit pagina 100.193

Conditio in persona omnium ut uerificetur an sit necesse, si substitutio est facta pluribus 131.255

Conditionis eventus ignorantis, an quando impedit aditionem 91.178

Conditionem an dictio si, importet pag

gina 123.239

sub Conditione insolutus, an quando eam implendo uideatur adire pagina 36.71

Conditione pendente bonorum possessio que datur, an sit iuris uel facti pagina 134.262

Conditiones que et quando heredes mutantur 131.256

Conditiore, re conducta quando utri non potest, an et quando fiat remissio mercedis 55.105

Conditione in iudicio facta per eum qui pro me est in iudicio, an et quando mihi præiudicat 165.321

in non Coniunctis an et quando habeat locum cum ius accretionis 112.216

Consentens alienationi rei aliquo iure ad se spectantis, an et quando sibi præiudicat 105.204

Consentens uenditioni rei sue, an et quando uideatur consentire animo domini 65.126

pro Consentiente quando habetur, qui tamen uere non consentit 66.127

Consuetudo utrum inducatur, quando in fra decennium quomodocumque fuit sententiam unam, quando que aliud 71.12

Consuetudinis effectus quis 6.11

Contentio quando est et aliqua ciuitate, apud que debeat agitari c. 218.424

Contumacia unius de pluribus delinquentibus an aliquos habeat 168.327

Conuentus rei iudicatione, si decedat pluribus hereditibus relictis, in quantum quis teneatur 206.400

Contracta iam que tollunt, utrum impediant contrabenda 183.358

Contractus alius inuoluitus an et quando firmetur iuramento 201.391

Contractus quis inter parte fuerit celebratus, quando iudex an alius reddatur, quomodo dignoscatur 26.54

Contractus precedentis nouatio quando dicitur facta per stipulationem sententem 30.60

Contractus inter uiuos an demonstratio falsa ualitet 125.242

Contractus quo iure possunt declarare nullum 87.169

post Contractum uel delictum consummatis, coram quo iudice conueniatur 73.142

ex Contractu solo sine cessione an alio uisus transeat 172.335

in Contractu si fuit erratum in materia, uel intercessit alius defectus, qua actione agat pars decipia pagina 177.543

Index.

in Contractibus an et quando sit locus
 peremptorie 37.74
 in Contractibus et ultimis voluntatibus
 culpe qualiter uentur 54.104
 in Contractibus an in possessione in quasi
 possessio ab uno status seu qualitate
 transferat prohibitionem 141.274
 Contrahens nomine alteri uel ob alterius
 utilitatem, quis obligetur 18.36
 Contributio an et quo casu fiat, si ex ea
 reddat unus portio decematur ad aliu
 tem. etc. 12.6.24.5
 Contributio an fiat, quando substituitur si
 ho instituto populi. riter 12.6.24.6
 Controversia finita transactioe inter les
 gitimum et scriptum heredem, a quo
 petenda debita 14.27
 contra Contumacem in non defendendo
 qualiter procedatur ad decretum prin
 cipium, cum agitur de seruitute pagin
 as 141.272
 contra Contumacem si super iure iurē
 personali agatur, qualiter interponat
 tur decretum 141.275
 per Copulationem an et quando instanc
 tur repetitio 11.22.6
 ad Copulae ueritatem quando requiratur
 concurrere utroque 121.235
 Correi liberi si filiiis succedant an ex
 hoc liberentur uel allegentur 196.383
 Credo quid uolo repudiare, si quis dicat,
 an ex hoc uideatur repudiare heredi
 tatem 131.263
 Creditor potens sibi committatur quod
 correat credenti a debitore accepti,
 qua actione experietur 196.382
 Creditor inus quod exigit, an teneatur
 cum alijs committatur 167.324
 Creditori an et quando preiudicetur, pignoris
 uenditione facta 58.111
 Creditore inuito, utrum aliud pro alio sol
 uatur possit 27.53
 pro Crime et debito an et quando capi
 possit 214.417
 in Criminalibus an iudex inducere possit
 probationes pro partibus pagin
 as 145.280
 Culpa lata an et quando aquiratur do
 lo 33.103
 cum Culpa et sine praesentia, an et quan
 do de casu quis teneatur 50.95
 de Culpa que est in negligendo, an et
 quando teneatur debitor si committat
 tur ad rem 186.362
 Culpe qualiter ueniant in contractibus et
 ultimis voluntatibus 54.104
 Curatorem habens adiuuans, quibus eor
 sibus pupillo aquiratur pagin
 as 118.249

D
 DE DAMNO INFESTO an et quando
 usufructuarius cauere, et usufructuario
 cauere debeat 140.287
 de Damno infesto si usufructuarius uel
 proprietarius non cauent, quid agen
 dum 145.181
 de Damno infesto stipulatio an et quan
 do committatur, si illa propter com
 munitatem parietem sit interposita pagin
 as 150.290
 de Damno infesto stipulatio simpliciter
 interposita, propter quod datur in id
 mittatur 150.289
 de Damno pro eteritis et futuro an teneatur
 cauere, si quis aedes pro eteritis
 habeat 148.183
 Debitor ad soluendum an ire debeat ad
 domum creditoris an contra 48.93
 Debitor ex pluribus causis, in quam cau
 sam uideatur soluendo fuisse pagin
 as 205.399
 Debitor si conuenitur ad rem, an et
 quando teneatur de culpa que est in ne
 gligendo 186.362
 Debitor uenditionem pignoris quomodo
 possit impedire 57.117
 Debitum ex obligatione diuisa in plures
 conditiones, an et quando possit repe
 ti 145.27
 Debitum ex uno contractu qualiter posse
 si conueniri in debuit ex alio 31.62
 Debitum mihi ab uno an et quando posse
 si conueniri in aliud debitum, debend
 um mihi ab alio 31.61
 Debitum quando soluendum 180.351
 Debitum legatum an ualeat 155.301
 pro Debito et crimine an et quando capi
 possit 214.417
 ad Decretum primum qualiter procedatur
 contra eum quem in non defendendo, cum
 agitur de seruitute 141.272
 Defectus superueniens an et quando im
 pediat attributionem 207.403
 Defectus superueniens an possit uisus et
 dispositioem 194.378
 Defectus superueniens in personis praescri
 ptis, an interrupta praescriptionem
 pag. 159.306
 Descendens aliquem, an ab eo expellatur
 petere possit 206.401
 de Descendendo stipulatio si ex causa non
 defendat, an et quando committat
 tur 17.35
 in non Descendendo contra contumacem qua
 liter procedatur ad decretum primum, cum
 agitur de seruitute 141.272
 de Dissoluta dispositione, hereditarijs pro
 prietibus pluribus delatis, an et quan

do quis possit partem accipere, et p. r.
 tem repudiare 95.194
 de Dissoluta doliu an et quando in litem
 iuretur contra heredem 35.70
 prater defectu spem et uoluntatem qua
 do quis succedit, an et qualiter legat
 debeat ut 110.212
 Delegatione cae positus, que no 9.17
 Delictum patris an et quando poceat filio,
 quo ad fructu primationem 215.419
 delictum Delictum in contractibus clericus
 quis factus, eorum quo iudice conuenit
 aut 73.142
 ex Delicto actiones an et quando trar so
 cant contra heredes 208.404
 Delictum perfectio et consummatio, an sit
 locus peremptorie 208.405
 Delinquens plus quam cogitatus, qualiter
 reus puniatur 214.416
 Demonstratio falsa an contractum mere
 ritus iudicet 125.243
 Demonstratio falsa an et quando iudicet
 dispositionem in ultimis uoluntatibus
 pagin as 124.241
 pro Detentio si quis aedes habeat, an ten
 neatur cauere de damno praeterito et
 futuro 148.185
 Desiderantes praeteritum uel hereditatem, quo
 iure uentur eorum testamentum 78.152
 Descendentibus an et quando agens
 res repetant expensas 19.39
 Desistere posse quod potest, an et quan
 do quis accatur 81.157
 Destinata res utrum cedat in legato pagin
 as 102.193
 Dictio in, quomodo diuersimode accipit
 tur 77.150
 Dictio Potest, quid importet 78.151
 Dictio Si, an importet conditionem pa
 ginam 123.239
 Dictiones Ante et Post, quomodo acci
 piuntur 18.57
 Dictiones extinctive an aliquod exun
 guant ipso iure, an iure ope exceptio
 nis 124.240. quod ab
 his 124.240. quod ab
 Dila in uno legis capite, an uideatur
 dicta in sequentibus 210.408
 Dissoluta inter obligationem fideiuss
 soris ac principalem, quando iudicet uolli
 gationem, ut fideiussor nouentis
 tur 200.390
 Dispositionem an defectum superueniens
 mittatur possit 194.378
 Dispositionem an et quando inuoluntatis
 sit actus 85.163
 Dispositionem in ultimis uoluntatibus an
 et qui demonstratio falsa iudicet 124.241
 Dissensionem quomodo uerba a commo
 na interpretantur 54.298

Bart. Distinctionum

in Dispositione aliqua pecunie verbum
positum, quod comprehendat 101. 195
in Dispositionibus inter vivos, utrum sit
iure retroferendi locus 113. 220
Diversitas que duorum reorum constituti
onem impedit 197. 385
Dolum pluris committentes, an quilibet
de dolo teneatur, & quomodo 21. 43
Dolo an & quando lata culpa equipare
tur 53. 103
Dominium an & quando per sententiam
transferatur 12
Dominium an & quando mihi su questio
nem, solutione facta servo uel proce
ratori meo 153. 296
Dominij translationem an in dolo error
impedit 101. 19
Dominium an transferat, ut recipiat sola
mens 203. 395
Dominium ut non transferat an & quan
do traditionem persone error vitiat pa
gina 916
Dominij questionem an mihi ferre pos
sit habens causam a me 62. 119
Dominij translationem an circa rem er
ror impedit 70. 18
Dominus an & quando amittit possessio
nem suam 155. 307
Dominus quando succedit auctori meo, an
confirmet ius meum 160. 309
Dominus qui procuratorem dedit an &
quando possit ipse intervenire possit ho
stis contrariam 15. 30
Dominus an & quando procuratoris deici
sum nocet 11. 20
Donare an & quando filium postea pa
gina 151. 293
Donatio facta filio a patre an veniat in
collationem 133. 259
Donatio inofficiosa quid sit in quan
tum retrocepit 110. 213
Dotis fructus a quo tempore maritus in
cipiat ferre suos 61. 18
Dotem d. si an quis re petat 38. 75
Dotem patet siue quam promiserat qua
do legat, quid filie debeat pretia
re 104. 202
De Dote agere patri an & quando filia con
tradice uel uolente dicatur 63. 112
De Dote filij an & quando pater teneat
tur, que debet in potestate 64. 123
in Dubio concessio, utrum uideatur facta
in rem, aut in personam 114. 222
in Dubio causa uideatur 183. 357

E

EDICTO, si quis omnia causa, &c.
an & quando teneatur qui ex testamē
to succedere omnia, an succedat substi
tuta 95. 186

ex Edicto, si quis omnia causa, &c. an et
quando teneatur qui omnia ex testamē
to, ut succedat ab intestato 96. 187
ex Electione quid absenti & ignoran
quaratur 152. 295
Error circa rem impedit translationem
dominij 101. 18
Error facti ut presumatur iustus, & an
sufficiat probari quod res aliter se ha
beat 165. 320
Error in causa, an impedit domus trans
lationem 10. 19
Error iuris an & quando sit lata culpa
pagina 53. 103
Error p. n. q. an et quando traditione ius
sit, ita ut nō transferat dominij 9. 16
Error principis an & quando faciat ius
pagina 117. 227
per errorem iuris an & quando lucrum
perdatur 93. 183
Errorem suum quando notarius corrige
re possit 222. 433
quod licet non potest, an & quando iusti
ciatur 185. 360
de Electione actio an inter dēdentes de
bitur 190. 370
Examinatio testium ad eternam et me
moriam an et quando procedat 26. 52
Excoꝛdatio an & quando inducat in
manum 15. 29
Exceptio cōpetens nisi ex duobus reis de
bitis, an porrigatur ad alios 197. 384
Exceptio rei iudicate an obliet in omni
bus causis 170. 330
Exceptio nem quando pariat in causa cri
minali, sententia lata in civili, uel non
tra 209. 407
Exceptiones procuratorie quando oppo
nenda 16. 32
Excipiendi ius in transfert contra succes
sorem singularem 251. 292
Executioni an & quando index semena
tionem per alium indicem late n. manda
re possit 163. 315
Executionem an tertius ueniens impo
dere possit 163. 316
Executione commissa, an cogitatio com
missa uideatur 162. 314
Expensa an & quando repetatur 24. 19
Expensa ab eo que quis defendit, an re
petere possit 206. 401
Expensas an & quando ascendentes a de
scendentibus repetant 19. 39
Expresio eius quod tacite inest, an &
quando aliquid operetur 98. 190
Expresio an et quā tacite debetur 29. 58
Extinctio dictiones an aliquid extin
quant ipso iure, an uerō ope exceptio
nis 124. 240. que uol.

F A C T I error ut presumatur iustus,
&c. an sufficiat probari quod res aliter
se habeat 163. 320
per Factum dubium an & quando probetur
ad dolo, &c. 93. 181
p Facti qualiter anomie eius que dicitur
tate adijse dicimus, & probetur 92. 181
Falsitas uel Trebellianica quando posita
in unare tantum detrahit 127. 248
in ualidia que computentur 127. 247
Falsum si quis constituitur circa ea que ad
litas decisionem pertinent, an possit re
uocare 164. 319
Falsum si quis in iudicij preparationis
constituitur, an & quando posita reuoc
care 164. 318
ad reudi priuationem an & quando pa
tris delictum nocet filio 215. 419
Fidei commissum an modo locum habeat, si
ille cuius factenda est restitutio, per fidei
commissum ab aliquo eā emittit 9. 369
Fideicommissarius inter se uis relictus an duo
fratres presumatur ignorare 189. 368
Fideicommissarius et legatarius quādo teneat
tur, si quis ex testamento omnia adire,
ut nadat ad legumum pag. 95. 185
Fideiusor an obligatus si eia possit acce
dere 199. 389
Fideiusor an teneatur ex mora principa
lis 181. 353
Fideiusor si succedit principali, an exim
gnatur fideiusor 204. 398
Fideiusor simpliciter accepti obligati, an
et quādo agatur ex mora reia 8. 92
Filia an et quādo datur cognome uel cō
tradice patri agere de dote 63. 122
Filius naturalis an excludat substitutionem
pag. 126. 252
Filio a patre facta donatio an ueniat in col
lationem 133. 259
Filio uulnato pupillari quādo substitui
tur, an conuocatio fiat 126. 246
Ex filio spurto an et quādo nepos institui
possit 76. 148
Filius uerbum prolationis a testatore, an cō
prehendat nepotes 221. 430
Filius uerbo a legē prolatio, an comprehendā
tur nepotes 221. 431
Filius, an & quando possit donare
pag. 154. 293
Filius an quādo pecuniam alteri misit
nomine patris, quomodo contrahatur
mutuum 42. 81
Filius, quando pecuniam nomine suo mi
sit, quomodo contrahatur mutuum
pag. 42. 81
Filius ut res quanto tempore p. scribitur
pag. 171. 332
ad F. f. un

Bart. Distinctionum

ad fidem quibus casibus deferatur, quibus non, cum aliquid aliter ad indignum, auferitur 122.238
 Fœminium an et quando concepit masculinum 210.428
 Fratres duo an fratrem suum ignoret si detur commissa inter se illius relictum pagina 183.468
 Fructus in vel proprietarius si de dano non infecto non caveat, quid agendum pagina 145.181
 Fructus quando debentur ex certo fundo, utrum obligatio extinguatur vel differatur 184.359
 Fructus quæ multiplicet 23.48
 Fructus: ei compta ad quem spectent pagina 217.413
 Fuga an et quando rei faciat proprietarium 33.66
 ex Fœdo et o quando fructus debentur, utrum obligatio extinguatur vel differatur 184.359

G

GENERI an per speciem derogetur, quando præmissio generalis et specialis cadit inter res quibus fit dispositio 116.225
 Generi an et quando per speciem derogetur, cum genus et species cadunt inter personas grandas, &c. 115.223
 cum inter personas non ratas ibi 2.24
 in Gradu proximior quando non admititur, an habeatur perinde ac si non esset &c. 23.47
 Gravari in plus quam honoratur, an et quando quis possit 109.210

H

HABERE licere stipulatio ex cuius actio commutatur 179.349
 pro quo facta ibi 350
 Habitum an et quando præsupponat pretium 188.367
 Heres de conditione re legatæ an et quando teneatur 103.200
 Heres an et quando præsonatur nisi iussit mortuus testatorum 90.176
 Heres quando habet rem rem pro alia, an illa veniat in petitionem hereditatis, vel restitutionem 109.211
 Heres si in veritate institutus, pure, qualiter probetur cum hoc fuisse 90.177
 in Hereditate illius personæ in cuius debet, an iussit possit impleri 125.243
 Heres sui iuris ex testamento an et quando erentur 84.163
 Heres que et quando conditiones remittantur 13.1256
 Heredem an servus cui relicta est libertas, possit cogere adire 130.234

contra Heredem an et quando ob defensionem in litum turetur 35.70
 in Heredem translationem an prohibito de non alienando facta per legem, testatorem et contrahentes impeditur pag. 193.376
 ad Heres suo an et quando inter mortem et aditionem possit dari medicina 87.171
 contra Heredes an et quando ex delicto actiones transeant 208.404
 ad Heredes an et quando personale privilegium transeat 63.121
 ad Heredes an stipulatio facti negativæ concepta transeat, si de herede non fiat mentio 192.374. an facti affirmativa ibi 375
 de Heredibus quibus intelligatur, concessio sibi iussit heredibus facta 77.149
 ex Heredibus unus portio si devenerit ad alium, &c. an et quo casu fiat contritio 126.245
 ex Heredibus unum an testator præcæteris possit gravare. 193.377
 Hereditarij portionibus pluribus delatæ, ex dispositione defuncti, an et quando quis possit partem accipere, et partem repudiare 94.184
 Hereditas ex primo testamento an et quando adiret, si secundum fieri fuerit prohibitum 97.188
 Hereditas quando habeatur pro adita, si iudex statuit certum tempus aditionis vel repudiationis, et tunc nihil factum sit 88.172
 de Hereditatis parte quod dicitur, an et quando videatur divisi de tota 89.174
 Hereditatis petitioni ac ius fiat, an et quando inducitur particulare possit accipi 169.328
 in Hereditatem aucturo quo tempore capta sit inspectatur 81.159
 Hereditatem repudiare an videatur, si quis dicat: Credo quod volo repudiare 135.263
 Homicidium an et quando videatur commissum, stante statuto quod illud possit remitti 149.288
 quam honoratur, in plus gravari, an et quando quis possit 109.210

I

IDEM vel aliud quando redditur, quomodo dignoscatur quis contractus inter partes fuerit celebratus 26.4
 Ignorantia eventus conditionis, an et quando impediat aditionem 91.178
 Impedire me, vel mecum concurrere, quædo iudicio testatoris à successione excluditur utrum ipse me impediat, vel mi-

hi partem faciat 134.260
 Impossibilitas an et quando scietis diffinitionem 86.168
 ad Impuberis omnia bona an et quando substitutio pupillaris tractatur 83.161
 In condarij quomodo puniatur 81.5
 Incurritio an et quando inciet legatum pagina 120.234
 Incerti conditio an et quando locum habeat 41.79
 Inductio, quomodo diversimodè accipiatur 77.150
 Indebitè solutum an et quando repetatur 47.78
 Indebitum an et quando pupillus, prædator, fur, furtivus, repetens absque restitutione in integrum 41.86
 in Indigno cum aliquid alicui auferatur, quibus casibus deferatur ad fidem, quibus non 122.238
 ad Individui solutionem qualiter quis teneatur 174.340
 Infirmus an et quando ex auctoritate inducat 15.29
 Infinitus an et quando toleretur vel cunctetur 126.183
 Institutus in re certa, cum clausula, ne plus habere non petere possit, an habeat ius accrescendi 81.158
 Institutus pure, et rogatus restituere sub conditione, quando possit adire et restituere 129.251
 Institutus sub conditione, an et quando et implendo videatur adire 36.71
 ab Instituto relicta, an et quando videatur repetita à substituto 104.201
 Instrumentum si sibi fieri, an et quando quis petere possit 148.186
 Instrumentum si impugnari, an et quando possit ex eo fundare intentionem meam 122.237
 Instrumento productio an quis pro parte cisse possit, et pro parte non 129.231
 Intentionem meam an et quando possit fundare ex eo, si instrumentum impugnavit 122.237
 in Interdicto mi possidetis, qualiter sententia feratur 168.226
 Interesse qualiter et adversus quos committatur, si fiat contra obligationem facti indutans 175.341
 Interesse et prii possit, an si fiscalis iuratus fuisse, &c. 13.52
 Inet locutionem unam si dedit in et, post seca aliam, ex qua queratur ius partem a quo est appellandum 142.276
 Interrogationis et responsionis diversitas, an et quando iure possit stipulationem 173.338

Index.

per litterallum inter interrogationem & responsionem quando si spulatio non ritetur 172.336

Index an & quando possit demandare executionis sententiam litem per alium iudicem 163.315

Index an teneatur officium suum interponere non petuum 143.278

Index in criminalibus an possit iudicare probationes pro paribus 145.280

Index si officium non petuum interponat, an quod egit valeat 144.279

Iudicis an sit actio vel officium, quando ex legis agendi competit 47.90

per Iudicium officium an petatur ratione, et an verò iure actionis 74.144

Iudicium an & quando liceat resistere. I. coram Iudice quo clericus qui factus, post contractum, vel delictum conveniendus 73.142

Iudicium particulare an & quando possit excipi, ne ius fiat petitioni hereditatis 168.327

in Iudicium idem an & quando quod post litem contestatã accidit, veniat 123.45

in Iudicium pro reo veniens, an & quando possit repudiari 15.31

in Iudicium qualiter statuta pducantur 6.10

in Iudicio an & quando aliquid fieri potest post tempus statutum, infra quod illud fieri debebat 74.143

in Iudicio confessio facta per eum qui pro me est in iudicio, an & quando mihi præiudicat 165.321

in Iudicio citatus qui se sistere non tenet, an & quando teneatur mitti pro curatore 12.32

Iudicio pendente solvens, an & quando postea sententia facta possit repetere 43.85

in Iudicio nisi possidetis, reo absoluto quod actor non possideat, an debeat actor condemnari, ne reum decetero molestat 167.325

Iudiciorum satisfactione qua mutatione extinguitur 207.402

in Iudicij præparatorijs si quis falsum confiteatur, an & quando possit renovare 164.118

Iuramentum an per procuratorem possit præstari 146.182

Iuramentum cuius deferendum in defectum probationis 34.68

Iuramentum in litem affectionis ut locum habeat, que requirantur 35.69

Iuramento an & quando contractus alius invalidus firmetur 201.391

Iuramento que pacta alius invalida firmetur 126.244

propter Iuramentum res que est quando deberi possit 33.65

Ius accrescendi an transeat ad successores 112.217. an habeat locum in multis, & volentibus ib. 218. utrum accrescat cum onere, an sine 113.219

Ius accrescendi in non coniunctis, an & quando habeat locum 112.216

Ius agendi an ex legis dispositione oriatur 46.89. quando ex lege competit, an sit actio vel officium iudicis 47.90

Ius an & quando error principis faciat paginam 117.227

Ius an falsis super etate lata faciat 20.41

Ius excipiendi an transeat contra successorem singularem 151.292

Ius idem habentes plures quando discordant, qualiter fiat concordia 105.203

Ius meum an confirmet, quando dominus auctori meo succedet 160.309

Ius parti a qua est appellandum, unde queratur, si iudex dedit interlocutoriam unam, postea aliam 142.276

Ius publicum an & quando privatum pariter possit mutari 14.26

Ius terrij an & quando opponi possit pagina 169.329

per Iuris errorem an & quando peratur lucrum 93.183

Iuri accrescendi utrum sit locus in dispositionibus inter vivos 113.220

super Iure iurè personali si agatur, quis liter contra contumacem interponatur decretum 14.275

Iura existentia sui heredis an & quando emergunt 84.163

L

LEGATARIO omnis iniunctum iniuncte, an faciat legatum utile 111.124

Legatarijs & fideicommissarijs quando tenentur, si quis ex testamento onus addit, ut vadat ad legitimum 95.185

Legatum an & quando alienatio extinguitur 120.233

Legatum an & quando incertitudo inutilit 120.234

Legatum collatum in alterius voluntatem, an valeat 106.205

Legatum eius quod est debitum, an valet 155.301

Legatum in cuius est arbitrio commissum, si non arbitrat terrij, quis arbitrat binus 106.206

Legatum quantitatis in dubio, an iudicatur duplicatum an debeatur det, vel tantum semel 119.232

Legati partem an quis possit acceptare, & partem non 107.207

Legato dilectum tempus an faciat diem,

an verò conditionem 103.199

in Legato utrum res defuncti cedat paginata 102.188

Legatus an & qualiter sit benetur, quando que præter defuncti spem & voluntatem succedit 102.212

pro Legato que actiones eipetant 97.189

de Legatis quartã quas detrahit 118.250

quando Legator sui plures, an ei sapis debeat 107.208

Lex an & quando extendatur ad casum si milem rationem habentem 64.124

Lex prohibens si ultra procedat, poeniam imponendo, an actus remaneat validus 143.277

ex Legis dispositione actio quo casu oriatur, an sit conductio ex lege, an alia actio 47.91

ex Legis dispositione an oriatur ius agendi 46.89

in Legis uno capite dicta, an videantur dicta in sequentibus 210.408

ex Legis dispositione uno operat, alio mercedem debente: si impediatur casus, an debeatur merces 219.426

à Legè si ij verbo prolato, an comprehendatur nepotes 221.431

ex Legè quòd ius agendi competit, an sit actio vel officium iudicis 47.90

Legitimum quando spes iuste testamentoaria facta cessare 68.132

Limitationem an & quando signum universale recipiat 135.164

ad Litem decisionem que pertinet, si quis circa ea falsum contestatur, an possit reuocare 164.319

in Litem affectionis ut iuramentum locum habeat, que requirantur 35.69

in Litem an & quando ob defuncti dolum contra heredem iuratur 35.70

post Litem contestatam an & quando dominus qui procuratorem dedit, possit ipse intervenire 15.30

post Litem contestatam quod accidit an et quando in idem iudicium veniat 22.45

Litigiosum an & quando quod reddatur 171.334

Lucrum an & quando per Iuris errorem perdatur 93.183

M

MANDATUM an & quando voluntas inducat 67.128

Manumini an & quando possit servus resurrectionis subiacens 130.253

Maritus an & quando habeat beneficium, ut mulieri solam, in id quod potest face re condemnare 62.120

Maritus à quo tempore fractus dotis impendat, facere suos 60.118

Bart. Distinctionum

Masculinum an et quando concipiat femininum 220.428
 Materie in materiam transitus, an et quando faciat aliud in effectu esse materiam 51.98
 Medicus an et quando debeat habere salarium, etiam si sanatus reciderit in morbum 55.106
 Mercet an debeat, si casu impeditur, uno operas ex legis dispositione, alio mercedem debente 219.426
 Mercedis remissio an et quando fiat, quod conductor re conducta sui non potest 55.105
 de Mero ad quem quid per mediana perso non docent, an et quando possunt gravare 100.194
 Militum privilegia circa testamentum que 88.173
 Minor abstinens vel immiscens se, an et quibus modis iuretur 89.175
 Missus ex Carboniano an possit agere pagina. 134.261
 Modus an sit causa finalis, an impulsiva 152.194
 Mortis et obligatio quando procedit, an per sequentem stipulationem purgetur mora, et sequens stipulatio committatur 102.393
 More purgatio an et quando admittatur 85.361
 inter Mortem et additionem in herede sua an et quando possit dari mediū 87.171
 cum Mortuarius plures filii, an alter aliter superiure presumatur 131.236
 Mulier que mētra possit subire 22.432
 contra Matrem an et quando deus actio rerū anctorū, et quādo utilis 68.130
 Mūtra que possit subire mulier 22.432
 Mutuum pecuniam ad rem emendam an et quando habeat tacitam hypothecā super ea 56.108
 Mutuum quomodo contrahatur, quando filius son. patris nomine alteri pecuniam mutuat 42.81. quomodo, cum pecuniam nomine suo mutuat eod. 82
 in Mutuo utrum semper requiratur, ut ex meo tamen fiat 23.56

N

Nepos ex filio spurio, an et quando institui possit 76.188
 Nepotes an jure verbo a lege prolato commendantur 221.432
 Nepotes an verbum filius, prolatus et filiatore comprehendat 221.430
 quod ubi non Noceat, et alteri prodest, quando tenetur facere 60.116
 Nominē alieno vel ob alterius utilitatem quando aliquis contrahat, quis obligetur

18.36
 Notarius an possit corrigere errorem suum 222.433
 Novatio contractus precedentis quando dicitur facta per stipulationem sequentem 30.60
 ex Numeratione cerū conditio quando eriar, si stipulatio numerationi sit apposta 220.29.59

O

Obligatio et mora quando procedit, an per sequentem stipulationem purgetur mora et sequens stipulatio committatur pagina 102.393
 Obligatio fidei iustoris simpliciter accepti, an et quando augetur ex mora rei. 43.92
 Obligatio rei aliene an et quando augetur 56.107
 Obligatio utrum extinguatur vel differatur, quando fructus ex certo fundo debentur 184.359
 Obligationis limitande aut differende causa tempus quando adiectionem dantur 181.554
 Obligationi facti an possit accedere si decessor 199.389
 contra Obligationem facti indundi si fiat, qualiter et interitus quos committatur parca seu interesse 175.341
 Inter Obligationem fidei iustoris ac principalis separatas quando inter obligatorem, ut fidei iustor non teneatur pagina 200.390
 Obligationem naturalem in eum casum hereditatem intelligi 2.3
 Obligationem quon sententia absolutoria tollat, et quos effectus producat 44.86
 ex Obligatione dimissa in plures conditiones cum quid debetur, an et quando possit repeti 45.87
 In Obligatione utrum generis vel alternatiuis partis solutio faciat obligationem esse in pendenti pe. 174.339
 in Obligationibus que contrahuntur ad reddendum certam speciem, qualiter plures teneantur 50.96
 Inter Obligatos plures quando cessivo scienda, quo iure fieri debeat, et quo iure petatur 204.397
 Obligatis pluribus, et uno solente, an actio post solutionem contra alios credi possit 203.396
 Officium non petition si index interponat, an quod agi valent pagina 144.279
 Officium suum interponere non petition, an unlex teneatur 143.278
 Quis in unum legatarie inutilis, an san

ciat legetur inutilis 111.214
 Operam alio, alio salarium ex bonis dispositione debente, et opera casu fortuito non potest per se dari, utram debeat salarium pagina 218.425
 de Opere quod in alieno quando scilicet debet 147.184
 Oratio prolata sine tempore, ad quod tempus referatur 118.230
 Ordo an et quando attendendus 73.141
 Ordo an et qualiter spectetur 83.162

P

PACTUM de futura successione an et quando ualeat 182.355
 Pacta alibi inuolida que firmentur iuramento 225.344
 Patris debite solutione pro parte 132.14
 Pater an et quando teneatur de dote filii, quem habet in potestate 64.123
 Pater an stipulari vel pacisci possit filio, ita quod in persona filii in uita patris effectus stipulationis queratur 191.272
 Pater et filius quando pro se inuicē testes esse possunt 75.146
 Pater filie quem promiserat dotem quando legat, quid filie debeat prestare pagina 104.201
 Pater si substituit filio pupillo, an et quando testamentum patris et filii habeatur pro uno, et quādo pro duobus 35.166
 Patris delictum an et quando nocent filio, quo ad se non priuationem 215.419
 Patris nomine quando filius sum alteri pecuniam mutuat, quomodo contrahatur mutuum 42.81
 à Patre in testamento tutor datus an et quando debeat confirmari 70.135
 Patris et ciuitas uerba, quid continent pagina 220.429
 Pecunie uerbum in dispositione aliqua positione quādo comprehendat 101.195
 Pecuniam mutuan ad rem emendam, an et quando habeat tacitam hypothecā super ea 56.108
 Pecuniam nomine suo quando filius sum mutuat, quomodo mutuum contrahatur 42.82
 Pecuniam quando filius famul. alteri mutuat patris nomine, quomodo contrahatur mutuum 42.81
 in Pendenti aliquid quomodo et quando esse possit 18.37
 Peremptoria an et quando ualeat pagina 263.317
 Periculum ad quem spectet, re estimata tradita 49.94
 Periculum casus fortuiti an et quando quis in se possit recipere pagina 122.3
 Personę error an et quando inter duas

Index.

diuisionem, si a nou transferat domi-
nium 9.16
per Personam mediam de meo ad quem
quod tenentur, an et quando possunt gra-
uare 100.194
inter Personas grauales cum genus et spe-
cies eadem, quando generi derogetur
per speciem 113.223. quando inter
bonoratas ibi 224
Petere, et satisfactionem recipere, an proced-
ant ex eisdem regulis 61.117
Petitioni hereditatis nec fiat an et quod
ad iudicium particulare possit exten-
di 168.328
Petitorij et possessoriij concursus utrum
admittatur, si unus illa proponat 156.
302. utrum, si à diuersis intente-
atur 157.303
Petitorij et possessoriij concursus ubi nec
admittatur, an requiratur quod illud op-
ponatur 158.304
Pignoris pnditionem quomodo debitor pos-
sit impedire 57.110
Pignoris uenditione facta, an et quando
praedicitur creditori 58.111
in pignoris an et quod procedat, ut qui
prior tēperet, potior sit iure 166.323
potior qualiter et aduersus quos commu-
tatur, si fiat contra obligationem facti
inductus 175.343. qualiter adiecta
facto diuidio uel datione ead. 342.
Pena quoniam quis consequatur ratione rei
inhiberi tenet, utrum ueniat restituē-
de cum ipsa re 166.322
Penitentia an et quando in contractibus
fit locus 37.74
Penitentia an sit locus, delictio perfecta
et conjugatio. 208.405
Populus an et quando per se sine iurisper-
re statutum scere possit pagina. 2.4
Portio unius ex heredibus si decernat ad
alium, etc. an et quo casu facti contribu-
itio 126.245
Possessio bonorum que datur constitutione
pendente, an sit iuris uel facti paga-
na 134.262
Possessio uel quasi possessio alicuius Re-
tus seu qualitas, an transferat omni-
bus alicuius in contradicentem pagina.
142. 274
Rejectionem serui an et quando domi-
nus amittat 155.300
circa Possessionem postliminiij iudicio quid
operetur 159.307
in Possessionem si actor sit missus, qualiter
reo succurratur 141.273
de Possessione ad aliam accessio an et
quando permittatur 158.305
Possessorij et petitorij concursus utrum

admittatur, si unus illa proponat 156.
302. utrum, si à diuersis intenteur
157.303. ubi non admittitur, an re-
quiratur quod illud opponatur paga-
na 158.304
dam Possidet quis, an et quando praesoma-
tor dominus, si contrarium non appo-
reat 87.170
Post et ante delisiones, quomodo accipian-
tur 28.57
Postliminiij factio circa possessionem et
usufructuonem quid operetur 359.307
Potest dictio, quid importet 78.151
in Praecedentibus adiecta an et quando in
sequētibz uideatur repetita 190.371
Praoccupasse quas illa non habeat, deinde
praesolationem an et quando dicatur
*101.196
 Praescriptionem an defectus superueniens*
in persona praescribentis interruptio
pat 159.306
per Praesolationem sequentem an et quod
titulus inuadibus cōfirmetur 58.112
Praesolatione ex sola longi temporis, quan-
do possit agi, ut sibi in futurum praes-
etur 59.113
ex Principalis mora an fideiussor teneat-
ur 181.353
Principalis si fideiussor succedat, an exten-
guatur fideiussoris 204.398
Principis error an et quando faciat
ius 117.222
Prisatorum pactus an et quando ius publi-
cum mutari possit 14.26
Prisatio an et quando praesupposita ha-
bitam 188.367
Prinlegium personale ad heredes an et
quando transeat 63.121
Prinlegium collegij an pereant, collegio de
struēdo 211.412
Prinlegia concessa an et quando transfe-
ant 7.13
Prinlegia militum circa testamentum
que 88.173
Prinlegium interpretatio quò fiat. 14
Probatoms onus, allegans etatem maio-
rem uel minorē, cui membat 200.40
Probatoms onus in possessio uel quasi
possessio alicuius status seu qualitas
transferat in contradicentē 142.274
in probationis defectum cuius ueramentum
fit deserendum 34.68
probationem rei an et quando fugasusci-
at 33.66
probationis pro partibus an index in cri-
minibus inducere possit 145.280
procurator an et quando possit iurisdictione
re 171.333
procurator contra procuratorem an et

quando agere possit 16.33
procurator ex sua promissione an et quod
de obligeur 17.34
procurator rei an et quando de rato equi-
ueat 137.267
procurator interueniens in interdicto de
nou oper. nunciat an et quando teneat
ur canere de rato pagina 137.268
procuratoris delictum an et quando do-
mino nocet 1120
Procuratoris misio si ipso factu impedii-
tus, an ad hoc requiratur, ut utilitas em-
pora currant 170.331
Procuratoris falso solutio facta, an parit
liberationem, etc. 39.76
per Procuratorem an iuramentum possit
prestari 146.182
Procuratoris exceptiones quando oppo-
nende 16.33
quod Prodest alteri, et mihi non nocet, an
et quando teneor facere pag. 60.116
Prohibeo de non alienando facta per legē,
testatorem et contrahentes, an impe-
dit translationē in heredi 193.376
Promittenti sibi deberi à iudice petere an
et quando quis possit 148.186
propriarius nel fructuarius si de lano
infecto non casent, quod agendum
145. 181
Protestatio declaratoria uoluntatis cui de
beat fieri 138.269
protestationis incitatorie effectus quis
pagina 140.271
protestationis inhibitorie nel prohibito-
rie effectus quis 139.270
Prouisio facta in unum casum, an et quod
do porrigitur ad alium 76.147
Prouisio generalis et specialis quando ea
dit inter res quibus sit dispositio, an ge-
neri derogetur per speciem 116.225
pupillus an et quando possit obligari sine
tutoris auctoritate pagina 71.138
pupillus, prodigus, furiosus, an et quomodo
indebitum repetant oblique, restituti-
one in inter gram pagina 41.30
pupilli rem an et quando tutor possit
emere 72.139
in pupilli re tutor contrahens, an dicatur
contrahere, iudicio, an proprio nomi-
ne 72.140
pupillo an et quando tutoris delictum no-
ceat 1121
pupillo quibus casibus adultus curatorem
habens equiparetur pag. 118.249
ad Pupillum an pars lacri pertinet, an
simpliciter petat interesse, si tutor ne-
gocietur 71.137
à pupillo in re empti an usufructio proce-
dat 161.312

Index.

QUANTI TATIS legatum in du-
bio an videatur duplicari, ut debeat
bis, vel tertiū seuſel pagina 119. 232
Qui prior appellat, prior agat, regula, an
et quando procedat 22.46

RATI HABITIONEM an et
quando defectus ſuperueniens impedi-
at 207.403
Ratibabitiones que et quales ſint 19.38
Rationes edicti petatur per officium iudi-
cis, an utroque actionis 74.144
de Rato an et quando cauere teneatur
procurator interueniens in interdico
de noui op.nunciati 137.263
de Rato an et quando rei procurator ca-
ueat 137.267
Regula, qui prior appellat, prior agat, an
et quando procedat 22.46
Regula, quod iſe cauere teneatur non
poſſint concurrere, quando habeat
locum 108.209
Relictum ſi quid cui eſt parē, alteri ſub
condicione, an inſtitutus parē habeat
totum vel partem 102.197
Relicta ab inſtituto, an et quando vide-
antur repetita à ſubſtituto 104.201
Repetitio an et quando per copulatio-
nem inducatur 117.226
Repetitio ex cauſe defectu an et quando
competat 37.73
Res deſtinata utrum cedat in legato pa-
gina 102.198
Res que eſt, quando deberi poſſit pro-
pter iuramentum 33.65
Res ſolue ſi eſt mutatur, quando dicitur pri-
ma actio, et quando agatur de emſio-
ne 202.394
in Rei aſſinatione quod tempus inſpecta-
tur 32.63
Ret aliena obligatio an et quando ual-
deat 56.107
Ret cuius non eſt commercium, vel pro-
miſſor uenit habet, an ſolum aſſinatio
quando debeat 178.343
Ret empti fructus ad quem ſpectent pa-
gina 217.423
Ret iudicet et exceptio an obſtet in omni-
bus cauſis 176.330
de Ret legat et emſione an et quando be-
ret teneatur 103.200
Ret iſte uenditione conſentens, an et
quando iudicatur conſentire auctori
uendendi 65.126
Ret ſimulacione conuenit, ſi decedat
pluribus heredibus reſtiſtus, in quan-
tum qui que teneatur 206.400
circa Rem error an impediatur domini
translationem 10.18

Rem ſurtum non poſſidentem an et quā-
do actio ſurtum competit pa. 45.88
Rem uſioſi tradens, an et quando de re
uſioſa tradita teneatur pagi. 5.107
Re aſſinatio tradita, ad quem ſpectat peri-
culum 49.94
Re conceſſa, an etiam concedatur ſerui-
tus, que debeat rei ex alia re pagin-
na 114.222
in Re à pupillo empti an inſcapio pro-
cedat 161.312
in Re certa inſtitutus, cum clauſula, ne
plus habere uel petere poſſit, an ha-
bet ius accreſcendi pagina 81.258
in Re donata ſiſto à patre an inſcapio
procedat 162.313
Res diuſe et indiuiſe quando diſcen-
tur 182.356
Res ſiſci quanto tempore preſcriben-
tur 171.332
Ret procurator an et quando de rato
caueat 137.267
pro Rco in iudicium ueniens, an et quan-
do poſſit repudari pagina 15.35
Reo qualiter incuratur ſi actor ſit miſe-
ſus in poſſeſſionem 141.233
Ret duo credenda qualiter conſtituan-
tur 195.380
Ret duo debendi qualiter conſtituan-
tur 194.379
Ret eorum duorum conſtitutionem que di-
uerſitas impediatur 197.385
ex Ret debendi duobus iudicetis
exceptio an porrigatur ad alium pa-
gina 197.384
Ret iſſionis et interrogations diuerſitas
an et quando uſitue poſſit ſtipulatio-
nem 173.333
Reſtituere ſub condicione rogatus, et in
ſtatuto parē, quando poſſit adire et
reſtituere 129.251
Reſtitutio cui eſt facienda, ſi ille per ſiſtes
commiſſum ab aliquo eam emi, an mo-
do habeat locum ſiſte commiſ-
ſum 189.309
Reſtitutioni ſeruus ſubiectus, an et quā-
do poſſit manuſcribi pagina. 130.253

SALARIUM an et quando medi-
cus habere debeat, etiam ſi ſanatus re-
miserit in morbum pagina 55.106
Salarium alio, alio opere an ex bonis di-
ſpoſitione debent, et opera caſu ſor-
tito non poteſt preſtari, utrum debeat
tur ſalarium pagina 218.425
Salarium quo tempore ſolui debeat pa-
gina 219.427
Satyari de opere quod ſu in alieno qua-
ſito debeat. 147.184
Satyſdano iudiciorum que imitatione ex-

tingatur 207.402
Satyſdatione et efferens an et quando per-
mutatur ſolus adminiſtrare, cum plu-
res iudicetis ſunt teſt emſiſty 69.134
Stripura priuata an et quando pro-
bet 33.67
Scriptura auctoritati an et quando ſtan-
dum 26.53
Scripture auctorem qualiter probent pa-
gina 119.228
Sententia abſolutoria quam obligationem
tollit, et quos effectus produ-
cat 48.86
Sententia contra unum per inimicum lata
an nocet alteri quo ad actionem dan-
dam contra alium 201.309
Sententia ex reſeſta lata cauſa, an et quan-
do ſit nulla 95.179
Sententia in interdico ſi poſſidentem, que
inter ſeratur 168.326
Sententia lata in cauſa civili, quando pa-
riat exceptionem in criminali, uel con-
tra 209.407
Sententia ſuper ſtate lata, an factum ſum
pagina 20.41
ad Sententiam dic ſeriatu dicendum, an
arbitrar cogi poſſit 22.44
Sententiam per alium iudicem latam, an
et quando index executionis mandet
re poſſit 163.315
poſt Sententiam abſolutoriam ſolueris, an
ſolutum condicione iudicetis petere
poſſit 41.84
per Sententiam an et quando transfera-
tur dominium 12
contra Sententiam quando abſenti ſubie-
ciatur 21.45
Sententia quo iure poſſum declarare nul-
lam 87.169
Seruus que debeat rei ex alia re, an et
concedatur, et conceſſa 114.221
Seruitutem debens an et quando reſcri-
bere teneatur 25.51
Seruitutes que et quos ſint 25.50
Seruus eſtis quando ſtipulatur, qualiter
dominis acquiritur 193.387
Seruus cui reſtituta eſt libertas, an herede
poſſit cogere adire 130.254
Seruus heres inſtitutus, ſi ſe deinde in et
rogationem dederit, an ſit heres ne-
ceſſarius, an uoluntarius 80.156
Seruus qui datus eſt ut manuſcribitur, in-
tra certum tempus ſi ſcribit 36.72
Seruus reſtitutioni ſubiectus, an et quan-
do poſſit manuſcribi 130.253
Seruus poſſeſſionem an et quando domi-
nus amittit 155.300
Si diſtino, an importet cauſam 123.39
Signum uniuersale an et quando recte
poteſt imitationem 133.264
Siquis

Bart. Distinctionum

Si quitomta causa, &c. edicto an & quando teneat qui ex testamento succedere omisit, ut jurecedat substitutus	55. 166	Statutum super his que ab alijs Statutis eisdem civitatibus sunt disposita, utrum facere liceat	36	re posit	173. 338
Siquis omisit causa, &c. ex edicto an & quando teneat qui omisit ex testamento, an succedat ab intestato pagina	96. 187	Statuto si ante quod homicidium positus re mitti, an & quando videtur reus sum	149. 288	per Stipulationem sequentem an purgator mora, & sequens stipulatio committatur, quando obligatio & mora precedat	201. 393
Solvens an & quando prefamatur pagina	178. 347	an Statutum positus displicere, ut qui alius testari prohibetur, positus testetur	75. 145	per Stipulationem sequentem quando non statim contractus precedentis dicitur facta	30. 80
Solvens pendente iudicio, an & quando postea sententiam secuta possit rededere	43. 85	Statuta a quo tempore ligent	47	Stipulatione per seruum commensurata, qualiter domus equatur pagina	108. 387
Solvens post sententiam absolutam, an solvis non condicione tunc debet recipere possit	43. 84	Statuta qualiter in iudicium producuntur	61. 10	in Stipulatione annua an tot sint stipulationes, quod anni	198. 386
Solvens ut recipiat, an transferat ad dominum	203. 395	Statuta super quibus fieri possint	35	Substituto brevitudo quos effectus faciat & quos substitutiones continent	86. 167
ad Solvendum an debitor tunc ad dominum creditorem debeat, an contra	48. 93	Statuta utrum recipiant interpretationem	59	Substituto popularis an trahatur ad omnia bona impuberes per	83. 161
Solus quando debeat, quod debeatur	180.	Stipulatio de damno inflicto an & quando committatur, si illa propter eam numerum parietem sit interposita pagina	130. 190	Substituto si esse facta pluribus an sit necesse ut verificetur conditio in persona omnium	131. 255
Solutio partu dicitur an & quomodo parat liberationem pro parte	13. 24	Stipulatio de damno inflicto, simpliciter interposita, propter quod damnum committatur	150. 289	Substitutionem qualiter operantur verba substitutionis directa, communia vel obliqua, diversimodè in diversis personis posita pagina	85. 165
Solutio procuratori si facta an parat liberationem, &c.	39. 76	Stipulatio de defendendo, si ex causa non defendat, an & quando committatur	17. 33	Substitutionem an filius naturalis excludat	129. 252
ad Solutionem indandam qualiter quis teneatur	174. 340	Stipulatio facti affirmativa an transeat ad heredes	192. 375	Substituto quando repetita videantur relicta ab instituto pagina	104. 201
post Solutionem an contra alios actio cessat postea, pluribus obligatis, ut uno solvente	203. 396	Stipulatio facti negativa concepta an transeat ad heredes, si de herede non sit mentio	192. 374	in Successione præter defuncti si cum & solvantur ut, & qualiter legata debeantur	110. 212
Solutionem recipere & petere, an procedant ex eisdem regulis	61. 117	Stipulatio habere licere, ex cuius facto committatur	179. 349. pro quo facta	ib. 350	
Solutio facta seruo vel procuratori meo, an & quando mibi sit questio domum	151. 266	Stipulatio in diem qualiter & quando committatur, quo ad obligationem, actionem & moram pagina	187. 364	Successione quando me impediens vel mecum concurrens, iudicio testatoris excludatur utrum ipse me impediat, an mibi partem faciat pagina	34. 260
de Solutione rei si evincatur, quando de tur prima actio, & quando agatur de emptione	202. 394	Stipulatio que habet conditionem & diem, an & quando committatur pagina	188. 366	Successor an & quando teneatur stare colono	65. 125
Solutum an condicione indebiti recipere possit, post sententiam absolutam solvens	43. 84	Stipulatio quando per intervallum inter interrogationem & responsum non videtur	172. 336	contra Successorem singularem an ius expectandi transeat	151. 293
Solutum indebitum an & quando recipiatur	40. 98	Stipulatio respectu turpitudinis que in ea continetur, an & quando sit in ea	177. 346	ad Successores an ius accrescendi transeat	112. 217
per Speciem an generi deroget, quando de proisio generis & specialis ca det inter res quibus sit dispositio pagina	116. 225	Stipulatio si mel commissio an auspiciis committatur	191. 373	Super vivere an alter alteri prefamatur, cum plures simul mortui	121. 236
per Speciem an & quando generi deroget, utrum genus & species cadant in unam personam gramatis etc.	115. 223	Stipulatio sequens an & quando necet primam precedentem per	186. 363		
Spec testamencie valeat quando facta cessare legitimam	68. 132	Stipulatio simplex conditionalis an & quando committatur	187. 365		
Statutum ubi seu simpliciter loquens, si ne temporis expressione, que legitur pagina	48	Stipulatio si numeratione sit appositum, quando ex numeratione & condicione certioratur	29. 59		
Statutum an & quando popularis per se sine superioris favore possit	2. 4	Stipulationem an & quando diversitas interrogationis & responsionis vultur			

T

CONTRA Tabulas in quis venire possit, an ad id impeditur

Tactum an & quando habeatur pro expresso

Tenepus aditum legato an faciat diem, an servò conditionem

Tempus obligationis limitande aut differtende causa quando aditum dicitur

Tempus quod in rei estimatione iustitiam

tur 32.63
 ex Temporis longi sola praestatione quod
 de postea agi ut sibi in futurum praesente
 tur 59.113
 Temporis praesentis vel praeteritis verba
 an porrigantur ad futura 118.229
 post Tempus statutum an ex quo alio
 quid in iudicio fieri possit, infra quod
 illud fieri debebat pagina 74.143
 sine Tempore prolata oratio, ad quod
 tempus referatur 118.230
 Tempore qui prior, potior iure, an ex
 quando in pignoris procedat paga
 gna 166.333
 Tempora vitula ut current, an ad hoc re
 queratur iussio procuratoris, si ipse
 fuerit impeditus 170.331
 Testamentum inualidum an ex quo
 reconualecat 80.155
 Testamentum inualidum an ex quo recusat
 lesca, cessante impedimento 111.215
 Testamentum an ex quo possit habere
 effectum ad secundum gradum 82.160
 Testamentum patris et filii quando balca
 tur pro uno, quando pro duobus, si pa
 ter filio pupillo substituit 85.166
 Testamentum quo iure possunt declarari
 nullum 87.169
 circa Testamentum privilegia utilitatis
 quae 88.173
 Testamentum quo iure possit irritare ad
 dices praeteriti vel exhereditati 76.173
 collaterales, qualiter pugnet ibid. 154
 contra Testamentum quo iure veniat delecte
 tes praeteriti vel exhereditati 78.152
 ex Testamento primo hereditas an ex
 quando adestur, si secundum fieri fa
 ri prohibuit 97.188
 ex Testamento si quis omisit adire, ut u
 dat ad legitimum, an ex quo legata
 rii et fideicommissarii teneantur pa
 gna 95.185
 ex Testamento succedere qui omisit, ut suc
 cedat substitutus, an et quando teneatur
 eductio, si quis omisit eum, etc. 95.186
 Testator an possit unum ex heredibus
 per a ceteris gravare 193.377
 Testatorum mortuam an ex quo ha
 res nesciuisse praesumatur 90.176
 de Testatore verbum filius, pro olotum, an
 comprehendat nepotes 221.430
 Testes pro se inuicem quando pater et
 filius esse possunt 75.146
 Testum ex animo ad eterna rei memo
 ria an ex quo procedat 26.52
 Titulus verus allegatus ex praestacione
 seu patientia disturna, utrum praesum
 matur 59.114
 Titulus inualidus an ex quo proferatur

quae praestacione confirmetur 53.112
 Tradendi rem iustitiam, an ex quo
 de rem iustitiam teneatur 31.97
 Traditione an ex quo persona error
 vitiet, ita ut non transferat dominium 9.19
 Transactio conueniens quae penna pu
 natum 14.28
 Transactio finita inter legimum et
 scriptum heredem controversa, si
 quo pretenda debita 14.27
 Translatione in herede an prohibita de
 no alienando facta per legem testator et
 contraentes impedita 193.376
 Trebellianica vel vtilitatis quando posu
 fit in una re tantum detrahi 127.248
 Trisuum quando quis ad appellandum
 habeat 217.412
 in Turpilianum an ex quo ab accusa
 tione desistens incidat 215.418
 Turpitudinis respectu quae iura conueniunt
 an et quando stipulatio valeat 177.34
 Turpitudinem suam allegans, an ex qua
 do adestur 32.64
 Tutela diuisione facta, an unus possit
 intrinsecare de his quae pertinent ad
 administrationem alterius 70.136
 Tutela testamentaria spes quando faciat
 cessare legimum 68.132
 Tutor a patre in testamento datus, an de
 beat confirmari 70.135
 Tutor an ex quo possit rem pupilli
 emere 72.139
 Tutor legitimus si non est qui debet, an
 succedat alius legitimus, an uero datus
 natus 69.133
 Tutor in re pupilli contra abes, an dicatur
 contrahere tacito, an uero proprio
 nomine 72.140
 Tutor si negotiatur, an ad pupillum per
 tineat pars lucri, an uero pars simpli
 citer interesse 71.137
 sine Tutoris auctoritate an ex quo pu
 pillus obligari possit 71.138
 Tutoris delictum an ex quo pupillo
 nocet 11.21
 Tutores plures testamentarii quando sunt
 an ex quo offerens satisfacionem
 mittatur solus administrare 69.134
 V
 Si non valet quod agitur, an ex quan
 do ualeat quando simulatit concipio
 tur 53.101
 si quod non valet ut ego, an ualeat prout
 ualere potest 173.337
 Valeratio an et quod punitur 67.126
 Veditio rei sine consensu, an et quae uideat
 tur consentire animo donandi 65.126
 Venditione pigoris facta an ex quo
 praeducatur creditoris 58.111

Verba enunciativa quando inducantur
 significent 154.298
 Verba praesentis vel praeteriti tempore
 an porrigantur ad futura 118.229
 Verba substitutionis directa, communia
 vel obliqua diuersimode in diuersis
 personis posita, qualiter iustitiam ne
 operentur 85.164
 per Verba praesentis tempore an stipu
 latio contrahi possit 176.343
 per Verba qualiter probetur annuus eius
 quae dicitur hereditate assisse 92.18
 ad Veritatem copulae quando requiratur
 concurrere utrumque 121.235
 Victoria iustus in causa communi an pro
 sui alij 216.420
 Vincendum te quando iuro, an ex quo
 procedat, quod multo magis te man
 do, etc. 57.109
 Violatione rei conuentus, si decedat
 pluribus heredibus relictis, in quan
 tum quisque teneatur 206.400
 inter Vnos contractum an demonstratio
 falsa vitiet 125.242
 Volens, utrum quid importet 99.191
 Voluntas, an ex quo inducat manda
 tum 67.128
 Voluntas protestatio declaratoria cui
 debeat fieri 138.269
 in Voluntatem alterius collatum legatum
 an ualeat 106.205
 in Vultu atibus animi an et quando deuo
 stratio falsa dispositionum 124.241
 Vusufructuario an ex quo damno in se
 llo cauere debeat 149.287
 Vusufructuario an et quando de damno in
 seculo cauere debeat ibidem
 Vjacapio an iure a pupillo emptia proce
 dat 161.312. an in re donata filio ad
 patre 162.313
 Vjacapio an procedat, si quis emat ab eo
 quae sit precii coemptum 161.310
 Vjacapio licet non ab uno et eodem herede
 beam titulum et possessionem, an pro
 cedat 160.308
 Vjacapio, si quis non potest se ijacapere
 an procedat 160.310
 circa Vjacapione possimij factio quid
 operetur 159.307
 Vii possidetis in iudicio, res absoluto
 quae actor non possidet, an debeat actor
 condemnari, ne reson de cetero mole
 stet 167.325
 in Vii possidetis interdicio qualiter sen
 tentia feratur 168.326
 Vitulitas publica priuate an ex quo
 proferatur 60.115

[The text on this page is extremely faint and illegible due to the quality of the scan. It appears to be a multi-column list or index, possibly containing names and dates.]

1
DISTINCTIONES BARTOLI DE SAXO
 FERRATO, A MARIANO SOZINO BONONIENSIS
 ACADEMIÆ PROFESSORE, IN TABVLAS, FACILIORIS
 memoriæ gratia, redactæ.

IVDICI AN ET QVANDO LICEAT RESISTERE? I

<p>L. Vt iur. ff. de iust. & iur.</p>	<p>Extrajudicialiter, & resisti potest Glossa in L non videtur. §. quod infra. de reg. iur. Non factum à iudice, quod ad eius officium non pertinet, ratio non est. L. factum à iudice. de reg. iur. & tali casu non est iudex, sed primatus. Cardinales in Clement. prima. §. finali. in fine. de celeb. miss.</p>
<p>RESPON. Quòd iudex infert iniuriam, pro cedendo aut</p>	<p>Irreparabile per appellationem, & tunc aut est irreparabile de</p> <p>Præfenti, & potest resisti. Ita Abbas in c. si quando. de offic. deleg. per notata in c. non inferenda. 2. §. 3. ibi, Eripe eum qui ducitur ad mortem.</p> <p>Futuro, & tunc absq; appellatione, immediate resisti non potest. Ita notat Baldus in l. ut iur. in §. quæst. de iust. & iur.</p>
<p>judicialiter, et d. l. ad gratiam aut est</p>	<p>Dubium an sit irreparabile per appellationem: & tunc si ita est, de præfente potest resisti. Castrensis in d. l. ut iur. Et est ratio: nam semper in dubio tutor nec est eligenda. arg. cap. iuuenis extra, de sponsalibus.</p> <p>Notorie, & resisti potest. Abbas in d. cap. si quando, allegat glossam pen. in c. ex literis. eod. tit. de offic. deleg.</p>
	<p>Reparabile per appellationem: & aut est in iudicio</p> <p>Appellatū, & illa appellatio aut</p> <p>Certò tenet, & potest resisti. Ita Baldus in d. l. ut iur. in §. quæst. Et est ratio, quia per appellationem suspenditur iurisdictio.</p> <p>Dubium an tenet, & non potest. Ita Abb. in d. cap. si quando.</p> <p>Non notorie, & aut est</p> <p>Non appellatum, & non potest resisti. L. iniuriarum. §. 1. ff. de iniurijs.</p>

PER SENTENTIAM ET QVANDO TRANSFERATUR DOMINIUM? I I.

<p>L. Ex hoc iur. no. §. ff. de iust. & iur.</p>	<p>personali, & aut illa actio</p> <p>Tendit ad hoc ut dominium transferatur, & tunc per sententiam transferatur dominium. L. sunt & alia, & ibi notatur secundum veterem lectionem ff. de public.</p> <p>Non tendit ad hoc ut transferatur dominium: ut in commodato, deposito, locato, & tunc transferatur dominium.</p>
<p>R. Aut illa fertur super actione</p>	<p>Reo, et tunc aut illa sententia erat</p> <p>Absolutoria simpliciter, & non transferatur dominium. l. sed & si possessori. in princip. de iureiur. end. & ita intelligitur Glossa in l. exceptio. ff. de exceptio. rei iudic.</p> <p>Absolutoria hoc modo, quæ pronunciat rem eius esse à quo petitur, & tunc etiam non transferatur dominium. Ratio est, quia res hic petitur se declarari dominum, & non ad minus in se transferri. Inducitur tamen præsumptio domini, & ad illud probandum potest induci sententia, quia pro veritate habetur. l. sed et si possessori. in princip. ff. de rei iur.</p>
<p>Reali, & aut sententia fertur pro</p>	<p>Adore: & tunc si est pronunciatum, cum esse dominum qui petebat, aut in veritate ita</p> <p>Erat, & tunc impossibile est transferri dominium, quia natura actionis non potest transferri, sed potest declarari. l. ex diverso. §. 1. ff. de rei iudic.</p> <p>Non erat, & tunc non transferatur dominium. Ita est notab. textus in l. §. 5. item quæri potest ff. de reb. eorum. Latè de hoc per Bartol. in L. iulianus. col. 7. de condic. indeb.</p>

OBLIGATIO NATVALIS, ITEM CIVILIS, BIFARIAM INTELLIGITVR!

III

		Redacta ad prestandi necessitatem per ius civile. Et illa habet plenum effectum, & dicitur quodammodo causal. Et de hac in l. si non forem, §. libertus, ff. de conductio. videb.
L. Ex hoc iur. n. i. & i. de iur. su. & iur.	Naturalis: et aut illa procedit.	Instinctu naturati, ut benefacere de nefacere, & aut est.
		Non redacta: et illa aut contrahitur respectu
		Certe rei vel facti: & tunc aut
		Non certa rei vel facti: & tunc aut
		Certe rei vel facti: & datum ob causam non repetitur, et ita etiam intelligitur d. l. si non forem, §. libertus, ff. de conductio. videb.
		Redditur indebitum propter quod dicta naturalis obligatio est contraria, et non potest repeti, et ita intelligitur l. si testamento, §. 1. ff. de fideiuss.
		Aliud soluitur: & aut si solutio
		Scienter, et solutum non repetitur quia videtur quodammodo remuneratum, sed est, §. conubus, ff. de penit. hered.
		Ignoranter, et repetitur. Gloss. in l. aut um, ff. de iust. et iure.
		Dubitatur, et non repetitur, l. si vero no remunerada, §. item Paquas non, ff. mandati.
		Probata iure, et habet plenum effectum, l. legitima, ff. de pacti. Non probata, nec reprobat iure, et habet effectum compensationis, ut in l. etiam, ff. de compensat. nec potest repeti si quid solvatur, nisi secundum notata, l. 2. ff. de consuet. videb.
R. Na aut obligatio est	Ratione: dicitur, illam esse aut ad	Obligadu: et tunc illa aut est
		Probata iure, et per hanc omnis obligatio tollitur, Lab emptio ne, ff. de pacti.
		Reprobata iure, et tunc non liberat, Li. i. i. gentium, §. si pacti, l. i. c. ff. de pacti.
		Nec approbata, nec reprobat a iure, et liberat, non tamen ipso iure, l. i. unius §. pactus, ff. de pacti.
		In effectu, et sunt quatuor ille enumerat in Glossa, in l. ex hoc iure, ff. de iust. et iure.
Civilis: et aut civilis est		Approbatione, et haec est regulariter omnis obligatio, ita notat Gloss. Inst. de obligat. in principio.

AN ET QUANDO POPVLVS POSSIT FACERE STATVTVM PER SE SINE SUPERIORE? IIIII.

		Omni iurisdictionem concessam a principe, vel per scriptam, et ille potest, non est spectata superioris auctoritate, et ita in quibusdam, omnes populi, de iust. et iure, §. omnes, Inst. eodem.
L. Omnes populi nu. 3. de iust. & iure.	Totus: et aut ille populus habet	Iurisdictionem limitatam ad aliquos, ut ad civitatem, vel etiam ad criminales, sed tamen iura, et, aut statum super ipsi
		Causarum decisionem: et aut superioris auctoritas
		Nullam iurisdictionem: et aut faciunt statuta pertinentia ad
R. Aut loquimur de populi		
		Quae sunt de sua iurisdictione, et possunt hoc sine superioris auctoritate, d. l. omnes populi.
		Quae sunt extra iurisdictionem suam, et non possunt sine auctoritate superioris, prout infra in proximo membro.
		Intervenit, et possunt et valent l. final. C. de testam.
		Non intervenit, et non valent, cum careant iurisdictione, et statuta facere sit iurisdiclio, saltem in genere sumpta, l. 1. ff. de iurisdic. om. iud.
		Expresse ambitiosa, et non sunt servanda, Ambitiosa, de decret. ab ordi. faciendo.
		Non ambitiosa, et tunc sunt servanda, l. 1. ff. de decret. ab ordi. fac.
	Quae sunt est quatuor, vel aut pars constituitur: et aut faciunt statuta pertinentia ad	Causarum decisionem, et non possunt, argumento eius quod supra.
		Modum expediendi ea quae incumbunt ipsi parti, et hoc possunt, cum hoc possint collegat. l. i. C. de iurisdic. om. iud. et hoc habetur pro collegio approbato, l. si quis a filio, delegat. nu. 1.

L. Omnes

L. Omnes populi. nu. 21. ff. de iu. sti. & iure.	Nullo iure sunt disposita, & ualent indistincte. Argumento L. de quib. ff. de legib.	Spiritalia, & tunc super his nec Imperator, nec populus potest condere legem, ecclesia S. Marie. extra, de consil.	Non est dispositum, ut in illo precepto Non occidas. Nam ubi permittitur ex causa, dum dicitur, Qui occidit, occidatur: & ex alijs causis. & tunc ex causa potest perueniri per leges & statuta, quod quis occidatur. l. 2. C. quando liceat sin. ind. se unidic.
R. Aut sunt super his quae	Aliquo iure sunt disposita, & tunc aut a iure	Naturali uel gentium, & potest fieri statutum aliquod derogans uel addens, non autem in totum tollens illud ut l. ius civile. ff. de iust. & iure.	<p>Reus sit statum, prohibendo ne fiat, & tunc non ualet statutum. Item ideo ualet statutum, quia princeps permisit, secus ergo, si prohibet. Leos uersus. nec liceat. C. de usuris.</p>
		<p>Ciuili, & aut illa lex</p> <p>Resistit, & hoc aut contra illam legem</p> <p>Non possunt, & aut ob causam</p> <p>Possum uenire per pactum, & ualet statutum. Gloss. in Rub. C. de decretis de curacion. lib. 10.</p> <p>Quod hoc esset contra bonos mores, & non ualet statutum, quia lex debet esse sancta & honesta.</p> <p>Aliam, ut propter publicam utilitatem, & ualet statutum. Bartol. in l. omnes populi. nu. 26.</p>	

VTRVM LICEAT FACERE STATVTVM SVPER HIS, QVAE AD ALIOS STATVRS eiusdem ciuitatis sunt disposita?

d. l. Omnes populi. nu. 20. cu. seq.	Simplex, et aut illud	Stat in simplici dispositione statuti, & renouatur per sequens statutum §. ea uero. Inst. de iust. & iure.	Non resultaret, quasi contrahentis prauidicium & incommo- dum, & non renouant. Liquidum semel. l. un. ubi Glossa. ff. de decretis ab ordine fac.
		Transit in contractum, uel quasi, & tunc aut ex renouatio- ne prioris	Resultaret, quasi contrahentis in commodum, & renouatur. l. quod semel. l. un. ubi Glossa. ff. de decretis ab ordin. fac.
R. Aut statum praecedens est	Derogatorium secundi, & tunc aut in secundo statum clausula derogatoria primi expressit	Habetur, & ualet statutum.	Non habetur, & non ualet statutum. Bartol. in l. omnes populi. nu. 3. circa fin. ff. de iust. & iure.
		Iuramento firmatum, et tunc aut in secundo statum superius auctoris	Requiritur, & non potest tolli priuatum. Ratio, quia ille qui habet interponere au- thoritatem, non uult esse auctor periu- ri.
	Positum cum alio, & quidem contrario, in eodem uoluntate, & eodem tempore confirmatum, & tunc praesertim illud quod est ultimum in uoluntate libri. Quia tempus compositionis, non confirmationis inspicitur. Argumento l. 2. ff. de testamen. final. & hoc est uerum, nisi per quamdam distinctionem posse reduci ad concordiam: tunc cum utrumque seruetur. Bartol. in l. omnes populi. nu. 3. de iust. & iure.	Non requiritur, & potest renouari licet renouantes sint periu- ri, iudex enim suum non tibi tuum denegat excusationem. ut notatur in l. 1. C. si aduers. u. eund.	

d. L. Omnes populi. au. 37.	A quo tempore statuta incipiunt habere uigorem: & tunc aut de ijs.	Qui statuta sciunt, & illos statim ligent. l. fin. de decret. ab orōm. fac.	Communes, & ligent post duos menses. Auth. ut facile non constet. collat. 5.
R. Aut queritur	An post assumptionem uigorem ligent facta tam praterita: & de quod aut in statuto expressē dicitur quod trahatur ad	Qui statuta ignorant: & tunc aut de la statuta affertur	Præiudiciū, & tunc aut sunt
		Commodum, & statim suum operantur effectum. l. penult. in fine. C. de decurionib. lib. 10.	Municipales leges, & ligent post modicum temporis, iudicis arbitrio, ut quod quis possit dici esse in sapina ignorantia, & ut animarum. de consil. in 6.
		Decisa seu finita, & aut illud statutum nouum	Confirmat, & bene potest porrigi ad praterita. l. finali. C. de transact.
		Præterita, et aut illa praterita sunt	Infirmat, uel aliter desponit, & non trahitur ad praterita, etiam si expressē cauatur. l. casus. C. de transact.
		Pendētia, et aut illa praterita sunt in iudicium	Non deducta, & trahuntur ad praterita.
		Futura, & ad ea sola trahuntur. Hoc enim propriū est de natura legum. l. leges. C. de legib.	Per appellationem, & ad ea non porriguntur, etiam si expressē cauatur. Auth. ut cum. de appellat. cognosc.
		Nihil dicitur, & tunc distinguitur: ut in uerso folio, in proxima figura, que huc pertinet.	Deducta, & aut pendet
			In iudicio cause principalis, & non trahuntur ad ea. Auth. in medio litis. collat. 8.

STATVTVM NIHIL SEV SIMPLICITER LOQVENS, SINE EXPRESSIONE temporis, an liget tam praterita quam futura, &c. ?
V III.

d. L. Omnes, &c. nu. cōd.	In quibus statutum non liget praterita, etiam si de ijs expressē dicitur, ut supra: & tunc certum est quod tali casu statutum non liget.	Declārando, & porrigitur ad praterita. l. fi. C. de pactis.
R. Aut loquimur in casibus		Annullando, & aut causa annullandi suberat de
		Præterito, & porrigitur ad praterita. Auth. de alienat. & employ. §. omnia uerō. collat. 8.
		Præsentis, quia per illud statutum annullans erat inducta, & non porrigitur ad praterita. l. tubenat. C. de testam.
	Aliis: & sic aut statutum procedit	Confirmando, & porrigitur ad praterita. l. bene à Zenone. §. quia. C. de quad. prescrip.
		Litis ordinationem, & habet locum in omnibus futuris, quantumcumque sit super prateritis negocijs. l. 2. in principio. C. de iuramento calum.
	Aliquid de nouo inducendū, & aut per tinet ad	Aliquod, quod prius non erat delictum, & ad praterita porrigitur. §. fin. in Auth. de sanctissim. Episc.
		Delictis: et aut facti delictum
		Imponitur poenae delinquenti: & illa aut
		Augeri uel minui: & aut
	Causæ de- cisionem: & aut loquimur in	Non est cōueniens delicti, & inspicitur tempus sententiæ. Bart. d. L. omnes. num. 51.
		Pœna imposta mitigatur, & porrigitur etiam ad praterita: quia talis modus liberationis contingit post delictum commissum, secundum Bart. in d. L. omnes.

Contra-

Contractibus: et aut inducitur

Formam seu solemnitate: et aut alius

Est inceptus, sed non perfectus: et ad illu lex noua porrigitur. l. contractibus, C. de fid. inst.
Non inceptus, et ad illu sine dubio extenditur: prout pre-supponit Barto. in d. l. omnes. nu. 44.
Perfectus, et ratione forme, sed pendet r. ratione effectus: et ad illu lex noua non porrigitur.

Exceptionem: et aut illa casatur

Tempore contractus obligationis, et non extenditur ad preterita §. si. A. ubi de duob. res.
Ex aliquo facto post contractum obligationem: tunc si congruit tale factum, porrigitur etiam ad preteritam obligationem. l. pen. C. de usur.

Tollit exceptionem, si scilicet caput competere post statutum. Secus, si ante, Barto. in d. l. omnes populi. nu. 44. in fin.

STATUTA VTRVM RECIPIANT INTERPRETATIONEM? I X.

d. l. Omnes populi. nu. 33.

Corrigendo: et tunc aut

Quis uult interpretari, statutum esse correctum per legem generalem superuenientem, et procedit interpretatio per c. 1. de constit. in 6. cum distinctione ibi posita per DD.
Quis uult interpretari, statutum esse correctum per legem statutum superuenientem: ut dicitur supra in §. q. in principio.
Quis uult face Homo priuatus, et non potest. re ex se ipso et aut e ille qui fecit statutum, et potest l. 2. et finali C. de legib.
Detrahere aliquod caput ipsi statuto, dato quod plura capita habeat: et tunc distinguitur prout supra circa correctionem.

R. Ant. do. lumus interpretari

Arctando, seu restringendo: et aut uult

Restringere statutum generaliter loquens ad certos casus, quia in eis cessat ratio que mouet statuentes, uel resuleret iniquitas: et aut hoc facti
Ne damnum quod iniqui patitur: et isto casu talis restrictio facienda est. l. ad legere. §. quomuis. ff. de iure patron.
Ne ab aliquo lucrum indebitum perdat: et talis restrictio fit l. prope xx. ff. qui et a quibus.
Ne aliquis ad lucrum indebitum perueniat, et fiat talis restrictio l. in gradatione §. et si lege ff. de iur. et honor.

Declarando: seu exponendo uerba obscura et aut sunt

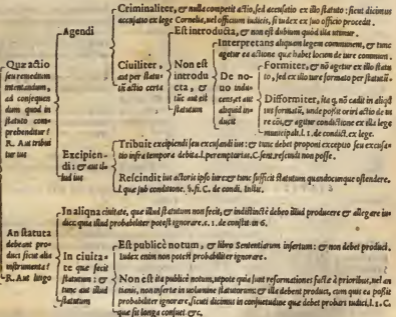
Verba obscura, ita quod non potest haberi congrua expositio, et recurritur ad statuentes: et ita intelliguntur l. leges sacrosanctas, C. de legib.
Generalia, et generaliter debent intelligi, nisi restringantur ex causa.
Indefinita, et aequivalent uideri salubris, in quibus est eadem ratio. Nam si aliter diceret e ratione, quia unum non comprehendit, eadem ratione nec ab eorum: et sic esset statutum eorum: ergo omnia ex mente disponentis uidentur comprehendenda. re. l. 1. in fi. C. de liber. prater.
Plures significationes habentis: et aut omnes sunt
Propria, et sumitur una secundum subiecti materiam l. si uno. ff. locati.
Impropria et propria, et accipitur propria l. non dicit. ff. de legatis 3.

Extendendo: et aut est extensio

Falsiua, id est utrum lege se extendat ad statuta: et dicitur indistincte quod sic. Bar. in d. l. omnes populi.
Actiua: et aut loquuntur in
Iis sine quibus disposita per statuta non possunt ferri effectus: et ad illa extenditur l. si ita stipulatus fuero pro te. ff. de uerb. oblig.
Decisa per ius commune, et ad illa non extenditur statutum.
Aliis: et aut illa sunt
Non decisa per ius commune, et ad illa statutum extenditur. l. de quibus. ff. de legib.

d.l. Oēs populi. nu. 66

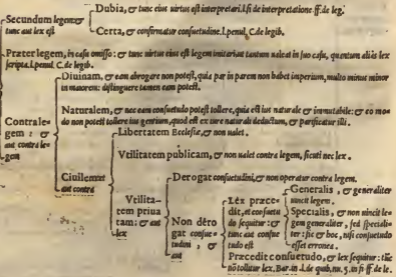
R. aut quæritur.

CONSVETVDINIS EFFECTVS QVIS SIT? XI.

L. de quib. nu. 5. ff. de legib.

R. Aut illa est

7
CONSVETVDO VTRVM INDVCATVR, QVANDO INFRA
 decennium quandoq; fuit sententiatum unum, quandoq; aliud?
X I I.

L. De quib. nu. 6. ff. de legib. } **Iam erat perfectè induc'ta, & tunc licet alius actus contrarius fiat, tamen non tollit consuetudinem: nisi tot fiat alij actus contrarij, & tanti temporis, quod consuetudo contraria inducatur. L. nemo. §. temporali. ff. de reg. iur.**

R. Aut illa consuetudo. } **Tot actus pro consuetudine, quod contrarij: & non inducitur consuetudo. argumento l. cum de consuetudine. & ibi Glossa in fine. ff. de legib.**

Non erat perfectè induc'ta, quia infra decennium: } **Actibus extrajudicialibus, ut contractibus: inducitur consuetudo. ex e pla pose, ut per Barto. in repetit. l. de quibus, nu. 16. de legib.**

aut fuit } **Plures pro consuetudine, pauciores contra: aut loquuntur de**

Aut fuit } **Actibus iudicialibus: et tunc quòd il li actus contra consuetudinem sunt facti, aut populus**

Aut fuit } **Murmuravit, & dicebat intra se, malè factum, & cetera insultationes: non impeditur consuetudo, cum constet de voluntate populi. l. fideicommissa. §. si rem ff. de legat. 3.**

Aut fuit } **Non murmuravit, sed tacuit: &**

Aut fuit } **Actus qui se inuicem compatiuntur, & non impediunt consuetudo, quia non mutatur voluntas populi: sicuti dicitur in testamento et codicillis §. non tantum. Insti. de codicillis.**

Aut fuit } **Actus qui se non compatiuntur, & impediuntur consuetudo: quia videtur mutata voluntas populi. Bartol. in l. de quibus, nu. 16. de legib.**

PRIVILEGIA CONCESSA AN ET QVANDO
 transeant? **X I I I.**

L. Quod principi. nu. 2. de cõstit. princip. } **Leges tunc**

Perfonæ: } **aut**

et tunc aut cõceditur à } **Non inspecta naturali & sufficienti ratione: & non transit ad heredem. l. cõsi fideiussor. in fine. ff. de re. iud.**

Principi nino, } **Principi nino, & non egreditur personam, nisi de heredib. esset facta mentio. l. sciendum. ff. de verb. sign.**

R. Aut cõceditur } **Rei: tunc ad quemcumq; transit res, ad eum transit & privilegium. l. for. dadorum. C. de excusat. nun. lib. 10.**

} **Loco vel civitate: semper transit successivè, cum semper sit eadem civitas. l. proponatur. ff. de iudic. ijs.**

} **Generi vel posteris: non transit ad natos ex feminis, sed ad alios. l. 1. in fin. ff. de iur. e. inveniatis.**

L. Beneficium. num. 4. de constitucioe princip.	Tempus, et est queritur quo tempore	Incipiant privilegia, et dicitur a tempore scientie. Bartol. in l. beneficium. num. 4. de constitucioe princip.	Rescriptis ad obseruationem iuris communis, et ista sunt perpetua. l. sicut. C. de diversis rescriptis.
		Definane privilegia, et aut loquuntur in	Alio privilegio, et tolluntur tempore. l. quoties. C. de precib. imp. offer. Sed quanto tempore tollant, vide plenam distinctionem apud Bartol. in l. beneficium. num. 6.
R. Aut queritur de interpretatione circa	Locum, si licet si quis habeat, ne coram tali ordinatio conueniatur: et aut loquuntur in causa, in quo spectat licet	Est exemptus: et C. ubi quis, de curi.	Ratione publicarum functionum, et tunc exemptio sibi non prodest. d. l. 2. in fine. C. ubi quis, de curi.
		Non est exemptus: et aut conueniunt	Alia ratio nec, et est concessio privilegii
		Loco & persone, et aut exemptus debet in	Territorio illius ordinarij, et exemptio sibi non prodest. Auth. qua in provincia. C. ubi de criminab.
			Loco qui non sit de ordinarij iurisdictione, et coram eo non conuenitur. c. nolentes. de privileg. in 6.
			Dignitatem et eminentiam, et tunc distinguatur: ut in l. 1. C. ubi senat. uel clarif.
			Ciuili, et prodest. l. magis. Rerte. C. de iurisd. om. iud.
		Personam: et hoc aut ob	Coe et enormem, et nihil illi prodest. d. Auth. qua in provincia. Singulae: ut ueniens arma. de hoc notatur in l. penul. de test. om. iud.
			Publicam utilitatem, et aut loquuntur in causa
			Criminali, et aut delictum erat

INCENDIARII QVOMODO PUNIANTVR?

L. Apud. num. 4. de off. praef. nigil.	Casu fortuito, et non tenetur ad aliquid, sed imputatur casu. l. pen. ff. de incend. ruin. nauif.	Culpa: et aut fit incendium per	Laxam culpam, et minus punitur quam si dolo. l. in lego. ff. ad l. Corral. de sicar.
			Leuem, et Soluendo, et punitur pecunie iter.
R. Aut fit incendium.	Dolo: et tunc aut fit incendium in	Ciuitate: et incendium riuus aut	Non soluendo, et punitur in corpore. l. qui ades, ff. de incend. ruin. nauif.
			Est uilis persona, et aut
		Est in dignitate constitutus: et aut est	Incendium magnum, et decapitatur. l. caput illius. l. qui ob inimicitias ff. de poenar.
			Incendium magnum, et decapitatur.
		Villa: et aut persona est	Magnum, et debet decapitari.
			Paruum, et debet deportari. d. l. caput illius. in prin. ff. de poenar.
		In dignitate posita, et incendium aut est	Magnum, et deportatur.
			Paruum, et relegatur. d. l. caput illius. in prin. In huiusmodi tamen casibus debet damnari emendari. d. l. qui ades. ff. de iuncta l. fin. in fi. de incend. ruin. nauif.

9
ERROR PERSONAE AN ET QUANDO VITIET
traditionem, ita ut non transferat dominium?

XVI.

<p>L. Quæ acta nu. 8. ff. de of. pro- cur. Cæ- far. R. Aut est erra- tum cir- ca per- sonam</p>	<p>Substantiam, & non transferatur dominium, & reuocatur rei vindicatione si bona fide accepit: si mala fide, tenetur actione furti, & condicione furtiua. l. si quis uxori. §. cum Titio, de furtis.</p>	<p>Inhabilis ad acquirendum dominium, ut furiosus: & tunc non transferatur dominium.</p>	<p>Nomine suo, & transferatur dominium: sed tenetur de dolo, si animo decipiendi accepit. l. falsus. §. si quis, de furtis.</p>	<p>Semel vera, et aut accepit</p>	<p>Bona fide, & transferatur dominium. Mala fide, & non transferatur dominium.</p>				
						<p>Qualita- tem: & Habi- litas, et au- recipit</p>	<p>Alieno no- mine: et tunc aut qualitas, quæ puto inef- fe, fuit</p>	<p>Nunquam vera, & aut accepit</p>	<p>Bona fide, & tunc transferatur. l. cum quis, §. 1. ff. de solut. ita dicit Bartol. in repetit. l. que acta. de off. procur. Cæ- far. Mala fide, & non transferatur, &c.</p>

QUAE CAUSAE DELEGARI POSSINT,
& quæ non? XVII.

<p>L. Nec quicquid. §. ubi de- cretū au- 8. ff. de off. proconsul.</p>	<p>Determi- nanda per definitiua sen- tentiam, conti- nentem abso- lutionem vel condemnationem: et aut lo- quimur in cas- sis</p>	<p>Pecu- niariis & tunc aut</p>	<p>A 300 aureis infra & tunc quia competit, iure magistratus potest delegari: ut in Amb. de defensor. ciuitat. §. & iudicare. col. 3. In rotum, & dico quod non nisi ex causa iusti impedimenti.</p>	<p>A 300 aureis su- pra: & tunc aut que rit an possunt dele- gari</p>	<p>Quo ad processum, & dico quod sic: quia potest etiam non subsistente causa, ex mera voluntate dignitatis. l. placet. in prin- cip. C. de pedan. iudicib. Ingenuitate & libertate: & potest delegari minime. d. l. placet in fine.</p>		
						<p>Status: & tunc aut loqui- mur in</p>	<p>Seruitute & libertate: & potest delegari, cum competat iure magistratus. Liam- dudum, C. ubi caus. Status.</p>
						<p>Crimi- nalibus: & tunc aut</p>	<p>Proconsule, & potest delegari ex sententia & mente legis. l. solent. ff. de offic. proconsul. & leg. di. In rotum, & non ualeat. Absente, & aut delegatio fit</p>
<p>Loquimur in causis mediocribus, in quibus coercitio ueni imponenda, & non potest delegare sine causa.</p>							
	<p>ediun- da per modū decreti: & tunc aut exten- gunt</p>	<p>Plenam cause cognitionem, & non possunt delegari. fallit, ut per Bartol. in repetit. §. ubi decretum. Semiplenam eandem cognitionem, & tunc possunt delegari. ut l. 1. . 1. de ff. eius, &c. Nam missio ex primo decreto potest demandari: sed missio ex secundo non, ut trahatur uisus in delegatum. Quia ad missionem ex primo decreto peruenitur ex summaria cognitione, & semiplena non ad secun- dum. l. debere caute. de iurisd. om. iudic.</p>					

L. Quæ

L. Quæ a- Substantiam rei, & non transfertur dominium. I. in venditionibus in princip. ff. de contrab. empt.
 dia nu. 8. ff. Nomen: Proprium: & tunc transfertur, si de corpore constat.
 de off. procur. Cæf. et tunc am-
 circa Appellatum, & idem error impedit domini translationem. I. si quis in fundi. de legat. nu. 1:
 Ponder vel mensuram, & transfertur dominium in eo in quo non erratur. I. si tu qui uxori. §. si maior. ff. de furtis. l. arbitrio §. de eo. ff. de dolo.

R. Aut er- Qualitatem aliam rei, & tunc non transfertur.
 rant circa

Causam domini, verbi gratia: credebam quod meus esset ex hereditate paterna, vel alterius: & tunc non impedit translationem domini. I. servum Titij ff. mandati.

Sciebat suam: & tunc, sine suo sine alieno nomine tradidit, indistinctè trans-
 fertur. l. Titianus §. curatore ff. de curat. fur.

Eius cui tradere, & non transfertur dominium. l. 3. §. subditus ff. de condi. ob causam.

Sua, et aut Ignorabat: & aut crede-
 bat esse

Credebat illius à quo causam habuit & transfer-
 tur. l. eius qui in pronuncia §. quas verò ff. si cert. pet.

Cuius-
 dam ter-
 rij: & aut

Crede-
 bat alte-
 rius: & aut erat
 negotium

Volu-
 riū: & aut traditū

Cū mō dato specialit̄ ei
 cuius esse credebatur, &
 non transfertur dominium:
 tamen per exceptionem,
 repellitur à iudicando.
 Sine mādato, & non
 transfertur dominium,
 nec repellitur per excep-
 tionem à iudicando.

Necessarium, tunc non transfertur
 dominium, nec tenetur tradens de est-
 tione. C. de neg. gesti.

Ipsū domi-
 nium: et
 aut traditū
 ut res

Suam, & suo nomine: & non transfertur dominium. d. l. Titianus §. fin. de
 curat. fur. §. si.

Aliena: et aut traditū ut

Sine mandato, & non transfertur dominium. l. 1. C. de reb.
 aliena: nisi habeatur ratum per dominum. l. aut. C. ad M. ced.

Cum mandato: & tunc regulariter etiā non transfertur do-
 minium. Pollu, nisi habeat speciale mandatum: item generale, cum
 liber et sit res que servando servari non possit. Bartol. in re-
 pet. l. que acta nu. 8. de off. procurat. Cæf.

ERROR IN CAUSA, AN IMPEDIAT TRANSLATIO
 nem domini. X I X.

D. I. Quæ a- Vterq; dicit scilicet & accipiens, constituit in eadem causa que credebatur subesse: & tunc bene transfertur dominium, &
 nu. 8. habet locum status de condi. si. inieb. C. & ff.

R. Aut Vnus credit causam subesse, scilicet dicit, & accipiens scit causam non subesse: & tunc non transfertur dominium, & habet lo-
 cum isto casu rei mendacis, conditio fortuita, & sine causa, ut §. si. Titius l. si vendidero. ff. de furtis.

Vterq; & est in electione debitoris, in quam causam velis solvere: eo non eligente, trans-
 fertur electo ad creditorem: creatore non eligente transfertur ad legis potestatem: que est,
 ut videatur solutum in diuorem causam, ut in l. 1. 2. 3. 4. usq. ad. l. si stipularis. ff. de sol-
 ut.

Vterq; est habilis ad do-
 minium trans-
 ferendum: & aut sterium de
 beū contract

Alterā tantum, & intelligitur esse solutum in causam ex qua verè debetur. I. cum in cor-
 pus. ff. de acquir. rer. domini.

Nulla, et habet locum distinctio posita in l. si ego. ff. si cert. petatur. quia refert in quis co-
 rat traditurus ex ea causa quam subesse existimabat, & tunc transfertur dominium, a li à so-
 lus. d. l. si ego, in princip.

Alterā tantum est habilis ad dominium trans-
 ferendum, tunc non transfertur: & si extat pecunia, mendacis
 ur. d. l. si ego, in fine. ff. si cert. petatur,

L. Omni-
 b'. §. si pro-
 curator.
 nu. l. 2. 3. 4.
 si quis ius
 dicenti nō
 obt.

Per con-
 tumacia
 am quas
 aut

Aliquid est iniunctum domino, & ipse mittit procuratorem qui illud faciat, & nocet domino: quia non dicitur contumacia procuratoris, sed domini, respectu cuius erat sciendum, l. si procuratorem, l. §. si tutores. ff. mandata. l. non distinguimus. §. si domini. de arbit. & quod ibi notatur, tamen si hic procurator hoc non fecit, forte casu excusaretur dominus: sicuti si in personam ipsius ille casus evenisset. l. cum a matribus. C. qui petunt tutores.

Cadat in delictum non est certum, tunc nocet domino: ut si omni-
 fit appellare infra decem dies.

Quae sunt parvi praedictij: ut missio in possessionem ex primo decreto, & contumacia procuratoris nocet domino. Item qui res. C. de procurat.

Cadat in delictum certum & aut loquatur in ijs

Quae sunt magni praedictij, & non praedictat domino: ut circa missionem ex secundo decreto. l. si cum usufructuario. ff. si ex nex. d. causa agant. nisi dominus fuerit sciens & negligens in purganda contumacia. l. 2. C. de erogat. milit. annonae lib. 12.

R. Aut lo-
 quimur in
 procurato-
 re peccan-
 te

Alio modo
 quoniam per
 contumacia-
 etiam, ut fa-
 ciendo alie-
 ud quam
 debeat. &
 aut quare-
 tur, an

Domino noceat, ut em-
 tra cum ex fa-
 cto procura-
 toris dicitur ex
 cepto & aut
 procurator de-
 liquit

Postq̄ erat
 procurator,
 et in negotio
 in quo proce-
 rabat: tunc
 etiam erat pro-
 curator

Ad iudi-
 ciat aut de-
 liquit
 Ad negotia: & tunc in ijs
 epi de dolo commissi per procuratorem eius in illo negotio. l. apud Cel-
 sam §. questum. & §. seq. ff. de dol. except.

Antequam esset procurator, vel in negotio, in quo procurator non erat: & domino non praedictat. l. si procurator. l. 2. de dol. except.
 Aut licet contestat. & contra dominum non potest excipi.
 Postlicet contestat. & tunc contra dominum potest excipi.

Ex delictis
 procuratoris
 post dominus
 contumax
 aut proci-
 rator facit
 aliquid

Quod certum est esse delictum: & tunc domino non praedictat, nisi habeat speciale mandatum, vel ratificationem secuta, l. 1. §. quoties ff. de iur. si armata.
 Quod certum est non esse delictum, sed alias possibile & idem l. 3. §. si procurator ff. quod quisq; iur.
 Quod potest esse delictum, & non delictum: tunc domino praedictat, donec probetur contrarium. l. non solum in princip. de procurat.
 Quod in delictum non cadit: & tunc domino praedictat, si habeat speciale mandatum, vel generale cum libera, ut l. procuratoris. in princip. & quod ibi notatur. ff. de tribu-
 toria d. l. 1.

AN ET QUANDO DELICTVM TUTORIS NOCEAT
 pupillo? X X I.

d. l. Om-
 nibus. §.
 si proci-
 rator.
 nu. 60.

Contumacia tutoris: & distingue, ut in procuratoris contumacia supra proxime, per easdem leges & rationes. Bart. in d. l. omnibus. §. si procurator. ff. si quis ius dicenti non obtenerat ius.

Extra negotia pupilli, & non nocet pupillo. l. neq; interdictio: & quod ibi notatur. ff. de reg. iur.

Colludebat tutor cum adversario, & pupillo non praedictat. l. meminerit. C. unde iur.

R. quod
 aut quare-
 ritur an
 noceat
 pupilo

Aliud de-
 licitum tu-
 toris: tunc
 aut deliquit

Gerendo
 negotia
 pupilli: &
 tunc aut

Non col-
 ludebat:
 & tunc aut
 verus

Non potest cadere in tutorem, sicuti in pupillum: & praedictat pupillo. l. Polla. C. de his quib. ut indig.

Potest aequè cadere in tutorem & in pupillum: & tunc tenetur tutor & pupillus, sed eisdem actionem contra tutorem liberatur. l. illud. §. i. ff. de euct. l. fin. de administ. tut. quae secundum Bartolum ceteras il. in hac materia determi-
 nat.

CITATVS QVIBZ IN IVDICIO SISTERE NON tenetur, an & quando tenetur mittere procuratorem?

XXII.

L. Non exiguus si quis in iudicio si quis caution.

R. Aut quis non tenetur uenire

Ex privilegio } Perpetuo, tenetur mittere procuratorem, ut in l. fin. C. de iniurijs. }
Temporali, tenetur mittere procuratorem, ut in l. 2. ff. de in ius uoc.

Alia causa quam privilegio: et tunc aut illa erat } Iniusta, tenetur mittere procuratorem, l. Papinianus exul. ff. de min.

Voluntaria, tenetur mittere procuratorem, l. cum ff. de c.

Iusta: et aut est } A more, tenetur mittere procuratorem, l. 1. ff. de diversis et temp. pre- script.

Necessaria: et aut loquimur } Reo, et non tenetur mittere procuratorem, l. non exiguus. S. si quis in iudicio. ff. si quis caution. nisi forte impedimentum esset perpetuum, uel nullum longum, uel esset causa que celeritatem desideraret, ut sunt cause que possunt tractari tempore feriato: tunc forte tenetur mittere procuratorem. Bartol. in d. S. si quis in iudicio. nu. 2. in fin.

CASVS FORTVITI PERICVLVM, AN ET QVANDO quis possit in se recipere? XXIII.

L. Sed & si quis. ff. que sicum. ff. si quis caution.

R. Aut loquimur in stipulationibus

Judicialibus uel pratorijs: et tunc aut renunciat casibus fortuitis } Simpliciter, et talis renunciatio non ualeat, l. sed et si quis. ff. que situm. ff. si quis cautionibus. }
Specialiter, et ualeat talis renunciatio. d. S. que situm.

Exprimit se suscipere periculum casus fortuiti, et ualeat, et de omni casu fortuito tenetur, l. que fortuiti, in fine. C. de pro. act.

Erat ille ad quem periculum pertinebat ante contractum, et tenetur de casu fortuito. l. periculi. ff. de nautico fœnore.

Non exprimit qui quid de casu fortuito, sed recipit periculum simpliciter: et aut ille qui suscipit, } ipse primò non tenebatur ad periculum: et tunc aut } Possessio rei non transit ad eum qui suscipit periculum, et tenetur de casu fortuito, l. si in uenditione. in princip. ff. de pericul. et com. rei uend. Ratio est, quia non est uerisimile, quod quis in re quem non habet, committat culpam. Solum ergo ad casum referri potest.

Conuentionibus: et tunc aut stipulans } Leuis culpa, et tenebitur de leuissima. l. opus ff. locati.

ipse primò non tenebatur ad periculum: et tunc aut } Possessio transit ad eum, et aut ex natura contractus ueniebat } Lenissima, ut in commodato: et tenebitur de casu fortuito. l. et Ariston ff. mandati.

ipse primò non tenebatur ad periculum: et tunc aut } Casus fortuitus. Et tunc istud suscipere in se periculum hoc operatur, quod cum prius tenebatur de casu contingenti absque culpa alterius partis, dammodo l. qui officij. S. fin. ff. de contrah. empt.

Quædam exprimit, et subuocit clausulam sonantem de periculo, etc. Et indiffinè tenetur de casibus fortuitis uel minoribus, non uero maioribus. Bartol. in l. sed et si quis. ff. que situm. ff. si quis cautionibus, etc.

Bartol.

13
SOLVITIO PARTIS DEBITAE, AN ET QUANDO PARIAT
 liberationem pro parte? X.XIII.

Bart. in l. si feruus. §. si plurium. & ibi not per Glos si quis caut.

Accessio ritus: & aut loque mur.

- In ignore: & tunc propter soluticnem partis debiti principalis, non repetitur pignus pro ea parte. us probatur in l. quando. C. de distr. pignor.
- Dationi** quantitas & speciei nel generis, & nil prodest partem soluere. l. heredes. §. in nulla. ff. famul. crese.
- In pena:** & ea est adco. Ela
- In faciēdo:** & tunc est & rat factū.
- Individuum:** & est idem quod in dando. l. eadem. §. Cato. ff. de uerborum obligat.
- Diuiduum:** & tunc aut facere totum
- Non potuit:** & liberatur pro parte à pena. d. l. eadem. §. Cato.
- Potuit:** & nō fecit: et nō liberatur de rigore, licet sit de acquitate. l. si feruus. §. si quis plurium. ff. si quis cautionib.

R. Aut loquimur in obligationibus.

Aliquid est dandum uel faciendum, causa implenda conditionis: & tunc aut est dandum uel faciendum.

- Ab uno uni:** & egere non potest ad aliquid, nisi id totum quod mandatum est fiat. l. qui duobus. ff. de condit. & demonst. ut quia legatum uel promissum quis erat, si hoc uel illud fieri: excipi tamen potest, si possideretur pars promissa uel legat. argumentum l. si feruus §. si plurium. ff. si quis cautionibus.
- Pecunia:** & parte soluta liberatur pro parte. l. cas fundus. in prin. de condit. & demonst.
- Species certa:** & etiam parte soluta liberatur pro parte. argumento l. si stipulatur. §. 1. de solut.
- A pluribus:** & aut d. liberatur
- Species incerta:** & tunc solutio partis non liberat. l. 2. §. quaedam. & in executione §. pro parte. ff. de uerb. oblig.
- Aliquod factum:** & tunc factum pro parte liberat. l. si plures. C. de condit. insertus.
- Individuum:** & non liberat. l. si ita fuerit. §. 3. de manum test.

Principibus: & tunc aut

Ipse datio uel factum est in obligatione: & aut est in obligatione

- Factum:** & non contingit liberatio, nisi in aliquo inceptis facere, nisi consummatione. l. stipulationes non dantur. l. in executione. ff. de uerb. oblig.
- Pecunia:** & solutio partis liberat pro parte, licet id creditor non teneatur recipere. l. inter §. Lucius. ff. de usuris.
- Datio:** & tunc aut debetur
- Species certa:** & idem quod in pecunia: & si decedam, quique hanc redum meorum tenetur pro parte. l. si stipulatus §. 1. de solut. & us.
- Genus:** & solutio partis non liberat. l. si non fortis. §. ff. de condit. instab.

INTERESSE UT PETI POSSIT, AN SUFFICIAT
 interuisse: an uerò requiratur, ut nunc interfit?
 X.XV.

L. Qui autem. §. illud. ff. si quis cautionibus.

Interesse: & tunc aut petitur, quia

- Non factum:** et tunc aut
- Definit interesse de presenti:** & cessat dominum de praterito, & non sufficit ab initio interesse. l. si uis §. qui inuentionem ff. si quis cautionibus.
- Definit interesse de praterito:** & non cessat dominum de praterito, & tunc sufficit ab initio inter esse. l. qui autem. §. illud tenendum ff. si quis cautionibus.
- Male factum:** & tunc aut est factum
- Dolose:** & cum delicto, & sufficit ab initio interesse. l. relictione. ff. de ui & ui ero meta
- Sine delicto:** & sine dolo: & non sufficit ab initio interesse, si ex post factum definit interesse: & cessat dominum de praterito. l. si alius. §. si & alius. ff. quod ui aut clam.
- Conventionalis:** que succedit loco interesse: & distinguitur eodem modo quo supra in interesse, ut in d. §. qui inuentionem.

R. Aut petitur

Pœna, quia inter esse: & tunc aut est pœna

- Legalis:** que non succedit loco interesse, & sufficit à principio interesse. l. inter omnes, in principio. ff. de furtis.
- Actoris:** & tunc desijt competere actio. l. & ideo. ff. de condit. furtiu.
- Personalis:** & tunc aut desijt interesse
- Alterius:** & tunc aut desijt interesse
- Repræsentat personam actoris:** & desijt actio. l. si feruus, in princip. de condit. furtiu.
- Non repræsentat:** & non desijt competere actio, d. l. & ideo. ff. de condit. furtiu.
- Realis:** & tunc desijt interesse
- Ex factio rei:** & non desijt competere actio, l. si post acceptum. ff. de rei uisio. d. l.
- Alio modo:** & tunc desijt actio competere, l. signi. §. ff. ad exhibendum.

L. Ius publicum. ff. de pactis. Naturale, non possit mutari: et illud non potest tolli pactis privatorum. I. ius autem agnationis ff. de pactis.

R. Quoddam est ius publicum

- Circa formam dandam alicui alicui, et illud pacto contrahentium non mutatur. I. nemo potest ff. de legatis primo.
- Respicit principaliter et directio utilitatem publicam, et non potest mutari pacto privatorum, I. iuris gentium, §. si pacis. ar. ff. de pactis,
- Circa effectum alicuius alicui: et tunc aut ille effectus
- Respicit privatam utilitatem: et tunc aut casus
- sa legis
- Simplex continet favorem remissionis: et potest mutari. I. pactum, ff. de pactis: et quilibet favori suo renunciare potest, I. pe nult. C. de pactis.
- Continet aliam causam tunc per pactum tolli non potest: et si focus fieret, esset contra bonos mores, videlicet ex quo daretur materia delinquendi, ut l. si unus, §. pacta que turpem ff. de pactis.

**CON TROVER SIA, FINITA TRANSACTIONE INTER
legitimum & scriptam heredem, à quo petenda debita?**
X X V I L

L. Controverbia. ff. de transactio. Veniebat irritam, puta per querelam, vel per contractabulas: tunc facta transactio, semper convenitur scriptus heres: quia testamentum non est rescissum, nec rescindit potest, nisi per sententiam.

R. Aut testamentum, de quo erat controversia,

- Res certa, non quota: et hoc modo convenitur heres scriptus, l. si legatus, §. multum, ff. ad Trebell.
- Creditoribus, et quolibet scilicet tam scriptum quam legitimum convenitur pro portione hereditaria, l. controversia, ff. de transact.
- Quota pars hereditatis: et aut loquatur in
- Legatariis et aut legata
- Sunt repetita ab intestato, ita quod certum est ea deberi utroque evenit, et idem quod in creditoribus, eadem ratione per d. l. controversia.
- Non sunt repetita ab intestato, et sic solum ab herede scripto possunt deberi: tunc solus heres scriptus convenitur, l. 3. in princip. ff. de transact.

**TRANSACTIONI CONTRAVENIENS QVA POENA
puniatur?** X X V I I L

L. Qui fides, de transactio. Firmata iuramento, et tunc actor contraveniens actionem perdit, accepta restituat, et poenam petitur, ut l. si quis maior, C. de transact. et hoc verum est in transactioe facta liberi: secus si coacti.

R. Quod aut loquimur in transactioe

- Nō firmata iuramento: et tunc aut per transactioem actio prima
- Fuit ipso iure sublata, quod fit per Aquilianam stipulationem, vel per pactum in actionibus descendens ab herede, ut §. quedam, l. si tibi, de pactis, et tunc poena petitur, et ab agendo actor repellitur: data autem non repetitur.
- Nō fuit sublata: et tunc aut
- Fuit dictum, Rato manente pacto, et exceptio opponitur, et poena petitur, ut l. cum proponas, C. de transact. datum autem non repetitur
- Non fuit dictum, Rato manente: et est in electione rei, vel poenam petere, vel exceptionem opponere, l. rescriptum, §. si pacto ff. de pactis.

L. Quid

15
EX AVCTORATIO AN ET QVANDO INDVCAT INFAMIAM
X X I X.

L. Quod ait
prator. §.
ignominie
causa. ff. de
his quino.
infam.
K. Aucto-
lorum in
exauctora-
tione

Verbalis, et illa non inducit infamiam, sicut bene militem perdere privilegia militaris, remanet tamen miles, quia non interuenit actus retrofimus. argumento L. ab emptione. ff. de pactis. Et sicut etiam pro hoc cap. de gradato, de potest. lib. 6.

In poenam, et inducit infamiam. L. quod ait prator. §. ignominie causa. de his qui not. infamia.

Realis
aut illa
sit

Ve prax-
ratio ad
lud. et tunc
aut

Ad litem, scilicet ut qui facit esse iurisdictionis alterius, et quis non erit infamis. L. qui cum ano. §. ex auctoritate ff. de re militari.

Fit ad po-
niam imposito
nem: et tunc
aut

Non est sequuta sententia, et non est infamis.
Est sequuta sententia, et est infamis. Auth. clericum. C. de episc. et cler.

DOMINVS QVI DEDIT PROCVRATOREM, AN ET QVANDO POSSIT IPSB
interuenire in iudicio post litem contestatam? X X X.

L. Mura-
ri nu. y.
ff. de p-
curat.

Ex causa absentia: tunc domino reuocari sinitur in eandem, licet post litem contestatam, videtur enim, ab initio eum in li condicione procuratorem esse datum, ut l. qui mutuum. §. 1. et quod ibi notatur ff. mandati.

Assistat procuratori suo, non ut aliquem actum faciat, et non est dubit. q. procedit iudicium, nec videtur procurator reuocatus, l. Paulus respondit. ff. de procurat.

R. Aut il-
le pro-
curator
est da-
tus

Nō ex cau-
sa absentia,
sed a presente
sunt factus pro-
curator. tunc
aut interuenit
dominus, ut

Actum fa-
ciat in pre-
sencia sua: et
tunc aut

Pars uel aduersarius contradicatur, et non ualet actus, nisi in se transferat iudicium causa cognita. l. post litem, et l. mutui. ff. de procurat.

Pars uel aduersarius non contradicatur, et ualet iudicium. Non enim est necessaria causa cognita, nisi quando contradicatur procurator, uel aduersarius.

Interuenit absente procuratore, presente tamen aduersario, uel presente procuratore, absente tamen aduersario, tunc ualet actus qui est celebratus, non tamen uidetur reuocatus procurator, quia non potest fieri, nisi causa cognita, que non interuenire potest, alio quo eorum absente.

Actum faciat, quum necesse habebat facere, et ualet iudicium, et non uidetur reuocatus procurator, e si quem de procurat. lib. 6.

VENIENS PRO REO IN IVDICIUM, AN ET QVANDO POSSIT REPVDIARI
X X X I I.

L. Si actor.
num. 1. de
procurat.

Defensor, enim non uandit, et reum principale liberat, et ille inuito actore non admittitur. l. si mandati. §. 1. ff. de mand. postquam uero est aduersus, non potest reum eligere, quia non liberatus est. l. solutionem. ff. de solut.

R. Aut ille
uenebat
tanquam

Procurator
rei, seu defensor
et aut tanquam
procurator

In rem suam
et tunc aut

Ille est semel receptus, et deinde eum repudiare non potest. postquam enim esset acceptus ut procurator in rem suam, non potest actor petere, uenire dominum ad aliquem articulum: quia confessio rei non debet protrahere huius procuratori in rem suam, postquam est notum aduersario. argumento L. 3. C. de nouat.
Non est acceptus, et datur actori electio, mali ne potius dominum conuenire, quam talem procuratorem. l. si actor. ff. de procurat.

Simplex, et ille indistincte admittitur, non habita disputatione utra persona sit leg. alior. Non quia; ut per se, ita per alium se potest defendere. l. 1. §. ut ff. de procurat.

Suo nomine simplicissime in se suscipiens iudicium, non tanquam procurator simplex, uel in rem suam, nec tanquam defensor, et tunc est a disputatio, que sit uideatur persona, non admittitur. l. sed et si lege. §. item si rem ff. de pet. hered.

L. Pomponius. §. rati habitiois ff. de proc. Ex persona constitutis, ut in minorum vel similibus: et tunc aut post litem contestatam

} Actus aliquis est celebratus in favorem constitutis, et tunc amplius exceptio non opponitur. L. non eo minus. C. de procurat.

} Non est actus celebratus in favorem, sed in damnum constitutis, et tunc bene opponitur, ut d. l. non eo minus.

Ratione eius qui est constitutus: tunc aut ille

} Nullo modo poterat esse in iudicio, ut quia servus: tunc illa exceptio scilicet opponitur, quando cumq; cum reddat iudicium retro nullum. l. 2. §. 1. ff. qui facti de cog.

} Aliquo modo poterat esse in iudicio, et tunc debet opponi ante litem contestatam. l. filiusfamilias. §. veterani de procuratoribus.

Ratione causae, ut quia in hac causa non potuit constitui procurator: et semper opponitur exceptio. l. pen. §. ad crimen. et ibi Bar. ff. de pub. iudi. l. quomodo. la. 2. C. de adult.

R. Quando opponitur Exceptio. Cantionis non praestitae: et tunc aut procurator

} Interuenit ante litem contestatam: et tunc solum opponitur ante litem contestatam. l. p̄ponitur. §. rati habitiois ff. de procurat.

} Interuenit post litem contestatam, et opponitur etiam post litem. l. 2. C. de consortibus eiusdem litis.

Tunc es procurator: et tunc aut de hoc

} Fuit dissipatum, non tamen decusum, sed fuit admissus procurator cum cautione de rato, et tunc amplius non opponitur, inter quos. §. alieno. de dam. in seclio.

} Fuit dissipatum, et decusum, quia instrumentum fuerat admissum, et tunc etiam amplius non opponitur ab adversario. l. fin. C. de fid. instrum.

} Non fuit questum, et tunc illa exceptio semper opponitur. l. licet. C. de procurat. et ibi de hoc per Bartolum.

Procuratoria ratio ne formae, et tunc aut defectus formae est talis,

} Quod redderet mandatum nullum, et tunc semper opponitur, quia reddit iudicium retro nullum.

} Quod non redderet mandatum nullum, et sic nec facit iudicium retro nullum: et tunc opponitur ante litem contestatam, sicuti aliae exceptiones dilatoriae. Bartol. in d. §. rati habitiois, in fine.

PROCURATOR CONTRA PROCURATOREM AN ET QUANDO agere possit? X X X III.

I. qui proprio. §. si duobus. de procurat. Ad diuersa: et tunc unus potest agere contra alium, in his que pertinent ad suam administrationem. l. qui proprio. §. si duobus, secundum tertiam solutionem. ff. de procurat.

R. Aut illi procuratores ab uno eodem Domino sunt dati

} Non est dictum, nec subintelligitur in solidum: et non potest unus sine alio aliquid facere. l. pluribus. de procuratoribus.

} Ad exigendum tantum: et tunc unus ab alio exigere potest. d. §. si duobus, secundam solutionem.

} Superest persona mandantis, que potest providere sibi. et unus non potest agere contra alium, nisi habeat speciale mandatum. l. qui duos. ff. de procurat.

} Ad idem: et tunc aut

} Est dictum, vel subintelligitur in solidum, et aut fuit mandatum

} Vniuersaliter: et tunc aut

} Non superest persona mandantis, et tunc unus potest agere contra alium. l. si plures. de administr. lit.

L. Procurator qui pro euictione. ff. de procurat. l. si pupilli. §. 1. nu. 4 in
 fin. ff. de neg. gestus.

R. Aut	}	Certum est, utrum procurator uelit se obligare, uel dominum, uel utrumq;: Et tunc flammus certo.	
		Promittit procuratorio nomine, Et tunc	Ita promittit, quod sibi nihil queratur: Et tunc finito officio non tenetur. l. fin. ff. de insti. Se ita obligat, ut sibi aliquid queratur, licet per actionem mandati domino cedente uel re adere cogatur. tunc sicut sibi queritur, ita etiam ipse obligatur. l. i. joint. nu. 5. per literam. ff. de pig. act.
		Dubitatur: Et tunc aut	Expressit causam quare hoc faciebat, scilicet ut expediret negotia domini: Et contrahens cum eo iacebat, cum esse procuratorem, Et tunc obligatur iuxta dominum. l. si pupilli. §. item si procurator. ff. de neg. gest.
		Promittit simpliciter: Et tunc in eorum habito aut	Hoc facit contemplatione domini: Et tunc tenetur dominus. arguendo a. §. item si procurator. Item de contemplatione probare tenetur. l. 1. qui. in fin. C. quod cum eo. Ita poterat pertinere ad dominum, sicut ad procuratorem, Et tenetur procurator. l. eum. C. si cert. pet. Non poterat pertinere ad procuratorem, ut ad dominum, Et tenetur dominus institutor. l. si in tuam. C. de instituta: si enim hoc operatur ratio habito sequens, multo magis mandatum prececedens.

STIPULATIO DE DEFENDENDO, SI EX CAUSA NON DEFENDAT,
an, & quando committatur?
 X X X V.

L. Titius, de procurat.	}	Sine mandato: Et tunc aut illa causa non defendenda	Superuenit ex parte rei defensi, Et non prodest quin committatur stipulatio. l. Titius ff. de procuratori.
		di	Superuenit ex parte defensoris, Et prodest ne stipulatio committatur. l. uel hereditat. ff. de procurat.
R. Aut loquimur in defensore	}	Cum mandato: Et tunc aut	Ipse satisdedit pro se, Et tunc siue causa superueniat ex parte sui defensoris, siue ex parte rei defensi stipulatio non committitur. l. motus. §. in. ff. de procurat.
		dominus ipse satisdedit pro defensore: Et tunc aut causa non defendenda superuenit ex parte	Defensoris, uel uisus, ut inimicitie: Et tunc stipulatio non committitur. l. si post datum. ff. de procurat. Domini, licet absq; aliquo eius culpa tunc licet procurator non defendat, uel se sentire non possit, tamen stipulatio committitur. l. si defensus. ff. de procurat. Ratio: quia ipse principalis, uel heredes eius, possunt facere ut causa defendatur ab ipso procuratore, uel ab alio: quod iustici. l. omnium. ff. de procurat.

NOMINE ALIENO, VEL OB ALTERIVS VTLITETEM, QVANDO ALIQUIVS
contrahit, utrum obligetur dominus tantum, an contrahens
par: um, an uterq;? X X X V L

L. Si pupil-
li. s. item si
procura-
tori. iudica
Glossa ma-
gi ibidem
de neg.
gest.

R. aut quis
contrahit

Ut negotiorum gestor,
sine mandato, & tunc ille qui
cum tali contrahit, aut hoc facit
contemplatione

Cum man-
dato: tunc
aut dabet ma-
datum

ad certam
personam &
tunc aut quis
contraxit ut

Ad incer-
ta personam
& tunc aut ma-
datum factum
est

Domini negotiorum: & tunc tenetur dominus, si utiliter ceptum fuit, ut quia
pecunia erat necessaria, licet fuerit amissa. l. 3. §. 1. de in rem uerbo.

Accipientis: & tunc tenetur ipse tantum, non dominus: nisi habeat ratum, vel in
in rem suam uertat, vel cum in eo, id est, in eam rem in qua accepta, procurator cum con-
trauat. l. pen. C. si tutor uel curator ueruen.

Vtriusq;: & tenetur uterq; l. liberto ff. de neg. gestis.

Nuucius, & tenetur dominus ac si ipse contraxisset. l. fin. ff. quod iessu.

Tanquam cum procuratore: & tunc dominus tantum
obligatur, nisi procurator se etiam in personam suam obligauerit.
ut d. §. item si procurator.

Non adiciendo tanquam cum procuratore, & tunc con-
trahens tenetur ex contractu dominus contrarius mandati. l. si lite-
rat. C. mandati.

Ita, quod scribatur: Cum hoc litera fuerint presentate, & quod contraxerat cum ta-
li, taliter & taliter & tunc idem est ac si personaliter quis fuisse demonstratum. & u.
distinguitur, ut in mandato factio ad certam personam.

Simplexiter: & tunc distinguitur prout supra in secunda distinctione, in secundo
membro.

IN PENDENTI ALIQUID, QVOMODO, ET QVANDO ESSE POSSIT?
X X X V I I

L. Pompo-
nius. ff. de
ueg. gest.

R. aut que-
ritur, an a-
liquid sit in pen-
denti, respec-
tu

Præsentis status, & certum est quod non. §. si ab hostibus. Inst. quibus mod. ius patrie potest. sol.
In rebus, & certum est quod sic, unius alter loquendo.

Futuri est-
tus, & aut lo-
quuntur

In actio-
nibus: et
aut queri-
tur an pos-
sint esse in
pendenti
ex

Aliquo futuro euentu, & dicitur quod non. l. usufructus ff. de stip. seruorum.

Qui est futurar obligatio, & iniquum est quod pendeat ex uoluntate eius.
l. A Titio. in fine. ff. de uerb. oblig.

Volun-
tate par-
tium, & aut
loquuntur
de uolun-
tate eius

Cui de-
bet que-
ri obliga-
tio. & tunc
aut

Suo contractu, uel
aliquo alio suo facto:
& illa non est in pen-
denti ex uoluntate ali-
cuius, quia uoluntas iam
affuit. Lei cui: & ubi no-
tatur, de dona. causa
mortis.

Solum
pro-
pter sui
comodum:
tunc actio
aliquando
est in pen-
denti

Dei certum illa talis actio non solum propter suum comen-
dum, sed etiam alterius. & tunc iniquum est quod ex uoluntate
te unius pendeat, & quod alter alteri possit prouidere. Lis
qua heres. de acquir. hered.

Verè: ut quādo alicui deservit de herede, uel
à lege, sub cōditione si uoluerit. Exemplū quōd
dō a testatore habes in l. si ita legatum §. illi, si
uolēt de legat. nu. 1. Exemplū, quādo à lege pro-
batur in negotio quod est nostrū ratiōne
tantū, pendet enim actio ex uoluntate domini, ut
in l. si pupilli §. uē queritur. ff. de neg. gest. tit.
in l. a. C. de iure emphyteut. ubi per cessatio-
nem solutionis canonis cadit emphyteuta à iu-
re suo, si dominus uoluerit.

Fictè: ut quando deservit alicui actio, nec re-
quiritur eius scientia uel ignorantia. & sic non
requiritur eius uoluntas seu approbatio: & tunc
absenti status queritur, sed si postea illam repu-
diaret, fingeret non quesita. Exemplum in le-
gato cuius actio queritur legatario a tempore
mortis testatoris; sed si repudiat, fingitur retrò
nunquam quesita. l. si quis ita, & ubi notatur, de
cōdit. insti. Exemplū est in negotio quod est no-
strū re ipsa, ipso gestu, cura et sollicitudine. Nō
queritur nobis actio, licet ignoranti. l. 3. §. sed
est. ff. de neg. gest. tamen dominus si postquam
cognouit repudiat, quod facit non ratum habens
do gestum, fingitur actio non nata. l. si absent.
C. si cert. pet.

RATI HABITIONES QUAE ET QVALES SINT? XXXVIII.

d. l. Pöponius.

Necessaria: et aut negotium est gestum

nomine domini: Ratihabitione tantum et aut quis facit id quod dominus

Conferuetus erat facere ut tunc, et tenetur ratum habere, argumeto, l. fin. ff. quod cum eo.

Non erat conferuetus facere: tunc si factum non fuisset, res peritura Erat, et cogitur ratum habere, l. si pupilli, §. si Titij ff. de neg. gestis.

Non erat, et non tenetur habere ratum. l. dispendatorem in fine de solutionib.

Non nomine domini, et non habetur ratum ut ratihabitione retrotrahatur, et mandato equiparetur, sed tenetur solum in quantum est factus locupletior. l. si pupilli §. sed si ego. de neg. gest.

R. quod est quædam

Re ipsa, ipso gestu, cura et sollicitudine

ex certa scientia: tunc aut est facta ratihabitione

Simpliciter: tunc uidetur approbare factum non qualitatem facti uel remittere dolum, uel reliqua: sicut in ratihabitione necessaria, cui æquatur, ut hic.

De facto, et qualitate facti: tunc tollitur actio contra gestorem in omnibus que omnia essent culpabiliter. Non enim potest uenire contra ipsum, quod approbatum est.

Per errorem: tunc ratihabitione non præiudicat. Non enim uidetur remittere quod ignorat, &c.

Voluntaria: et tunc non strum est negotium

Re ipsa, ipso gestu, cura et sollicitudine

Ex certa scientia: et aut gerens gestum nomine

Gerentis: et aut queritur an

Voluntas nostra trahatur ad negotium, ita quod duri non præiudicet, et dicitur quod sic, l. si fundus, §. 1. de pig. Ratihabitione nostra potest nostrum esse negotium, ex quo oritur actio negotiorum gestorum: et dicitur q. sic, l. mater, C. de rei uind.

Alterius: et aut negotium

Aliquo modo potest ad eum pertinere: et ratihabitione nostra non operatur, l. si pupilli, §. sed si ego.

Nulla modo potest ad eum pertinere: et tunc ratihabitione potest abique operari, Gloss. in d. l. si pupilli, §. si Titij seruum.

In substantia factum quia erat uenditum, et putabat esse locationem, et similia: et non nocet.

Errone: et aut fuit

In qualitate: et tunc aut qualitas est

Quæ induceret mutationem in substantia, tunc etiã non præiudicat. Simplex, et non præiudicat in eo, in quo erratur.

In iure, ut putet quis ratihabitionem sibi non præiudicare, cum pro iudicet: tunc subiungitur sibi ope replicationis. Bartol. in l. Pomponius, nu. 2. l. ff. de neg. gestis.

ASCENDENTES AN ET QUANDO REPETANT EXPENSAS à descendentibus? XXXIX.

L. nescinius. nu. 7. ff. de neg. gestis.

R. Aut loquimur in expensis factis in

Rem descendens: et tunc sine dubio repetitur, l. alimenta. 2. respons. C. de negotijs gestis.

Ne cessitate precisi: aut quando mater tenetur alere pupillum, quia est infra triennium, uel quia inopax, uel in casibus positus in l. 1. et Auth. ibi posita, C. duorum factio apud quem pupill. educ. deb. tunc mater non repetit, etiamsi fuerit protestata. Notatur per glossam in l. Nescinius, ff. de neg. gestis.

Necessitate casuali: uel in matre que tenetur petere tutorem pupillo, scilicet ne perdat successionem et tunc aut sunt expensæ

Circa personam pupilli: ut cum mater ducit filium in ciuitatem causa petendi tutorem, et istæ expensæ repetuntur.

Circa personam auiæ cuius ad petendum tutorem: et istæ non repetuntur, cum enim isti hoc iniungatur a lege, intelligitur suo iure. l. suo iure. ff. de operis libertorum.

In procuratoribus, et aduocatis, scripturis, et similibus: et istæ repetuntur, ad ipsum filium, et potest repeti, ut d. l. Nescinius.

Non spectat

Gerebat negotia filij, et potest imputare, d. l. Nescinius.

non gerebat negotia filij: et tunc aut

Fuit protestata, et potest repetere, d. l. Nescinius, uers. quid enim.

Non fuit protestata: et tunc non repetit, l. alimenta, i. c. a. Glo. C. de neg. gestis.

ÆTATEM MAIOREM VEL MINOREM ALLEGANS,
cui incumbat onus probandi? X L.

L. De etate. nu. 12. ff. de minorib.

R. Aut { Index ex aspectu persone transfert onus probandi in aliquam partem, et illi debet probare. Glossa in l. de etate. ff. de minorib.

{ Ætatem minorem ad fundendam intentionem suam, et ipse debet eam probare.

{ Index non transfert: et tunc aut quis allegat { Ætatem minorem, ad fundendam intentionem minoris: et idem quod allegat, hoc debet probare. l. si minorem. C. de integ. restit.

{ Ætatem non ut causam intentionis alii cuius, ut puta si nihil aliud intendo principaliter, nisi probare etatem, tunc et qui dicit etatem, incumbit onus probandi. Ita est casus in d. l. de etate. ff. de minorib.

SENTENTIA SUPER ÆTATE LATA AN FACIAT IVS?
X L I.

d. l. De etate. nu. 16. { Per confessionem persone, de cuius etate agitur: et tunc aut talis probatio est facta { Simpliciter, et nihil preiudicat. Ita est de mente Bartoli in d. l. de etate. ff. de minorib.

{ Cum iuramento corporaliter preestito: et tunc talis confessio non porrigit effectum sententie ad alias personas vel causas, quam ad eas quas inter facta est dicta confessio. Amb. s. c. ramentum. C. si adversus vendit.

R. Quod aut etas est probata { Ætas est probanda inter duos litigantes, non interveniente eo de cuius etate agitur: et tunc illa probatio in alia causa non preiudicat, per regulam generalem l. cum queritur. ff. de excepti. rei iud.

{ Contradicente, et indistincte habetur pro veritate, quo ad eum, sine sciverit contrarium esse verum, sine ignoraverit. l. au prator. s. permittitur. ff. de man. sed quo ad alios, non est idem.

{ Eius de cuius etate agitur, et indistincte preiudicat quo ad eum, adversus quem dolus fuit adhibitus. probatur in l. si alterius. C. i. jmi nor se masor. dec.

{ Per alios modos legitimos: ut puta testibus, in his iuramentis ne talis, etc. et tunc aut { Ille de cuius etate agitur, est in iudicio: et aut illa pronuntiatio est facta adversario

{ Adversus alios distinguitur, ut quando dolus intervenit, etc. argumento l. Fulcentius. s. quod si adversus. ff. ex quib. causis in poss. eatur.

{ Non contradicente: et tunc aut intervenientis dolus { Adversarii, scientis verè vel presumptivè, eum esse minorem et tunc sententia et pronuntiatio ei non prodest. d. l. si alterius in secundo responso.

{ De damno vitando, adversarius de lucro captando: et minor auditur, tenetur tamen probare contrarium.

{ De lucro captando, adversarius de damno vitando, et minori preiudicat.

{ De damno vitando in futurum, et auditur nolens deducere in contrarium, in notitiam consiliet. Bartol in d. l. de etate.

L. Inter

21
ABSENTI CONTRA SENTENTIAM QUOMODO
subueniatur? X L I L

<p>L. Intermino-res. nu. 4. de in integr. restit.</p>		<p>Ex causa</p>	<p>Probabilis tunc est</p>	<p>Nō legitime, uel nō de sensus: & tunc aut loquimur in sē sententia</p>	<p>Definitiva: & tunc aut iudex</p>	<p>Ignorabat causam absentie, & tunc restituitur ad totam causam l. quia absentis. C. de procuratorib. Sciebat causam absentie, & sententia est ipso iure nulla: & ideo non eget restitutione. l. quæstam. ff. de re iudic. Ex primo decreto: & tunc iudex siue sciebat causam, siue non, ualet sententia: & ideo habet necesse petere restitutionem in integrum. Barto. l. in d. l. inter minores. Ex secundo decreto, uel de uendendo, tunc esset ipso iure nulla, quia cum non latet contra eum, non potest perueniri ad secundum decretum. l. Fulcinus. §. 1. ff. ex quib. causis in poss. eatur.</p>
<p>R. Aut est absens</p>		<p>Legitime defensus, & ad nihilum restituitur. l. nec non. in principio. ex quib. causis maiores.</p>	<p>Nō legitime, uel nō de sensus: & tunc aut loquimur in sē sententia</p>	<p>Causis non incæptis ante absentiam, & restituitur in integrum. d. l. nec non. in principio. Causis incæptis: & tunc aut loquimur in sē sententia. §. 1. ff. de re iudicata.</p>	<p>Potuit dimittere procuratorem, & non dimisit, & non restituitur. l. sed etsi per prætorem. ff. ex quib. causis maiores. Non potuit dimittere procuratorem, aut dimisit mortuus est: & restituitur. d. l. sed etsi per prætorem.</p>	<p>Non potuit dimittere procuratorem, uel dimisit, tunc restituitur. d. l. nec non: Potuit dimittere procuratorem, & non dimisit, tunc secus. l. contumacia. §. 1. ff. de re iudicata.</p>
<p>Sine causa: et tunc aut</p>		<p>Abq; contumacia, ut quia non est citatus, uel si citatus, tamen non propositum peremptorium. & tunc non eget restitutione, cum sententia nulla sit, & ita per eam non le datur l. de unoquoq; ff. de re iudic. Verus apparet, & existenter: & ille non audiuit appellans. l. ex consensu. in fine. de appellat. Verus apparet, sed non existenter: & ille appellans non audiuit a iudice a quo, sed ab eo ad quem. Fictus apparet, & uerus existenter: & eius appellatio recipitur ab eo a quo, non ab eo ad quem. l. propterandum. §. fin. autem in fine. in c. 10. §. precedenti. C. de iudic. Fictus apparet & existenter: & iste audiuit appellans. l. ab eo. C. quomodo & quando iudex.</p>				

PLURES DOLVM COMMITTENTES, AN QVILIBET
teneatur de dolo, & quomodo? X L I I I.

<p>L. Et eleganter. nu. 2. ff. de dolo.</p>	<p>Ad quemlibet principaliter & pariter, & plures dolvm committunt: & tunc quilibet de dolo tenetur. l. si plures. ff. de dolo malo.</p>	<p>Vnus commisit dolvm, & alius culpam: & prius conuenitur ille qui dolvm commisit. l. cum in plures. §. ne iumenta. ff. locati.</p>
<p>R. Aut negotium spectat</p>	<p>Ad alterũ tantum principaliter tunc aut</p>	<p>Dans causam contractus, & prius cõuenitur ille ad quem spectat negotium principaliter in subsidium deuenitur ad eum, ad quem spectat incidenter. l. & eleganter. §. si quadrupes. ff. de dolo malo. Incidens contractus: & tunc, quia iste purgatur per actionem descendentem ex eo contractu, impedit oriri actionem de dolo. Ideo ille ad quem negotium non spectat principaliter non poterit conueniri, neque ex contractu, quia non contraxit: neque de dolo, quia alia actio competit. d. l. & eleganter. & ibi Bartol. ff. de dolo malo.</p>

L. Idem

ARBITER AN POSSIT COGI, VT DICAT SENTENTIAM die feriata? X L I I I I.

L. Idem Pō
ponimus. a.
l. 4s incipit
si de iug. 9.
ex cōpro-
missio. de ar-
bitris.

R. Aut lo-
quimur in
feriis

Ob neces-
sitate[m] bo-
ni: & tunc
aut arbitro

In honorem dei instituit, & non potest cogi illis diebus sententiare. l. si ferialis. ff. de scrijs. In arbitratore uero, quod potest sententiare die Dominica, cum sit que iam transacto, l. dies, C. de scrijs.

Excusatur ex ista causa, & non potest cogi ut dicat sententiam. Licet: & l. seq. ff. de arbit.

Liquet de causa: et tunc aut ille

Non excusatur ex ista causa, tunc ille potest cogi ad sententiandum, l. idem Pōponimus, §. ex compromisso, ff. de arbit.

Paratum est tunc, si quis in fine iurata a tria l. si es compromissa

Non est exitura, & non compellitur. Item si unus, §. 1. de ar. bit.

Est exitura, & compellitur.

Exitura, & non compellitur. l. sed est compromissum. ff. de arbit.

Arbitri: & tunc aut de i. compromisse

Potest prorogari: & tunc prorogatur. l. idem Pōponimus, §. ex compromisso & d. l. ab ar. ff. de arbit.

Non potest prorogari: & tunc pati debet iterum in se. compro- missu. d. l. arbit. cum iustibus ff. de arbit.

QVOD ACCIDIT POST LITEM CONTSTATAM, AN & quando neniatur in idem iudicium? X L V.

L. Non po-
test ff. de iu-
diciis

R. Aut est
actio propo-
sita

Generaliter, nulla expressa causa: & tunc neniatur etiam illud. l. ad. C. de annali except.

Accessorium ad primum, & tunc neniatur in eodem iudicio l. adiles, §. n. m. sciendum ff. de ad. l. d. c. l. o.

Speciali-
ter: aut illud
aut illud
accidit

Conuenit, & neniatur in eo iudicio. l. questum ff. de pecul.

Aequi prius epales: & tunc aut illud acci- dit defectu ius- tu ex parte

Accoris: aut superius aut

De preterito, & neniatur in eo iudicio. l. si rem, §. fin. ff. de pig. act.

De futuro, & non, & non neniatur in eo iudicio. l. non potest. ff. de iur. d. i. g.

REGVLA QVI PRIOR APPELLAT, PRIOR AGAT AN & quando procedat? X L V I.

L. Qui pri-
or. ff. de iu-
dic.

R. Aut is
qui petit
agit, agit

Criminaliter, & tunc reconuenitur criminaliter, et tunc distinguitur eleganter in. l. is qui reus m. 1. de pub. iudicijs

Ciuiliter, & reconue- nitur criminaliter, uel contrarie tunc aut alio casu

Est preiudicialis, & tunc ille prius expeditur. l. quoniam Alexandrum. C. ad l. iul. de adulterijs.

Non est preiudicialis, & criminalis, prius expeditur. l. ad. C. de ordin. iudic.

Incidenter, & tunc super emergenti prius est pronuntiandum. Glossa & Bartol. in l. de qua. ff. de iur. d. i. g.

Ciuiliter, & reconue- nitur ciuili: & tunc aut alio casu superue- nit casu

Vna actio continet petitionem, et altera possessorem: et tunc prius expeditur possessorem. l. si de m. & ibi Bartol. ff. de iudicijs.

Principaliter: & tunc aut

Vtraque continet petitionem: & aut

Vna est preiudicialis ad alteram, & preiudicialis prius expeditur §. preiudiciales. Insti. de actionib.

Neutra est preiudicialis ad alteram, & locum habet regula. Qui prior agit, prior p[ro]cedat. l. q. prior ff. de iudicijs. L. Pater

13
PROXIMIOR IN GRADU QUANDO NON ADMITTITUR, AN HABEATUR
 perinde ac si non esset, & utrum impediatur sequens
 in gradu uel in ordine?
X L V I I.

L. Pater filium.
 numc. 11. ff. de
 inoff. testam.

Ciuitiliter moritur, ut deportatus: & habetur perinde ac si non esset, l. 1. §. penultim. ff. de bon. posses.
 contra tab.

**R. Aut proximi-
 or non admit-
 titur: quia**

Speratur admitti, & interim impeditur alius. l. pater filium. de inoff. testam.

Aliz sub sunt con-
 se: & tunc aut

Nulla modo spe-
 ratur admitti: et tunc
 aut queritur an impe-
 diat quo ad modum

Rumpendi testamentum, & tunc impeditur sequens. Nam
 praeteriti possum dicere nullum, uel petere contra tabulas, si quis
 eos non praecederet: sed propter praecedentes, quomodo exclusos,
 possum querelam intentare. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bon. posses.
 scilicet. contra tab.

Consequendi hereditatis effectum, & tunc indistincte
 non nocet sequentibus, l. qui repudiatis, in princip. ff. de inoff.
 testam.

FRUCTVS QVOTVPLICES SINT? X L V I I I.

L. ut ex diuerso,
 ff. de rei iudic.

Percepti à bone fidei possessore, quoquo modo à terra separati, à fructuario in horreis reconditi. l. si usufructus
 messis. ff. quib. mod. usus. amitt.

Percipiendi: de quibus post Glossam uide Bartolum, in l. ex diuerso. num. 4. prope finem, ff. de rei
 iudic.

Ciuitiles, ut pensiones domorum, uecturae nauium, & similia: quae non ex re, sed ex prouisione hominis queruntur,
 & percipiuntur propter rem. l. si nauis. in princ. ff. de rei iudic. istorum quidam honeste percipiuntur, ut de qui-
 bus supra, quidam inhoneste. l. ancillarum. ff. de petu. hered.

**R. Aut fructus
 omnes sunt**

Naturales: & tunc
 aut

Sunt industriales, in quibus potissimum uersatur hominum industria: ut segetes,
 & similia.

Stant in suo nomine, & dicuntur naturales, in quibus modica uel nulla in-
 dustria uersatur: ut poma, & similia. Bartolus in d. l. ex diuerso. num. 1.
 in fine.

Tales, de quibus certa doctrina dari non potest: ut in feno, fylas, & similibus, quae quandoque magnam,
 quandoque modicam requirunt curam, secundum diuersitatem locorum. Et ideo an sint industriales uel, natu-
 rales, arbitrio iudicis relinquatur: considerato eo quod plus praeponderat, argumento l. queritur, ff. de statu
 hominum.

L. in

EXPENSÆ AN ET QUANDO REPETANTUR? X L I X.

l. In fundo. nu 4 cum seq. ff. de rei vind.

Causa querendum fru suam. et tunc aut loquimur in

Bonæ fidei possessore. et ille eos indistinctè deducti. l. fundus. ff. famul. hered. Malæ fidei possessore. et tunc aut fru suus Non recollecti: et tunc bene deducti expensæ. l. si à domino aliis. l. si à patre in si. ff. de pet. hered.

R. Aut fuerunt expensæ factæ

Neccariis, et eas indistinctè deducti §. ex diverso. cum §. seq. Insti. de rer. diuis.

Erat facturus, et admittitur deductio, quatenus res ex bis est facta precipiosior.

Applumbationem, id est separatam materiam: ut si in fundo domus edificatur, et similia: et aut dominus eas impensas Venditurus dictam rem, et admittitur deductio, quatenus res ex bis est facta melior.

Non erat facturus, et aut erat Erat dives, qui poterat dictas expensas expendere sine eius graui detrimento, et ne ducitur melioratio.

Non erat facturus, et aut erat Erat pauper, tunc non cogitur dictas impensas reddere, sed possessor i permissus auferre: illa tamen, ne deterior inde fiat res, quam fuit in iure, si non iussisset edificatum, l. in fundo. de rei vindicatio.

Bonæ fidei: et aut loquimur in expensis Vtilibus: et aut accedit aliquid rei per

Fertuminationem, id est per eandem materiam: ut in fructu arborum. Possessor percipit fructus, ad quos restituendos tenetur: et tunc indistinctè compensat expensas cum fructibus. l. ceterum, ff. de rei vindic.

Possessor non percipit: et distinguitur, ut in eo qui seruum docuit artem, l. si autem. §. sed se puerum ff. de rei vindic.

Ad perpetuam rei utilitatem: et aut loquimur in possessore

voluntariis: et tunc aut Erat aliis facturus vel distractus: et tunc expensæ voluntarie dicuntur expensæ utiles, et habet locum distinctio l. in fundo. ff. de rei vind. ut supra.

Non erat aliis facturus vel distractus: tunc remanent voluntarie et sola obsequio permittitur. l. pro voluntariis, et l. quod si ea res. ff. de impens. in rei. distal. factis.

Perempta, et nullo eius deducti expensæ. l. plene. ff. de pet. hered.

Neccariis, et eas deducti. l. domum. C. de rei vindic.

Malæ fidei et aut res est Non perempta, et aut loquimur in expensis Incipiendo aliquid de nouo, et videtur donare. §. ex diverso. Insti. de rer. diuis.

Vtilibus: et aut facta est Super antiquo, et permittitur deductio. l. domum. C. de rei vindic.

Voluntariis, et non recuperat, nec auferit quod posuit. Gloss. in d. l. in fundo. de rei vindic.

Eo qui à principio fuit bone fidei possessor, et dicitur ut supra. In expensis quas fecit, dum esset bone fidei possessor.

In expensis quas fecit dum esset in malæ fidei: dicitur quod in illis casibus, in quibus si esset bone fidei, possit expensas deducere i hoc casu deducit.

Eo qui à principio fuit malæ fidei possessor, ex post facto bone fidei, et de hoc loquitur. l. 2. post principium, quis ordo in bon. pos. fructu. Bar. in l. in fundo. ff. de rei vindic. et c.

Ex arbore seruitutum in lectura Bartoli.

R. Omnis seruitus aut est	Realis, que est in quodam loco predio inherens, et ipsius utilitatem respiciat. et omnis est	Aut	Personalis, que debetur a persona personae, et de ea habetur in titulo iust. de iure personarum, et ff. de statu hominum, et ubique habetur mentio de seruis.	
			Mixta: et tunc debetur aut a	Persona rei: de hac loquitur Bartolus in l. 1. in fin. ff. de seruitutibus.
			Re personae: de hac clarum est: et sunt tres species, ususfructus, usus, et habitatio.	
			Continua, cuius usus durat perpetuo actualiter, et potentialiter: ut aqueductus, signi in muris, et ista prescribitur sine titulo, longo tempore, decem annorum inter presentes, et XXX inter absentes, exemplo rerum immobilium. l. finali. C. de prescrip. longi temp.	
Aut	Aut	Quasi continua, cuius usus durat perpetuo potentialiter, sed non actualiter, ut seruitus silicidii, et ista prescribitur ut seruitus continua. l. foramen. ff. de seruitutibus urbanis. proed.		
		Discontinua, cuius usus nec potentialiter nec actualiter durat perpetuo inter, nisi, actus. et ille nullo tempore prescribitur, nisi tanto tempore cuius initij non extat memoria.		
		urbana, que est aut	Affirmatiua, que uerbis affirmatiuis concipitur: ut alius tollendi silicidium adiuuandi, igni immittendi, proijcendi, protegendis, prospectus luminum, iteris, etc.	
		Negatiua, negatiuis uerbis concepta: ut alius non tollendi, silicidium non adiuuandi, etc.		
Aut	iusticia, que est aut	Nominata, que nomen habet iuris, a iure impostum que non denominatur ab actu, ut iter, usus, actus, aqueductus. Bartolus in R. sub. C. de ususfructu.		
		Innominata, que habet nomen ab actu impostum, non a iure ut arena fundende, calcis coquende, aque basillus, peccoris ad aquam appulsus, ius paciscendi, etc.		

SERVITUTEM DEBENS AN ET QUANDO REIFICERE TENEATUR? L L

L. Et si forte. §. etiam de seruitute. ff. si ser. iudicetur.

R. quod aut	Non est et tunc aut	Actum est in seruitute, quod ille qui debeat seruitutem, reficiat et tunc tenetur reficere. l. 2. §. apud Alphenum. ff. de aqua plu. ar.
		Ille qui debet seruitutem, consueuit reficere, a tempore cuius non extat memoria: et idem quod cogatur eam reficere, notatur in d. l. 2. §. apud Alphenum.
		In seruitute oneris ferendi, et tunc debet reficere ille qui eam debet. l. si forte. §. etiam ff. si seruitus iudic.
		Talis consuetudo non apparet, et tunc aut loquitur
Aut	In aliis seruitutibus et aut	Ex refectione potest consequi aliquam utilitatem dominus proedijferentis: ut puta ex purgatione riuus potest sequi utilitas, quod extrahitur pinguedo terre a ibi collecta: et tunc est dominus predijferentis purgare, uel pati ut alius purget. l. 2. §. 1. ff. de aqua plu. ar.
		Nulla utilitas sequitur, sed solum expensa: et tunc indistincte pati debet. l. quoties. §. seruitutum ff. de seruitutibus.

C. R. Aut

15:
EXAMINATIO TESTIVM AD AETERNAM REI MEMORIAM AN ET
quando procedat? L I I.

R. aut hoc fieri petat

- A. Quid sit aut actor**
 - Non potest agere, nec litem contestari, nisi dicta testium sibi essent nota. Et tunc potest petere testes examinari, et publicari ante hanc contestationem: ut in hære de, qui non potest adire hæreditatem nisi sit certus de verbis testamenti. l. publicati. C. de testib.
 - Potest agere sine dactis testium et aut potest agere**
 - In continenti: et tunc non potest petere testes examinari ad perpetuam rei memoriam, nisi dubitetur de morte testium, vel absentia ætatis: tunc possunt examinari, sed publicatio differtur post litem contestatam: quoniam frequenter extra, ut litem non contest.
 - Non statim, quia obligatio est conditionalis: tunc si dubitetur de morte testium, vel absentia ætatis, potest peti examinatio. l. in lege Aquila. ff. ad l. Aquil.
- R. eus ad fundandam suam defensionem:** et tunc potest petere quod testes examinentur, et publicentur, ad æternam rei memoriam, etsi non dubitetur. quia non est in potestate rei, quando agit. Auth. et si quis. C. de testib.
- Aliquis qui illud potest deducere in iudicium, per modum actionis, et per modum defensionis:** tunc si iure potest agere vel non agere, l. in fin. in fine, ff. si quis petatur, tunc potest petere, sicut iure. cap. significans, extra, de testib.

AN STANDVN SIT AVTORITATI SCRIPTVRÆ
L I I I.

L. i. ff. si cert. petat

R. Aut illa nec approbata, nec reprobata, nec scriptura

- Est approbata ab Imperatore vel summo Pontifice, et ita probat, et conclusit necessario.** l. leges. l. i. C. de legib. et si scriptura approbata ponatur: l. de test. per totum.
- Enunciatio, aliis recitatio:** ut libri historiales, Chronica, et similia: et istis si à nostris antiquis credidum videmus, et nos credere debemus, sicuti alijs antiquis libris vel scriptis, ut cap. cum causam extra, de probat. et in Glossa.
- Quæ procedunt disponendo, et non enunciando:** et tunc aut illa
 - In studiis tanquam authentice putantur, ut dicta Aristotelis, Hippocratis, et similia: et illis est standum. l. septimo menje ff. de hæ. bon.
 - In studiis non approbantur, nisi probetur per rationem: et illæ dicuntur magistrales probationes, non rationes necessaræ. l. si de interpretatione. ff. de legib. illis quidem non est standum, si contrarium verum videatur, et nisi quatenus necessario concludunt.

IDEM, VEL ALIUD, QUANDO REDDITVR, QVOMODO DIGNOSCATVR
quis contractus inter partes fuerit celebratus?
L I I I I.

R. Aut tra do rem ita ut

- Causa custodiz, et erit depositum.** l. i. in princip. ff. de depositi.
- Non transfertur, et aut datur**
 - Determinati, et erit commodatum.** l. in commodato. S. si ca. ff. de commodati.
 - Indeterminati, et erit precarium.** Glossa magna in l. i. in princip. de precario.
 - Ita quod dubitetur, et ad terminatum vel non, et erit contractus incommutatus.** l. si gratuitum, secundum usum intellectum Glossæ ibi. ff. de prec. verbis.
- Transfertur, et erit contractus incommutatus, Do ut des.** l. si tibi arca. ff. de prec. verbis.

Aliud

*

In specie aliud, sed idem in genere: & tunc est mutuum. *l. mutuum datus ff. si cert. pet.*

In genere, scilicet species pro specie, & est contractus permutationis. *l. i. cum Glossa, in verbo ha bens ff. de rer. perm.*

Genus pro genere, vel genus pro specie, & est contractus innominatus, *Do ut des. d. l. i. in Glossa, in verbo habent. ff. de rer. perm.*

Aliud reddatur: & tunc aut agitur ut reddatur

Quantitas pro specie, vel contra: & tunc aut agitur ut

Ex utraque parte detur, & erit contractus innominatus. *l. fin. de condic. iust.*

Ex parte eius qui debet quantitatem detur, & ex parte eius qui debet speciem tradatur, & erit contractus emptionis & venditionis. *l. ex empto. ff. de act. empti.*

Quantitas pro genere, vel contra, & indistincte erit contractus emptionis. *l. datio. §. si per venditorem ff. de actio. empti.*

Quantitas & species pro specie, & aut quantitas preciosior specie, vel contra

Est, & debet attendi preciosius. *Barol. & doctores in l. Aristo de donat.*

Non est, & est contractus emptionis. *Ball. in pro balis fenderum. in 6. col.*

ALIUD PRO ALIO, INVITO CREDITORE, UTRUM SOLVI POSSIT? L. V.

Genus pro genere, et non potest invito creditore.

Specie pro genere, et idem quod non potest solvere

Genus, hoc est una species de genere, & aut debetur certum pondus, vel mensura illius generis: & in his duobus casibus aut quis nulli solvere

Quantitatem pro genere: & tunc aut illud genus

Potest reperiri eius bonitatis, cuius debetur: & non potest solvi quantum pro genere.

Non potest reperiri, et tunc potest solvi quantum pro genere. *l. i. num. si cert. pet.*

Genus, & hoc potest esse tripliciter: aut enim debetur

Quota, ut si ego debeo tertiam vel quartam honorum, vel dicitur res, & in his potest solvi estimatio pro illo genere debito. *l. non amplius. §. fin. cum leg. de leg. etis primo.*

Rem dari: & aut datur

Species, & tunc aut illam speciem debitor reperire

Non potest, & potest pro ea solvi estimatio, non alia species vel genus. *l. non dubium. ff. de legatis. 3.*

Potest, & potest eam solvere tunc de necessitate cogitur eam solvere, nec admittitur ad solvendum aliud. *l. mutuum. §. mutui datio. Fallit in l. si datus. §. qui conficitur, de legatis primo.*

R. Quod aut est in obligatio ne

Quantitas, & aut debitor

Non potest solvere quantitatem, & cogitur creditor accipere rem. *Auth. hoc nisi. C. de solut.*

Potest solvere pecuniam: & tunc aut tenetur ad illam quantitatem

Respectu certe speciei, & liberatur solvendo speciem illam. *l. si uero. §. fin. ff. sol. mut. C. de solut. Auth. hoc nisi. C. de solut. C. de sacros. eccl. §. si.*

Factum: & tunc succedit obligatio ad interesse: solvendo interesse an reus liberetur plene, *Barol. in l. stipulationes non dividuntur. in 8. quest. de verb. obligat.*

Rem restitu. vel restit. 2

De his duobus per *Barol. in l. questione 8. in d. stipulationes non dividuntur.*

L. Mutuum damus. §. appellata. si cert. pet.

Merè civile, in eo non requiritur: illud est mutuum quod conciliatur curju bñm. l. in contractibus. C. de non nu-
 ras. pecun. et intelligitur conciliatum non quòd ex ipso mutuo nascatur obligatio: sed ut ex contractu literarum, pro-
 pter illud civile mutuum obligatio nascatur. §. l. Insti. de literar. obligat.

Civile non merè, sed cui natura cooperatur: illud reconciliatur stipulationi, siue precedat siue sequatur. l. quom-
 us. C. si cert. petatur: intelligitur reconciliatum, non ut ex ipso mutuo nascatur obligatio: sed ut nascatur ex stipulatio-
 ne propter illud per assumptionem mutuum.

R. quod
dñ est mu-
tuum

Statim: in eo mutuo indistinctè requiritur, ut ex meo tantum fiat. l. mutuum damus. §. appellata. ff. si cert. pet.

Naturale:
et tñc aut que-
ritur, an actio
ex mutuo oris-
tur

In utilitatem accipientis, nò quia mutuum expèdit pecuniam,
 quam recepit: hoc casu loquitur l. non est si fur. ff. si cert. pe-
 tatur.

Consum-
ptione: aut est facta

Perditiõne, et hoc casu loquitur l. indebiti. §. sed est si muni. ff. de condi. indebiti.

Commi x tione, de qua in l. alieni. ff. de solationibus, et illud in
 pecunia tantum locum habet.

Ex pòst fa-
cro, et non
requiritur: et
illud aliquan-
do reconcili-
tur

Vfucapione: probatur in d. l. indebiti. §. sed est si muni.

Conditionis eventus. l. proinde. ff. si cert. pet.

Propter supervenientiam domini ex parte mutuantis, ex causa de præterito. d. l. proinde.

Ratihabitione secus. l. si procurator. ff. de condi. indebiti.

DICTIONES ANTE ET POST QVOMODO ACCIPIANTVR!
L V I I.

D. l. mutuum. §. creditum. ff. si cert. pet.

Instantanem, quia fitur in instanti si dicitur ante mortè, vel pòst: quia mors in uno instanti est, vel non est. et
 tunc intellectus est clarus: quis ante significat tempus quòd precedat, et pòst significat tempus quòd sequatur: et sic si
 plures simul de cederent, in nullo modo cederet ante uel pòst. l. quod te pariter. cum l. seq. ff. de reb. dubijs.

R. Autre-
spicietur
minum

qui habet
tractam, et
habet duratio-
nem aliquam:
et tunc aut il-
le tractus est

Ab inceptiõne usq; ad perfectiõnem illius actus siue termini. ut in hoc exemplo. Ante Calendar, vel
 pòst Calendar. non dies Calendarum incipit in mane, et perficitur in sero: et isto casu iste dictiones
 debent intelligi ante Calendar finit, et pòst Calendar item finit. l. stipulationes non stantur. de
 verb. obligat.

Habens du-
rationem etiam
pòst eius per-
fectiõnem: et
tunc aut

Ex eo quòd aliter hoc ita acciperetur, resularet contrarietas: et tunc ante et
 pòst resolvuntur, ut idem tempus significet. Bartol. in l. mutuum damus. §. creditum. ff.
 si cert. petat.

Hoc de quo supra cessaret: ut in hoc exemplo, Ante nuptias, et pòst nuptias, non
 postquam nuptie durant, donec alter moriatur vel diverat: et tunc intelligitur ante
 nuptias, seu pòst nuptias contractas. l. jancimus. C. de nuptijs.

L. Cum

1. Cū quid. num. 9. ff. si cert. pet.

Ex uoluntate unius, ut uelint uoluntatis, et in his tacitum habetur pro expresso. Inter uelint ff. de auro et arg. leg. In conditionibus primū locum. ff. de condit. et dem.

R. Quædā sunt quæ pendent

Ex uoluntate duorū: et aut contractus celebratur

Verbis: et tūc aut

Non omittitur aliquid de substantialibus, sed accidentibus, uel naturalibus contractus: tūc uicē est in contractu qui celebratur uerbis, quod est in cōtractu qui celebratur re uel consensu.

Ex natura contractus, et tūc tacitum habetur pro expresso. l. cum quid. ff. si cert. pet.

Intellectum ab uno, et non habetur pro expresso. l. si repetendi. C. de constit. ob causam. l. si maiores. C. de transact.

Intellectum ab utroque, et habetur pro expresso. l. si stipulatus. in fin. ff. de uerb. obligat. intellectum autem ab utroque probatur. primū, si fuit de natura contractus, secundū, si de hoc erat conuersatio. tertio, ex præstationibus. quarto, ex alijs etiam legitimis coniecturis.

Omittitur formale contractus, ut uerbis tūc uoluntatis, et pro omisso habetur. l. 1. ff. de uerb. oblig. l. quidquid astringende. ff. eodem secundum primam lectionem.

Forma seruatur, sed substantialia quid omittitur: ut locus, uel res. et tūc aut

Illud agebatur tacite, et potest probari, et habetur pro expresso. l. trinum. ff. de uerb. obligat.

Non potest probari illud tacite actū, et habetur pro omisso. l. 3. ff. si quis in iudicium. ff. de eo quod certo loco.

Intellectum ab utroque, et non habetur pro expresso. l. si repetendi. C. de constit. ob causam. l. si maiores. C. de transact.

Intellectum ab utroque, et habetur pro expresso. l. si stipulatus. in fin. ff. de uerb. obligat. intellectum autem ab utroque probatur. primū, si fuit de natura contractus, secundū, si de hoc erat conuersatio. tertio, ex præstationibus. quarto, ex alijs etiam legitimis coniecturis.

EX NUMERATIONE CERTI CONDUCTIO QUANDO ORIATUR, SI stipulatio numerationi sit appositā? L IX.

L. Certi cōductio. 5. ff. si cert. pet.

Numero nomine meo, et stipulor nomine meo: et aut stipulatio est

Totaliter inutilis aut cōstat quod numeratio facta est causa

Implendæ stipulationis, dabitur: et aut numeratio est facta

Ex interuallo: et tūc

Totaliter inutilis: et tūc oritur actio ex numeratione tantum. l. certi. 5. quoniam. ff. si certum petatur.

Non totaliter inutilis, quis producit naturalem obligationem: et tūc aut stipulor

Implendæ stipulationis: et tūc non oritur actio ex numeratione, sed stipulatione. l. si uero stipulatus. 5. l. de nouat.

Non implendæ stipulationis, sed quis partes uoluerunt, quod ex utraq; nascatur actio: tūc statim certū, et non est dubium.

In contiuenti ante stipulationem, uel post: et præsumitur facta causa implendæ stipulationis, ita quod ex stipulatione tantum oritur actio. l. si uero stipulatus. 5. l. 1. c.

Si stipulatio præcessit, et facta est numeratio semper uidetur sequi causa implendæ stipulationis. non cum stipulatio præcessit sine numeratione, nisi, si non sequeretur numeratio, obliuisceret exceptio. l. cum ultra. C. de non num. pec.

Numeratio præcessit: tūc per sequentem stipulationem de iure antiquo fuit facta nouatio. hodie uerō secus, nisi ageretur expressē. l. fin. C. de nouat.

Ab eodem cui numeratus, et non impeditur actio ex numeratione. l. certi cōductio. 5. quoniam. uerū idem erit. ff. si cert. pet.

Ab alio: tūc licet olim fuerit nouatio, hodie non fit nisi ex præse agatur. l. fin. C. de nouat.

* **Numero nomine meo, & stipulor nomine alieno tunc aut stipulor ei** } Cui non possum stipulari: nisi filius vel servus, patri vel domino: tunc dicitur, prout supra, quando quis stipulatur nomine suo. l. dominus servus. ff. de verb. obligat.

Numero nomine alieno, & tunc aut } Est unus, & idem ille, cuius nomine quis numerat & stipulatur, & oritur actio ex numeratione, non ex stipulatione, nisi esset persona cui quis posset stipulari. d. l. si ita stipulatus. §. Chryzogenus. & hoc est ut iure antiquo hodie verò, sicuti numeratione alteri per alterum acquiritur, ita & stipulatione, super illa numeratione interposita. ut l. 2. C. per quas person. nob. acquir. in hoc tamè est differentia, quia numeratione queritur subiecti & ignoratur: in ista stipulatione queritur utilis, ita demum si ratum habeat. ut d. l. 2. C. per quas person. nob. acquiritur.

Numero nomine alieno, & stipulor nomine meo, & tunc aut ille cuius nomine numerant, erat persona } Sunt duæ persone, quia unius nomine numeratur, alterius nomine stipulatur: tunc prævalet numeratio. l. 1. §. 2. de stipul. servorum.

Numero nomine alieno, & stipulor nomine meo, & tunc aut ille cuius nomine numerant, erat persona } Per quam mihi querebatur obligatio, ut filius vel servus: & tunc idem ac si nomine meo numerasset, d. l. dominus servus. ff. de verb. obligat.

Numero nomine alieno, & stipulor nomine meo, & tunc aut ille cuius nomine numerant, erat persona } Extranea: & tunc prævalet numeratio, nõ enim potui per meam stipulationem asserere jbi uti, ex numeratione quaesitum, d. l. 1. §. 2. ff. de stipul. servorum.

NOVATIO CONTRACTVS PRÆCEDENTIS QUANDO DICATUR facta per stipulationem sequentem

L. X.

L. Singularia. nu. 1. ff. si cert. pet.

Ex intervallo, & omnia præsumebatur novatio hodie verò non, nisi illud agatur. l. fin. C. de novat.

Contractus præcedit, & stipulatio sequitur

In cõnventu: & tunc aut præcedit

Contractus verè & certitudinariè ut si vendidit, & illud quod deductum est in conditione, de dante ut stipulationem statim, &c. & nunquam novatur contractus per stipulationem, nisi illud agatur. l. duo societatem in principio. ff. pro socio.

Quod potest esse contractus per se, & potest non esse contractus sine intentione agere ut numeratio, vel alterius rei traditio. tunc si statim sequitur stipulatio, præsumitur numeratio, vel traditio facta causa implende stipulationis, non causa celebrandi alium contractum. l. si ita stipulatus §. Chryzogenus. de verb. oblig.

Novat aut

Præcedit stipulatio, & sequitur pactum seu contractus de eodem, & aut stipulatio præcedens cõtinens

Ipsam contractum: et aut ille contractus sequens

Obligatio: nam de contrahendo: tunc contractus sequens iure cuiusdam solutionis, tollit contractum seu obligationem præcedentem, l. in numerationibus, ff. de solut.

Est omnino certitudinariè contractus, & nunquam per illum tollitur præcedens stipulatio, nisi hoc expresse agatur, l. item illa, de const. pecun. & hoc casu poterit agere ex qua causa voluit, & ex utraque dicitur rem habere. l. si quis ante. ff. de acquir. possess.

Potest se habere ad contractum, vel non contractum: ut numeratio & traditio, et tunc videtur fieri causa implende stipulationis præambule in quolibet contractu. l. si ita iure stipulatus §. 1. ff. de novationibus.

Contractus & stipulatio sunt simul & sensel, nec alter præcedit alterum, ut si dico, Titius dedit & vendidit mihi semper & stipulatus, &c. tunc idem quod supra, quando stipulatio in continens præcedit vel sequitur, ut actio ex contractu non tollatur per stipulationem. idem enim est fieri statim vel statim post, vel in ipso contractu. l. testamenta ff. si cert. pet. Barto. hoc l. singularia. num. 13.

32
DEBITVM MIHI AB VNO AN ET QVANDO POSSIT
conuerri in aliud debitum, debendum mihi ab alio ?

L X I

L. Singularia, num. 18.

Præter contrahentium uoluntatem: tunc si requirit contractationem, de necessitate requiritur quod res sit in præsentia, l. alius. §. sed etsi quis, ff. de furtis.

R. Aut debitum de nouo cōtrahendum cōtrahitur

Viam delegationis & stipulationis; & est non dubium quod potest fieri, ut in toto titulo de nouatione.

Secūdam cōtrahentium uoluntatem: & tunc aut sū per

Solutio sequuta est licet etiam ex intervallo: & tunc uigore ipsius solutionis nouus contractus est celebratus, & noua obligatio. probatur in l. iulianus. §. 1. ff. de uerb. oblig.

Alium contractum: & aut post iustitiam debuerit inter factum, de alteri soluendo.

Solutio nō est sequuta: & aut is cui debet fieri solutio.

Nullam de hoc promissionem recipit: & tunc ille nullo modo obligatur. quis hoc est mandatum simplex, quod potest per mandatum reuocari quocumque, l. hoc iure, §. si quis dederit pecuniam, de donat.

De hoc uero promissionem habuit: & aut contractus præcedens

Est talis contractus qui potest impleri in quibuslibet re. & tunc statim perfectus est contractus, l. si sponsalibus. §. 1. ff. de iure dotum.

Est contractus qui non potest impleri nisi in certis rebus, ut maluum, & tunc quælibet obligatio quæ est illi quæ sita, non consistit in pondere, numero uel mensura, non potest dici mutuum esse contractum, l. qui negotia, ff. mandati, nisi pecunia esset solutioni parata.

DEBITVM EX VNO CONTRACTV QVALITER POSSIT
conuerri in debitum ex alio ?

L X I I

D. I. Singularia, num. 11.

Vniuersali, ut mandato administrationis omnium bonorum, tutela, negotiorum gestorum societate, & tunc desoluitur in aliud debitum, l. diuortio, ff. de neg. gestis.

Non tollatur: & aut loquuntur in contractu, uel quasi cōtrahentibus

Speciali: tunc regula est, qui in aliud debitum ex alia causa non conuertitur, si prius non tollatur. quia mihi ad me debet peruenire, durante obligatione prius, si remouerandi. §. apud Iulianum, ff. mandati. Fallit, si interponitur stipulatio animo non nouandi, l. si stipulatus. in princip. de usuris. Item in constituta pecunia, l. item illa, ff. de constituta pecunia.

R. Aut deu-luitur in aliud, ita quod primū

Tollatur et transfundatur in secundum: & tunc aut queritur an possit fieri per

Stipulationem: sine dubio potest fieri, l. 1. ff. de nouat.

Potest perfici interuentu cuiuslibet rei: & tunc potest fieri, d. l. si sponsalibus. §. 1. de iure dotum, quæ liberatio quæ ex prima causa obuenit, cedit in causam secundæ contractus.

Aliū cōtractum, quum stipulatione: & aut is contractus

Requirit certas res, ut consistenter in numero, pondere & mensura: & aut ille res

Extant solutioni parate, & possunt conuerri in aliud debitum, l. singularia, ff. si certi petat.

Non extant, & non possunt conuerri in aliud debitum, l. qui argotia, ff. mandati.

L. Vinum

L. Vinum. nu. 7. si cert pet.

R. Aut que ritur de te pore	A quo des beal fieri agit matio: tunc aut aestimato debetur	Iudicis of- ficio: et tunc aut	Tute actionis, et inspicitur tempus contractus, nec ultra crescit. I. fundum Cornelianum. ff. de no- nat.	Mora fuit contracta tempore celebrati contractus, vel promissionis, seu obligatio- nis: et inspicitur tempus contractus, I. dato. §. si per venditorem. ff. de action. empti.
			Mora, tunc non fuit con- tracta: et tunc aut	Mora praecessit licet contestatum, et inspicitur tempus mora. I. ad mun. ff. si cert. pet.
Vsqve ad quod crescat aestimatio: et aut aestimatio urant	Iudicis of- ficio: et aut res	Tute actionis: et aut inspicitur tempus contracte obligationis, nec ultra progreditur. Bartol. in l. i. nu- m. ff. si cert. pet. et item late de hac materia in l. sed ubi ff. commodati.	Mora non praecessit, et inspicitur litis contestate tempus, I. fin. de tritu. et hoc est verum in aestimatione, que fit secundum affectio- nem, per iuramentum in licem inspicitur tempus sententiae. l. 3. §. in hac. ff. commodati.	Periit ante sententiam, et tunc inspicitur quanti plurimi sunt usq; ad diem quo res periit, ultra non quis ultra aestimatio non potest crescere, notatur in Glo. in l. vinum secundum unam solutionem. si cert. petat.
		Duravit, vel erat quantitas que perire non potest: tunc crescit aestimatio usq; ad sententiam. I. in hac. ff. de tritu.		

ALLEGANS SVAM TVRPITVDINEM, AN ET QVANDO audiatur?
L X IIII.

L. In iurandum. §. procurator. nu. 5. de iureiur.

1. aut quis allegat ca	Cōtra alii: et aut hoc fa cū	Contra se, et ad sui turpitudinem et prauidicium: tunc auditur, I. inde Neratius. §. fin. cum lege seq. ff. de al- iudicium. l. si confessus. de custod. reorum.	Agendo principaliter, et fundando intentionem suam ex sua turpitudine, et non potest. ff. de condic. ob turp. causam. per totum.	De lucro allegans de damno nitendo, et auditur, l. de tutela. C. de integ. restitu. mun.
		Excipiendo vel replicando, vel alio modo obtinendo in- tentionem vel exco- patione iud: et tunc aut allegat contra	Eum qui sui par- ticeps turpitudinis, et aut particeps cer- tat	De damno nitendo, allegans de lucro captando, et non auditur, I. iuro atq; uxore. ff. solut. mar.
		Alium, et aut eius turpitudinis erat prius ab alio	De detecta, et auditur eam allegando, I. iustus andrea. §. procurator, cum lege seq. de iureiur. ibi enim non agit ex sua turpitudine, sed ex stipulatione de rato ad interesse, ad quod probandum adducit sententiam, per quam docet de suo perurio. l. p. ff. de suspic. tut. l. reo legatorum. in fin. ff. de inter. releg.	Non detecta, et non auditur allegans suam turpi tudinem, l. transactio. C. de transact. saltu in casu c. tertii. ext. de praesumpt. et in Auth. nouo iure. C. de poen. iud. qui male iud. et in l. quisquis. ad fin. C. ad l. iul. maiestas et in quolibet appar. et ratio specialitatis, l. Eum

33
RES QUAE EST, QUANDO DEBERI POSSIT PROPTER
iuramentum? L X V.

L. Eum qui. §. si iurauero. ff. de iureiur.

R. Aut res	Non extra bat tempore iuramenti, et aut hoc reus aut debuit	} ignorabat rem non extra re: et tunc aut	} Sciebat non extare, et tunc tenetur L. duob. §. fin. et ibi hoc declarat Bartolus, de iureiur.
			} Mora praecessit iuramentum, et tunc tenetur. L. eum qui, §. si iurauero. ff. de iureiur. rando.
R. Aut res	} Postea pe- riit: et tunc aut debuit	} Praecessit iuramentum, et in dubio rem tenetur, quia iuramentum habet vim contestationis. L. nam postea. §. si is qui, de iureiur. sed re perempta post contestationem, periculum pertinet ad reum si ne dubio.	} Mora non praecessit, et tunc non tenetur. L. eum qui, §. si iurauero, primo responso.

AN ET QUANDO FUGA REI FACIAT PROBATIONEM?
L X V I

L. Admonendi. num. 3. ff. de inrerand.

R. Aut fu- ga	} Adducitur ad probatio- nem alterius criminis, de quo agitur: et tunc aut ad probationem illius criminis	} Opponitur alicui, ut delictum: et tunc sine dubio facit semiplenam probationem. L. quis sit fugitivus. infr. de ad. edic. et L. desertorem. infr. de re mil. et C. de ser. fugit. per totum.
		} Sufficit sola suspicio tunc fuga probat suspicionem, et per consequens plene, L. impu- beribus in fin. de suspectis iur.
		} Requiritur plena probatio, tunc regulariter per fugam, nec plene nec semiplene pro- batur, sed tamen aliqua iuris praesumptio inducitur, L. lege Cornelia. infr. ad Syllan. l. uni- ca. C. de rapt. uirg.

SCRIPTURA PRIVATA. AN ET QUANDO PROBET?
L X V I I.

D. L. Admonendi. nu. 2. ff. de iureiur.

R. Quaedā scriptura privata est que dicitur	} A pocha: et tunc est pars contra quam produciatur,	} Negat ma- nu sua scriptam et tunc aut bēi	} Constatet eam manu sua scriptam, et facit plenam fidem, L. Publica. in fin. ff. de posu.
			} Subscriptio nem parium, et testium: et facit plenam fidem, cum esset à parti- bus approbata, L. scripturas, C. qui pot. in pig. hab.
		} Subscriptio nem scilicet tantum: uel non habet, sed testes interfuerunt, qui no- derunt eam scribi: et tunc aut.	} Approbatur per testes et comparationem literarum, et facit plenam fidem, sub. at si grecus, C. de fide in- strum.
			} Approbatur per testes, uel comparationem literarum tantum, et facit semiplenam probationem, §. si quis igitur, in auth. de instrum. caus. et fide, postea tamen esse tanta fi- des testium, uel comparationis literarum, quod alteri tan- tum crederetur, secundum Bartol.

Aliquid contra scribentem, & non est dubium quod facit plenam fidem, l. quaedam, §. numeralis. ff. de edend.

Aliquid pro scribente: & aut loquimur in his que

Pendent à mera eius voluntate, & facit plenam fidem. l. Nefennius. ff. de neg. gest.

Non pendent à mera eius voluntate, & nihil probat pro scribente, l. exemplo, C. de prob. at. inducit tamen aliquam præsumptionem pro scribente, vel eius herede, in eo casu: utpote si sint rationes aliquis defuncti, qui fuit bonus homo. argumento l. qui cum maior, fin. de bon. libert. & hoc voluit dicere l. rationes, C. de probat.

Aliquid quod nec pro, nec contra scribentem: tunc facit semiplenam probationem, si iste liber rationis est illorum qui publice exercent illam artem, argumento illorum que notantur in d. l. quaedam, §. numeralis. ff. de edendo.

Epistolam, & dicitur in ea ut in epocha: excepto eo quod in epistola, comparatio litterarum facit plenam probationem, de quo per Bartol. in Lauda ratio. ff. de donat.

CVI IVRAMENTVM SIT DEFERENDVM IN DEFECTVM probationis? LXVIII.

L. Admonendi, in fine.

Vterq; & actor & reus negotium super quo fieri dicitur delatio ignorat, tunc neutri deferitur.

Alter tantu scit: & tunc aut

Verisimiliter scit: & tunc aut

Est nilis persona, ita ut si esset testis, sine tormentis ei non crederetur & tunc non deferitur, sine actor sui sine reus.

Non est nilis persona, & deferitur ei.

Non scit verisimiliter, & ei deferitur.

Est persona nilis, & ei non deferitur.

Vterq; scit & tunc aut alter

Actor semiplene probavit: & aut de hoc scitissem per sensum corporeum

Habuit, siquidem agebat de mutuo per eum soluto: & tunc si non est nilis persona, deferitur ei iuramentum.

Non habuit, qui tamen scitissem credere, tunc reo deferitur iuramentum. Gloss. in l. in bonæ fidei. C. de iur. reur.

Non est nilis persona, sed æque conditionis et fidei: & tunc aut

Semiplene probavit exceptionem: & tunc aut exceptio est talis que opponitur actioni

Immediate, & veriori deferitur. quia una semiplena probatio elidit aliam, & in dubio reus absolvitur.

Non immediate, sed contradicti, puta si agatur ex mutuo, & reus excipiat passum, factum de non petendo, vel esse solutum, & tunc reo deferitur iuramentum, quia favora iudicet rei, &c.

R. Quod aut

L. In

L. In actionibus. nu. 3. de in litem iurando.

De natura rei qua petitur, ut scilicet sit talis in quam cadit affectio, ut in specie facti, non in quantitate. l. minus ff. de in litem iurando, nisi forte obligatio quantitas successit in locum obligationis certæ speciei. Bartol. l. in actionibus. nu. 3. ff. de in litem iurando.

De natura actionis, ut scilicet sit aut bonæ fidei directæ, in rem arbitraria. l. in d. l. in actionibus.

R. Acquiri
tur ut sit

Dolus ab
aduersario
commisus
aut loquatur
in actione

Stricti iuris,
arbitrarij
tametsi
aut dolus

Fuit commissus tantum ab initio contra actæ obligationis, et ex post facto non parendo iudici circa res restitutione, et non est dubium quod potest iurari in litem. Bartol. in l. in actionibus. nu. 1. 4. de in litem iur.

Committitur non parendo iudici, vel faciendo quo minus illi pareatur: et idem quod iuratur in litem, l. qui restituere. in fine. ff. de rei iudic.

Fuit commissus ab initio, non tamen committitur in non parendo iudici, vel faciendo quo minus illi pareri possit: et tunc non potest iurari in litem, siue res extat forte uendita sine dolo malo, siue est perempta, l. arbitro in principio. §. 1. et quod ibi notatur ff. de dol. ratio est, quia propter quod datur iudici arbitrium in illis actionibus est, quia dolose eius sententia non paratur. Sed hic cessat iste dolus: ergo cessat ut iudicis officium, seu arbitrium, d. l. arbitro.

Est commissus ab initio, et etiam non parendo iudici circa restitutionem, seu etiam in faciendo quo minus pareri possit: et tunc sine dubio potest iurari in litem. l. si cui §. 1. ff. de acat.

Bonæ fidei,
et aut dolus

Est commissus ab initio, ut male fidei possessore hereditatis: sed cessat non parendo iudici, quia forte res mortua seu perempta, et tunc non iuratur in litem, l. si possessore. §. finali. de petit. hered. sed si poneremus, dolus cessare in non parendo iudici, quia forte res est uendita, et sic aditus extat, tunc in istis actionibus, bonæ fidei iuratur in litem, l. si possessore. §. fin.

Habilitas persone iurantis, scilicet quod sit dominus litæ, uel quasi, l. uulgo, ff. de in litem iurando, item, quod paret, l. nateamus. in princip. de in litem iurando requiruntur et alia, de quibus loquitur in d. l. in actionibus.

AN ET QUANDO OB DOLVM DEFUNCTI IURETUR
in litem, contra heredem?

L. X. X.

D. l. In actionibus. num. 21.

Ante litem contestatam, et non iuratur contra heredem. l. 2. et 8. et per totum, c. de in litem iurando.

R. Quod
aut reus
decessit

Post litem
contestatam:
et tunc aut
loquatur in
actionibus

Bonæ fidei, et aut ille dolus
uel culpa in casu, in quo
iuratur, propter culpam fuit
commisus

Ante litem contestatam: ut si reus bonitatem ante litem contestatam occidit, l. penult. c. de in litem iurando. et tunc iuratur contra heredem.

Post litem contestatam: et tunc ex eo non iuratur in litem contra heredem, l. eius qui de latorem. ff. de iure fidei.

Stricti iuris arbitrarij: et tunc reo defuncto ante sententiam, non uidetur quod possit iurari ex eius dolo contra heredem.

L. I. nu. 2.

36
AN ET QUANDO INSTITVTVS SVB CONDITIOE,
eam implendo videatur adire?
L X X I.

L. 1. nu. 2. de condi& causa data, &c.

R. Quod aut conditio cōsistit

- In nuda voluntatis expressione, circa ipsam aditionem: & tunc implendo conditionem videtur adire. Lion dubitari in sine. ff. de hered. insti.
- Aut circa aliquid: & tunc aut est certum quod impletur conditionem
 - Animo adendi, & habetur pro aduentu: ut hoc l. 1.
 - Non animo adendi, & tunc sine cōsuet, sine dubitatur quo animo fecerit, habetur pro non adente, ut hic: ita debet intelligi. cum cum bonis ff. de acqui. her. red.

SERVVS QVI DATVS EST VT MANVMITTATVR,
intra certum tempus fit liber?
L X X I L

L. Dedi tibi. §. idem erit. num. 1. ff. de condit. causa data.

R. Aut do tibi

- Seruum manum, ut eum manumittas: & tunc aut de certo actu manumittendi fuit
 - Cogitatum, & post diem non efficitur liber ex constitutione, ut L. qui Romae: & ibi notatur. §. Flavius. ff. de verb. obligat.
 - Non actum, & efficitur liber, ex constitutione l. si pecuniam. §. 1. in fin. de condit. causa data.
- Emi seruum tuum, & apud te dimisi ut manumitteres: & tunc post tempus efficitur liber ipso iure: ex constitutione l. si is qui, C. si mancip. ita fuer. alien.
- Non emi, sed sic simpliciter dedi pecuniam ut manumitteres: & tunc post tempus constitutio non facta cum liberum, ut habet L. naturalis. §. de can. de inf. de prescriptis verb. & non omnis in princ. su. pra. si cert. petatur.
- Pecuniam, ut tuam manumittas: & tunc aut
 - Dedi pecuniam non moneratum, sed tanquam speciem in sacculo, & non fuit emptio serui: & hoc casu loquitur d. l. dedi tibi, §. idem erit. secundum unam lecturam.
 - dubitatur an emerum, uel non: & tunc
 - Correspondet vero precio serui, & presumitur emptio. l. si it. C. si mancip. ita fuer. alien.
 - dedi pecuniam monerata: & tunc aut illa
 - Non correspondet vero precio, & non est emptio, sed contractus incommutatus: & hoc videtur probari in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur.
- Pecuniam, ut manumittas seruum alienum: & tunc nullo casu post tempus succedit constitutio, nisi domino fiat iniuria. Bartol. in l. dedi tibi. §. item erit. nu. 3. de condit. causa data.

L. Si

AN ET QUANDO REPETITIO EX CAUSAE DEFECTU COMPETAT?

L X X I I I.

L. Si pecuniam, num. 14. ff. de condic. causa data, &c.

R. Aut deficit causa quae ab initio fuit

- Impossibilis: tunc aut ille qui dedit, fecit
 - Scienter, & non repetit.
 - Ignoranter, & tunc locus est repetitioni, l. dicitur, C. de condic. causa data, l. 3. §. si liber ff. eodem.
- possibilis: & aut defectu
 - Ante moram, & non est locus conditioni ob causam, quasi causa non sequatur: sed ex poenitentia, sit ut hic.
 - Post moram, & est locus conditioni. l. 3. §. 1. de condic. causa data.
 - Facto eius qui debet implere, & tunc indistincte locus est repetitioni, d. l. 3. in principi supra, eodem. l. natur alis quasi per totum. de praescriptis verb.
 - Facto eius in cuius personam debet impleri, & non est locus repetitioni, quasi causa non secuta. Glof. fa in l. ultima C. de condic. ob causam. sit tamen poenitentia, potest repeti ut d. l. 3. §. 1.

IN CONTRACTIBUS AN ET QUANDO SIT LOCUS POENITENTIAE?

L X X I I I I.

L. Si pecuniam, num. 11 de condic. causa data.

R. Aut loquitur in contractibus

- Nominatis, & non est locus poenitentiae, in eo in quo obligatio est contracta. l. item, C. de actione & oblig. & nonquam salit.
- Litis finientiae, vel minuente, & non est locus poenitentiae. l. 3. in principi ff. de condic. causa data
 - A nulla parte aliquid impletum, & absque dubio locus est poenitentiae, Lex placito, C. de rer. permut.
 - Ab utraque parte perfecte impletum, & non est locus poenitentiae, d. l. ex placito, d. cōtrario sensu.
 - Ab una parte perfecte impletum, ob alio nullo modo: &
 - Supereff. facultas implendi, & est locus poenitentiae. l. 3. §. 1. C. de condic. causa data.
 - Nō superest facultas implendi, si qui debet implere debet: & aut illa facultas
 - Nō superest modo, nec unquam fuit de iure, vel de facto: & aut si qui impletus, facit
 - Scies, & nō est locus repetitioni seu poenitentiae, d. l. 3. C. de condic. causa data.
 - Ignorans, et est locus poenitentiae, l. 3. §. si quis quasi de condic. causa data.
 - Ab initio fuit, sed postea desit, & aut loquitur in
 - Implente, & potest poenitere, dum tamen indemnitati adversarij cōsultatur, l. si pecunia. §. fin. de condic. causa data.
 - Eo cui est impletum, & non potest poenitere
 - Ab una parte est impletum perfecte, ab alio aliquid desit: & aut illud quod est factum, est
 - De praeparamentis, & est locus poenitentiae, dum tamen in indemnitate adversarij consulatur, d. l. si pecuniam.
 - De eo quod est factum, & tunc idē quod est locus poenitentiae, d. l. si pecunia, §. ut si quis dederit: ratio est, quia faciendo aliquid non impletur contractus, & sic alius non obligatur, merito est locus poenitentiae.
 - A nulla parte est aliquid perfecte factum, & sine dubio est locus poenitentiae: quia contractus non est perfectus, nec rata obligatio, l. ex placito, C. de rer. permutat.
- Aliā: & tunc est
 - Innomi natis: tunc aut est contractus ob causam

DOTEM DATAM QVIS REPETAT? L X X V.

L. Si donaturus. §. si quis indebitum ff. de condic. causa data.

Ab ipsis contrahentibus, vel contrahere debentibus. hoc casu loquitur l. quod servus ff. de condic. causa data, &c. quod si iacet illud datum non repetatur, donec matrimonium subesse putatur, vel spes est quod contrahatur.

Et autem est data

Ab extraneo: & aut soluit

Iussa mulieris: & aut dedit

Quia putatur de dote: & aut in veritate debetur

Erat, & aut matrimonium fecit

Non est, et aut

Non ratas aut soluit

Ignorantem aut per tale errorē repetitio

nō impeditur: & aut

Sciens, & condicilio competit mulieri, si matrimonium non sequitur: & sibi prodest, si sequeretur. d. l. qui se debere non sic. sed si cum sit ver.

Impedebatur, & condicilio competit mulieri, d. l. qui se debere, vers. Nerue.

Matrimonium est secutum, et durat: et tunc nullo modo se potest tueri contra virum cui promissa, sed et subvenitur contra mulierem, d. l. si donaturus.

Matrimonium non est secutum: & tunc aut soluit tamen iussa mulieris, non percedit promissione, et mulieri capere condicilio, & ipse repetet et in alie re. d. l. si procurator. de condic. indeb.

Promissit, & soluit iussa mulieris: tunc aut soluit nomine mulieris, & idem quia illa condicet, per d. l. si procurator.

Soluit pro obligatione sua, & sibi competet condicilio, d. l. qui se debere. §. Nerue.

Matrimonium fuit contractum, & non durat: & tunc in omnibus casibus, in quibus supra dictum est, cum possit repetere matrimonium non contractum, tunc poterit repetere matrimonium contractum, & dissolutum: nisi quatenus res que data est, ad mulierem reverti debet.

Sequitur: & non est dubium quod convertitur in dotem. Bart. in l. si donaturus. §. si quis indebitum. de condic. causa data.

Non sequitur: & tunc si soluit ipsa mulier, repetet a marito pecuniam. d. l. si donaturus in principio. si vero non soluit, idem quod repetit, vel in cedatur actio in promissis duntaxat. l. qui se debere, & ibi Glossa supra per verba actionem de condic. causa data.

Est, & non dubium est quod soluta in dotem convertuntur. l. promittendo, §. si a debitore. ff. de iure do.

Soluit tantum iussa mulieris, nulla precedente promissione & ipse est liberatus, l. soluta. ff. de sol. & mulier tunc repetit. l. si procurator. de condic. indebitum.

Nomine mulieris, & idem quod liberatur, d. l. soluta.

Quod solvit promittit, non quod solvat. & tunc si solvit ante matrimonium contractum, imputet sibi. l. si tibi manducro: in principio ff. manducato. si competit condicilio matrimonium non secuto, & ipsi mulieris tenetur. d. l. qui se debere. vers. si autem de condic. causa data.

Quod promittat et solvat: et tunc ipsi competit condicilio non se casus nuptiarum, quam cedendo mulieri ab ea liberabitur. d. l. qui se debere. vers. si autem.

39
SOLVITIO Q VANDO EST FACTA PROCURATORI FALSO, AN PARIAT
 liberationem an transferatur dominium in eum, & quæ compe-
 tant contra eum remedia?
 L X X V I.

L Si pro-
 curatori. nu.
 11. de con-
 dic. causa
 data, &c.

In rem suā
 & aut solvitur

Indebitū:
 & aut solvitur

Ignorāter:
 et aut solvitur
 indebitum

Scienter, & non repetitur.

Omnino, vel debili aliquo iure, sed forte obliuata exceptio: uel
 erat tale debitum, quod solutum poterat repeti: & non queritur an
 solvens liberetur, sed dicitur illud repeti conditione indebiti ab ip-
 so procuratore, l. creditoris, C. de condic. indeb.

quod solu-
 tū repeti non
 poterat: et aut
 solutio est facta
 in contempla-
 tione

Directæ actionis, que erat apud dominum: &
 tūc secuta ratihabitione dominus potest solummodo
 tali procuratore repetere. Bart. in d. l. si procuratio
 11. 71. 1. ff. de condic. causa data.

Vtilis actionis, & dominus nō potest repetere. l.
 debitor in fine. ff. ad Trebell. sed solvens illud repe-
 titur à procuratore: quoniam eius respectu est om-
 nino indebitum, facti l. procurator, ff. ad ex-
 hib. 5. 1.

Debitum: & tunc in eum transferatur dominū, & alius distinguitur per omnia, ut infra in falso sim-
 plici procuratore, eo salvo quod quando ratihabito non sequitur ab ipso qui putabatur procurator in
 rem suam repetitur condic. indeb. non suū solum tanquam sibi debitum, & in ueritate non est. l. cum
 fundus, §. seruum tuum, ff. si cert. pet.

R. Aut sol-
 uitur falso
 procurato-
 ri

transfereudo in
 eum dominum, hoc
 actio ut soluentem fa-
 cias liberari, & aut
 est solutum

Debitum: & tunc non secuta liberatione, habet locum conditio ob causam, quasi causa non
 fecuta. l. falsus, §. 1. ff. de furt.

Indebitum: & habet locum conditio sine causa, siui enim datum ob causam nullam scilicet
 ut facias me liberari ab ea obligatione que non erat, ergo, & l. 1. ff. de condic. sine causa.

Venuncio
 & aut ut nan-
 cio

Mei soluentis: & constat quod in eum non transferitur
 dominum, l. falsus, §. 1. ff. de furtis. Item non libe-
 ratur quis, l. qui hominem, §. si nullo, ff. de solut. nisi in
 debitorē fides, si res taliter data, sua culpa non pe-
 rit. l. eo contentum, ff. commodat. Que autem contra
 talem competant remedia, dicitur quod aut taliter res da-
 ta pertinet ad

Debitorem: & tunc competit debi-
 tori actio furti, & conditio furtiua:
 creditori actio neg. g. si l. si ut. C. de
 furt.

Creditorum, ut rei deposita uel com-
 modata, & competit creditori actio furti.
 l. falsus, C. de furtis.

Simplici, in
 quē non trans-
 fertur domi-
 nū, sed contra
 alio furtum
 facti, ideo nec
 illi solvens li-
 beratur: tūc
 aut

nunquā
 habuit mā-
 datum, &
 aut soluit

Debitū:
 & aut sol-
 uit

Ignorāter, & tunc etiā
 non liberatur cedendo actio-
 nem creditori, cum fundus,
 §. seruum tuum, ff. si cert.
 pet. sed eum queritur quo-
 modo subuenitur contra
 eum, dicitur quod aut ratiba-
 bitio

Scienter, & non liberatur, nec repetitur, l. si non furtum, §. qui filio, ff. de
 condic. indeb.

Est secuta, & solvens liberatur, l. si quis of-
 ferenti, ff. de solut.

**Non
 est se-
 cuta:**
 et tunc
 aut ac-
 cepit
 animo

Malo, & tenetur furti, conditio-
 ne furtiua, & conditio ob cau-
 sam, l. si procuratori, de condic. cau-
 sa data, &c.

Bono, & tenetur solum conditio-
 ne ob causam, l. si procuratori, uerf.
 non enim, de condic. causa data.

Indebitum, & dicitur ut per Bartol. in l. si procuratori, nu. 18. de condic. causa data.

Indebitum: & per omnia dicitur ut per Bartol. in l. si procuratori, de condic. cau-
 sa data, in falso procuratore, qui nunquam habuit mandatum.

Debitum, & dicitur ut in l. cum quis, §. 1. de solut. scilicet qui liberatur cedendo
 creditori actionem contra procuratorem.

L finali. num. 13. de condic. causa data.

R. quod aut loquitur quando contractus	}	Est innominatus meri & simpliciter, & tunc habet locum condictio ob causam. Item ex penitentia quoniam ex causa cessante. l. finali. & l. i. pecuniam. de condic. causa data.	}			
		Est nominatus meri & simpliciter, & tunc nullo modo est locus condictio ob causam, nec ex penitentia, nec ex causa cessante. l. fi. de condic. causa data. ubi, a contrario sensu. l. 1. c. de rer. permut.				
		Causa cessante: et aut illud quod devenit in pacto,				Fuit causa finalis, ob quam causam devenit est ad contractum, & ea cessante, potest agi condictio ob causam, l. cum te, C. de pactis inter empt. & vend.
		Non informat actionem descendente ex contractu nominato, & tunc non potest agi condictio ob causam, ea cessante, l. 1. c. de donat. que sub. mod.				Non fuit causa finalis, & non potest agi, l. ea, C. de rescind. vendit.
Est permittus in nominatus cum nominato: tunc aut loquitur in condictio ob causam que creditur ex	}	Penitentia: et tunc per penitentiam quis vellet recedere ab eo quod venit	}			
		In contractu nominato, & non potest, l. Ar. st. de donat.				
		In pacto in tres vocat aut illud pactum fuit appositum			Gratia penitentis tantum, & licet sibi penitere, Bartol. in l. fi. de condic. causa data.	
					Gratia ipsius & alterius, & non licet sibi penitere, l. 2. & ubi notatur, l. 3. & l. que suum, ff. de ser. export. d. l. Ar. glo. de donat.	

INDEBITE SOLVTVM AN ET QUANDO REPETATVR?
 L X X V I I I

L. 1. num. 2. & quasi per tot. tit. de condic. indeb.

R. quoddam est indebitum	}	Ciuititer propter alterum aut debitorum	}				
						Naturaliter tantum, ita quod non quem habuit conuenientiam eius nulli tunc aut est soluit per errorem	Facti, scilicet probabilem, & tunc potest repeti. l. error. C. ad l. Falcid.
						Intrisi, & non potest repeti, d. l. error. in fine. C. ad l. Falcid.	Privati: & tunc quocumque errore solutum non repetitur. l. si pene, ff. de condic. indeb.
						Publici, scilicet iudicis: & tunc idem ac si effectus. blata a lege, ut infra.	Legis: & tunc aut soluitur per errorem
		Naturale, ita quod ab initio fuit nullum cum ciuitate: & tunc aut ciuitas obligata est sublata facto			Facti & repetitur, l. si quis per si quem de fideius.		
		Naturalis presumpta, ita quod nulla obstat exceptio, & tunc solutum non potest repeti, ut pote sola tum autoritate rei iudicate, vel in obligatione litterarum post biennium, l. 1. c. de condic. indeb.			Iuris, & non repetitur, l. in ff. cum rat. hab.		
		Exceptio que obstat: & tunc quantumcumque, errore solutum potest repeti. l. si non sortem §. indebitum, de condic. indeb. fallit, si ex causa transactionis soluitur. l. in summa de condic. indeb.					

Vtrocumque iure, & quocumque errore solutum potest repeti. l. sed & si me putem in princip. de condic. indeb. fallit si soluitur autoritate rei iudicate, l. 1. c. de condic. indeb. vel ex causa transactionis, l. 2. c. de condic. indeb. utem fallit in causis que crescent per inscriptionem.

- Dilatoria, et tunc quocumque errore solutam non repetitur. *l. in die de condic. indeb*
- Perpetua et favorabilis, et tunc solum quocumque errore potest repeti. *l. qui exceptionem, de cō d. indeb.*
- Ope exceptionis, et si servus iure debuit, et tunc aut illa exceptio est
 - Perpetua et odiosa: et aut solutio facta est per errorem
 - Iuris, et non potest repeti, *l. qui exceptionem.*
 - Facti, et potest repeti. *l. ultima ad Macedon.*
 - Dubia, et illa habetur pro perpetua. *l. sufficit. de condic. indeb.*
 - Inducta ad errorem iuris conservandam, et tunc solum quocumque errore non repetitur. *l. in lina nus de condic. indeb.*

CONDICTIO INCERTI AN ET QUANDO LOCVM HABEAT?

L X X I X.

L. Sed et si me putem. §. cum inter. nu. 6. de condic. indeb.

- Incertum, quod venit certificandum per sententiam: ut est in interesse, tunc non habet locum condictio incerti, sed cer ti condictio. *Glossa in Leerti condictio. super verb. ex contractu, si cert. pet.*
- R. Aut petitur
 - Incertum uno, et dicitur incertum: et tunc aut
 - Ad id est aliqua actio prodita, quia cadit obligatio in speciem alicuius contractus: vel debetur ex testa mento, et tunc agitur illa actione ordinaria, et non competit condictio incerti. *l. promissit. ff. de praescri ptis verbis.*
 - Non cadit in speciem alicuius contractus: et aut illud quod est gestum inter partes, est tale
 - Quod consuevit parere conditionem, et tunc recurritur ad illam conditionem ex certis. *l. sed et si me putem. §. cum inter. de condic. indeb.*
 - Ex quo non consueverunt ariri alique conditiones, sed aequum est actionem dari: et tunc competet actio in factum. *l. quoties ff. de praescribitis.*

AN ET QUANDO PUPILLVS, PRODIGVS, FVRIOSVS, REPETANT indebitum absque restitutione in integrum?

L X X X.

L. Interdum. de condic. Indeb.

- Indebitum omni iure, et tunc indistincte locus est repetitioni: ratio, quia donare non potest, et sic propter scienciam do natio non praesumitur, maior tamen si curatorum non habuit, restitutionem petere debet. *l. si curatorum habens, C. de in uterq. resit.*
- R. Aut soluitur,
 - Indebitum naturaliter tantum, sed casualiter debuit tunc aut soluitur debuit
 - Sine effectu ex actionis, ut in chirographo ante biennium, et est locus restitutioni in distincte. *l. 1. de condic. Indeb.*
 - Cum effectu ex actionis, ut res iudicata, vel debitum ex testamento solenni: tunc idem quod indebitum, utroq; iure.
 - Indebitum civiliter, sed debitum naturaliter: tunc indistincte locus est repetitioni, non distinguendo de errore ignorat et vel scienter. *l. illud ff. de minorib.*
 - A liquid quod est utroque iure debitum, sed ope exceptionis indebitum: et tunc indistincte sine restitutione locus est re petitioni, siue exceptio sit favorabilis, siue odiosa.
 - Indebitum quod a maiore non repetetur, ut in eo quod crescit per infirmitatem, et in alijs, notatur in *l. leg. oner. §. finali de condic. Indeb.* et est locus repetitioni.

43

QVANDO FILIVS FAMILIAE MUTVAT PECVNIAM ALTERI,
 nomine patris, utrum contrahatur mutuum, ita quod
 patri queratur actio.

L X X X I.

L. Frater à fratre. num. 13. de condic. indeb.

R. Aut mutuat pecuniam

Suam castrensem, vel quasi, nomine patris: & tunc patri non queritur actio nisi ratihabitione secuta. l. si absentis, C. si cert. petatur.

Ipsi patris: et tunc non contrahitur mutuum, nisi patris voluntas intersenerit, vel sequatur consumptio, quia dominum transferri non potuit.

Sui peculii aduenticii: & tunc in casibus, in quibus patri non acquiritur usufructus, & idem dicendum est quod supra in castrensi, vel quasi. dicendum est, quod requiritur ratihabitione patris, &c.

QVANDO FILIVS FAMILIAE MUTVAT PECVNIAM NOMINE, VTRVM
 contrahatur mutuum, ita ut locum habeat hæc lex?

L X X X II.

D. I. Frater à fratre. num. 14.

quod aut mutuat pecuniam

Castrensem, vel quasi: & non habet locum hæc lex. mutuum tamen contrahitur, ut filio civilis & naturalis obli-
 gatio queratur. l. 2. ff. ad SC. Macedonianum.

Patris: & tunc contrahitur mutuum consumptione secuta, & patri naturalis queritur obligatio. Bartol. d. l. frater à fratre.

Profecticiam: & incontinenti contrahitur mutuum, quia habuit potestatem transferendi dominium. Leius qui in
 provincia. ff. si cert. petatur. & habet locum hæc lex.

Aduenticiam: & tunc hodie idem est quod in castrensi supra dictum est.

AN ET QVANDO CIRCVITVS INVTTLES EVITARI DEBEANT?
 L X X X III.

L. Dominus. in fine. de condic. indeb.

R. Aut cui-
 tari debet

A' legum conditoribus: & dicendum est quod sit, in quantum possunt l. 1. C. communia. de legatis.

Circa cedendas

Comperit utilis sine cessione, ut in casibus Lex legato nominis. C. de legatis. 1. C. de action. & obli-
 ga. l. 1. & sine dubio utilis intentari potest.

Non reperitur, & tunc directio inventari potest. d. l. 1. C. de actionib. & obligat. l. 1. §. fin. de iusu. l. damni. §. final. de damno infecto.

Potest reperiri, & tunc tribus concurrentibus directio agi potest. Primo, quod il-
 le contra quem agitur, si actus sit locupletior ex re agentis. l. si & me & Titium. C. l. si cum servum. ff. si cert. pet. Secundo, si alter contra quem competit actio, liberatur ce-
 dendo, ut hic, & l. cum fundus, §. servum tuum imprudens. ff. si cert. pet. Tertio dicitur, ut
 declarat Bartol. in d. l. cum fundus.

L. Iulianus

SOLVENS POST SENTENTIAM ABSOLUTORIAM, AN
solum conditione indebiti repetere possit ?

LXXVIII

L. Iulianus. nu. 6. ff. de condiçt. indeb.

Partes sunt in concordia, quod debuit præcesserit: sed agens conditione indebiti dicit indebitum propter sententiã. Et non auditur, quocumque modo fuerit pronunciatum, L. Iulianus, ff. de condiçt. indebiti.

R. Aut

Omnino
negatur debi-
tum præces-
sisse: Et tunc
aut reus fuit
absolutus

Quia non probatum, Et potest agi conditione indebiti, ad repetendum illud quod erat solutum indebitum, si consensus probabitur debitum, actor succumbet: Et pro tanto dicitur hic, quod non potest repetere. Bartol. in l. Iulianus, nu. 6. de condiçt. indebiti.

Super facto, ut quia non contractum: Et tunc poterit repeti, Et per sententiã probabitur si debitum l. si duo. §. idem Iulianus, ff. de iurur.

Quia non
debitum: Et
tunc aut fuit
pronunciatũ

Non debi-
tum: Et aut
di cedatur

Nullum, vel nullo modo debitum: Et tunc sententiã probat indebitum.

Non debitum: Et intelligitur non debitum, scilicet civiliter: Et sic potest probari per consensum debitum naturaliter, nisi ex actis aliud apparet, Et c.

Simpliciter, Et presumitur absolutus, quia non probatum probatur in l. si inter me, ff. de exception. rei indicata, Et sic poterit repeti, etiam si à consensu debitum probetur, nisi ex actis aliud apparet: quia sententiã semper refertur ad casum qui colligitur ex actis, l. si quis ad exhibendum, ff. de except. rei indicata.

AN ET QUANDO SOLVENS PENDENTE IUDICIO,
postea sententiã secuta possit repetere ?

LXXXV.

D. I. Iulianus. num. 11.

R. Aut se-
quitur se-
ntentiã

Absolutoria ab observatione iudicij, quia solutum: Et non est locus repetitioni, §. fin. Inst. de perpet. Et tempor. al. act.

Absolutoria simpliciter: Et tunc an possit repeti, sic ut in precedenti distinctione.

Condem-
natoria: Et
tunc aut ex
ta exactio

Non est facta, Et non repetitur, quia sententiã declaravit debitum fuisse.

Facta est: Et tunc aut nolo
repetere conditione

Indebiti, Et non possunt: quia cum solui, solui debitum.

Sine causa, Et possunt: quia prima causa per secundam redit ad non causam, l. sullo, ff. de condiçt. sine causa, l. in commutato in sine, ff. commutati.

d. l.

44
SENTENTIA ABSOLUTORIA QUAM OBLIGATIONEM
tollat, & quos effectus producat?
LXXXVI.

D. Iulianus. nu. 19. 30. 31.

Prætorii proposito, ut quis restituat in integrum, peti se liberari ab aliqua obligatione tunc restituere non tollit actionem, vel obligationem naturalem saltem, sed producit exceptionem, L. 3. §. sed utrum, ff. de min. quia prætor obligationes iuris civilis non potest tollere, sed tollat ex-
tinguere, sed in effecta sunt, h. quos autem. Inst. de bon. posses.

Quando hoc principia-
liter postulat,
& alium ad hoc in iudicium
promocat: &
aut absoluitur
remedio iuris

civilis pro-
posito, &
aut obligatio
precedens ex-
istat

Pars potentie cum sententia puta quis per solam sententiam erat obligatus: tunc prior obligatio in totum tollitur, l. 1. §. 3. C. de sentent. passis, l. licitas, §. fin. supra, de offic. præf. c. 1.

Industria à principij: potentioribus, quia obligatus ex consensu, vel quia factus locupletior: tunc talis absolutoria tollit actionem, & obligationem eandem, naturalis remanente, l. si perne causa in princip. ff. de condicione indeb. & ibi Glosse.

Actor probavit, & tunc obligatio civilis remanente naturali tollitur: ut hoc I. Iulianus, actio tamen non tollitur, l. cum à te, supra, de dol.

R. Aut ab
iuratur reus,

Facto, ut quia non contractum: & tunc civilis tantum tollitur, & naturalis remanet, in malida tamen, quia non potest probari, ne contra sententiam veniat, nisi propter dolum actoris hoc contingeret, d. l. cum à te supra, de dolo.

Quia non de-
bitum, & aut
pronunciatur
super,

Nulla modo debitum, & civilis tollitur, & remanet naturalis, actio tamen non tollitur, d. l. cum à te supra, de dolo.

iure, quia non
debitum: &
tunc quia

Simpliciter non debitum, & tunc præsumitur absolutus, quia non probatum: & tunc civilis remanente naturali tollitur, d. l. cum à te.

Ab actore
in iudicium
promocatur et
tunc aut

quia exceptione aliqua
iuris, & tunc aut exceptio est
opposita, que iure

Competebat, & super ea obtentum: & tunc actio ipso iure perimitur, l. si plures, an princip. ff. de fideiuss.

Non competebat, sed erat falsa, tunc licet super ea fuerit ob-
tentum, actio tamen ipso iure non tollitur, d. l. cum à te supra, de dolo.

Simpliciter tunc absolutio intelligitur facta ex ea causa, que ex actis colligitur: & in dubio vide-
tur absolutus, quia non probatum, ideo civilis permanente naturali tollitur, ut supra dictum est.

Absoluitur ab observatio-
ne iudicij, & aut vigore alicuius
exceptionis

Peremptoria, puta quia opponit exceptionem rei iudicæ, et ad actionis, ut si iur. and. tunc per hanc absolutioem liberatur ipso iure, per ea que supra de exceptione dicta sunt.

Diutior iur. ut quia libellus non bene formatus, & similia, tunc nec actio, nec obligatio perimitur, l. 1. §. 1. ff. si mens. fals. mod. dicitur.

D. I. Iulianus

QUANDO ALIQUID DEBETUR EX OBLIGATIONE
diuisa in plures conditiones, an & quando possit repeti

L X X X V I I .

D. I. Iulianus, num. 37.

R. Aut debetur

- Vna obligatione, diuisa in plures conditiones: & tunc si certum est debitum iri solutum, non repetit, ut d. I. Iulianus, uerf. pen.
- A diuersis, & solutum potest repeti: ut hac l. Iulianus. uerf. idemq.
- Ab uno et aut obligationes, licet due fuerunt,
 - Simul & semel contracte, & habentur pro una, & solutum non repetitur.
 - Diuersis temporibus contracte, & aut obligationes sic habent quod
 - Vna in aliam imprimi, & circa illam disponi, & solutum non repetitur: ut hac l. Iulianus. iuncta sine huius l.
 - Sunt pro fus separate: & tunc si soluitur ex una propter aliam, non impeditur exceptio, argumento l. quod in diem in princ. de constit. pec.
- Idē pluribus obligationibus si spēs in diuersas conditiones: & tunc aut debetur

ACTIO FVRTIVA AN ET QUANDO COMPETAT EI
qui rem furtiuam non possidet?

L X X X V I I I .

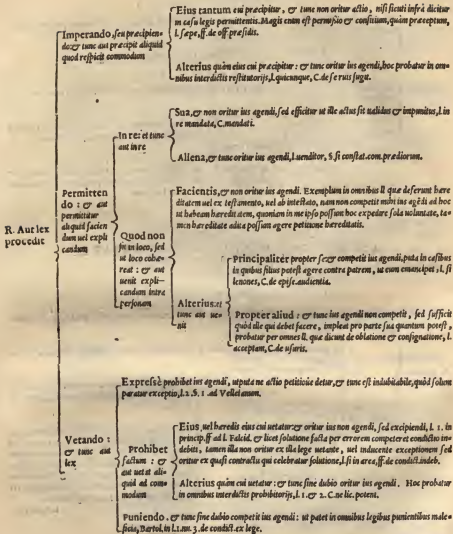
L. Sed nec legatarius, num. 5. de condi. furr.

R. Aut ille dominus rei

- Rem non possidebat tempore furti facti, sed ante possederat: & tunc ei competit actio furti, l. falsus, §. si ratum, ff. de furt.
- Facto furis impeditus fuit, quo minus possessionem adipiscatur, & competit actio furti, d. l. falsus, §. ratum.
- Rem nunquam possederat: et tunc aut
 - A nēmine possidebatur, contemplatione seu respectu domini, & et non competit actio furti, l. hereditate, ff. de furtis.
 - Non fuit impeditus factio furis, sed aliis casu, ut pote quia iacente hereditate rem surripuit, uel post adita hereditate, et possessionem apprehensam, uel alio quo libet casu: & aut istares
 - Possidebatur ab aliquo contemplatione domini, & petit actio furti, l. si homo, ff. de usucap. & ex hoc potest intelligi ratio, quare dominus contrectando rem pignoratam quam creditor nunquam possedit, committit furti, & tenetur furti, ratio est, quia licet non possideat creditor, possidet tamen ipse debitor pro creditore, recognosc. & rē illam obligatam, in fin. ff. de furtis.

L. I. nu. 3.

L. 1. nu. 3. cum seq. ff. de condic. ex lege.

47
IVS AGENDI QUANDO EX LEGE COMPETIT, AN SIT ACTIO
 uel officium iudicis? X C.

d. l. nu. 6. Referuntur ad partes, & semper oritur actio l. 2. ff. ad l. Aquil. & hoc apparet in omnibus interdiciis restitutorijs prioribus, dicit enim, Restituitur: ut uide si, per totum.

R. Aut uerba legis disponens

- Referuntur ad iudicem directio, & aut uerba legis disponens
 - Directo circa ius agendi, sine dubio producit actionem: & hoc apparet in omnibus interdiciis, que dicunt, Iudicium dabo. licet enim uerba referantur ad iudicem, tamen quia directio circa ius agendi disponit, producit actionem, l. si quis id quod ff. de iurisd. omnium iud.
 - Affirmatiue, & semper competit iudicis officium, l. 1. infra l. quod si minor, ff. de minor.
 - Negatiue: & tunc non producit officium iudicis. non enim committitur aliquid iudici directio, sed magis parit et actionem, ad cuius utilitatem uerba fuerunt prolata, l. 1. ff. quod met. causa. ubi pretor dicit, quod metus causa gestum erit, ratum non habeo: licet uerba referantur ad iudicem, tamen quia referuntur priuatiue, non parient officium iudicis, sed actionem partis, ad cuius commodum priuatio illa indacitur.

Simpliciter & personalter proferuntur: & tunc competit ius agendi, siue in terminis nostre questionis actio, ut in Auth. sacramenta puberum, C. si aliter sus uendit.

ACTIO QUO CASU ORITUR EX DISPOSITIONE LEGIS.
 an sit conditio ex lege, an alia actio? X C I.

d. l. 1. nu. 7. Est tantum, quo nomine actio agatur, & eo agatur: & hoc non habet ullam dubium, ita dicit Bartol. in l. 1. nu. 7. de condit. ex lege.

R. Aut

- Inductio obligationem: & aut illum inducit
 - Immediata: & habet locum actio in factum, l. si in principio, ff. de eo per quem factum erit, nisi de interd. 5. fin.
 - Ciuiilis, & habet locum conditio ex lege l. 1. de condit. ex lege.
 - Mediante aliquo contractu, uel simili: & tunc oritur actio que dicitur Actio ex emphyteusitem in simili actio ex literis, uel ex literarum obfignatione: item actio ex sponsa litia largitate: uel actio fentili, uel ex fento.

R. Aut

- Declaratio obligationem inducit: & aut declarat eam inductionem ex equitate
 - Alicuius certi legis, & agitur actio in factum, uel actioe nulli descendente ex illa lege, cuius equitatem respicit, ex emplum in actioe in factum, & anti Aquiliana, licet si obfignatex, ff. ad l. Aquil.

Nō cautū et aut lex procedit

- In genere, & aut agitur
 - Nominato, & agitur actioe in factum, l. qui nominone ff. de falsis.
 - ex delicto & aut ex delicto
 - Innominato, et aut delictum habet
 - Dolum, & habet locum actio de do lo. l. 2. C. de dolo.
 - Culpam, & agitur actioe in factum. Lex tribuitque, Cad exhibendum.

aliter quam ex delicto: & aut obligatio ad

- Reddendum quod quis accepit. & tunc agitur condictione sine causa, l. si me & Titium ff. si cert. petatur.
- Verbis, & oritur actio prescriptis uerbis, que largo modo potest dici in factum, de prescriptis uerb. per totum.
- Dadū: & aut obligatio oritur ex alio quo gesto
 - Facto, & tunc habet locum actio in factum, cuius tenor est receptus in uarijs iuris articulis, l. sancimus, C. de sacros. ex clesij.

Cōfirmatio obligacionem inducunt: & tunc aut confirmat eam

- Directo disponendo in eam, & oritur actio ex ipsa obligatione, uel contractu, l. legimus, ff. de pactis.
- Disponendo non directo in eam, sed ob ipsam, uel propter ipsam: & habet locum conditio ex lege, l. si quis argentum, C. de donat.

FIDEI VISSORIS SIMPLICITER ACCEPTI OBLIGATIO.
an & quando augeatur ex morae rei? X C I I.

L. Si post morā. num. r. de eo quod certo loco.

Vfuris debitis per stipulationem. & tunc ad stipulationem usurarum

Præcepsit obligationem fideiussoris: & tunc tenetur ita quod augeatur obligatio, l. et nisi Capue. ff. de eo quod certo loco.
Sequitur est obligationem fideiussoriam, & tunc dicitur quod non augeatur argumento l. fin. ff. de pactis.

Vfuris debitis per officium iudicis: & tunc ad mora

Præcepsit obligationem fideiussoris, & sic usure officio iudicis iam debentur, & fideiussor si ne dubio tenetur, l. quero in princip. ff. locati.
Secunda est obligationem fideiussoris, & etiam eius obligatio augeatur: quia tales usure nequeant secundum naturam actionis ex officio iudicis, l. si postea, ff. rem pupilli s. d. fore.

R. Aut loquimur in

Interesse, & aut interesse

Quod succedit in obligatione propter moram, ut in obligationibus factis, & tunc augeatur obligatio fideiussoris, l. cum filius, s. primo, ff. de verb. obligat.

Quod venit officio iudicis ratione rei, & tunc pariter augeatur obligatio fideiussoris, l. mora, ff. de verb. obligat.

Iudicatum solui, & augeatur eius obligatio ex mora rei, l. si post. morā, ff. de eo quod certo loco.

Ratione loci: & aut fideiussor promissus

Ante moram rei, & non augeatur eius obligatio, l. centum Capue. ff. de eo quod certo loco.

Simpli- citer: & aut

Ante litem contestatam, & non augeatur obligatio, d. l. si post. moram, secundum lecturam Ioan.

Post morā rei: & aut interesse est
Post litem contestatam, & tunc ex tali precedente mora augeatur obligatio fideiussoris, d. l. si post. moram, secundum lecturam Azon.

DEBITOR AD SOLVENDVM AN IRE DEBEAT AD domum creditoris, an verò creditor ad domum debitoris? X C I I.

L. Item illa. nu. 8. de cõlit. pe.

Non est dies tacita, nec expressa: & tunc reus non constituitur in mora, nisi per interpellationem, l. si ex lege in causa, ff. de verb. obligat. & ista interpellatio debet fieri per creditorem ipsi debitori, vel ad domum eius, si non reperitur alibi, l. dies cautionis, s. sed domum, ff. de damno infecto.

R. Aut in obligatio ne

Est eiusdem fori in quo res illa est situata, & debet ire reus ad domum actoris, l. 2. C. de iur. embryt.

Respectu alius rei, et pro aliqua re: & tunc aut creditor

Non est eiusdem fori, & non tenetur debitor ire extra locum sui domicilij d. l. 2. C. de iur. embryt. iuxta l. item illa, de constit. pec. & ideo sufficit, quod in die in qua debet solvere, ipse in domo sua dicat: Ego sum paratus solvere canonem, si esset quieti caperet & hoc factus scribit: debet enim creditor ire ad eum, non ipse ad iri eorum alterius fori, nisi alias se habuerit consuetudo.

Est dies tacita, vel expressa: & aut solutio debet fieri

Personæ tantum, & debet ire debitor ad domum creditoris, l. quod nisi, ff. de oper. libert.

Non respectu rei, & pro aliqua re: & aut solutio respicit eorum modum

Bursale, & patrimoniale: & aut ex solutione uoluntaria
Aliquem mihi obligare, vel aliqui mihi acquirere: & debeo ire ad domum creditoris, l. cum quisdam, C. de cond. infertis.

Me exonerare, ne in eadem in mora vel pœnam: & aut creditor

Est eiusdem fori mecum, & debeo ire ad eius domum.

Est diuersi fori, & tunc creditor debet venire ad me. Bartol. in d. litem illa. na. g. in fine, ff. de constit. pec.

L. Si ut certo. §. nunc uidentum. num. 4 ff.
commod.

Hoc actio quod reddatur aestimatio, non res: & tunc est emptio, & sine dubio ad accipientem spectat periculum, l. nec. §. i. in princip. de pericul. & com. rei uend.

Hoc actio quod reddatur res, & non aestimatio: & tunc non transit periculum, sed de eius effectu dicitur in l. si inter utrum, C. de iure dot.

Hoc actio quod reddatur res uel aestimatio: & tunc aut hoc fit in contractu de cuius natura

Est ut transferatur dominium, uel usufructuendi conditio in re tradita: & tunc non transit periculum deteriorationis, sed per emptoris, sic l. plerumque, in fin. ff. de iure dot. & hoc operatur natura alternatiue: quia re existente, licet deteriorata ipsa potest reddi, sed re perempta non potest reddi ipsa ideo necessario deuenitur ad aestimationem.

Non est ut transferatur dominium, & tunc dicitur prout proxime infra, quando traditur res aestimata simpliciter.

n. Aut res illa traditur aestimata

Est ut transferatur dominium, uel usufructuendi conditio, et tunc aut natio a illius contractus

Repugnat, quod aestimatio faciat emptorem: & non inducitur emptio, nec transfertur periculum, l. seruos, ff. §. mil. c. r. s. f.

Non repugnat quod aestimatio faciat emptorem, & inducitur emptio, & transit periculum, l. plerumque, in princip. ff. de iure dotum.

Est ut pro parte transferatur dominium, pro parte uero non sit in societate, & tunc pro ea parte, pro qua transferatur dominium, transit periculum in accipientem. l. cum duobus, §. damna, & §. in coeundis, ff. pro soc. pro alia non, nisi secundum distinctionem positam infra proxime, in casu quo de natura contractus non transferatur dominium.

Simpliciter, uel dicendo de re, uel aestimatione reddenda, & aut hoc agitur in contractu de cuius natura

Contractibus omnibus, in quibus de natura contractus dominium non transferatur: et aut de natura contractus

ueniebat culpa leuissima, & tunc aestimatio facit uenire casum fortuitum, text. Cum Glossa, in l. si ut certo. §. nunc uidentum. ff. commodati.

ueniebat culpa leuis, & aestimatio facit uenire leuissimum, l. cum duobus, §. damna, ff. pro soc.

Non est ut transferatur dominium: & aut loquimur in

Contractu innominato, quo res aestimata uendenda traditur: & aut loquimur in casu quo

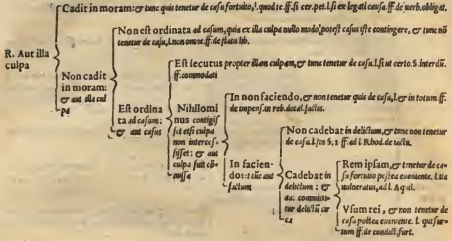
Aestimatio refertur ad ipsam rem traditam prout tradita est, uel prout reddenda est: & tunc aestimatio facit transire periculum in accipientem, l. i. in fin. ff. de aestimat. act. adhibita tamen illa distinctione, de qua supra, quando ex natura contractus ueniat leuis.

Aestimatio refertur ad rem prout uendenda est, & isto casu aestimatio nihil operatur, quantum ad translationem periculi: sed est aduertendum cuius gratia celebretur contractus, l. si gratia. §. i. ff. de pre. uerbis.

Dubitarum qualiter aestimatio fuerit facta: & in dubio respicitur rem prout est uendenda, non prout est restituenda, d. l. si gratia. §. i.

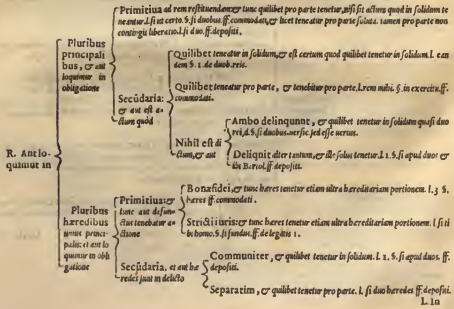
DE CASV AN ET QVANDO QVIS TENEATVR, QVANDO culpa p̄cesit casum? X C V.

D. I. Si ut certò .s. sed interdum, num. 7.

IN OBLIGATIONIBVS QVAE CONTRAHVNTVR AD REDDENDAM certam speciem, qualiter plures teneantur? X C V I.

D. I. Si ut certò .s. si duobus vehiculum, nu. 9.

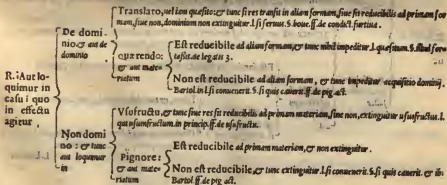
51
TRADENS REM VITIOSAM AN ET QUANDO DE RE
 uiciosa tradita tenebitur?
X C VII.

L. In rebus. §. item. ff. commodati.

MATERIAE IN MATERIATVM TRANSITVS. AN ET QUANDO
 faciat aliud in effectu esse materiatum?
X C V III.

L. Si conuenerit. §. si quis cauerit. ff. de pig. act.

L. 1. §. Si plures. ff. de exercit. act.

Publicum auctoritate et
 Privatum auctoritate et
 R. Quod aut est ad-
 ministratio seu officium
 Publicum auctoritate, sed
 privatum utilitate: et tunc
 est administratio
 Privatum auctoritate et
 utilitate: et tunc aut ali plures
 proponuntur

Ordinaria, et tunc competit cuilibet in solidum. l. 1. ff. de off. pro conf.
 Delegata, et non cuilibet in solidum competit. L. 1. de re iudic. nisi for-
 sit talis esset delegatus, qui pro ordinario haberetur. l. Pomponius ff. de re iudic.
 Principalis et ordinaria, et tunc cuilibet in solidum competit, ut in pluribus tutori-
 bus vel curatoribus. l. fin. C. de auct. praestanda.
 Accessoria, et quodammodo delegata, ut plures auctores unius tutorie non intelli-
 guntur in solidum, nisi sit dictum. Bartol. in l. 1. §. si plures. ubi latius circa hoc. ff. de exer-
 cit. act.
 Pluribus in eadem litigantibus, et non intelliguntur in solidum, nisi dicatur argumen-
 to l. parum. ubi Pedius. ff. de recept. arbit.
 Pluribus in
 Certz et univrsali, ita quod omnibus administratio ordinaria vide-
 tur concessa, ut in iustore et magistro, et tunc quilibet intelligitur in
 solidum. d. l. 1. §. si plures.
 Non certz et univrsali, et non potest unus sine alio, nec intelligi-
 tur in solidum l. pluribus. ff. de procurato.

ADMINISTRATOR AN POSSIT EXPEDIRE ADMINISTRATIONEM
altero ei adiecto? C.

D. l. 1. §. eodem. num. 2.

Collega eiusdem officii: et distinguitur supra in proxima distinctione.
 Qui auctoritatem praestet, et non potest sine alterius consilio, nec sine alterius auctoritate. l. si pupillorum. ibi, in
 fine ff. de reb. ex am.
 R. Aut adii-
 citur alius
 ut
 Qui nec est, nec esse potest particeps officii: et tunc ex uobanitate potest eius consilium requiri, de
 necessitate non cogitur. l. quidem decedens. §. Papinianus, de administra. tutor.
 Est particeps officii, et consultor, et tunc debet requiri. l. Titium et Mevium.
 ff. de admini. tutorum.
 Potest esse
 particeps
 officii: et tunc
 non est particeps
 et aut adiectus debet
 in administra. one a
 Lege, et tunc debet requiri §. quod autem in auct. de non
 alienando
 Homine, et non debet requiri de necessitate. d. l. Titium et
 Mevium: in princip. ff. de admini. tutorum.

L. Lucius

53
SI NON VALET QVOD AGITVR, AN ET QVANDO VALEAT
quod simulatè concipitur?
 C I.

L. Lucius Titius. ff. depositi.

R. quod aut	}	Aliquid agi simulatur, et in ueritate nihil agitur: et tunc sine dubio non ualet quod agitur nec quod simulatè. l. plus uacere quod agitur, per totam.
		Vnum agitur, aliud simulatur: et aut illud quod agitur in ueritate
		Est de iure ualidum: et tunc aut illud quod agi simulatur, ualet, quia unus contractus transferitur in alium. l. Lucius Titius. ff. depositi.
		Nullo modo est ualidum: et tunc illud non ualet, quod simulatè concipitur. l. i. C. de condit. l. ob causam.
		Est inualidum eo modo quo agitur, sed ualidum certo modo: et tunc ualet quod simulatè concipitur. l. Lucius Titius. ff. depositi.

ERROR IURIS AN ET QVANDO SIT LATA CVLPA?
 C II.

L. quod Nerua. nu. 19. ff. depositi.

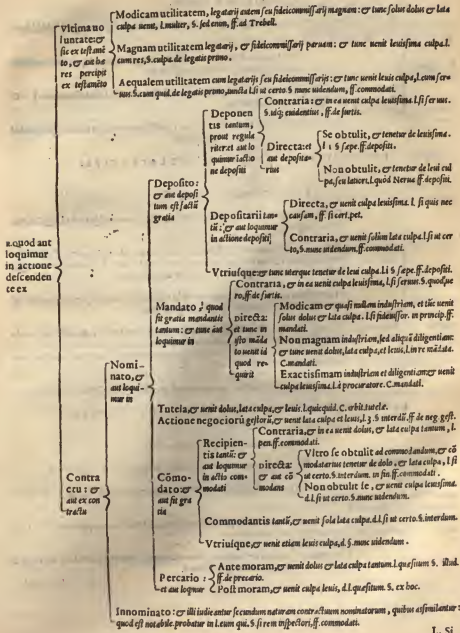
a quod aut loquimur in iure	}	Certum et limitatum, quia de hoc est casus legis: et talis ignorantia est lata culpa. l. regula §. pen. ff. de iuris et facti ignor.
		Communitatis et tunc aut illud ius est
		Dubium, quia sunt opiniones Doctarum, uel quia de hoc non habemus legem expressam, sed arguuntur a uerisimilitudine: et tunc talis ignorantia non est simpliciter lata culpa, sed debet indicari lata culpa, seu, et leuissima, sicut de ignorantia facti. l. 2. ff. de iur. et facti ignor.
		Municipalium iuris aut loquimur in
		Hominibus eiusdem municipii, et tunc est lata culpa, eadem ratione ut supra, si tamen sint eiusdem conditionis, et sint presentes. l. ius ff. de decretis ab ordin. sac.
		Hominibus alterius municipii, et tunc idem quod in errore facti. c. 1. de constit. in 6. non obstat, quod omnes non sunt eiusdem professionis: quia non omnes homines sunt iuristi. quia illa scientia que est in iuris peritis, uidetur esse in quolibet uulgari, quia peritos possunt consulere, et illud faciunt communiter amari. l. in honorum. ff. de bon. p. ff. ff.
		Speciali: et tunc rationibus de quibus supra, illa ignorantia non est lata culpa. Bartol. in l. quod Nerua. ff. depositi.

LATA CVLPA AN ET QVANDO AEQVIPARET VR DOLO?
 C III.

L. quod Nerua. num. 20. in fine.

R. Antequam loquimur in actionibus descenditibus	}	Ex contractu, uel quasi, et lata culpa aequiparatur dolo. notatur in l. in actionibus. ff. de in litem iur. and.
		Ex delicto et iuris aut que ritur an aequiparetur quod ad
		Pænâ corporalem: et tunc dicitur quod lata culpa aequiparatur dolo. l. 3. §. 1. ad l. Cornel. de pecuniis.
		Pænâ pecuniariâ: et tunc aut lex, aut statutum
		Expressè requirit dolum: et hoc casu lata culpa non aequiparatur dolo. l. 1. §. si quis. Nensis fuit et, etc.
		Loquitur simpliciter: et hoc casu lata culpa aequiparatur dolo. l. 1. §. non autem, si quis testam. liber esse iussu fuerit.

D. I. quod Nerua. ff. depositi.

55
CONDUCTOR, RE CONDUCTA QUANDO UTI NON
 potest, an & quando fiat remissio mercedis?
 C V.

L. Si uno, §. cum quidam, num. 1. ff. locati.

Facto locatoris, & aut eius factū est	Iustum: et aut iusticia illa cōtingit	} Ex culpa conductoris et aut loquitur in	Ecclesia, & tunc petet mercedem totius temporis, aut, quibuscunque, iunctis duob, seq. C. de sacros. eccles.
			Priuate, & consequetur mercedem pro rata totius temporis, l. colonus, ff. locati.
		} Absq; culpa conductoris: tunc merces debetur pro rata temporis, ita habetur in l. qui in salern, ff. locati.	
			In iustum: & tenetur conductori ad totale interesse, l. ex conducto, in princip. ff. locati.
Conductoris: & tunc debetur integra pensio, l. si in lege, §. si domus, ff. locati.			
R. Illud quod care amplius uti non possit, aut est factum	Facto tertiij & tunc aut eius factū est	} Iustum: & aut locator dicit hoc	Potuit providere, & non fecit, & sic conductorem decipit: tunc tenetur ad totale interesse, l. si merces, ff. locati.
			Non potuit providere, & tunc fit remissio mercedis pro rata, l. si fundus, ff. locati.
		} In iustum: & aut conductor	Potest resistere, & tenetur, litem queritur, §. exercitus, ff. locati.
			Non potest resistere, & fit remissio mercedis pro rata, l. sed addes, §. 1. ff. locati, nisi hoc fiat propter vincturas locatoris vel conductoris, quis tunc illius factio & culpa videtur factum, l. si merces, §. culpa, ff. locati.
Casu fortuito: et illi aut casus ille contingit ex parte	} Locatoris, seu rei locatæ, & tunc fiat mercedis remissio pro rata, l. qui domum, in princip. ff. locati.		

MEDICVS AN ET QUANDO DEBEAT HABERE SALARIVM;
 etiam si sanatus reinciderit in morbum?
 C V L

L. Martius, ff. locati.

R. Quod aut propter curam adhibitam à medico	} Infirmitas, seu eius causa cessauit, & postea ex noua causa superuenit infirmitas, tunc medicus debet uovere remissionem: quae de presenti infirmitate uidetur cogitasse, de qua est sanatus, ita dicit Glossa in l. Martius, ff. locati, in ultimo suo argumento.		
		} Dubium est an infirmus & eius causa cessauit: & tunc aut infirmitas	} Est reuersa & uidetur ex prima causa, & non debet de proximo habere salarium.
	Est reuersa ex intervallo, & tunc uidetur de nouo, & noua causa: & tunc debet habere salarium.		

L. Conuentio,

L. Conuentio, §. in specie di pignoribus.

R. Quòd aut res illa aliena	Non erat debita: & aut obligans	Erat, debita ipsi obliganti: & tunc tenet obligatio, l. 3. §. cum ex causa, qui pot. in pig. hab. inquitur in textu in l. 1. §. in specie, de pign. quòd intelligendum dicit ibi, quòd ante illius rei dominium sibi questum debitori, creditor habet obligatum illud us quòd debitor habet pro re, post rem autem debitori quaesitam, erit obligata ipsa res.	Ex causa dicti iuris, quòd habet et in re: ut quia habet publicianam, & usum capere, & compleuit usucapionem, &c. & tunc ipsa res erit obligata, l. cum in fundo, §. si fundus, de iure dotium
		Habet ius in re simpliciter, & tenet obligatio, l. grege, §. 1. & 3. ff. de pigno. quòd intelligendum in eo iure quòd habet debitor, sed si postea obliganti quaeretur perfectum dominium: & tunc aut sibi quaeratur	Ex alia causa prorsus separata ab illa: tunc non potest uideri, quare debeatur illa res in obligationem incidere: sed erit idem, sicut quando simpliciter obligatur res aliena.
	Nō habet ius in re: & aut obligans illam rem	Sub conditione, si nec erit: & non est dubium quòd tenet obligatio, existente conditione, l. si fundus, §. si alienus, ff. de pignoribus.	
	Simpliciter aut rei dominus	Ratum habuit, & obligatio confirmatur, l. si fundus, §. 1. ff. de pignor.	
		Non ratū habuit: et aut creditor rem alienam esse	Sciebat, & non confirmabatur obligatio, etiam dominio postea questio, l. 1. §. in specie, de pignoribus sed creditor potest eam retinere, si postea deca, §. in specie.
			Ignorabat, & confirmatur quòd ad utilem hypothecarium, l. cum alienam, de pig. a. l.

MVTVANS PECVNIAM AD REM EMENDAM. AN ET QUANDO
habeat tacitam hypothecam super ea?
C V I I L

L. Interdum, num. 5. qui pot. in pig. hab.

R. Quòd aut quis mutuat	Simpliciter, non exprimendo ad rem emendam, cum ex ea res emitur: & tunc non habet privilegium, neque in personam, neque in hypothecariam, l. procurator, §. plenius, ff. de tributor.
	Ad rem emendam, non expresso quòd illa res sit ei obligata: & tunc habet privilegium in personali, non in hypothecaria, l. quod quis, ff. de privileg. crediti.
	Ad rem emendam pacto expresso, quòd illa sit sibi obligata: & tunc aut quaeritur an habeat tale privilegium contra
	Mulierem, et illa praecedit in pignore ex causa dotis taliter mutuat, §. bis consequens, ant. de a. qual. dotis.
	Alios: & tunc habet privilegium in personali, & habet tacitam hypothecam, & prioribus praefertur, l. licet, C. qui pot. in pig. habeant.

L. Claudius, num. 2. ff. qui pot. in pig. hab.

R. Quod quòdã est uictoria	Impropric: quia nulla est, sed magis casus: ut puta si casu puer faceret cadere potentem hominem, tunc non procedit de regula, quòd quando uinco uincem te fortius uinco te, aut licet, C. de natu. lib.	Diferis casibus, & non sequitur si uinco uincem te, uinco te, exemplum: si uinco te ad calculos, non sequitur ergo, uinco uincem te ad brachia, & ut potest intelligi, §. bis consequent, aut. de acqui. donat. & secundum hoc etiam intelligitur, quod dicitur, V. falli mei uisus non est meus uisus, id enim debet intelligi, quando respectu diuersarum rerum constituitur feudum, notatur in l. de acceptionibus, de diuersi. & temp. prescript.
	Propter me, & meam utilitatem: aut propter alium, & alterius utilitatem; scilicet eius qui non: ut enim, & tunc non procedit regula, Si uinco uincem te, uinco te, l. equisimum, §. 1. ad Trebell.	Eodem, & aut loquuntur in eo qui uincit te
	Non ad cõmodum alterius: & tunc aut	Non habent causam dependentem ad inimicem: & tunc licet sit cure a idem, non sequitur si uinco uincem te, ut in l. Claudius, qui pot. in pig. hab.
		Habent causam dependentem ad inimicem, & tunc procedit regula, l. de acceptionibus, ff. de diuersi. & temp. prescript.

DEBITOR VENDITIONEM PIGNORIS QUOMODO POSSIT IMPEDIRE ?
C X.

L. penult ff. de distinct. pig.

R. Aut debitum est	Liquidum: & tunc quando debitor	offert tãtũ debitũ: et aut hoc fit	Offert debitum, & deponit, & consignat: & tunc non est dubium, quòd uenditio pignoris impeditur, & debitor debito liberatur, l. ob signatione, C. de solut.
			In iudicio, & tunc sine dubio sufficit ad impediendam pignoris uenditionem, l. si residuum, C. de distract. pignor.
			Extra iudicium: & tunc licet non sufficiat ad inducendam pignoratitiam assignationem, tamen sufficit ad hoc ut mora debitoris purgeur, l. si sermo, §. sequitur, de verb. obligat. & sic consequentur mercedi impeditur uenditio, que non potest fieri nisi propter moram.
			Neq; offert, neque consignat debitum, sed simpliciter dicit, ego sum paratus soluere: tunc uenditio non impeditur iure, sed interim ualeat, sed postea eo soluente, uenditio infringereur, l. sandus, ff. de resci. uendit.
			Non liquidum, sed obscurũ, pp. fertè implicationem rationis, inter debitorem & creditorem: potest debitor eo rem iudicem interpellare creditorem, ut ponatur aliquis mercator ad calculandam rationem inter ipsos, quòd si facere creditor superederet, impeditur uenditio l. si residuum, C. de distract. pign.

L. Sicut

L. Sicut, §. non uidetur, quib. mod. pig. uel hypoth. fol.

Ignorante, & tunc creditori non præiudicat, l. debitorum, C. de pign.

Manumittendo, & ipsi præiudicat l. 1. C. de remis. pig.

Fiscus, & præiudicat creditori, l. si hypothecas, C. de remis. pign.

Alio modo. & aut creditor erat
 Præiudicat, & tunc creditori non præiudicat, l. sicut, §. non uidetur, quib. mod. pig. uel hypoth. An si tacuerit animo decipiendi, l. si fur, Cad Velleus, uel nisi iudex misit, Proclama per ciuitatem, quod quicumque contradicere uelit, compareat, l. si eo tempore, C. de remis. pign.

R. Ant debitor alienat rem pignoratam, creditore

Exierit constat, & tunc distinguitur, prout per Bartol. in l. sicut, §. illud, quib. mod. pign. uel hypoth. fol. scilicet utrum conferat simpliciter, uel sub modo, aut conditione: ut ibi per eum, & hoc procedit, quando res non est reuersa in bonis debitoris, sed si esset reuersa tunc distinguitur, aut ex eadem causa aut ex alia: ut in l. uoluntate, quib. mod. pig. uel hypoth. fol.

Non exierit constat, & tunc dicitur ut in l. sicut, §. si debitor, ff. quib. mod. pig. & c. item quod aut debitor tenetur ad eum aut non.

Exierit, uel non, dabitur: & tunc dicitur, ut in d. l. sicut, §. superuacuum.

Non consentiente alienationi, & dicitur ut in l. creditor, §. si ff. qui pot. in pig. hab.

TITVLVS INVALIDVS AN ET QUANDO PER
 sequentem præstationem confirmetur?

C X II.

L. Cum de in rem uerso, num. 1. ff. de ueris.

Qui possit renunciare suori suo: & tunc titulus inuoluitur confirmatur per sequentem præstationem, ut in ead. sed cum testator, C. ad l. Falcid.

Qui non potest renunciare suori suo, & non confirmatur titulus inuoluitur, l. doli mali exceptio, ff. de nonat.

Qui possit sibi præiudicare, & tunc etiam titulus inuoluitur confirmatur per sequentem præstationem, cum fidei, C. de non num. pec.

Qui non possit sibi præiudicare, & non confirmatur, l. sed iulianus, §. si ff. ad Maecdon.

R. Quòd aut titulus est inualidus

Fauor ultime uoluntatis, uel alimentarium, uel similia: & tunc per præstationem non trims annorum confirmatur, l. 1. C. de fideicommi.

Nullus talis fauor: & tunc nulla præstatione confirmatur, l. si certis actis, C. de pactis.

Poterat induci, & tunc per sequentem præstationem, seu patientiam per cursum illius medij temporis præcedens titulus inuoluitur confirmatur, probatur in l. post, de adop. iudica l. 1. & quod ibi notatur, C. de pat. potest.

Ab eo qui contra ius commune potest dispensare, & confirmatur per sequentem patientiam, seu præstationem patientie 40. annorum, l. ubi. C. de fund. patr. in lib. 11.

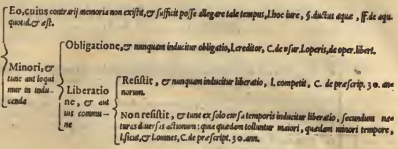
Ab alio, & nunquam confirmatur, l. competit, C. de prescript. 30. ann.

D. l. Cum

EX SOLA PRAESTATIONE LONGI TEMPORIS, QUANDO
possit agi, ut sibi in futurum praestetur?
C X I I I

D. I. Cum de in rem uerso, num. 2.

R. Quod
aut loqui-
mur i tem-
pore

TITVLVS VERVS ALLEGATVS EX PRAESTATIONE
seu patientia diuturna, utrum praesumatur?
C X I I I I

D. I. Cum, de in rem uerso, nu. 3. de usur.

R. Aut ius
coe praeti-
tioni

DISTIN.

69
DISTINCTIONES BARTOLI
SVPER INFORTIATO.

PUBLICA UTILITAS PRIVATAE AN ET QVANDO
præferatur? C X V.

L. 1. num. 15. 26. ff. fol. mat.

- R. Quòd quædã utilitas est publica
1. Quæ suam utilitatem offert in communi, et in quolibet particulari: quæ consistit in sacris sacerdotibus, et magistratibus: et illa præfertur omnibus alijs utilitatibus. l. sancimus. l. 2. C. de sacros. eccles.
 2. Quæ suam utilitatem offert in communi, et non in particulari: ut quod habet camera fiscalis, et tunc aut queritur an præferatur
 - Vtilitati quæ est privata principaliter, quæ tamen dicitur publica secundario, quia respectu uniuersi est utilis: et est apta in eo offerre utilitatem, ut quod mulieres sint dotatæ. et tali utilitati non præfertur, quæ paribus pupillis ambulans, l. 2. C. de priuileg. fiscal.
 - Vtilitati quæ proprie dicitur privata: et est loquimur in præferendo
 - Iuri iam quæsitæ, et tunc publica utilitas illi præfertur. l. penult. ff. de priuileg. etc. d.
 - Iuri de nouo per principem condendo, et tunc quandoque princeps præferet utilitatem privatam, et videatur a. ar. l. 1. in fi. C. de cod. toll.
 3. Secundario, sed privata principaliter: et est publica quia respectu uniuersi utilis est, quia offert utilitatem respectu uniuersi: et est apta offerre in quolibet actu particulari, ut quod mulieres sint dotatæ, et illa præfertur privatae utilitati. l. 1. ff. fol. mat. ambros. que. C. com. de legatis.
 4. Quæ principaliter est privata: sed ideo dicitur publica, quia offert utilitatem respectu uniuersi, sed in particulari in quibus per se uti quod, nisi non alteri nec est apta offerre in quolibet particulari uniuersaliter, ut quod homines sint diuites, quæ hoc resp. inter est. sius in tu. de bus qui sunt sui nei alieni iuris.

QVOD MIHI NON NOCET, ET ALTERI PRODEST,
quando teneor facere? C X VI.

L. 2. in princip. num. 13. ff. fol. mat.

- R. Quòd aut
- Præcessit contractus, de cuius natura erat ut talè quid fierem, et tunc illud cogor facere, l. in creditore. i. ff. de eust.
 - Aliquod lucratur, vel aliquid commodi sentit: et tunc aut loquimur ut
 - Testamento vel dote, et tunc eorum suere quis cogi potest, l. quæ poterat, ff. ad Trebell. l. 2. §. 1. ff. fol. matr.
 - Aliis casibus, et non potest cogi quis ad faciendum, l. fin. ff. de usu et habuit.
 - Non præcessit talis contractus, et tunc est alius ex facto meo
 - Aliquod damnum entis: et tunc aut petit à me
 - Ve possit reformare quod antea erat, et cogor, l. chirographis, cum sua Glossa, ff. de administ. tutor.
 - Ve aliquid de nouo faciam: et aut loquimur in
 - Causis pijs, et quis cogitur, l. si quis sepulchrum, ff. de relig. et sumptibus funer.
 - Causis alijs, et non cogor: nuptia sunt quod tendit sibi in an ad fundum, cum aliò tre non possit, l. bonas, ff. de seru. urban. præd.

I Non

64
PETERE, ET SOLUTIONEM RECIPERE, AN PROCEDANT
 ex eisdem regulis?
 C X V I I.

L. Non solum, num. 1. ff. cod.

Alieno, et tunc procedunt ex eisdem regulis: vel non sine voluntate eius, cuius nomine petit, nam si mandat utriusque scilicet quod petat, et solutionem recipiat, potest facere utramque. Si mandat alteram tantum, illud solum facere potest, exemplum in procura. ore latis, qui peti: si facere petitionem, cum sibi mandatum sit: non autem solutionem recipere, quia hoc non est sibi mandatum. l. hoc iure, ff. de soluc.

R. Aut quis petere nomine

Propter defectum iuris, quod habet: et non potest solutionem recipere, sicut nec etiam petere potest, l. non solum, ff. de soluc. mat.

Nō potest:
 et aut nō potest

Suo, et ad suam utilitatem: et aut ille petere

Propter defectum qualitatis personae, quia nō potest stare iudicio: et tunc aut talis defectus

Est ita potens, quod eodem modo, impedit petitionem, impedit et solutionem: sicut in pupillo et surculo: et tunc non potest solutionem recipere, l. non omnia, §. si. ff. si cert. pet.

Respicit petitionem tantum, propter solentiam iudiciorum, non propter solutionem. Exemplum in filiis hofamilis et seruo: et tunc qui non potest petere, potest solutionem recipere, l. si iuror, in princip. ff. de pactis.

Potest, et tunc procedunt ille duo ex eisdem regulis: ita per totam distinctionem praesupponit Bartolus in l. non solum, ff. soluc. mat.

ITVS A QVO TEMPORE FRUCTVS DOTIS INCIPIAT FACERE SVOS?
 C X V I I I.

L. De diuisione, num. 4. ff. cod.

Ante nuptias: et tunc inscribitur tempus nuptiarum, l. si ante nuptias, ff. soluc. mat.

R. Quod aut res doctalis est tradita

Post nuptias, et aut mulierem dotali

Extraneus: et tunc fructus facti suos à tempore traditionis, nisi mora praecesserit per interpellationem, nec etiam si non bonis, l. si §. fin. C. de iure dot.

Non sustinuit, et tunc lucratur fructus à tempore traditionis rei dotalis, l. in insulam, §. si iuror, ff. soluc. mat.

Ille seipsa, et tunc aut maritus onera matrimonij post nuptias

Sustinuit:
 et aut quo maritus rem dotali acciperet

Stetit per eam, cum forte fuerit interpellatus ab uxore, et lucratur fructus à tempore traditionis, l. de diuisione: secundum unam solutionem, glo. ff. ff. soluc. mat.

Non percipit fructus rei dotalis, et tunc idem quod lucratur fructus à tempore traditionis. Glossa et l. de diuisione, ff. soluc. mat.

Nō stetit per eam:
 et aut uxore

Percipit fructus rei dotalis: et tunc lucratur fructus à tempore quo incipit sustinere onera matrimonij, quia mulier est in mora re ipsa, nam cum iste contra eius sit alio citroque obligatorius, statim cum maritus implet contractum ex parte sua, sustinendo onera matrimonij, uxor dicitur in mora re ipsa, Bartolus in l. de diuisione, ff. soluc. mat.

L. Si alienam, num. 1. ff. solut. mat.

Realis: & aut conuenitur possessor
 Violentus, et ille non potest referre questionem domini, l. si quis emptiois 5. sed hoc super, C. de prescript. 30. annorum.

Non violentus, & potest referre questionem domini l. fin. C. de rei uindic.

Requiratur quod agens fuerit dominus, ut in contractu mutui, & potest referre quæstionem domini; ille tamen qui obicit debet probare agentem non fuisse dominum, cum hoc presantur. Bartol. in l. si alienam ff. solut. mat.

Non requiratur quod actor contrahens fuerit dominus, sed quod conuentus non sit dominus; & aut obicit quasi domini
 Alieni, & non auditur, l. ita ut si suo ff. commodati ratio, qua per talem exceptionem non percurritur in agendis;
 Proprii, & hoc quis facere potest. Qui rem ff. de posuit, & hoc secundam distinctionem positam in l. si rem aliquam ff. de ac. quæ. possess.

Non requiritur quid agens sit dominus, nec q. ille qui recipit sit non dominus, ut in quibus casibus ualeret emptio & uocatio, & ateri contractus super re proprii; tunc non potest obici exceptio domini proprii uel alieni, l. si aliquam rem, ff. de ac. quæ. possess.

Ex quodam quasi contractu celebrato extra id quod agitur: & non potest quis referre questionem domini; & si agatur constitutione in sebal ob causam, uel ex lege, uel iurata, l. 2. ff. de conti. iur. l. indicibus, 5. sed etsi nonni ff. si bert. pet.

1. aut quis conuenitur actio- nis
persona lit. & aut actione q. descendit

MARITVS AN ET QVANDO HABEAT BENEFICIUM, VT MULIERI
 solut in id quod facere potest condemnatur?
 C X X.

L. Maritum, ff. sol. mat.

In rem: & non habet tale privilegium, l. Nescimus, §. fundum ff. de re iudic. quia quando conuenitur actione litent; & auentur ut quilibet possessor, non ut iur: & ideo maritò non habet tale beneficium.

Maleficio, & non habet locum tale beneficium, l. si rerum ff. de re iudic.

Dotis, & habet locum beneficium, l. maritum ff. sol. mat.

Contractu: uel quasi: tunc aut ex contractu
Alio: & tunc aut illa actio
 Succeedit in locu actionis de dote: et aut succedit in eius locum
 Propter negligentiam seu culpam uiri: & perat tale beneficium, l. diuortio, ff. de negotiis.
 Sine negligentia seu culpa uiri: & non perat tale beneficium, l. 3. ff. de consti. pecun.
 Est prorsus separata ab actione de dote & tunc maritus habet tale privilegium indistincte. Glossa in uerbo facere, in fine, l. maritum. & ibi Bartol. ff. sol. mat.

1. quia aut conuenitur actio- nis
personali: et tunc aut actio illa descit ex

L. Quia

L. Quia tale. ff. eod.

Non incipit competere tale privilegium, et non transit privilegium ad heredes: non enim est dubium, quod heres minoris vel mulieris, in contrahendis celebratis a se non habet beneficium minoris vel mulieris cuius est heres. Bar. sol. in l. quia tale. ff. sol. mat.

1. quia aut loquimur in rebus & casibus in quibus de fundo

Incipit competere privilegium: et aut est datum privilegium a

- Principe, et non transit ad heredes. l. 1. ff. de constit. precun.**
- Exceptionem seu de consensione: et aut est exceptio**
 - Peremptoria, et transit ad heredem, postquam cepit competere defuncto, l. 3. §. qui autem, ff. quod quisque tur. ii.**
 - Dilatoria in tempus, vel infra tempus vite eius cui conceditur, et non transit ad heredem, l. quia tale. ff. sol. mat. nam istud beneficium quod mortuus non consentatur nisi in quantum facere potest: concedatur in tempus, et que quo venerit ad pinguiorem fortunam, vel quod ad auxerit, veniend ad heredes non transit.**
- Legem aut illud privilegium inducit**
 - Concessionem alicui rei vel actibus: tunc quatenus facta est executio, nisi non eo em conceditur, transit ad heredes: et non plus, exemplum in usufructu: nam si fructus percepti non usufructuario, transmittit ad heredes, et non ultra. l. de fundo, ff. de usufr.**

FILIA AN ET QUANDO DICATUR CONSENTIRE VEL CONTRADICERE
PATRI AGENTI DE DOTE ?
C X X II.

L. Si cum dotem, §. eo autem tempore, num. 4 ff. sol. mat.

Dubitatur: et tunc est locus cautioni de rato, quod filia illud sit ratum habitura, l. 1. §. voluntatem, in fine ff. sol. mat.

2. aut filia scire, quod pater de dote agat,

Est certum, et tunc

- presens, et tunc aut**
 - Habet causam contradicendi, et per officium iudicis suppletur, et habetur pro contradicente, l. si cum dotem, §. eo autem tempore, vers. ut casus, ff. sol. mat.**
 - Non habet causam contradicendi, et habetur pro consentente, l. 2. §. voluntatem ff. sol. mat.**
- absens, vel**
 - Quia necesse dicitur contradicere patri in presentia, et tunc pro contradicente habetur: et eo ex omni ratu consensit: et si non sit, ut in iust. 1. d. l. si cum dotem, §. eo autem tempore, vers. sed si latere.**
 - Non habet, et habetur pro consentente, l. 2. §. voluntatem, in fine ff. eodem.**
 - Habet, et si tunc illa causa iudici apparet, debet filia consentire: et si cum dotem, §. eo autem tempore, vers. ut non, ff. sol. mat.**

Sic, et contradicere: et tunc siue presens, siue absens, debet index causam contradictionis exanimare, d. l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ultimo responso, ff. sol. mat.

Sic, et consentire: et tunc non est dubium, quod patri detur actio, nisi filia venioret ante licem contentum, d. l. si cum dotem, §. eo autem tempore, in princip.

PATER AN ET QVANDO TENEARVR DE DOTE FILII,
quem habet in potestate?
C X X III.

L. Ea. 5. transgrediamur, num. 2. ff. fol. mat.

R. quòd aut dotem recepit	Pater: et aut recepit	Solum nomine suo: et tunc solus tenetur, non filius, nisi sit heres patris, l. si cum dotem. 5. transgrediamur ff. fol. mat.	
		Nomine filii, hoc tamen actio, ut ipse non tenetur: et tunc solus filius tenetur, si habet ratum, sicut si solus recepit: et recepti enim per alium, d. 5. transgrediamur.	
	Filius: et tunc aut hoc	Nomine suo, et filij ratum habentis: et tunc uterque tenetur de dote, l. finali, C. de dote contra non numerata.	
		Sine patris iussu: et tunc solus tenetur, non pater, nisi de peculio, vel de in rem verso, d. 5. transgrediamur, vers. sufficit	Cù patris iussu quem soluerit obligari
		Dubitatio est: et habetur pro eo ac si esset obligatus uterque argumento l. in aequis, ff. de iure dotum.	
		Est certum: et tunc aut habuit animum obligandi	Alterum tantum, et ille tenetur de dote, l. si pupilli. 5. 1. ff. de neg. gest.
			Utrumque: et tenetur uterque, d. l. si pupilli, 5. 1. ff. de neg. gestis.

LEX AN ET QVANDO EXTENDATVR AD CASVM
similem rationem habentem?
C X X IIIII.

L. Si constante. num. 43. ff. fol. mat.

R. quòd aut lex	Ist pro lata simpliciter: et tunc aut per extensionem	Induceretur legum correctio: et tunc extensio fieri non potest, aut quas actiones, C. de sacros. eccl. l. precipimus. C. de appell.	
		Induceretur legum declaratio seu distinctio: et tunc extensio fieri potest, l. si constante. 5. 1. ff. fol. mat. c. que propter necessitudinem. de reg. iur. in 6.	
	Habet verba textus et tunc aut	Per aliam legem apparet de extensione, et tunc fit extensio, l. ob es alienum, et ibi de hoc Glossa, C. de pre. d. minorum.	Favorabili, et procedit extensio, l. illud, ubi de hoc aperte, C. de sacros. eccl. l. ecclesiis

SUCCESSOR AN ET QUANDO TENEAR STARE COLONO?
C X X V.

L. Si filio familias, 5. si uir, ff. sol. mat.

R. Aut loquimur in successore	Vniuersali: <i>et tunc dubium non est, quod tenetur, et cogitur stare colono sicuti defunctus, l. heredem, ff. de reg. iur.</i>	Singulari: <i>et aut conditoris ius in re</i>	Est confirmatum, et quilibet successor cogitur stare colono, l. 1. et 2. ff. si agere uelug. uel emphyteu. pet.	Non in plenum ius, ut missus in possessionem causa rei seruande, et cogitur stare colono, l. in mendatione, s. 1. ff. de bon. a. et ind. possid.	Ex uoluntate: <i>et non cogitur stare colono, l. emptorem, C. locati.</i>	Non habet, ut fructuarius respectu iuris domini: <i>et successor non tenetur stare colono, l. si quis domum, s. 1. ff. locati.</i>					
							Nō est cōstitutum aut successor successit	In plenum ius: <i>aut successit</i>	Ex necessitate: <i>et ille qui locauit, aut plenum ad manifestationem</i>	nabet respectu alterius, cui restituitur postea: <i>et successor tenetur stare colono, l. si tutele, ff. de admini. tutor.</i>	
											Habetat nomine suo: <i>et tunc similiter successor in quem transferatur, ex necessitate tenetur stare colono, l. si uir, ff. sol. mat.</i>

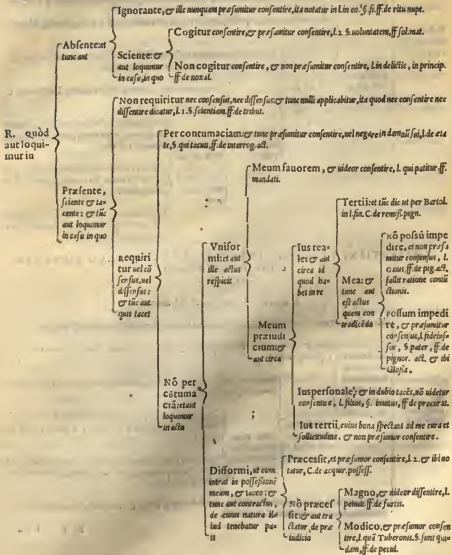
CONSENTIENS VENDITIONI REI SVAE, AN ET QUANDO VIDEATUR
consentire animo donandi?
C X X V I.

L. quæ dotis, num. 14. ff. sol. mat.

R. quòd aut loquimur in re	Ab eo qui eam uendidit aut ea mihi donata: <i>et presumitur donatio, l. si uero non, s. Papinianus, ff. mandati.</i>	Nō donata ab eo, sed ab autore suo uel ab eo qui est heres: <i>et tunc aut qui uendidit,</i>	Non erat patronus: <i>et tunc aut res</i>	Erat patronus meus, uel heres patroni: <i>et presumitur donatio, nisi aliud appareat, l. codicilli, s. 1. ff. de legatis 2.</i>	Erat mea re ipsa: <i>et tunc presumitur animo donandi consentire, l. si fundum per fideicommissum, ff. de legatis primo.</i>	Erat talis actus, ex quo res ad me peruenire debet: <i>et presumitur animus donandi, l. cum pater, s. libertis, ff. de legatis 2.</i>		
							Erat mea spe: et aut iste actus cui consensus	Non erat talis actus: <i>quia erat in re mihi legata sub aliqua conditione, sicut et in consentiendo non uideatur remittere fideicommissum, l. fundo ff. ad l. Falci.</i>
							Non erat donata nec ab eo, nec ab autore suo, nec ab eo cuius est heres: <i>et tunc indistincte consensus non inducit donationem, l. mater, l. cum a matre, C. de rei uendic.</i>	

66
PRO CONSENTIENTE QUANDO HABETUR, QUI
 tamen uerè non consentit?
 C X X V II

L. Ea, num. 16. cum seq.

L. Post

67
VOLUNTAS AN ET QUANDO INDUCAT MANDATUM?
CX XVIII.

L. Post dotem, num. 13. ff. eod.

R. Quod aut loquimur in voluntate	Limitata: & tunc aut est facta limitatio	Ad certum & determinatum contractum: tunc illa voluntas inducit mandatum, l. i. ff. quod iussu.
		Non ad certum contractum: ut quando voluntas patris est limitata, quod filius contrahat in pecunia, quod sibi separatim concesserat: & tunc illa voluntas non inducit mandatum, l. pecuniam, ff. si certi pet.
Non limitata: & tunc aut negotium	Spectat principaliter ad gerentem: & tunc voluntas non inducit mandatum, l. 2. §. fin. ff. mandati.	Intervenit alia necessaria causa ad inducendum mandatum, l. qui patitur & quod ibi notatur, ff. de mandati.
		Non interuenient alia necessaria: & tunc voluntas non inducit mandatum, notatur in l. confensu, ff. de ad. & obligat.
Spectare potest pariter ad utrumque: & tunc aut	Spectare potest pariter ad utrumque: & tunc aut	Voluntas est causa negotij, ut quia precedit voluntas meae, propter quam tu aliquid facis: & tunc voluntas inducit mandatum, ut l. prima ibi, dum dicitur, siue uolo ff. mandati.
		Negotium est causa uoluntatis, ut te faciente aliquid ex tuo motu, ego uolui & cōsensu: & non inducitur mandatum, l. ab aliis est uendere, ff. de reg. iur. parit tamen alio quod praedictum, secundum ea quae tradit Bart. in l. 2. §. uoluntatem, ff. solut. mat. inducit etiam rationationem, si eius nomine gerentem.

VARIATIO AN ET QUANDO PERMITTITUR?
CX XIX.

L. De rebus, ff. de rer. amot.

R. Quod aut uariatio inducit	Simpli- cē diuersitatem: et aut uariatio est in hoc	Contrarietate: & tunc non admittitur uariatio, l. si ita stipulatus in fin. ff. de oper. libert. l. non absurdum, ff. de bon. libert. & ad hoc faciunt omnes leges, quae dicunt quod allegans contrarium, non audiatur.
		Quod plures res ad iniicem separantur, & eo casu licet est uariatio, l. cum ibi, §. qui transigit. ff. de transfat.
		<p>Varietatem impediendam: & hoc casu uarietas non admittitur, impediende aut naturae rei, aut uocabuli: ut in electione rerum legatarum, cum statim rei acceptatae acquiratur dominium, l. apud Aulidium, ff. de optione terga.</p> <p>Varietatem inducendam: & hoc casu admittitur uariatio, siue rei proprietates sua deat: ut in electione legati, l. cum qua, §. certam, in fine, ff. de uerb. obligat. siue hoc inducat natura uocabuli: ut si stipuler illum uel illum, quem uolui, ut l. si quis stipulatus sit, in 2. resp. p. §. de uerb. obligat.</p> <p>NEC ad impediendam, nec inducendam uarietatem: & tunc dicitur, ut per Dynū in c. m. are consilium, & c. quod semel, de reg. iur. lib. 6.</p>

L. 51

CONTRA MULIEREM AN ET QUANDO DE VR ACTIO
rerum amotarum, & quando utiis?
C X X X.

L. Si mulier, ff. eodem.

R. Quòd post quam mulier res amouit aut diuertiam	} Est secutu et tunc aut ex qua cause mulier res doctales amouerit	} Est certu: et tunc aut amouit	Non est secutum: et non datur directa, sed utiis, vel in factum alio, l. 2. C. de rer. amot. ff. eodem.	
			Dubitatur: et tunc aut mulier iste res post diuertiam	Celat, et presumitur gratis diuertij amouisse tales res: et ideo datur alio rerum amotarum directa, l. si concubina, §. res amotas, ff. rer. amot.
				Non celat, et illas non statim presumitur amouisse causa diuertij: et sic datur quandoque etiam tunc utiis, ita presupponit Bartol. in l. si mulier, ff. rer. amot.
				Non causa diuertij: et tunc sine post diuertium res amotas clet, siue non, non datur directa, sed utiis, l. si mulier, ff. de rer. amot.
			Causa diuertij: et tunc datur directa, l. si concubina, §. res amotas, l. rerum amotarum, ff. eodem.	

CONCURRENTE CAUSA NATVRALI, ET CAUSA
accidentali quæ præualeat?
C X X X I.

L. Qui habet, ff. de tutelis.

R. Quòd aut causa naturales & accidentales	Sunt inuicem repugnantes: et tunc præualeat accidentalis, cum natura alteretur, l. 1. §. bestias, ff. de postul.
	Non sunt inuicem repugnantes sed repugnant effectus eorum: et tunc præualeat causa naturalis, l. qui habet, ff. de tutel. ubi pupillo furioso non datur curator nisi furioso, sed datur tutor ut pupillo: et sic ubi non repugnat causa naturalis et accidentalis: quæ potest esse pupillus et furiosus.
	Possint simul concurrere, et etiam effectus eorum se compensantur: et tunc una non præualeat alteri, ita loquitur l. cum pater, ff. de iur. e. dotum.

SPES TESTAMENTARIAE TUTELAE QUANDO FACIAT
cessare legitimum? C X X X I I.

L. Si quis sub conditione, nu. 1. ff. de testam. tutel.

R. Quòd aut tutor testamentarius	} Fuit, sed esse desijt: et aut desijt	} Iudice hoc principaliter agente: et tunc aut spes	} Desierunt omnes: et tunc aut spes quòd tutelam reassumant,	Nunquam fuit, sed est spes quòd fiat: et est locus datus, l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel. testu. de Attilia, in princip.		
				} Ex causa naturali vel civili, iudice hoc principaliter non agente: et tunc aut	Defuit unus, alijs remanentibus: et est locus datus, l. si quis sub conditione, in fin. ff. de testam. tutel.	
					} Superest tunc aut illis spes est	Non superest, quia sortè suam mortuè: et tunc succedit legitimus, d. l. si quis sub conditione, nec f. quòd si tutor, ff. de testam. tutel.
						De iure communi, ut in capto ob hostibus: et est locus tutori datus, l. 1. §. si apud hostes, ff. de legiti. tutor.
				De iure speciali, ut in deportato per restitutionem: et succedit legitimus, cessante datus, quia illa spes non attenditur, l. 3. §. non tantum, ff. de legiti. tutor.		

D. l. si

TUTOR LEGITIMVS SI NON EST QVI DEBET, AN
succedat alius legitimus, an uerò datiuus?
C X X X I I I

D. I. Si quis sub conditione, nu. 12.

R. Quòd aut tutor legitimus	Fait, sed desijt: & tunc aut desijt	Non fuit, si d. eius spes superest, scilicet primi legitimi qui alios præcedit: & tunc non est lo. ut sequenti legitimo, sed datiuo, l. non solum, §. si libertus, & ibi not. ff. de excusat. tut.	
		Causa naturali uel contub. iudice hoc non agen- te: & tunc aut	Facto iudicis principaliter hoc agentis, & non est locus legitimo sequenti, sed datiuo, l. i. §. quæri potest. ff. de lega. tutorib.
			Supereff. aliquis legitimus eiusdem gradus: & non est locus sequenti legitimo.

Omnes legitimi e- iusd. gra- dus desijt runt: & tunc spes quòd reassumat	Non superest, & succedit sequens legitimus, l. 3. uers. sed si omnes, ff. de lega. tutor.
	Super- est. et aut superest

PLVRES TVTORES TESTAMENTARIII QVANDO SVNT,
an & quando offerens satisfationem permitta-
tur solus administrare?
C X X X I I I I

L. Testamento daros, ff. de testam. tutel.

R. Quòd aut satisfi- cationem	Offerunt plures: & tunc aut ordo prouocatiu	Apparet: & tunc secundus, cum primus sua prouocatione secundo facultatem hanc dederit, §. 1. l. i. ff. de satisfat. tut.
		Non apparet: & tunc eligitur qui iudici de hoc cognoscenti uidebitur idoneus magis, l. quod si plures, ff. de testam. tutel.
		Acceptant, quòd ille solus gerat administrationem: & hoc habita causa cognitione, de qua in l. in testamento, in fine, ff. de testam. tutel. & tunc solus administrabit, & de hoc bene in d. l. in testamen- to, in princip.

Offerunt illos: & tunc aut oblatio- nem tutores uel	Non acce- ptant: & tunc aut uolunt ad- ministrare	Simul cum offerente satisfationem, & offerendo satisfationem illi contutores adi- duntur, & omnes gerent, d. l. testamento, in uers. sed rellé.
		Soli contutores, illo qui satisfationem offereret non aduesso: & tunc pariter adiuuantur, d. §. 1. l. i. ff. de satisfat. tutorum.

Offerunt nullus, sed petunt quòd uni administratio decernatur, uel dividatur: & tunc gerit administrationem ille quem maior pars tutorum elegerit, uel iudex elegerit, uel possunt eam diuidere, l. 3. §. finali, ff. de administ. tutor.

L. Naturali.

Soleant, & non eget confirmatione, l. 1. in princip. ff. de confirma. tutor.

L. Naturali. §. si quaratur, num. 1. ff. de condi. tut.	Legitimo et naturali in potestate: & tunc aut in no. tutate	Mimus solennis: et tunc aut in minus solum lex cau. fa	Præteritionis, vel exheredationis: & tunc tutor datus non eget confirmatione, Bartol. in l. naturalis, §. si quaratur, ff. de confirma. tutor.	Defectus solennitatis: & tunc aut est datus tutor	Vnus ex liberis: & non eget confirmatione, l. hac consulti fons §. ex imperfecto, C. de testam.
					Incontinenti post testamentum sine inquisitione confirmatur.
					Extraneus: & tunc si pater decebit

Ex intervallo adhibetur inquisitio quædam, de qua dicitur in l. in confirmando, cum seq. de confirm. tutor.

R. Aut patet dæ tuorem filio

Legitimo tantum: et aut ille filius legitimus	Est in potestate patris: & tunc distinguitur ut in filio naturali & legitimo, Bartol. in d. §. si quaratur, &c.
	Non est in potestate patris, & tunc confirmatur etiam cum inquisitione, ita videtur velle Bartol. in d. §. si quaratur allegat ad hoc l. cum in adoptivis, C. de adopt.
Naturali cū, et tunc aut filio	Naturali & legitimo, qui tam en est emancipatus, in quo propter emancipationem vinculum civile est sibi ablatum, tunc datus confirmatur sine inquisitione, l. 1. ff. de confir. tut.
	Nato ex cōcubina, & tunc aut eum
	Adiicitur, & non confirmatur sine inquisitione, l. naturalis, in princip. ff. de confir. tut.
	Instituitur tunc aut alia bona
	Non habet, & confirmatur sine inquisitione, l. si patronus, ff. de confir. tut.
	Habet, & confirmatur: & quidem in bonis alijs, cum inquisitione sibi demonstrato decernitur, l. fin. C. de confir. tut.

TUTELAE DIVISIONE FACTA, AN VNVS POSSIT SE
 intromittere de his que pertinet ad administrationem
 alterius? CXXXVI

L. Inter tutores, num. 3. de admitt. iust. tutor.	Admistrando, & non potest se intromittere: quia divisio inter eos habet effectum, l. inter tutores, ff. de admitt. tutor.
u. Aut quis mult se intromittit	Agēdo cōtra alium: & tunc aut illud
	Nullo modo spectat ad admistracionem, nec ratione rei, nec personæ: & tunc repellitur exceptio, vel in partes, ff. de admitt. tutor.
	Pertinet ad eius admistracionem, ratione personæ conueni: & tunc potest agere, l. tutores, §. hec res, ff. de admitt. tutor.
Defendendo, et tunc aut defendendo	Voluntariè: & tunc aut nulli alii defendere
	Ve tutor, & non potest sponte venire ad defendendum, eadem ratione: quia non potest agere, l. vel in partes, ff. de admitt. tutor.
	Ve quilibet extraneus, & non est dubium quid possit, Bartol. l. inter tutores, ff. de admitt. tut.
	Necessariò, ut si conuenit p̄cipaliter ex persona alterius: & tunc aut conuenitur
	Actione reali, & non potest se intromittere, l. si duo, ff. de admitt. tutorum
	Actione personali: & tunc aut
	Conuenitur in foro admistracionis sue, & potest conueniri, l. inter tutores, ff. de admitt. tutor.
	Quis nulli contrahere ad alienam proxiam, & non potest conueniri, l. 2. C. si ex plurib. tutor.

72

TUTOR SI NEGOCIATUR, AN AD PUPILLVM PERTINEAT.
 pars lucri, an uerò peccat simpliciter interesse?
 C. X. X. V. II.

L. Titia, §. altero, ff. de administ. tutorum.

Nomine communi: *non est dabitur quòd compendium seu lucrum sit commune, l. qui negotiacionem, §. 1. ff. de administ. tutor.*

Communi cum pupillo: *tunc quia res emptæ efficiuntur communis, communicabitur compendium, l. eum, §. 1. in rem, et ibi notatur, ff. pro socio.*

Nomine proprio: *Sua propria, et redacta ex rebus pupilli non enim pecunia illa efficitur pupilli, l. qui uas, §. fin. ff. de sartis, quia pecunia facile consumitur consumptione et in manu de: et ised nobis lex tutorem tenet et gerens: tunc compendium est tutoris proprium sed pupillo tenetur ad iuras uel interest, l. Titia, §. altero, ff. de administ. tutor.*

R. Aut tutor negociatur

Dubitarur de qua pecunia sit negociatur: *in dubio presumitur negociari de propria, l. si de finibus, C. ubi tuel nec in dubio recurrendum ad coniecturas, quas Langus Glosa in l. cum oportet, in princip. C. de bon. que liber.*

Iea quod dubitetur, an proprio uel communi nomine fuerit mercatus: *in dubio presumitur, quòd suis proprio nomine et magis, ff. de solutionib. ne persona subintelligatur extrinsecus, l. si a stipulatus, l. 6. §. C. de rege iur. ff. de verb. obligat.*

PUPILLVS AN ET QVANDO POSSIT OBLIGARI SINE TUTORIS AVTORITATE
 C. X. X. V. III.

L. Obligari, num. 1. ff. de autor. tutor.

Obligatur pupillus tantum: *et non potest sine tutoris auctoritate, in l. obligari, in princip. ff. de autor. tutor.*

Pupillus tantum sibi acquirit: *et in nullo obligatur, nec de suo dimittit, et aliam ipse sibi obligat: et tunc hoc potest sine tutoris auctoritate, l. obligari, in secundo responsio, ff. de autor. tutorum.*

R. Quòd aut

Pupillus celebrat contractum, uel quasi contractum, in quo se obligat, uel de suo dimittit, et aliam sibi obligat, uel sibi acquirit: tunc est celebratus actum.

Per se solum, et non ualeat, nec ipse obligatur, d. l. obligari, §. pupillus hereditatem, ff. de autor. tutor.

Est causa immediata, et proxima obligationis alterius: *et pupillus sibi non acquirit, ut in mutuo et solutione, d. l. obligari, uerbis, sed credendo.*

Cum alio: et tunc aut dimittit patriam, uel pupilli.

Non est causa proxima et immediata obligationis alterius: *et pupillus non obligatur, sed alterum sibi obligat, l. pupillus, §. pupillus, ff. de autor. tutor.*

L. pupil-

72
TUTOR AN ET QUANDO POSSIT REM PUPILLI EMERE?
 C X X X I X.

L. pupillus
 §. itē ipse
 tutor, nu.
 4 ff. de au-
 th. tutor.

Autorita-
 te cōtoris:
 et aut emi

Bona fide, et ualet emptio, l. pupillus, §. itē ipse tutor, ff. au-
 tor. tut.

Mala fide, ut puta precio uiliore: et tunc non ualet emptio, d. §. itē ipse tutor, ff. de autor. tutor.

Autorita-
 te sua, et
 aut emi rem

Iam alii legitime uenditam, cum ipse precium nollet soluere: et
 tunc ualet emptio, l. tutor rem, ff. de admissi. tutor.

Nulli ante
 uenditam, et
 tunc aut emi

Palam & bona fide, et ualet emptio, arg. l.
 non existimo, ff. de admissi. tutor.

Clam & tacite, et non ualet emptio, d. §. itē
 ipse tutor, ff. de autor. tutorum.

Per se, et
 tunc aut

Vendentē creditore, et ualet emptio si bonafide fiat: aliis secus, l. pupillus,
 §. itē ipse tutor, uers. sed est creator, de auto. tutor. quia mala fides praesumitur ex
 modicitate precii, uel ex interpositione persone.

Subiectum, et non ualet emptio, perinde ac si ipse emeret, d. §. itē si tutor,
 in fine, ff. de autor. tutor.

Per alium:
 et aut suo tu-
 ri

Nō subiectum:
 et tunc aut quod ipse
 tutor emi,

Apparebat, licet nonē alterius faceret in instrumento
 scribi, et ualet emptio, d. §. itē ipse tutor uers. sent.

Nō apparebat, et non ualet emptio, eo enim ipso quod
 per interpositam personam emi, si eius praesumitur, d. §. itē
 ipse tutor, uers. sed si per interpositam.

Non habebat: et tunc tutor potest emere sicut quilibet alius extraneus hoc potest, l. tutor, ff. de autor. tutor.

**TUTOR IN RE PUPILLI CONTRAHENS, AN DICATUR
 CONTRAHERE TUTORIO, AN UERÒ PROPRIO NOMINE?**

C X L.

L. post mor-
 tem, §. tu-
 tor, nu. 1.
 de 3. ff. quā
 d. ex fact.
 tutor.

Certum, quoliter se uoluerit obligare tutor, quod ex aliis in contrahendo illud colligatur: et tunc meritò sit emi
 certo, Bartol. in l. post mortem, §. tutor, nu. 2. et 3. ff. quando ex fact. tutor.

Quae cui-
 dēter perti-
 net ad pupil-
 lum: et tunc
 aut contraxit
 promittendo

Animo nouandi, et tunc ex hoc uidetur proprio nomine promittere, l. 4. §.
 in eum, ff. de admissi. rer. ad eum pertinetur.

Nō animo
 nouandi, et
 aut tu or

Sciebat pupillum ex hoc conueniri non posse, et ille qui cum eo
 contraxerat: et tunc propter dolum ipsemet tutor proprio nomine
 tenetur, l. cum post, §. 1. uers. praeterea, ff. de admissi. tutor.

Non est in dolo, et tunc uidetur promittere tutorio nomine, d. l.
 post mortem, §. tutor, et habes de hoc in l. finali, ff. quando ex fa-
 cto tutor.

R. Quòd
 aut est

Dubiū, quā
 promissa sim-
 pliciter, non
 dicendo pro
 se, suisq; he-
 redib. et tunc
 aut contraxit
 in re

Quae exque
 pertinere po-
 test ad eum si
 cui ad pupil-
 lum: et tunc aut

Fuit expressum, hoc fieri in causa pertinente ad pupillum: et uidetur contrabe-
 re tutorio nomine, d. l. post mortem, §. tutor, expressio enim causae per se dicit, ac si di-
 ceret, se tutorio nomine hoc facere.

Non fuit expressa causa: et tunc uidetur se proprio nomine obligare, d. l. post
 mortem, §. tutor. Quae intelligenda sunt, quamuis ad actionem dandam creditori,
 contra eum, sed sibi tutori hoc casu, sicut in omnibus quibus supra d. l. cum est tutor
 rem proprio nomine teneri, quia illud conuenit in uoluntatem pupilli, datur actio con-
 tra pupillum, nisi constet quod fecerit animo domanū, Bartol. in l. post mortem, §. tu-
 tor ff. quando ex fact. tutor.

L. Si duos, num. 1. ff. de excusa. tut.

R. quod aut loquimur de ordine	{	Quo ad se ipsum: <i>Et tunc spectamus ordinem, quia inordinatum nihil, in Auth. de hered. Et Valcid.</i>		
		Habitio respectu ad aliam: et tunc aut que ritur an	Ordo necessitatis: <i>Et tunc ordo omissus nititur rem, l. 1. §. prius ff. de vulg. et pupil.</i>	
			Ordo iurisdictionis: <i>Et tunc aut est</i>	Simplex institutio ordinande voluntatis: <i>Et tunc ordo omissus non nititur actum, l. quidam. ff. de pecul. legato.</i>
			Ex ordine reservationis: <i>Et tunc aut de ipsius legis, vel bonorum voluntas</i>	Dubium an sit ordo necessitatis, an verò non: <i>Et tunc idem quod talis ordo omissus non nititur actum, quia censetur tanquam simplex institutio. Lombiguates, C. de Testam.</i>
		Est certa: <i>Et ex eo ordine ius non resultat: et curamus de ordine, cum dispositio sit certa, l. nec enim, ff. de solut.</i>	Est incerta: <i>Et tunc sequimur ordinem, l. generaliter, §. quid ergo, ff. de fideicom. libert.</i>	

CLERICVS QVIS FACTVS, POST CONTRACTVM VEL DELICTVM coram quo iudice conueniendus?
C X L I I.

L. Non solum. §. sunt & alii ff. de excusa. tut.

R. quod aut actio seu accusatio ex contractu refulsant	{	Est in rem eius qui factus est clericus: <i>Et tunc debet agi coram iudice seculari. Joh. an. An. in. c. 1. extra, de obl. ad ration. ordm.</i>		
		Est in personam eius qui est factus clericus: <i>Et tunc aut est</i>	Certum quod propter obligationem, <i>Et sic ad evitandum forum est factus clericus: Et tunc idem quod convenitur coram iudice seculari, l. bos accusare, in principio ff. de accusat.</i>	
			Certum quod non est factus clericus ad evitandum forum: <i>Et tunc convenitur coram iudice Ecclesiastico. l. preter ibi, vel qui sacerdotum ff. de uocat. Et excusa. omni. l. bos accusare. §. hoc beneficio. ff. de accusat.</i>	Postquam inceptum est inquiri contra eum per inquisitionem seu accusationem: <i>Et tunc presumitur fecisse in fraudem, scilicet ad evitandum forum, Et finitur processus coram iudice seculari. l. fin. ff. de bon. eorum qui ante sentent.</i>
			Dubium, an propter contractum sit factus clericus: <i>Et aut est factus clericus</i>	Antequam ageretur contra eum sine actione, sine accusatione: <i>Et non presumitur eum hoc fecisse in fraudem, ad evitandum forum, d. l. finali de bon. eorum, qui, &c.</i>

G L. Scire

74
AN ET QUANDO FIERI POTEST IN IUDICIO ALIQUID POST
tempus statutum, infra quod illud fieri debebat?
C X L III.

L. Scire oportet, §. consequens, num. 3. ff. de
excusa. tutor.

R. quod aut tempus est statutum

Parti: & non potest fieri aliquid post tempus statutum, sine illud tempus sit certum quantum ad numerum, ut hinc ad duos menses, siue sit certum quantum ad terminum, ut usque ad litem contestatam, l. 1. §. biduum, quando appell. sit.

Judicet tunc aut est prescriptum

Judici & iurisdictioni: & tunc post tempus statutum non potest ferri sententia, l. 2. §. sed si iudex, ff. de iudi. q. 3.

Judici tantum: & tunc etiam post tempus statutum sententia potest ferri, & ita intelligas casum in Lameca, in fine, C. ut omnes iudices.

Actio: & tunc aut prescriptio temporis respicit

Substantiam actionis: & tunc post tempus statutum seu prescriptum non potest ferri sententia, siue dures instantia, siue non, l. finali, C. de dol. & contumac.

Instantiam actionis seu iudicii: & hoc casu potest ferri sententia, & post tempus statutum, unde oportebit fieri aliam instantiam de nouo, cum illa perierit, l. 2. ff. iudicatum solum, remansu tamen actio, Amb. si d. cam testator, C. ad l. v. alid.

RATIONES EDI AN PETATUR PER OFFICIUM
iudicis, an uero iure actionis?
C X L IIII.

L. 1. §. officio, num. 3. ff. de tutel. & ration. dist.

R. quod aut rationes petuntur edi seu exhiberi

Secundario seu incidenter gratis alienius iudicij incipit: & tunc si precesserit contractus, cuius occasione sunt contestate rationes, potest habere locum officium iudicis: quod locum habet, ubi etiam actio ordinaria habet locum, cum non impletur principaliter, sed secundario & incidenter, l. non solum, ff. de rei iudic.

Principali ter: & tunc aut contra sit

Progredditur: & tunc agitur illa actione, l. 1. §. officio, ff. de tutel. & ration. dist. in l. quaedam, ff. de edendo.

Precessit: ex quo petuntur edi alioquin, ex quo alio ordine

Non progreditur: & tunc imploratur officium iudicis, & non exhibitis rationibus agitur actione in factum ad interesse, uel per officium iudicis petatur fieri condemnatio ad interesse, l. si quis ex argentarij, §. ex hoc edicto, ff. de edendo.

Non precessit, ut si petit tertius, ut sibi edantur rationes, quia eius interest edi: & tunc imploratur officium iudicis, Bartol. in l. 1. §. officio, nu. 3. ff. de tutel. & ration. dist. ab. & in d. l. si quis ex argentarij.

75
AN STATUTUM POSSIT DISPENSARE, VT QUI ALIA
testari prohibetur, possit testari?
C X L V.

L. Si queramus. num. 5. ff. de Testamen.

		Canonico: <i>Et tunc sine dubio statutum non potest dispensare. c. ecclesia sancte marie. ext. de cor. sta.</i>
R. Aut quis prohibetur testari propter	Defectum sue potestatis Et quis non est sui iuris, de iure	Generium, ut obfider, serui, et similes: <i>Et tunc idem quod non potest dispensare, quia iura naturalia non possunt transgredi per statuta. d. 5. sed naturalia. infra. de iure naturali.</i>
		Ciuitili, ut filius familiaris: <i>Et tunc potest dispensari circa hoc per statutum, et hoc per regulam uniuersalem. d. omnes populi. ff. de inst. et iure. item, quod per statutum potest dari iurisdictio alicui, quod posuit interponere auctoritatem super emancipatione, et sic potest dispensare circa patriam potestatem.</i>
R. Aut quis prohibetur testari propter	Mentis defectum: <i>Et tunc aut loquimur in defectu</i>	Verò, ut in furioso et mente capto: <i>Et tunc statutum non potest circa hoc disponere, cum in eo non cadat illud quod est substantiale, sicut et iudicium et sententia voluntatis sue. l. 1. ff. de testa. n.</i>
		Præsumptio ut in impubere et prodigo, cui est interdictum bonis: <i>tunc quia est præsumptio de iure ciuili statutum, potest dispensare potest enim tollere ea que sunt iuris ciuili.</i>
	Defectum sensuualitatis: <i>Et tunc aut loquimur in</i>	Cæco: <i>Et potest statutum dispensare, cum sit testabilis, licet cum maiori solemnitate. l. hoc consuetudinis. C. qui testam. fac. poss.</i>
		Aliis, ut muto et surdo, <i>Et statutum non potest dispensare quia imperator hoc uidetur expressè resaruisse, l. discretus. C. qui testam. fac. poss.</i>
	Penalitatem: <i>ut damnati ad mortem, deportati, baniti, excommunicati ceteri et infames, de hoc uide Bartol. in l. si queramus, in fine. ff. de testam.</i>	

PATER ET FILIUS QUANDO PRO SE INVICEM TESTES
esse possunt?
C X L V I.

L. Qui testamentum. §. quæcunque. ff. de Testame.

R. Aut loquimur in causis, in quibus	Debet filius esse testis in causa patris: <i>Et aut loquimur an possit esse testis in</i>	Testamento patris: <i>Et indistinctè dicitur, quod non. L. qui testamentum. §. quæcunque. ff. de testam.</i>	
		aliis causis patris et tunc alia negotia	Pertinent ad patrem: <i>Et indistinctè non potest esse testis filius, siue ex eo negotio patri nec filio aliquid queratur siue non. l. parentes. C. de testib.</i>
			Non pertinent ad patrem, ut quis egi nomine procuratorio alterius: <i>Et tunc aut ex negotio</i>
Pater debet esse testis in causa filij: <i>Et tunc aut ex facto filij</i>		Patri aliquid queritur: <i>Et tunc filius non potest esse testis. l. qui testamentum. §. quæcunque; ff. de testam.</i>	
		Patri nihil queritur: <i>Et tunc filius bene potest esse testis. Gloss. in d. l. qui testamentum. §. quæcunque.</i>	
		patri aliquid queritur: <i>Et tunc non potest esse testis in negotio filij, arguendo. l. que sumus, ff. de in ius noc.</i>	
		patri nihil queritur, ut si filius esset procurator in causa: <i>Et tunc pater potest esse testis, arguendo. l. ad testium, in princip. ff. de testam.</i>	

76
PROVISIO FACTA IN VNVM CASVM, AN ET QVANDO
 porrigatur ad alium?
 C X L V I I.

L. Gallus, §. & si quid tamen, ff. de lib. & posth.

	Poteſt intelligi: & tunc proviſio extenditur ad illum caſum ita omiſſum, §. illud. Inſt. pro ſocio.	
R. Aut pro- viſio facta fit per mo- dum	Dispoſitio- nis: & tunc aut ex virtute expreſſi caſus omiſſus	Poteſt intelligi: & tunc ad illum extenditur proviſio, cum dicatur diſponentem noluſſe, ut proviſio ita extendatur, L. Titius, §. i. ff. de lib. & poſthum. Nō poteſt intelligi: & aut ex volun- tate diſponen- tis caſus omiſ- ſus
		Nō poteſt intelligi: & aut
		Ille caſus eſt penitus omiſſus: tunc ſi caſus omiſſus ſimilis eſt ex- preſſo, & habet eundem effectum, extenditur proviſio, aliis non. Fuerūt ex preſſi duo ca- ſus, qui abve- nerant conun- ctim: & tunc aut ſumus in materia in qua ſit
		Interpretatio lata et plena, ut in teſtamento: & tunc proviſio extenditur ad caſum omiſſum, L. ſi ita, in princip. ff. de lib. & poſt. Interpretatio non ita lata ſeu plena, ut in ma- teria non favorabili: & tunc proviſio non exten- ditur, ut in Luam poſſam, §. preſcriptione, ff. de ac- tione.
	Conditio- nis: & tunc aut caſus omiſ- ſus eſt expreſ- ſo	Diſſimilis: & ad illum proviſio non extenditur, L. ſi cum dotem, in princip. ff. ſolue. ma. L. commodiſ- ſimē, ff. de lib. & poſt. huius. Similis: & aut loq. e. ſur in condicione
		Neceſſaria ex parte actus, vel ex parte effectus: & tunc ad caſum omiſſum pro- viſio porrigitur, nec referi quid ex æquipollentibus fiat, L. Gallus, §. & quid ſi tantum, ff. de lib. & poſt. huius. Voluntaria: & tunc illa debet impleri in forma ſpecifica, nec porrigitur ad alium caſum non expreſſum, L. qui heredi, ff. de condi. & dem.

NEPOS EX FILIO SPURIO, AN ET QVANDO INSTITVI POSSIT?

L. Gallus, §. quid ſi is, ff. de lib. & poſt.

R. quod aut	Certum eſt nepotem inſti- tutum	Propter ipſum, & non contemplatione filij: & valet inſtitutio ſine dubio, nam defectus patris ita demum nocet filio, ſi ſit in his que ex perſona patris deſcendunt: ut in his que filius alimde haberet. Sed hic nepos ſuccedit aſſe ex perſona ſua, ex inſtitutione facta de ſe non ex perſona pa- tris ſui, &c.
		Contemplatione filij ſpurij, ut ſibi acquirit: & eo caſu indubitati iuris eſt, quod non valet per text. in L. C. de pater. liber.
	Dubitatur, utrum nepos ex ſpurio contemplatione ſui, an uerō patris inſtituatur: & intelligitur nepos inſtitu- tus nomine ſuo, non patris, ita ſeruat Bartol. per duo fundamenta in L. Gallus, §. quid ſi is. prope finem, ff. de lib. & poſt. huius.	

¶ Nepotem ex filio ſpurio poſſe ab aſſe inſtitui, deſiciente legitima ſobole, Alex. dicit in d. L. Gallus, §. quid ſi is. de lib. & poſt. Et ad
addat, eam eſſe communem opinionem.

L. Gallus

77
CONCESSIO FACTA SIBI SVIS QVE HÆREDIBVS, DE
quibus hæredibus intelligatur?
C. X. L. I. X.

L. Gallus, §. etiamsi parente, nu. 4 ff. de lib. & posthum.
 Vita eius de quo loquimur: tunc semper intelligitur de liberis suis qui tenent primum locum, *L. Gallus, §. etiamsi parente, ff. de lib. & posth. non in iura non habet quis heredem.*

R. quod aut verba illa suis hæredibus referuntur ad tempus

quod est post mortem eius de quo loquimur: et tunc aut verba profertur eis: ca. illud quod

De natura sua non transit ad hæredes, nisi ad filios, ut in secundo: et tunc debet intelligi de suis hæredibus, ut est filius, et de success. feud. in istibus feud. ubi bene not.

De sui natura possit transferre ad quoslibet hæredes: et aut illa verba profertur a

Recipiente: et hoc casu intelligitur etiam de hæredibus extraneis, si stipulatio ista, §. si quis, ita, ff. de verb. obligat. l. si pactum, de probat. cum similibus.

Concedente, ut au. statore vel alio concedente: et tunc intelligitur de hæredibus, ut

Resultaret iniquitas, et aliquid contra mentem concedentis, tunc assignantur hæredibus; id est liberis, & ex factis, §. si, ff. ad trebell.

Non resultaret iniquitas; tunc stat propriè ut omnes hæredes comprehendantur, etiam extranei, ut in annalibus, C. de legatis, l. si eadem, ff. de verb. obligat.

DICTIO IN, QUOMODO DIVERSIMODE ET ACCIPIATUR?

L. Gallus, §. ille casus, nu. 1. ff. de lib. & posthum.
 Verbo sum, et est, ut in summe: tunc significat quandam intrinsicitatem, *L. lecta, §. dicendum ibi pecuniam in omnia apposta in se videtur, ff. si cert. pet.*

Cõposita cum alio: et tunc aut cum

Alio verbo: et tunc quãloque ponitur pro

Valde, ut in L. Gallus, §. ille casus, ff. de lib. & posth.

Non: ut in L. hæc, consuetudine, §. ex imperfecto, C. de testam. et hoc secũdam quod potest magis materie proposita adaptari.

R. quod aut ponitur dictio in, ut est

Simplex: et tunc aut adicitur nomini significanti

Locum: et tunc aut adicitur

Tempus: et tunc aut adicitur

Neque tempus, neque locum: et tunc aut adicitur

Ablativo, et significat intus in loco, l. §. flumine, ff. de fluminibus.

Accusativo, et significat eum locum, l. l. §. i. ff. de arb. fur. act. ubi exponitur in, ut est supra vel iuxta, saluti ratione evitandæ contrarietatis, ut in l. si status, ff. de mar.

Ablativo, et debet intra tempus intelligi, l. §. quibus, ff. de success. idem enim debet dicere in anno, quod intra annum.

Accusativo, et significat post tempus: in annos, id est post annos proximos, l. si in annos, ff. de condit. et dem.

Accusativo, et ponitur pro contra, l. non dabimus, C. de legibus dum enim dicitur, actionem dari in hæredem: est ac si diceret, contra hæredem.

Ablativo, et tunc significat materiam de qua agitur, ut cum dicitur, in pecuniarijs casibus, l. in pecuniarijs, ff. de si ijs.

L. i. ff. de iniust. rup.

Affirmative in legibus prescriptis, contra tabulas, vel ultimis voluntatibus: & sic ut per Bartol. in l. i. in princip. nu. 4. ff. de lib. & post. item Bartol. in l. suis quoque, §. sed et si filio, nu. 2. ff. de hered. instit.

Negative, hoc est quando deficiat aliqua potentia per Bart. latissime in locis supra allegatis, ubi conuenit utrumque tractatur.

R. Quod aut illa dictio potest poni

Nou ad actum certa persona: & tunc significat possibilitatem naturae, l. i. ff. de iniust. rup. dicit enim textus, ex testamento ex quo potest adiri hereditas, & sic non curatur per quem.

Non respicit, & tunc requiritur potentia deducendi ad actum illius personae, nec requiritur possibilitas, linter illam, ff. de verb. signifi.

Ad actum certe personae: & tunc aut ille actus, cum explicat, commodum certe personae.

Respicit: sicut aut ille ad quem illa dictio potest referri.

Ex illa potentia uult agere: & requiritur potentia cum actu, l. 3. §. si quis sic acceperit, ff. de stat. lib.

Ex illa potentia uult se defendere contra alium cum conuenient: & intelligitur quod habeat potentiam & commodum ut deducendi ad actum, nepos procolo, ff. de uerb. sig.

DESCENDENTES PRAETERITI VEL EXHAEREDATI, quo iure ueniant contra testamentum?

C L II.

L. Filio praeterito, num. 8. cum seq. ff. de iniust. rup.

Praeteritus: & testamentum est nullum ipso iure, & potest uenire contra tabulas, l. in extremum in am., C. de lib. prater, quod intelligitur si tenetur primum locum, l. Gallus, §. quid si tantum, ff. de lib. & post.

In potestate, & tunc aut

Exhereditatus: & tunc aut casu exhereditationis est

Inferta: & aut Non inferta, & tunc potest testamentum dicere nullum, unde casu se uisum est hoc die sublata.

Probatur, & filius omnino repellitur. Non probatur: & testamentum rescinditur, quo ad institutionem tantum.

Aut sunt praeteriti vel exheredati

Patre, & eius linea, ut ab alio paterno & similibus: & tunc aut de descendens erat

Emancipatus: & tunc idem quod in filio in potestate constituto, excepto eo, quod quando filius in potestate est, potest dicere testamentum nullum, & de nouo deinde possessionem contra tabulas petere: & eo casu filius emancipatus habet necesse uenire contra tab.

Cum causa, & oportet eum uenire per quemdam, §. mater, instit. de exhered. lib.

Matre, & eius linea: & tunc non est deferenis praeteritionem & exheredationem, & tunc aut descendentes sunt praeteriti, vel exheredati

Sine causa: & tunc aut loquatur in filio.

Jam nato, & dicit testamentum nullum, quia deficit in suis substitutibus, cum causa insertio sui de substitutibus.

Posthumo, & tunc non debet inferri causa, sed semper exheredatus uel praeteritus dicit testamentum nullum, l. si quis in suo, §. legum, C. de iust. iustam.

ASCENDENTES PRAETERITI VEL EXHAEREDATI, quo iure possint irritare testamentum?

C L I I I.

L. Filio praeterito. nu. 21 ff. eodcm.

Matre, uel eius linea: & si praeterito uel exheredatio aut	Sine causa: & tunc testamentum est ipso iure nullum quia illud deficit in substantialibus, cum inferuo cause sit de substantialibus.	
	Cum causa tunc id est, siue praeteriti siue exheredentur, sepe n. habent querelam in officioso, cum talis praeterito habeatur pro exheredatione. S. mater, Instit. de exhered. lib. quoniam lex licet loquatur de exheredatione descendendum, idem tamen est in ascendentibus. l. cum filium, C. de inoff. testam.	
R. Quod aut loquimur in	Sine causa: & tunc testamentum est nullum, quia deficit in substantialibus.	
	Patre: & eius linea: & tunc aut filii praeterito uel exheredationibus	Cum causa: & tunc quis a parente, &c. Exheredati: & habent querelam in officioso. l. 1. ff. de in off. testam. Extra castrense, uel quasi, & non possunt sic testamentum est ipso iure nullum ex defectu personae testantis. l. qui in potestate ff. de testam.
In potestate: & aut descendentes testantur	Sine causa: & tunc testamentum est nullum, quia deficit in substantialibus.	
	In castrense: & tunc aut praeterito uel exheredatio	Praeteriti, & dicunt testamentum nullum, Exheredati: & est locus querelae ita dicit Bartol. in l. filio praeterito. ff. de in iust. rupto, & c.

COLLATERALES PRAETERITI VEL EXHAEREDATI, qualiter possint irritare testamentum?

C L I I I.

L. Filio praeterito. num. 23 ff. de in iust. rupto.

R. Aut loquimur in	Vterioribus quam sint fratres & sorores, hoc est in filijs fratrum, & reliquis & illius testamentum non possunt querelare de in officioso, siue sint praeteriti, siue exheredati, nisi uel de testamento arguere de falso, uel ita possint succedere ab intestato. l. fratres. C. de in off. testam.	
	Fratres & sorores: & aut loquimur in fratre	Vterio: & nullo modo admittitur ad querendum testamentum, aliis ualidum & solenne. l. fratres. C. de in off. testam.
	Confanguineo uel utriusque coniuncto, & aut testator infirmo	personam turpem: & semper habent uenire per querelam. d. l. fratres, ut tamen cessent cause, ingratiuidinis, de quibus in s. ingratiuidinem, in Auth. de nupt. personam non turpem: & tunc non possunt querelare testamentum: ista probantur ad litteram a contrario sensu, in d. l. fratres. C. de in off. testam.

L. Filio præterico, num. 35 ff. eodem.

Personam testantis, quia ille qui facit testamentum, est instabilis: tunc ex post facto testamentum non reconualescit, l. 5. sed si filius, ff. de legat. 3.

Ratione defectus, quod est vel circa
 Personam heredis instituti, ut quia non potest heres institui, et sic erat instabilis postquam tunc item dicitur ut in l. si alienum, s. in extraneis, ff. de hered. instit.

Solennitates: et tunc item dicitur, quod ex post facto testamentum invalidum non reconualescit debent enim uno contextu attribui omnes solennitates, l. cum antiquas, C. de testam. l. heredes palam, ff. eodem de testam.

R. Quod aut testamentum cum nullum
 Non ratione defectus quod in eo deficiat aliquid, quod sit de substantiis testamenti, est forte quod sit aliud quod potest impedire testamentum, ut exemplum in testamento quod est invalidum, si sit factum in secundum credentiam, quando ille qui non est solvendo, instituit servos: tunc tale testamentum potest reconualescere, si postea incipit esse solvendo, l. 1. C. de necess. ser. hered. instit. item in usurario, qui licet non præstiterit cautionem de reddendo secundum formam, et quantum, de usur. in 6. tamen postea præstando cautionem, testamentum reconualescit, ita dicit Bartol. in l. filio præterico, in fine, ff. de inst. rupt. etc.

SERVVS HAERES INSTITVTVS, SI SE DEINDE IN ARROGATIONEM DEDERIT, AN HAT HAERES NECESSARIUS?

si servus, an voluntarius?
 C. L. V. I.

L. 3. §. apertum, ff. de hered. instit.

Reperitur sui iuris tempore mortis eius cui est substitutus: et erit heres suus et necessarius, Bartol. in l. servus, s. apertura, ff. de hered. instit.

Substitutus: et tunc aut ille servus
 Reperitur in potestate seu arrogatione alterius: et erit heres voluntarius.

R. Quod aut est
 Testatori: et tunc aut
 Antea testam. et tunc aut ille
 Reperitur in arrogatione testatoris, tempore mortis eius: et erit suus heres testatoris.
 Non reperitur in arrogatione, tempore mortis testatoris: et non erit iuris seu necessarius, sed voluntarius.

Institutus: et tunc aut de d. se in arrogationem
 Post testam. et tunc aut in arrogationem
 Tempore mortis testatoris reperitur: et efficitur heres suus, si tunc autem impuberi efficitur suus, distinguitur ut supra dictum est.
 Tempore mortis testatoris non reperitur: et erit heres non voluntarius.

Extraneo: distinguitur, ut tempore quo datus est substitutus popularis reperitur sui iuris non novus per Bartol. in l. servus, s. apertura, ff. de hered. instit.

I. Suis

AN ET QUANDO QVIS DICATUR DESINERE POSSE
quod potest? CLVII.

L. Sui quoque, §. sed et si filio, ff. de hered. inst.

Personae
qui debet face
re: tunc aut
aliquid factum

Potest impleri ultimo vite spiritu, non desinit posse in vita, sed demum post mortem, l. suis quoque, §. sed et si filio, ff. de hered. inst.

Non potest impleri ultimo vite spiritu, et desinit posse in vita: sed tunc demum, cum est in articulo mortis.

Tempore in quo debet aliquid fieri: tunc si est limitatum tempus certum ab homine, vel à lege, illo elapso desinit posse fieri, quod tunc debet fieri, de quo latius Bartol in d. §. sed et si filio.

R. Quòd
aut definit
posse ex

Materia: ex
qua debet ali
quid fieri: et
tunc aut loqui
mur in mate
ria

Quæ in dispositione sumitur strictè, exemplum in l. quod Servius, de condi. causa data, ubi debet intelligi, quod non repeti possit donec matrimonium potest contrahi ex ipsam sponsalibus, ecce materia stricta, et sic mutatione contingente, hoc est si sponsalibus dissolutis, desinit posse fieri, et datur repetitio, et si est in repetitionem, ff. de iure dot.

Largiore, ut quoad Titius matrimonium contraxerit: et tunc desinit posse fieri, cum spes nuptiarum defecerit.

Quæ esset generalissima, ut si decem dederit in genere tunc ex parte materie non poterit quis desinere posse, quia genus perire non potest, l. incendium, C. si cert. pet.

Persona cui in quo factum debet impleri, et hoc facile fieri potest, Titio enim decem plus dare non potero, si illi mutator, l. cum ita, ff. de condi. et demost.

INSTITUTVS IN RE CERTA CVM CLAVSVLA, NE
plus habere uel petere possit, an habeat ius accrescendi?
CLVII.

L. Quoties, §. si duo, num. 6. ff. de hered. inst.

Est institutus solus, ita ut non habeat coheredem, quo non advenit secundum testatoris voluntatem, illi possit accrescere in cetero hereditas: et tunc sine dubio verba illa videntur dicta favore venientium ab intestato, et sic res reducitur ad casum intestati, hereditas institutione deficiente, l. Paulo Callimacho, §. 1. de legat. 3.

R. Quòd
aut ille

Est institu
tus cum co
herede uni
versali: et tunc
aut testator

Providit sibi de eo qui secundum cogitationem suam in omnem casum poterat esse heres, ut institutio bonum iam notum: et tunc illa verba, NE PLUS PETERE POSSIT, videntur dicta favore, alius sic universali hereditate instituit, l. peto, in princip. de legat. 2. Et ideo limitatur merito illa verba, ut locum habeant donec favor ille potest considerari, scilicet dum institutus aggradiatur hereditatem, alius non d. l. Paulo Callimacho.

Adit hereditatem: et tunc dicta verba videntur in suum favorem prolata, Bartol. in l. quoties, §. si duo, ff. de hered. inst.

Providit sibi de aliquo, qui etiam secundum cogitationem heres non poterat esse, nisi in uno casu tantum: ut quia ventrem uxoris, et tunc aut institutus

Non adit: et videntur prolata in favorem venientium ab intestato, l. peto, in princip. vers. item dicemus, ff. de legat. 2.

81
CAPACITAS QVO TEMPORE INSPICIAT VR IN
eo qui nult adire hareditatem?
C L I X.

L. Si alienum, § in extraneis, ff. de hared. insti.

R. Aut loquimur in hared. qui cit

- Extraneus:** & requiritur capacitas tribus temporibus, tempore testamenti, mortis, & adire hareditatis, l. si alienum, § in extraneis, ff. de hared. insti.
- Suus, et tunc aut loquitur quando**
 - Vult adire hareditatem ex testamento & aut loquitur in iustitio**
 - Purè:** & inspicitur duo tempora, scilicet tempus testamenti, ut consideret institutio bis verba, §. interdum. de hared. insti. Item inspicitur tempus mortis, aditio nis autem tempus non inspicitur: quia tempus mortis & tempus aditionis est idem in suo, & suo & necessario, l. si post mortem, in pr. ff. de legatus primo.
 - Sub conditione: et aut loquitur in eo qui est**
 - Suus tantum:** & tunc inspicuntur tria tempora, tempus testi- menti, mortis, & tempus exyistentis conditionis, l. sub conditione, ff. de lib. & postib.
 - Suus & necessarius:** ut pote in seruo: & inspicitur tempus mor- tis, siue pure siue sub conditione sit institutus, nisi libertatem accer- pt vel a lege, vel a patre, l. pater suo, ff. de hared. insti.
 - Vult adire hareditatem ab intestato:** & tunc si testator deceit, nullo testamento condito, tempus mortis inspicitur: alio inspicitur tempus quo testamentum defitumur, l. si quis postumus, §. pen. ff. de lib. & postib. & §. ita insti. de hared. que ab intest. def.

TESTAMENTVM AN ET QVANDO POSSIT HABERE
effectum à secundo gradu?
C L X.

L. i. ff. de vulgar. nu. 18.

R. Quòd aut gradus primus nò habet effectum, propter defectum contingentem ex parte

- Instituentis tunc aut est defectus**
 - Præteritionis vel exhæredationis eius qui debebat institui: & aut est**
 - Præteritus in primo gradu, in secundo exhæredatus, tunc quia propter præteritionem primus gradus est peremptus ipso iure, ideo testamentum à secundo gradu caput extordium. l. 3. §. si testatus, ff. de lib. & postib.**
 - Exhæredatus in primo gradu: & non potest incipere testamentum à secundo gradu. ratio quia ideo præteritus vel exhæredatus rumpit testamentum, ut faciat locum sibi, non alteri. l. pen. ff. de iustitio, rumpit, &c.**
 - Alius in primo gradu, qui cessat in secundo: & indistinctè potest testamentum à secundo gradu incipere. l. nam & si miles, ff. de iustitio, rumpit, &c.**
- Instituti: tunc potest indistinctè à secundo gradu incipere, siue primus nolle esse heres, siue primus sit exclusus tempore, siue exclusus morte, siue exclusus de portione, vel alia demeritione, siue etiam excludatur ratione alterius in capacitate forte quia non est natus ex legitimo matrimonio, quia spurius. & hæc distinctio procedit in substituto vulgari expressis, si tacite, ut per Bartol. in d. l. i. nu. 32.**

SVBSTITVTIO PVPILLARIS AN TRAHATVR AD
omnia bona impuberis?
CLXL

L. 2. In princip. num. 30. de uulgar.

R. Quòd aut quis substituit pupillari- ter filio	Legitimo tantum ut in arrogato: & tunc aut loquimur in bonis	Quæsitis à pupillo, à patre uel propter patrem legitimum: & ad illa tantum trahitur substitutio. l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de uulgar.
		Aliunde quæsitis, & tunc ad ea non trahitur substitutio, l. si arrogato, ff. de adopt.
		Paganus: & substitutio trahitur ad omnia bona pupilli, undecumque quæsitæ, l. sed si plures, §. ad substitutos, ff. de uulgar.
Legitimo & naturali: & tunc aut substitutus erat	Miles: & tunc potest ad certa bona trahi, & ad certa non ex militis uoluntate, l. sed si plures, in fin. ff. de uulgar.	
	Naturali tantum, & non legitimo uel legitimato: & ad nulla bona trahitur substitutio, ex eo quòd cum non habet in potestate, l. moribus, & ubi late de hoc per Bart. ff. uulgar.	

ORDO AN ET QUALITER SPECTETVR?
CLXII

L. 2. §. prius num. 5 ff. eodem.

R. Quòd aut confi- deramus ordinem	Temporis & tunc confi- deramus, an erit	Inducat p- bationem in iure: & tunc aut loquimur in	Necessarius: & eius ordinis omisio nitat rem, l. 2. §. prius, ff. de uulgar. & hoc quandoque ipso iure quandoque factio iudicis
			Voluntarius: & eius omisio non nitat rem seu aliam, l. quidam, ff. de pecul. leg.
			Dubitatur an sit necessarius, an uero uoluntarius: & tunc aut eius omisio
			Inducit magnam præiudicium: & tunc uidetur ordo necessarius, & omisio nitat, l. cum si §. si prior, ff. de transact.
			Inducit modicum præiudicium: & tunc ordo uoluntarius uidetur, & omisio non nitat, l. 2. in fin. ff. de uer. uis.
Scripturæ seu loquutionis, ita quòd ex eo aliquid præsumamus: & tunc aut mens disponentis	Omissus uidet: & dicitur ut per Bart. in l. si duos, ff. de excusat. tut.		
	Honorib': & est loquutionis in		
	Ordinandis: & tunc non inspicitur ordo in temporibus, ut scilicet preferatur antiquior, sed dignior, l. honores, in princip. ff. de decur. Iam ordinatis inuicem preferendi, & ordo temporis inspicitur, l. 1. c. de consul. lib. 12.		
Est certa, & non careamus quocumque de ordine, l. nec enim, ff. de solut.	Est incerta, & inspicitur ordinem, l. generaliter, §. si quis, ff. de fidei commiss. libert.		

<p>In quantum filius in potestate habet substitutum vulgarem expressè, & existentia sui heredis non operatur, l. si filius, ff. de lib. & post. quia dando substitutum vulgarem, videtur eum heredem facere, si vult, l. 1. §. si proponatur, ff. si quis consil. cas. 6.</p>	<p>Quando est substitutus sub conditione si vult, & idem quod existentia sui heredis non operatur, l. iam dubitari, in fine, ff. de hered. insti.</p>
<p>His quæ processerunt à iure civili: & tunc aut loquimur,</p>	<p>Quando est substitutus sub conditione potestatis, & existentia heredis aliquid operatur, l. in cond. ionibus, ff. de condit. & demonst.</p>
<p>Quòd filium habet heredem extraneum: & aut loquimur in ijs que</p>	<p>Pendent ex testamento, et existentia sui heredis nihil operatur, l. apud Iulianum, §. item Iulianus, ff. ad trebell.</p> <p>Veniunt extrinsecus, & existentia sui heredis aliquid operatur, l. 3. C. de iure delib. & ibi Bartol.</p>
<p>In aliis casibus de iure civili, & existentia sui heredis aliquid semper operatur, l. si ex modica, §. si filius, ff. de bonis libertorum.</p>	<p>Expressè se immiscet hereditati paterne: & tunc beneficium pratoris nihil operatur.</p>
<p>Tacet, quia neque se immiscet, neque re pudat: et tunc aut sunt quedam que respiciunt eius</p>	<p>Dammum & onus, ut quòd creditoribus hereditarij teneatur: & tunc beneficium pratoris operatur, ut enervet vires existentie sui heredis, l. si filius qui patri, ubi non sponte, ff. de vulg. & pupill. substi.</p> <p>Commodum & beneficium abstinenti, non impedit effectum existentie sui heredis, l. filius, ff. de privileg. credit.</p> <p>Neque commodum neque in commodum, & existentia sui heredis, aliquid operatur, Bartol. in d. l. si filius, nu. 7.</p>
<p>Expressè se abtinet: & aut loquimur in ijs que</p>	<p>Respiciunt ipsam hereditatem: & tunc existentia sui heredis nihil operatur.</p> <p>Sunt alia extrinsecus: & tunc existentia sui heredis aliquid operatur, l. filius, ff. de acquar. hered.</p>

R. Aut loquimur in

Beneficio abstinenti introducto à pratore: & tunc aut filius,

SUBSTITVTIO PVPILLARIS QUALITER FINIATVR!
CLXIII.

<p>L. In pupillari, ff. de vulgari.</p>	<p>In ipso initio, quis deest aliquid de substantia, de quib. per Bartol. in l. 1. in princip. ff. de vulg.</p>
<p>R. Quòd quandoque deficit</p>	<p>Persona testantis, seu testamenti, ut quia testamentum est ruptum per querelam, vel aliter, si sit statim fuerit deportatus, l. si quis filio, §. vritum, ff. de insti. rupt.</p> <p>Persona substituti: & aut eil incapax</p> <p>Per totum, & pro parte mortis pupillæ, & finitur substitutio, l. si qui heres, ff. de vulg.</p> <p>Pro parte, & pro parte incapax: et tunc dicitur in l. si quis ex bonis, ff. de vulg.</p>
<p>Ex post facto: & tunc aut deficit ex</p>	<p>Persona pupilli, cui est facta substitutio: & sit quandoque</p> <p>Adveniente pubertate, l. in pupillari, de vulgari, si testator aliam impuberis etate lxxii, l. si ita quis, ff. de vulgari.</p> <p>Capitis diminutione, etiam minima, l. nec ei, §. corum, ff. de adopt. item alijs modis, de quib. per Bartol. in d. l. in pupillari, nu. 5.</p>
	<p>Effectu ipsius substitutionis: ut si est facta substitutio sub conditione extrinseca que deficit, l. qui heres, in principio, ff. de vulgari.</p>

VERBA SVBSTITVTIONIS DIRECTA, COMMVNIA VEL
obliqua diuersimode in diuersis personis posita, qualiter
substitutionem operentur ?

C L X V.

L. Centurio, num. 40. ff. de uulga.

Vnum substituit directio per verba directa & ciuilia, alium per verba communia, tunc substituit simpliciter, erit substitutus directio substitutus per verba communia, erit honoratus fideicommissus, ratio, quia uerbum commune adiectum certae portioni, non trahitur ad institutionem, ubi esse alius uniuersalis heres in testamento, aliis secus. notatur in Libus uerbis, in principi, ff. de hered. insti.

Vnum substituit per verba directa non ciuilia, in certa portione, alium per uerbum commune, in residua portione tunc substitutio per uerbum commune trahitur ad directum, quia in ea portione in quam cadit, nullus alius reperitur heres institutus.

R. quòd
quandoq;
testator

Vnum substituit per verba directa, & ciuilia, in certa portione, alium per uerba merè obliqua, in alia certa portione: tunc substitutus directio caput totum iure directio, l. cohered. § finali, ff. de uulga. alius erit fideicommissarius in portione partis et relictae.

Vnum substituit in certa portione per uerbum commune, alium per uerbum merè obliquum: & tunc tota ista institutio debet conferri fideicommissaria, late per Doct. in l. Centurio, ff. de uulga.

Appòsuirè personam diuersam uerba communia, quos substituit in certis portionibus, diuidendo hereditatem inter eos, tunc sine dubio trahitur ad institutionem quia diuisio hereditatis per partes, licet non adiciatur, Heres esto ad institutionem trahitur l. 1 § diuis, ff. de heredib. insti.

PATER SI SVBSTITVIT FILIO PVPILLO, AN ET QVANDO
testamentum patris & filii habeatur pro uno, &
quando pro duobus ?

C L X VI.

L. Patris, & filii, num. 1. ff. de uulga.

Personam testantis: tunc sunt unum testamentum, quia unus & idem facit utrumque testamentum. l. 1 in principi. ff. de uulga.

Solemnitatem testamenti: tunc aut illa duo testamenta
 { Fiunt uno contextu, & una solemnitate, & tunc habentur pro uno testamento.
 { Fiunt diuersis horis, & diuersis solemnitatibus, & habentur pro diuersis, l. si quis eum, de uulga.

R. Aut cò
sideramus
in testa-
mento

Valorem seu effectum testamenti: tunc quedam sunt
 { Quae testamentum in totum enervant, ut praeteritio filii, querela in totum proposita, & obtenta, & istis casibus quando non ualet paternum, non ualet pupillare, et censetur ut unum testamentum, l. 2. § adeo ff. de uulga.
 { Quae testamentum expugnant, quo ad quaedam, non in totum: ut bonorum possessio contra tabulas, quae expugnat tantum de iure Praetorio, item querela pro parte proposita & obtenta, & istis casibus testamentum pupillare censetur ut diuersum à paterno, l. etsi contra, ff. de uulga.

Hereditatis acquisitionem, procedentem ex testamento tunc posito quòd testamentum prius sit confirmatum uera additione, uel propter existentiam sui heredis, tam diuersa testamenta censentur, quia quis potest agnoscere hereditatem pupillarem, & repudiare paternam, l. si filius qui patri, ff. de uulga.

H 1 - L. Lucius

SVBSTITVTIO BREVILOQVA QVOS EFFECTVS FACIAT,

& quas substitutiones contineat?

C L X V II.

L. Lucius, num. 5. ff. de vulg.

- Duas substitutiones** } **Duas vulgares tantum, ut quando sit duobus personis imperibus, quarum uni non potest substitui pupillarius, l. Lucius, ff. de vulg.**
- } **Duas pupillares tantum, ut quando sit duobus imperibus exheredatis, argumento §. non solū. l. i. de pupillar.**
- } **Duas fideicommissarias, ut quando fieret in codicillis, l. Scaevola, ff. ad Trebell.**
- Plures substitutiones:** } **Se x: ut si diceret, filios meos imperibus in statu, & eos insicem substituo si decesserint in pupillari aetate, vel quodcumque, nam haec continet duas vulgares, si non ad eam hereditatem duas pupillares, si decesserint in pupillari aetate: duas fideicommissarias, si decesserint postea, &c.**
- } **Octo: ut si quis haberet duos filios imperibus mente captos, & eos institueret, & substitueret insicem per haec verba: Si decesserint in pupillari aetate, vel post in dementia, vel aliis quodcumque, unum cum substitutione sunt duae vulgares, duae pupillares, duae exemplares, duae fideicommissariae, Bartol. in l. Lucius, num. 5. ff. de vulg.**

R. quod quandoq; illa substitutio continet

IMPOSSIBILITAS AN ET QVANDO VITIET DISPOSITIONEM?

CLXVIII.

L. i. ff. de cond. inst.

Iuris: & tunc in quibus vitiat etiam impossibilitatem naturae, in illis vitiat etiam impossibilitas iuris, in alijs dicitur ut per Bartol. in l. sub impossibili, ff. de cond. & demost.

replexitatis: in ea dicitur ut per Bartol. in d. l. sub impossibili, num. 6.

R. quod est impossibilitas

- Ultimis voluntatibus: & aut adiecitur per modum** } **Impossibilitas est circa illud quod est substantiale in dispositione, & vitiat, l. idem insanus, §. finali, ff. de legatis primo.**
- } **Dispositio nis: & tunc aut** } **Impossibilitas non est in eo quod est substantiale, sed erat in quodam accidenti, & non vitiat, l. si mihi & tibi, §. si quis servus, ff. de legatis 1.**
- } **Conditio nis: & tunc aut est** } **Impossibilitas de praeterito, & possibilis nunc: & non vitiat**
- } **Naturae: & tunc aut adiecitur in** } **Impossibilitas de futuro, & de praeterito fuit possibilis: & tunc vitiat, salvo eo quod dicitur circa impossibilitatem iuris.**
- } **Contractibus: & tunc aut dicitur per modum** } **Conditionis, & vitiat contractum.**
- } **Dispositio nis: & aut circa illud quod** } **Est principale in dispositione & vitiat contractum si stipuler, ff. de verb. obligat.**
- } **} Est forte aliquod accidens: & tunc distinguitur, quod aut loquitur in contractu bonae fidei, aut stricti iuris, pro ut latet per Bartolum in d. l. si quis servus.**

Facit: & vitiat impossibilitatem iuris in dispositionem, ut l. cum beres, §. 1. de statu lib.

CONTRACTVM, TESTAMENTVM, VEL SENTENTIAM
quo iure posim declarare nullam?

C L X I X.

L. quæ sub conditione, §. de hoc iureiurando, ff. de condit. instit.

R. quod aut loquimur in

Cōtra dū: et tunc aut cōtractus est nullus

Ex partium consensione, sine irritatur ipso iure: Et tunc potest pronunciari nullus, et cassari quæ tenus processit a iudice ex eodem contractu, l. exemplo, §. si qui iura, ff. de action. empt.

Nō ex partium consensione, sed ex alio: tunc aut

Dolo partis sui factus nullus tunc petitur cassari a iudice de dolo, l. et de pauer, in princip. ff. de dolo.

Non ex dolo partis sui factus nullus, sed ex alieno defectu tunc petitur cassari officio iudicis, l. et si is. C. de præd. immo.

Testamento uel sententia, que est nullus tunc petitur declarari nulla, et cassari quatenus de facto processit officio iudicis, l. 1. §. 1. cum suis glossis, ff. de script.

DVM QVIS POSSIDET, AN ET QVANDO PRÆSUMATUR
dominus, si contrarium non appareat?

C L X X.

L. quidam in suo, nu. 4 ff. de condit. instit.

R. Aut dominiū dicitur in iudicium per modū

Principāliter, ut ut res unius habitatione in qua principāliter uenit dominium: Et hoc casu debet probari dominium directū de iure gentium, uel civili, l. in rem, ff. de rei uind. §. si alii, si agatur contra eum qui rem uiolenter accepit, l. si quis emptiones, uerbi, sed haec super illis, C. de præscript. 30. ann.

Incidenter, et tunc aut ad probandum dominium iudicis

Possessionem de præsentī, et præsumitur dominus, ita notatur expressē in l. si quis, §. sed si queratur, ff. si seruus uindictetur.

Possessionem de præterito: Et ipso casu possessio non fertur quem præsumi dominum, l. et que notandum sunt, §. quod dicitur, ff. de pignor.

Post fundatam intentionem actoris, et nō præsumitur quis dominus, l. siue possidetis, C. de probat.

Exceptio: et tunc aut

Ante intentionem actoris fundatam, et tunc possidens præsumitur dominus, l. ob maritorum, et ubi gl. §. 4. C. de iur. et iur. pro marito.

IN SVO HÆREDE AN ET QVANDO INTER MORTEM
& aditionem possit dari medium?

C L X X I.

L. Fin. nūm. 5 ff. de condit. instit.

R. Aut loquimur in luccessione

Ab intestato: et tunc aut

Purè: et inter mortem et aditionem non est medium, ita loquitur Glossa in l. si alienum, et tex. in l. si poss. mortem, §. 1. de legatis 1.

Sub conditione: et potest esse medium tempus inter mortem et aditionem, l. in conditionibus, ff. de condit. et demōstr.

Nullum est factum testamentum, et non est dari medium tempus, §. sui, Insti. de hered. quali. et diff. quod intelligit, scilicet quod non est medium in eis heres in certa parte, sed in alia parte potest esse medium, et one enim, quod decessit uxore prægnante, antequam partus sit in uentre format: si filius iam natus non est heres, nisi pro quarta, quia plures possunt creati, si uero partus est formatus seu conceptus tunc est heres, nisi pro dimidia, l. cum quidem, §. si quum, ff. de acquir. hered. l. et per Bartol. in l. si, ff. de hered. insti.

Prætorio: et illo iure sine dubio semper potest esse medium, cum secundum id filius potest abstinere, l. non nec emancipatus, ff. de legatis 1.

Ciuiti, et aliquando potest esse medium, ut cum dicitur heredem suum, quoniam est proximus in gradu tempore quo testamentum deditur, l. si filius qui patri, ff. de iur. et iur.

HAEREDITAS QUANDO HABEATUR PRO ADITA, SI IUDEX
statuit certum tempus, intra quod debeat adiri uel
repudiari, & tunc nihil factum sit?
C L X X II.

L. Si quis suus, num. 10. ff. de iure delib.

Sub conditione potestatis nel mixtae, & tunc elapso tempore habetur pro repudiante, sed pro adente non potest adiri, cum conditio non sit impleta, l. si quis instituitur, ff. de hered. institu.

R. aut hoc
statuitur
instituto

Fili exheredati, qui noli intendere querelam: & tunc si non alit, neque repudiat compellitur iudicis officio, l. canus, s. fin. C. de inoff. testam. alius remouetur in aeternum, l. 1. ff. de cur. et bon. dand.

Pure: et tunc aut aliud tempus statuitur per passionem

Creditoris, & tunc elapso tempore statuto habetur pro adite, l. finali s. sed, quia quidam, cum seq. C. de iure dotum.

Substituti, & tunc elapso tempore habetur pro repudiante, l. quamuis, & ibi notatur ff. de acquir. hered.

QVAE SVNT MILITVM PRIVILEGIA CIRCA TESTAMENTVM
C L X X III.

L. Neque enim, ff. de testam. n. il.

Formam & solemnitatem testamenti: & tunc indistincte in nouem dicitur dispensatum, prout haec omnia refert Bartol. in l. neque enim, ff. de testam. mil.

Personam testantis: & tunc in milite circa tria dicitur dispensatum, quae pariter ponit & sequitur Bartol. in d. l. neque enim.

R. quod
aut est di-
spensatum
circa

Personam instituti, ut quia seruus: & tunc in hoc non uidetur dispensatum cum milite, l. neque enim, s. si seruum, de milit. testam.

ut, ut quod alius impeditis postea testatur: & tunc aut quae est impeditis propter defectum

Jurisdictionum, ut quia seruus: & tunc in hoc non uidetur dispensatum cum milite, l. neque enim, s. si seruum, de milit. testam.

Tolleret ut ius alterius: & non intelligitur dispensatum, l. in fraudem, in princip. ff. de testam. mil.

Juris civilis: & tunc aut si esset dispositum,

Non tolleretur ius alterius: & tunc intelligitur dispensatum circa tria, quae refert Bartol. in d. l. neque enim, num. 5.

Ne auferat ius alterius: & haec prohibitio dicitur etiam in milite, l. cum filius, ff. de milit. testam.

Dispositio nis substantiam: & tunc aut quae est prohibitio dis-ponere

quod contra edicta praetoris, nel contra bonos mores: non uidetur dispensatum, l. si a milite, s. edictum, ff. de milit. testam.

Non quod non auferat ius alterius: et tunc aut

Alia ratione est prohibitum in privato: & tunc dicitur in milite in septem dispensatum, quae refert Bartol. in d. l. neque enim, in principio, num. 6.

L. qui

AN ET QUANDO ILLVD QVOD DICITVR DE PARTE
hereditatis, uideatur dictum de tota?
CLXXIIII.

L. qui totam. num. i. ff. de acquir. hered. I

Ignorat, an sibi plus deferatur: et tunc pro eodem habetur, ac si in toto quod sibi deferretur, hereditatem adisset. l. ex semisse. ff. de acquir. hered.

Partem adiret tunc aut adiens partem

Adit unam partem, & de alia nihil dicit: & est heres in totum, si potest. l. si ex se. ff. de acquir. hered.

Scit sibi plus res deferri, & aut

Vnam partem adit, & alia repudiat: & tunc aut repudiat

Ita quod sibi ex hoc non obueniat alia pars aliquomodo, seu iure: & talis repudiatio seu aditio non ualet. l. x. s. i. ff. si usus. potatur.

R. Audi cit quod uelic

Simpliciter, & inue similiter est heres in totum. l. prima, de acquir. hered. probatur: quia posito quod repudiatio ualeret in partibus repudiatis, tamen per uis decrescendi in totum succederet: nec continetur repugnantiam; si repudio ex institutione, & uolo adire ex iure accrescendi, l. si in ex parte, in fin. ff. de acquir. hered.

Repudiare partem, & de alia nihil dicit: & tunc totam hereditatem uidetur repudiare, nam qui uult unum, uult etiam illud sine quo aliud esse non potest, l. nec is, ff. de acquir. hered. unde repudiando partem, uidetur repudiare omnes alias, sine quarum repudiatione illam repudiare non possum, l. si quis in s. differentia, ff. de acquir. hered.

MINOR ABSTINENS VEL IMMISCENS SE, AN
& quibus modis inuenitur?

CLXXV.

L. Impuberibus. ff. de acquir. hered.

Non immiscuit: & sine dubio potest abstinere. argumento. l. impuberib. ff. de acquir. hered.

Impubere: & tunc aut se

Immiscuit & tunc aut

Cum tutoris autoritate: & non potest se abstinere, nisi per restitutionem.

Sine tutoris autoritate: & tunc potest se abstinere. l. more. ff. de acquir. hered.

R. quod aut loquimur in conditione

Non habet & tenet aditio. l. si curatorem. C. de in integ. restitu. min. & non potest se abstinere, si se immiscuit, nisi restitutione inuenitur. l. necessarii. de acquir. hered.

Adulto: & tunc aut curatorem

Habet & tunc aut hoc fecit

Autoritate curatoris: & non potest se abstinere, nisi per restitutionem.

Sine curatoris autoritate & possum me abstinere, prout in principio dicitur in pupillo habente tutorem. l. si curatorem. C. de in integ. restu.

H 3 ho. L. Is.

L. Is potest inquit & seq. ff. de acquir. hæred.

R. quod aut hæres dicitur

Se nescire testatorem mortuum, sed hoc in casibus onera heredes facit aut ali quod

Expresse dicens, quod factu hoc modo in heres videtur confessus illum mortuum scivisse, quia ut veritas nulla est hereditas. si de hered. dicens, nec potest venire contra confessionem suam, nisi doceat de errore. l. generaliter. C. de nos. numerat. pec.

Non exprimitur quod factu ut heres factu suo modo res factu suo modo res hereditatis admittit, si aut, si quod si factu non in rem videtur ad hunc, aut probatur quod factu

Con sanguineus qui quidem mortuus: & presumitur eum hoc scivisse. l. Octavo. ff. unde cogn. nisi forte ipse ex adverso probet absentiam. vel aliquid per quod illa presumptio tollatur. l. hinc, ff. de his qui sunt sui vel alii. m.

Vicinus & tunc debet probare quod factu esset in vicinia: & presumitur factu, notatur in l. in iur. C. de perc. tutor.

Eiusdem civitatis, & tunc debet probari factu in civitate, & presumitur factu, l. regula. 5. l. ff. de iur. & factu ign.

Non con sanguineus, nec vicinus, nec eiusdem civitatis: tunc non presumitur scivisse, nisi aliquid modo probetur non esse presumitur esse in alia civitate, quam in ea unde sum.

Se scire testator mortuum: & alius, ad excludendum eum ab hereditate dicit, ipse hoc nescivisse: tunc si heres illi dicit presumitur eum scivisse, arguuntur l. l. ab eo. ff. de pupill. leg. hæc ex adverso potest probari contrarium, & hoc fit probando fuisse eum in tali loco, & quod heres fuerit in tali, ita quod non potuit ad eam notionem pervenire. l. optima. C. de contrah. & comm. stip. v. l. x. d. 3.

SI HÆRES IN VERITATE INSTITUTUS PVRE,

QUALITER PROBATUR EUM HOC SCIVISSE

C. L. X. VII.

D. I. Is potest, num. 11. de acquir. hæred.

R. quod aut hæres fuit certificatus de certamento

quia interfuit, vel vidit, vel recitari fecit: tunc non potest dubitari quin sciverit, secundum quod est ff. quem ad. test. & per totum.

Ex opinione iudicis, & summo velge literis amcorum: tunc aut illo rum opinio seu asseritio

Habebat se simpliciter, quod talis erat institutus, utrum pure vel sub conditione nihil dicitur, tunc presumendum est quod pure crediderit. l. i. ff. de condit. & dem. & ideo poterit adire, quia sua opinio cum veritate concordat. l. cum quibus. ff. de acquir. poss.

Habebat se cum dubitatione, ut quia dicebat, fecit testamentum, & instituit talem, nescimus utrum pure vel sub conditione: tunc heres debet esse certus. l. cum salium. ff. de acquir. hæred.

Expresse habuit eum heredem pure institutum: tunc dubitatur quin pure crediderit, & arguuntur eum quod dicitur, quando assertio se habebat simpliciter.

Ita quod dubitetur qualiter: tunc in dubio heres presumitur scire, que in testamento continentur. l. cum heres ff. de liber. legata. ex annotat Bartolus in l. qui. Romae. 5. duo fratres ff. de verb. obligat.

L. Si quis extraneus § sciendum ff de acquir. her.

R. Quod aut legi. mur in cōditioe

Juris: hoc casu talis error non impedit conditionem. *l. nullum ff. de condit. et dem. quod intellige, si per talem errorem non erratur in causa acquirenda. scilicet non esse suum, vel uoluntatem: quia si in hoc erraret, non ualeat aditio. U. i. qui putat et legi ff. de acquir. hered. sed per aliud erratur in persona eius cui debebat acquiri. l. qui in aliena. uerba non cum. ff. de acquir. hered.*

Facti: et tunc aut heres fuit institutus

- Pro parte pure, et pro parte sub conditione: tunc talis ignorantia non impedit aditionem. *l. si quis extraneus in fine ff. de acquir. hered.*
- Habebat uehementem opinionem, quod conditio existeret, licet uersus ignoraret non impeditur aditio. *argumento. l. cum quidem § quod dicitur ff. de acquir. hered.*
- in totum, sub conditione: et tunc aut
 - Igorabat simpliciter: et tunc
 - Sciebat se institutum sub conditione et non potest adire. *l. nullum ff. de condit. et dem.*
 - Credebat se institutum pure: et tunc potest adire. *l. heres institutus ff. de acquir. hered.*

SENTENTIA EX FALSA LATA CAUSA, AN ET
 quando sit nulla: C L X X I X.

L. Si is ad quem, ff de acquir. her.

R. Quod in auxilia cau. fa est

Allegata ad partem, et tunc aut est falsa causa

Circa iusticiam partem, ut quia dicitur pactum factum, et aut sententia est lata contra

- Minorem, et est ipso iure nulla, *l. i. C. si tutor ex se. allegat. ex. of. sit.*
- Abstemem, et est ipso iure nulla. *Bartol. in l. p. ad quem, ff. de acquir. hered.*
- Maiorem: et aut allegata non est falsa.
 - Dolo partis: et est lata ad contra. *Præsentem: et est aliqua sed rescinditur per restitutionem. l. si p. etor. §. Marcellus, ff. de iudic.*
 - Abique dolo partis, et tunc sententia est aliqua, sed ope exceptionis rescindatur, et hoc casu loquitur tantus, *C. si ex fals. instrum. et L. datus. ff. de re iudic.*

Allegata ad iudicem, et tunc aut fuit falsa

- In factio et in iure tantum, et sententia est ipso iure nulla, quia continet expressum errorem, *l. qui te stamento, ff. de excusat. tut.*
- In factio tantum, non in iure, ut puta si dixit, quia reperimus talem soluisse, et i deo eum abjolumus, cum de abjolutione non apparcat in actis, tunc sententia ualeat, sed per appellationem rescindatur, *l. p. et res. ff. de re iudic. ata.*

A iudice in mente retenta, ut quia corruptus precibus, vel pecunia, et tunc a ni sententia ualeat, dicitur per Bartol. in l. seruo in uo. §. cum p. etor. ff. ad Trebell.

L. Gerit,

93
PER VERBA QUALITER PROBETVR ANIMVS EIVS.
 quem dicimus h̄reditatem adiisse ?
 C L X X X .

<p>L. Gerit. n. 9. in fin. ff. de acquir. h̄red.</p>	<p>Dispositiua certa, nullam ambiguitatem habentis: ut si quis dicat, <i>gero me pro herede. l. pro herede. ff. de acquir. h̄red. vel dicat, accipio h̄reditatē hanc. l. apud Aufulū ff. de optione leg. et per illa uerba aditio inducitur sine dubio.</i></p>	<p>Dispositiua suspēsa et tūc aut sunt prolata</p> <p>Certitudinariē <i>et deliberatā sine hoc probatur ex precedentibus, sine ex in stantibus, sine ex sequentibus: et tunc inducitur animus aditionis. l. illud dubitā. i. ff. de acquir. h̄red.</i></p> <p>Incertitudinariē <i>et indeliberatā, et habetur pro primo uoluntatis motu: et tunc non inducitur aditio. Glossa in l. serui electione in princip. ff. de legatis primo.</i></p>
<p>R. Quod quādam sunt uerba.</p>		<p>Enunciatiua et aut enunciatiua sunt prolata</p> <p>Qui potest adire: <i>et inducitur aditio seu probatio uoluntatis adnendi. l. gerit. ff. de acquir. h̄red.</i></p> <p>Qui non potest adire: <i>et non preiudicat, nisi quo ad presentes hanc confessionem.</i></p> <p>Per fecit aut proferuntur ab eo</p> <p>Per aliu dicit aut proferuntur</p> <p>Per modum causę, hoc facio quia heres sum. <i>et sine dubio inducunt probationem uoluntatis.</i></p> <p>Demonstratiue: <i>et tunc quoque inducunt probationem uoluntatis. ut l. B. antonius. ff. de acquir. h̄red.</i></p>
<p>Aliqualem ambiguitatem habentis: et tunc aut sunt uerba</p>	<p>Dubia: et tunc aut referuntur</p> <p>Ad solam h̄reditatem <i>et inducitur probatio uoluntatis. Bartol. in l. gerit. nu. 17. ff. de acquir. h̄red.</i></p> <p>Ad totum: <i>et non inducitur aditio: et stabitur hoc casu interpretationi profere nti. probatur in l. si quis intentione de iuda et si ipse est mortuus, stabitur declarationi heredis illius qui melius nouit uoluntatem suam. l. si quis a filio. §. si quis plures. de leg. primo.</i></p>	

QUALITER PER FACTA PROBETVR ANIMVS EIVS,
 quem dicimus h̄reditatem adiisse ?
 C L X X X I .

<p>L. Gerit. nu. 19. ff. de acquir. h̄red.</p>	<p>Preparatoria, et ad aditionem</p> <p>Necessaria, ut si quis implet conditionem, qua non impleta, non poterat h̄reditatem adire: nē si quis egit querela, qui ante d̄re non poterat: et tunc per illa facta non inducitur aditio. l. quem admodum. ff. de inst. testam.</p> <p>Non necessaria, ut puta si accuso testamentum falsum: si enim non certus de hoc, non est mihi ne aditio probatum: et tunc per tale preparatorium non inducitur aditio. l. cum quidam. ff. de bon. poss.</p>
<p>R. Quādam sunt facta</p> <p>que sunt principaliter per se: et tunc aut illa facta</p>	

193
PER FACTVM DVBIVM AN ET QVANDO PROBETVR ADITIO,
 ita quòd ille quem dicimus heredem, facit, quòd idem factum
 potest facere ut haeres, & non haeres?
 CLXX XI.

L. Gerit, num. a. cum seq. ff. de acquir. hered.

R. quòd aut illud

Potest facere uno modo licitè, alio illicitè: & tunc an licito vel illicito modo hoc facere voluerit

Potest fieri utroque modo licitè, sed utroque nomine meo & alieno: & tunc distinguitur, ut per Bartol. in d. l. gerit, num. 27 ff. de acquir. hered.

Ad utilitatem alienam, suo tamen nomine: & tunc aut sunt in quibus

Gerendo negocia alterius: & in dubio non intelligitur factum nomine alieno, l. magis, ff. de solut.

Dubitatur: & tunc in dubio ne in praesumitur, quòd noluit delinquere, unde dicitur hoc eum fecisse, de quo erat lectum: & tunc si hoc licitè faciebat, ut Lamerio, ff. pro socio.

Est certum: & aut fecit modo

Licito, & statim certo, & dicitur probata aditio.

Illicito, & non potest inducere aditionem, l. si in qui extraneus, ff. de acquir. hered.

Poterat facere ut dominus, & non ut haeres: & praesumitur aditio, l. pro herede, s. si quis tamen ff. de acquir. hered.

Non poterat facere ut dominus, nisi esset haeres: & tunc aut ille actus est factus

Cum alio: & videtur hoc fecisse ut dominus, nisi aliud expresserit, l. 1. C. crediti, cum pig. non debere.

Sine alio: & intelligitur factum ex causa que sibi videtur esse iustior, l. 1. cum leg. seq. ff. de solut.

Causa pietatis de facili cadit, ut sepelire defunctum: & sic bis actibus non praesumitur aditio, nisi probetur, l. ut si quis, s. plerique, ff. de relig.

Non est superior praesumptio de facili, nec praesumptio aditionis, ut ne colligere fructus, & statui et si iurati, cum iuramento, vel eo mortuo, haeres dum interpretationem.

Nulla modo cadit illi que praesumptio superioris in istis animus aditionis praesumitur, nisi contrarium probetur, l. si quis mihi bona, s. sed quid si mandavit, ff. de acquir. hered.

PER ERROREM IURIS AN ET QVANDO PERDATVR
lucrum?
 CLXX XIII.

L. Clodius, ff. de acquir. hered.

R. quòd aut loquimur in lucro

Aliquod quod eadè intellectum, ut in matre, non petente tutorem filio: & iuris error non excusat, l. si. C. qui pet. tut. ratio patet in textu, ibi.

Aliquod quod non cadit in delictum, ut cum statuitur ut fiat aliquid intra certum tempus: & tunc aut errans

potuit peritiores consulere: & tunc error iuris non excusat, Bartol. in l. Clodius, ff. de acquir. hered.

Non potuit peritiores consulere: & tunc error iuris excusat, l. in bonorum, ff. de bon. poss. ff.

Quæsitio iam: & tunc dicitur, ut lucro iam quæsitio non prius aut aliquis per errorem iuris, que fideicommissum, de legato secundo.

L. Fin.

94
PLVRIBVS HAEREDITARIIS PORTIONIBVS DELATIS, EX
dispositione defuncti, an & quando quis possit partem
accipere, & partem repudiare
CLXXXIII.

SI QVIS OMISIT ADIRE EX TESTAMENTO, VT VADAT AD legitimum, an & quando legatarius & fideicomissarius teneatur?

CLXXV.

L. Licere pro hærede, ff. si quis omiſſa cauſa teſt.

R. Quòd aut illud omiſit

Sine dolo & fraude legatorum: & tunc non tenetur legatarijs, l. qui autem, §. non ſimpliciter, ff. ſi quis omiſſ. cauſa teſtam.

Dolo & fraude legatorum: & tunc aut

- Accepta pecunia: & tunc tenetur ſecundum ordinem, l. licet pro hærede, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.
- Qui nihil poſſidet: & tunc non tenetur, l. ſi quis pecuniam, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.
- Qui poſſidet: & tunc aut fraudem

Participauit: & tenetur ſine dubio.

Nò participauit: & non tenetur, l. qui autem, §. ſi patronus, ff. ſi quis omiſſ. cauſa teſtam.

Ita quòd dubietur, an in fraude, nel nò: & tunc aut

- Acceptit pecuniam, & preſumitur fraus: & idè tenetur, Bartolin l. licet pro hærede, ff. ſi quis omiſſ. cauſa teſtam.
- Non accepit pecuniam, & non preſumitur fraus niſi probetur: probatur autem eo ipſo quòd omiſit, volens gratiam facere legitimo, l. ſi quis omiſſ. cauſa teſtam.

ILLE QVI OMISIT SVCCEDERE EX TESTAMENTO, ut ſuccedat ſubſtitutus, an & quando teneatur edicto, ſi quis omiſſa cauſa, &c.

CLXXVI.

L. Qui omiſſa, num. 4. ff. ſi quis omiſſa, &c.

R. Quòd aut erat ſubſtitutus

Ille ipſe ſibi ipſi: & non tenetur hoc edicto, quòd videtur facere ex diſpoſitione de ſenſu, l. i. §. ſi proponatur, ff. ſi quis omiſſ. cauſa.

Alius: & tunc aut ille ſubſtitutus

- Erat in poteſtate: & ſic ad ipſum reuertitur, & hoc edicto tenetur, l. cui ſeruus, ff. ſi quis omiſſa cauſa.
- Descendens ex eo, & non incidit in edictum, videtur enim hoc permiſſiſſe teſtator quòd appareat: quia facit de ſuo voluntarium.
- Ex descendentiſus ei qui cum ſubſtituit: & idem quòd non tenetur omiſſa cauſa, l. iulianus, in fine, ff. ſi quis omiſſa cauſa.
- Extra-ne' omiſſa tenet: & tunc aut erat
- Etiã illi extra-ne' omiſſa

Bona fide, & ſine fraude: & tunc nec omiſſa, nec ſubſtitutus tenetur, l. ſi quis omiſſa, ff. ſi quis omiſſa cauſa.

In fraude ſua, cum neſciat ſubſtitutum: & tunc non tenetur omiſſa, l. qui autem, §. ſi patronus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.

In fraude: & tunc aut

Participauit fraudem: & tunc tenetur utraque, & omiſſa ſubſtitutus, ſi omiſſa accepit pecuniam: ſed ſi ſubſtitutus habet onera, non debet prius deſeſſiſſe poſſeſſor, ſecus, ſi non habet, quia tunc debet deſeſſiſſe: ut. Ita dicit Bartolin l. qui omiſſa, num. 4. ff. ſi quis omiſſa cauſa.

L. Qui

96
EX EDICTO SI QVIS OMISSA CAUSA, & C. AN ET QUANDO
 teneatur ille qui omittit ex testamento, ut succedat ab intestato?
 CLXX XVII.

L. Qui omissa, nu. 2. ff. si quis omiff. causa.

Ipsa omittens & aut omiffa

Non iplendo condicione
 Potestatiuam & fa. ilem, & tenetur si: cui si effe. in statuus pure, & repudiaret, l. 1. s. qui sub condicione, ff. si quis omiff. causa testam.
 Grauem & onerosam: & non tenetur quasi ex iusta causa omiffi. l. mater, s. 1. ff. si quis omiffa causa testam.

Repu diado & aut exca

Iusta, & hoc edicto non tenetur, l. qui autem, in princip. & non simpliciter, ff. si quis omiffa causa testam.
 Titulo in = In iustus & fidius: & tenetur perinde ac si titulum non haberet, l. 1. s. non querimus, ff. si quis omiff. causa testam.
 ter ui = Iustus & non tenetur, l. qui omiffa, ff. si quis omiffa, causa.
 nos qui erat

Non iusta: & aut postea illa bona

Alicuius alterius quam illius ex cuius testamento repudiavit: & tunc non tenetur, quia nec petitione hereditatis posset conueniri, l. nec ullam, s. Neratius, ff. de petit. hered.
 Titulo pro here = Eius ex cuius te = s. iamen to omiffi: & aut que ritur a tenca = tur ad ea que

Non possunt: per se subsistere: & aut ex testamento

Non daretur petitio hereditate adia, ut causa conditionis implenda & ille non tenetur, l. si quis sub condicione, ff. si quis omiff. caus. test.

Est in simili culpa, quia potuit adeundo consequi: & non tenetur omittens, l. quidam Titium, ff. si quis omiff. causa.

Ipsa solus possidet tanquam heres et tunc ipse tenetur in solidum, etiam si modicum possideat. item si dolo desit possidere, uel dolo desit apprehendere possessionem.

R. Quod aut omiffa ut succederet ab intestato

Dare turpe titio: & aut is qui multpetere

Non est in culpa, & omittens tenetur sed in quantum & qualiter, est aduerent dum: et aut legata

Non fuit substitutus: & tunc aut fraudem

Possidet ipse et alius: tanquam heres ab intestato: et aut ille alius

Non fuit substitutus: & tunc aut fraudem

Non participat cum ipso omittente et hoc constat & non tenetur.

Par recipit: et qualibet tenetur in solidum. Non recipit & qualibet tenetur pro parte hereditaria.

Verum participatur, dubitatur: et tunc non presunt, nisi probetur quod eo ipso probatur, quod hereditas fuit: uel aliter procurauit ut fieret

Relictis separati a qualibet: et qualibet tenetur de suis. Ad intellige, si erant relictæ res diuersæ seu quantitates.

Fuit substitutus: & aut queritur de legatis

Relictis communiter: et postquam legatæ conuenire que uelit, l. si ab in ff. si quis om.

Alius: & tunc dic, ut latissime distinguitur per Bartolum in d. l. qui omiffa nu. 3. ff. si quis omiffa, & c.

Fuerunt repetita ab intestato, tunc illa debentur, tam relictæ in testamento debent prius solui, secundu ordinem datum in l. qui aut, in princip. ff. si quis omiff. caus. test. l. Minum

97

HÆREDITAS EX PRIMO TESTAMENTO AN ET QUANDO ADEATUR,
 si secundum fieri fuerit prohibitum
CLXXXVIII.

L. Mirum, num. 11. si quis aliq. testa prohib.

Nec ipse prohibens, nec eius filius, nec seruus: & sius prohibito non impedit succedere institutos in primo testamento, l. 2 § si quis. ff. si quis aliq. test. prohib. nisi apertissime constaret quod testator uolebat mutare primum testamentum, & spectu hæredis instituit, & instituire alium.

R. quod aut institutus in primo testamento erat

- In potestate tempore prohibitionis, licet non essent tempore adite hereditatis: & tunc dicitur indignus, & hereditas sisco applicatur, secundum omnes. l. 1 §. 1. ff. si quis aliquem testat.
- Sui iuris, tempore prohibitionis & adite hereditatis: & dicitur quod eius prohibitio hoc nihil impedit.

Ipsè prohibens: & tunc aut erat

- Cum aliis, & alijs non nocet, nisi etiam ipsi dolum commiserint. intellige, nisi constaret quod testator etiam uolebat mutare, quo ad institutionem aliorum.
- Solus erat, & successurus ab intestato, & hereditas sisco applicatur l. 1. in princ. ff. si quis aliquem testari prohib.
- Solus, et tunc aut

Solus erat, & successurus ab intestato, uel non solus, & succedit sif. ut tantum intellige semper, nisi constaret quod uolebat mutare testamentum, & instituire uenientes ab intestato, uel alios eorum: tunc enim illis subuenitur.

PRO LEGATIS QUÆ ACTIONES COMPETANT?
CLXXXIX.

L. 1. num. 11. cum seq. ff. de legatis primo.

Personali ex testamento: & tunc quædam sunt legata, quæ alterius utilitatem

- Continent & de iure communi ualent: & pro ipsis competit actio ex testamento, siue in testamento, siue in codicillis relinquatur. l. prima. C. communia. de legatis.
- Non continent sed solum ad conseruandum bonorem & autoritatem testatoris pertinent: & ad illa nulla actio competit, sed officium iudicis. l. Quintus ff. de ann. legat.
- Continent tamen non ualent de iure communi, ut quando conditio quæ non est impleta, habetur pro impleta, & dicitur per Bartol. in l. testamento. ff. de condit. & dem.

R. Quidam que loquuntur aut de actione

- Vniuersale ideo, quia legatur pars hereditatis defuncti & tunc æquiparatur fidei commissio uniuersali. & ideo competit iudicatio, nisi facta restitutione. l. si quis seruum. § fin. ff. de legatis 2.
- Vniuersale; & tunc aut
- Alijs uniuersale, ut quia legatur peculium, grex, & similia: & competit iudicatio ut l. si peculium, in princip. ff. de pecul. leg.

I In rem

*	*	<p>Generale, & aut legatū est</p> <p>Omnia bonorum: & habet unū fideicommissū vel utriusque, l. quoties § fin. de usufructu l. cogit. in princip. ff. ad Trebell. & adeo non competit vindicatio, nisi facta restitutione.</p> <p>Partis bonorum, & dicitur in l. non amplius, § fin. ff. de legatō 1.</p>									
In rem: & aut legatū est	}	<p>Quantitate, & hoc constat quod non competit vindicatio.</p> <p>Genere & idem quod non competit vindicatio nisi facta electione. Legud. Aufidion. ff. de opt. leg.</p>									
	Singulare, & aut consistit in	<p>Alternatiuē, & in hoc non competit vindicatio, nisi electione facta. l. huiusmodi. §. Sicutum, de legatō 1.</p>									
	Specie certa: & aut legatū	<table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;">} Simpliciter, & aut legatū</td> <td style="vertical-align: top;">} Expressē, & aut legatū res</td> <td style="vertical-align: top;">} Testatoris, & competit vindicatio. l. 1. C. com. de legatō.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="vertical-align: top;">} Alienarum, & non competit. l. cum rem alie. nam. C. de legatō.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td style="vertical-align: top;">} Tacite, & tunc non transit dominium: & sic non competit vindicatio. l. seruum filij §. fin. ff. de legatō 1.</td> </tr> </table>	} Simpliciter, & aut legatū	} Expressē, & aut legatū res	} Testatoris, & competit vindicatio. l. 1. C. com. de legatō.			} Alienarum, & non competit. l. cum rem alie. nam. C. de legatō.			} Tacite, & tunc non transit dominium: & sic non competit vindicatio. l. seruum filij §. fin. ff. de legatō 1.
} Simpliciter, & aut legatū	} Expressē, & aut legatū res	} Testatoris, & competit vindicatio. l. 1. C. com. de legatō.									
		} Alienarum, & non competit. l. cum rem alie. nam. C. de legatō.									
		} Tacite, & tunc non transit dominium: & sic non competit vindicatio. l. seruum filij §. fin. ff. de legatō 1.									
Hypothecaria: & iūctum, pro quo	}	<p>Non competit rei vindicatio, sed actio personalis: & tunc non est dubium quod competit hypothecaria. l. 1. in fin. C. com. de legatō.</p> <p>Competit actio in rem, et tunc contra alias res de funeli competit hypothecaria, in illa uero re legatū non potest sibi esse obligata. l. ne quis. ff. de reg. iur.</p> <p>Non personalis, nec in rem actio, sed solum officium iudicis competit: tunc eadem ratione qua heres, compellitur etiam res. l. hereditas. ff. de pet. heres.</p>									

EXPRESSIO EIVS QVOD TACITE INEST, AN ET quando aliquid operetur.

C X C.

L. Hæc uetba nu. 9 ff. de legatō 1:

R Quod aut exprimitur tacite per modum	} <table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;">} Conditionis & tunc aut exprimitur per eum modum, per quem illud tacite</td> <td style="vertical-align: top;">} Inest & tunc eius expressio nihil operatur. Hæc uerba, de legatō 1. cum similibus, dicitur autem tacite inesse, quando dispositio aliter non potest sortiri effectum quam ex dispositione illa etiam si aliunde possit sortiri effectum, non tam ex dispositione testatoris, nec alterius dispositio.</td> <td style="vertical-align: top;">} In fauorem eius, cuius fauore inerat: et dicitur quod nihil operatur. l. Titus. ff. ad L. Faciam.</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="vertical-align: top;">} Non in est, & sic per alium modum: & tunc eius expressio operatur aliquid. l. si ita legatum §. ubi si uolet. de legatō 1.</td> <td style="vertical-align: top;">} In præiudicium eius cuius fauore inerat: & dicitur quod nihil operatur. l. si arogator. ff. de adoptione.</td> </tr> </table>	} Conditionis & tunc aut exprimitur per eum modum, per quem illud tacite	} Inest & tunc eius expressio nihil operatur. Hæc uerba, de legatō 1. cum similibus, dicitur autem tacite inesse, quando dispositio aliter non potest sortiri effectum quam ex dispositione illa etiam si aliunde possit sortiri effectum, non tam ex dispositione testatoris, nec alterius dispositio.	} In fauorem eius, cuius fauore inerat: et dicitur quod nihil operatur. l. Titus. ff. ad L. Faciam.		} Non in est, & sic per alium modum: & tunc eius expressio operatur aliquid. l. si ita legatum §. ubi si uolet. de legatō 1.	} In præiudicium eius cuius fauore inerat: & dicitur quod nihil operatur. l. si arogator. ff. de adoptione.
} Conditionis & tunc aut exprimitur per eum modum, per quem illud tacite	} Inest & tunc eius expressio nihil operatur. Hæc uerba, de legatō 1. cum similibus, dicitur autem tacite inesse, quando dispositio aliter non potest sortiri effectum quam ex dispositione illa etiam si aliunde possit sortiri effectum, non tam ex dispositione testatoris, nec alterius dispositio.	} In fauorem eius, cuius fauore inerat: et dicitur quod nihil operatur. l. Titus. ff. ad L. Faciam.					
	} Non in est, & sic per alium modum: & tunc eius expressio operatur aliquid. l. si ita legatum §. ubi si uolet. de legatō 1.	} In præiudicium eius cuius fauore inerat: & dicitur quod nihil operatur. l. si arogator. ff. de adoptione.					
Dispositio aut & tunc aut iuxta locū	} <table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;">} Ex necessitate, contra uoluntatem exprimentis & aut queritur an aliquid operetur</td> <td style="vertical-align: top;">} re ter uoluntatem exprimentis, & tunc eius expressio operatur, ut omniō illud tacite esset. l. talis scriptura. ff. de legatō 1. primo.</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="vertical-align: top;">} Secundum uoluntatem exprimentis, licet tacitum: & talis expressio nihil operatur. l. cum quid. ff. si cert. pet.</td> </tr> </table>	} Ex necessitate, contra uoluntatem exprimentis & aut queritur an aliquid operetur	} re ter uoluntatem exprimentis, & tunc eius expressio operatur, ut omniō illud tacite esset. l. talis scriptura. ff. de legatō 1. primo.		} Secundum uoluntatem exprimentis, licet tacitum: & talis expressio nihil operatur. l. cum quid. ff. si cert. pet.		
} Ex necessitate, contra uoluntatem exprimentis & aut queritur an aliquid operetur	} re ter uoluntatem exprimentis, & tunc eius expressio operatur, ut omniō illud tacite esset. l. talis scriptura. ff. de legatō 1. primo.						
	} Secundum uoluntatem exprimentis, licet tacitum: & talis expressio nihil operatur. l. cum quid. ff. si cert. pet.						

L. Serui.

L. Serui electione, num. 4. de legatis 1.

Non est alium solum dictioni alicui, sed fiat per se, et nbi importat, Bartol. in l. serui electione, nu. 4. de legatis 1.

Ceteri rei, et inducit dispositionem, si dicerem, volo illam rem, esset electio. l. 2. ff. de option. leg. ad.

Ab alio quam a profertenti, inducit dispositionem, l. 1. ff. mandati ratio, quia in volente non est faciendum alicui, quam explicare voluntatem suam, quod facit per verbum volo, l. 1. C. de sum. trin. et ibi Bartolus.

Non consistit in nuda voluntate: et tunc non inducit dispositionem illius actus, ut si dico, volo ascendere arborem, non sequitur, Ergo ascendo. In uidentis, et ibi notatur, C. de contrab. emp.

Pendere in futurum, ut in ultimis voluntatibus: tunc inducit dispositionem, ut si dico, volo relinquere, l. P. ambulo, §. propositum, ff. de legatis 1.

Expediti in continenti: et distinguitur, quod est uerba sunt prolata ad partis interrogationem, ut talis deliberat ne mataberatis, ut per Bartolum in l. serui electione, in princip. ff. de legatis 1.

Ab uno tantum: et non sufficit. de v.

Ab utroque, et tunc est per uerba presentis futurum temporis, prout dicitur, et notatur in d. l. in uidentis.

Est adiu-
 tum: et
 aut habet
 determina-
 tionem.

Alicui
 uerbi infi-
 ante, et aut
 actus im-
 portatus
 uent expli-
 catus.

Non uolen-
 te: et aut
 ille actus

Potest
 explorari
 nuda vo-
 luntate: et
 aut natura
 illius actus

COMMUNE AN ET QUANDO POSSUM DICERE MEVM
 C X C I I.

L. Serui electione, §. Labeo, ff. de legatis 1.

Vere: et dicitur quod non Lillud, ff. de ritu nupt. l. id quod nosse, ff. de reg. iur.

Commune pluribus, ut uniuersis: et quod commune est, meum non est, l. in tantum, §. uniuersis, ff. de rer. diuis.

quo ad dispositionem partis mee: et possum dicere quod sic, l. serui elec-
 ctione, §. Labeo, ff. de legatis 1. et l. 2. de condit. insti.

quo ad dispositionem partis socii: et tunc non possum dicere meum, l. solo
 fo. C. com. rer. diuis.

Erat destinata ad hoc, et illud dicitur meum, l. in tantum,
 §. in communi, ff. de rer. diuis.

Non erat destinata ad hoc, et non dicitur meum, l. solo
 pinas, ff. com. diuis.

R. quod
 aut queri-
 tur, an pos-
 sim dicere
 meum

Ficte, et
 aut quoddam
 est

Commune pluri-
 bus ut singulis: et
 aut queritur, an
 sit meum

L. Stichum, num. 3. de legatis 1.

<p>R. quod aut conditio conferatur</p>	<p>In eius potestate non relinquatur: <i>et tunc aut illa conficitur in</i></p>	<p>Dando: <i>et non potest dividi, l. cui fundus, ff. de condit. et dem.</i></p>
	<p>Faciendo: <i>et aut ab invito in persona</i></p>	<p>Pluriam: <i>et potest dividi.</i></p> <p>Vnius, licet ex pōsi facto deveniat ad plures: <i>et non potest dividi, scilicet, quando legatum scinditur, tunc etiam scinditur conditio, sicut item, quando ex pōsi facto caput impossibile esse impleri totam, Bartol. in l. si plures, C. de con. da. infertur.</i></p>
	<p>In aliquem eventum: <i>et tunc aut conditio</i></p>	<p>Est implenda in ipsa, <i>et circa ipsam rem de qua fit dispositio: tunc dividitur, ut si hoc erit, id est quatenus erit, eadem ratione in dispositione que fertur in istius conditionis defectum.</i></p> <p>Conferatur in aliquam aliam rem extrinsecam ab eo de quo fit dispositio: tunc non potest scindi, l. si aut fuerit servus, ff. de manumiss. testam.</p>

EVAM AD QVEM DEVENIT QVID PER MEDIAM PERSONAM
de meo, an & quando possum gravare?
C X C IIII.

L. Cum filia, num. 1. de legatis 1.

<p>R. quod aut devenit ad eum</p>	<p>Ex ultima voluntate testatoris: <i>et tunc pervenit ad eum</i></p>	<p>Aliquid non continens commodam pecuniarum, <i>et non potest gravari, l. pluri, l. 2. §. fin. cum l. seq. de legatis 2.</i></p> <p>Aliquid continens commodam pecuniarum: <i>et potest gravari, licet perveniat ad eum per mediam personam, dummodo sit substitutus legatario, sicut commissario, donatario, et usque mortis, vel cui debet dari causa conditionis implende, l. quidam testamento, §. fin. ff. de legatis 1. Hoc regulariter falsum in substituto exheredati, cui aliquid erat legatum, l. miles, ita, ff. de mil. testam. l. cum quidam, C. de legatis.</i></p>
	<p>Ex legis dispositione, vel alio casu fortuito: <i>et tunc ad eum est perventurum</i></p>	<p>In continenti, <i>considerato presenti statu: et tunc talis potest gravari, l. cum filio, ff. de legatis 1.</i></p> <p>Ex intervallo, <i>ex casu quo forte erit heres ab intestato, vel ex testamento: et tunc aut gravatur sub nomine</i></p>
		<p>Appellatio, <i>ut heredem heredis, legatarii, et tunc valet, l. si fuerit, §. 1. de legatis 3.</i></p> <p>Proprio: <i>et tunc non valet, l. sed et si sit, §. 1. ff. de legatis 3.</i></p>

L. Talis

101
PECUNIAE VERBUM IN DISPOSITIONE ALIQUA
positum, quid comprehendat?
C X C V

I. Talis scriptura. num. 1. de legatis 1.

Præcedit dispositio aliqua, ad quam refertur: tunc limitatur secundum illam præcedentem, ut continet omnia sicuti præcedens continebat. *l. cum stipulauer. ff. de verb. obligat.*

R. quod aut

Non præcedit his dispositio: & tunc aut profertur in casu

Mere favorabili: & omnia comprehendit. *l. nam quod §. fin. ff. ad Trebell.*

Mere odioso & tunc accipitur strictè pro pecunia numerata. *l. 1. iun. ff. l. sed Iulianus §. nu. tu. ff. ad Macedon. Item ubique tractatur de aliquo obligando contra suam voluntatem, cui de iure communi non tenetur. l. si verb. §. fin. ff. solut. mat.*

Non favorabili, nec odioso: & tunc eligitur mediocriter, ut comprehendat ea tantum quæ eò sistunt in pondere, numero, vel mensura. *l. talis scriptura, de legatis primo. & quandoque tractatur de aliquo obligando, de iure communi, vel secundum suam voluntatem. ad l. 2. ff. si certi pot.*

Quæ hic ponuntur, Bartolus dicit sine dubio procedere de iure communitatem fortè secundum nostrum cõmentum non, qui omni constitutioni præcedat, non admitteretur, cum appellatio pecunie strictus accipitur, ut per eam. *l. talis scriptura. ff. de legatis primo.*

PRAEOCCUPASSE QVIS ITA UT HABEAT, DEINDE
prælationem an & quando dicatur?
C X C V I

I. Si pluribus. num. 1. de legatis primo.

R. Aut tractatur de præoccupatione

Exercitii iurisdictionis, & tunc præoccupasse dicitur per citationem, qua citatio de exercitio iurisdictionis est. *l. si quis postea ff. de iudic.*

In ordine procedendi: & ille dicitur præoccupare, qui primò dedit libellum, quæ de ordine procedendi est. *l. in tribus. l. qui prior ff. de iudic. ij.*

Eorum quæ corporalia sunt: & de hac præoccupatione dicitur per Bartolum in *l. quo minus. num. 39. ff. de summi. mibus.*

Respectu effectus eius de quo agitur: & tunc aut plures agunt ad

Eadem: & tunc non est possibile ipsas causas simul esse veras: & ille dicitur præoccupasse, qui prius pervenit ad sententiam. quod de illo saltem præsumptum incipit prius consistit, qui habebat bonam causam. *l. si a quo. ff. de rei vind.*

Alia: quod simul possunt esse vera: & tunc aut habuerunt originem

Eodem tempore: & ille dicitur præoccupasse, qui prius ad ius contestationem. *l. si pluribus. ff. de lega. tis primo.*

Diuerso tempore: & ille dicitur præoccupasse, qui prius habet ius petendi. *l. in operis ff. locati.*

Diuersum, vel ex diuersis causis: tunc per hanc contestationem nec potest dici præoccupare, quoniã cuiuslibet petitio tendit ad diuersa, sed oportet quod veniat ad sententiam que est causa immediata executionis, & ille in executione præoccupasse dicitur. *l. si quis à multis ff. de noxal.*

SI CUI QUID EST RELICTVM PVRE, ALTERI SVB
condicione, an institutus pure habeat eorum vel partem?
C X C V I I.

L. Plane. §. si coniunctim. ff. de legatis 1.

R. Quod aut loquitur in	Hæreditate: & aut heredes erant conuicti	Verbis & interim non habebit partem alterius ille qui est institutus pure, ita dicit Glossa in l. 2. ff. si pars hered. pet.
	Fideicommissio uniuersali: & tunc aut heres	Re. & sic cuiuslibet res est assignata in solidum, & tunc interim institutus habebit totum, & sic etiam partem conditionaliter institutus. ita distinguit Glossa in d. l. 2. si pars hered. petatur.
	Legato particula-ri: & tunc aut loquitur in legato	Adiuit coactus: & dicitur distinguendum, prout colligitur ex textu & glossa in l. prima, §. sed & quoties. ff. ad Trebell. Sponte adiuit. & tunc dicitur distinguendum, prout in l. plane, §. si coniunctim ff. de legatis primo.
		Proprietatis: & interim habebit partem suam tantum, etiam si sunt re tantum conuicti. d. l. plane §. si coniunctim. de legatis primo. Vfusfructus: & tunc apud eum cui relicta est pure interim totum erit. l. idem §. si mihi, ff. de ususfructu.

DESTINATA RES VTRVM CEDAT IN LEGATO?
C X C V I I I.

L. Cetera, §. sed si sepatant, de legatis 1.

R. quod aut	Legatur ipsa res destinata: & destinatio nihil operatur. l. cetera §. sed si sepatant, de legatis primo.				
	Dubitatur utrum res destinata cedat legato alterius rei: & tunc aut	Fuerunt legatæ res destinatae: & non est dubium quia cedant. l. si quis eorum §. interemptum ff. de legatis 3.			
		Non est facta mentio de eis: & tunc aut res est destinata	In antiquum esse: & tunc destinatio habetur pro facto. l. fundi. in fine. l. Graneria. ff. de action. empti.		
	In nouum esse: & tunc aut		Non erat ceptum opus fieri, & destinatio nihil operatur. l. ligni §. si lignum. de legatis 3.		
			<table border="0"> <tr> <td>Valde remotum ab illo, in quo res erat destinata: & tunc destinatio nihil operatur. l. liberorum, §. sed neque. ff. de legatis tertio.</td> </tr> <tr> <td>Valde propinquum illi, in quo res erat destinata, & tunc opus ceptum habetur pro facto, & destinatio operatur. l. si non sunt §. quid ergo, de ac. & arg. legata.</td> </tr> </table>	Valde remotum ab illo, in quo res erat destinata: & tunc destinatio nihil operatur. l. liberorum, §. sed neque. ff. de legatis tertio.	Valde propinquum illi, in quo res erat destinata, & tunc opus ceptum habetur pro facto, & destinatio operatur. l. si non sunt §. quid ergo, de ac. & arg. legata.
Valde remotum ab illo, in quo res erat destinata: & tunc destinatio nihil operatur. l. liberorum, §. sed neque. ff. de legatis tertio.					
Valde propinquum illi, in quo res erat destinata, & tunc opus ceptum habetur pro facto, & destinatio operatur. l. si non sunt §. quid ergo, de ac. & arg. legata.					

L. Si

TEMPVS ADIECTVM LEGATO AN FACIAT DIEM,
an uerò conditionem?
C X C I X.

L. Si cui legetur, §. hoc legatum, num. 3. ff. de legatis primo.

R. Quòd aut tēpus adiicitur	Substantiæ lega- ti: & tunc aut adij- citur tempus certa atatis	Præstationi p̄t legatum perfectionem: & tunc distinguendum, quòd aut adijcitur tempus certum, aut incertum, pro ut per Bartolum in l. si cui legetur, §. hoc legatum, nu. 3. ff. de legatis primo.	
		Honorati: & tunc illa adiectio facit conditionem,	
		Grauari: & tunc aut adijcitur dictio	Si, uel post: & facit conditionem, saluti favore libertatis, l. si seruus, ff. de statu lib. Cum: & facit diem, l. libertis, §. ab hereditibus, ff. de adm. & reb. legatis.
	Tertii: & tunc aut illud	Appare expresse, uel tacite ex aliquibus coniecturis, testatorem intuisse facere diem: & tunc adiectio facit diem, l. Seius Saturninus, ff. ad Terryā. Non appare & tunc adiectio facit conditionem, saluti favore liber- tatis, l. si u. ff. de maximo testan.	

HAERES DE EUICCIÓNE REI LEGATAE
an & quando teneatur?
C C.

L. Si domus, §. de euiczione, nu. 3. de legatis primo.

R. Quòd aut lega- tur res	Propria: & tunc aut in	Vniuersalis: ut si dico, lego pecuniam, uel hereditatem: & tunc si euinceretur esset damnus legatarij, l. 1. C. de euiccionibus.	
		Genere: & aut est	Generalis indetermina- ta: & tunc aut legatur
		Specie: & tunc aut quis rem euincit	In totum, iure directi domij: tunc frustra queritur de euiczione, l. pro adia, C. de si- detionumj. Nō in totū: & tunc aut euincit rem
			Ratione alicuius iuris quod habebat in rem: & heres non tene- tur, quia testator non uidetur eligere, nisi ius quod habebat, l. si do- mus, in fin. de legatis primo. Aufertendo legatario rem in totum per hypothecarium: & tunc dicitur ut in l. si res, de legatis primo.
			Simpliciter: & tenetur heres de euiczione, licet rem alienam, C. de legatis.
	Aliena: & tunc aut à	Respectu alicuius iuris: & tunc uidetur legere ius quod habet, l. serui electione, in fin. de legatis primo.	
	Ignorare: & tunc aut	Extraneo: & heres non tenetur de euiczione. Coniuncto: & tunc aut error pre- cedentis cause nulle uel fidei	
		Induxit quem ad legandum: & heres non tenetur de eu- icione, licet alienam, C. de legatis. Non induxit quem ad legandum: & tenetur heres de euiczione.	

L. Licet,

L. Licet num. 4. ff. de legatis, primo.

R. Aut illa sunt relicta per modum	Dispositionis, scilicet legati vel fi- delicomis; et est lo- quitur de substituto	Conditionis: et tunc dicitur ut in l. sub conditione. ff. de hered. instit. et per Bartol. in l. que conditione ff. de cond. et demonst.	Nominatim sub nomine proprio, et tunc illa in substituto non videntur re- petita, l. si plures, in fine, de legatis tertio.	
		Vulgari- ter: et tunc aut quid est relictum		Non erat in rerum natura illo tempore: et dicitur ut in l. quidam referens, in princp. ff. de iure Codicil. Erat in rerum natura eo tempore: et tunc in du- bio videntur repetita, nisi aliud per coniecturas appa- reat, l. licet de legatis primo.
		Sub nomine ap- pellativo: et tunc aut substitutus à quo relinque- batur		
		Pupillari- ter: et tunc aut succedit		

**DOTEM PATER FILIAE QVAM PROMISERAT,
 quando legat, quid filix debeat prestari?**
 C C I I .

L. Huiusmodi, §. cum pater nu. 2 ff. de legatis, primo

R. Quòd antequam legaret	Promisit simpli- ter dotem, et postea legavit: et tunc aut in legando	Expressit se pro dote legare et non tenetur heres, nisi ad alterutrum, l. Titia, §. qui iniu- ta, ff. de legatis secundo.	Aliud quàm promisit: et filia debet habere utraque, l. si pater pro filio, ff. de collat. dotis.	
		Illud nò expref- sit: et tunc aut lega- vit		Idem, vel tantumdem: et in dubio videtur legare animo compensandi et debet esse contenta alterutro, l. si cum dote, §. si pater, ff. solut. mat.
		Promisit et tradidit: et tunc aut le- gat postea		Ipsum corpus dotale, quod erat traditum: et hoc casu valet legatum, et filia debetur estimatio, quia ei videtur relicta res aliena, l. cum pater, §. fili a, de legatis secundo.

L. Huiusmodi.

QUANDO PLURES HABENTES IDEM IUS discordant, qualiter fiant concordia?

C C I I I.

L. Huiusmodi, §. is cui, ff. de legatis, primo item Bartol. in l. fin. in princip. C. comun. de legatis,

R. quòd aut

Aliquo iure potest perpendi, quòd aliquis eorum praeferatur, l. sancimus, §. ille autem, C. de donat.

In praeiudicium tertij; & tunc coguntur concordare per iudicem, ad petitionem partis quae Ledatur, l. huiusmodi, §. si is cui, de legatis primo.

Illud nõ potest perpendi: et tunc aut discordant

In praeiudicium ipsorum

Alter uult, quod sorte diuidatur: & tunc sorte diuiditur, l. finali, in princip. C. comun. de legatis.

Neuter uult, quod sorte diuidatur: & tunc dispositio effectum non consequitur, l. quoties, in 2. responsio, ff. de usus. Doctores in l. fin. C. com. de legatis.

CONSEIENS ALIENATIONI REI ALIQUO IURE ad se spectantis, an & quando sibi praeiudicet?

C C I I I I.

L. si fundum, num. 1. ff. de legatis primo.

R. Quòd aut illa res erat

Donauerat: & uideor consentire animo donandi, l. si uerò, §. idem Papinianus, ff. mandati.

Sua: & tunc aut alienans rem eandem mihi

Non donauerat ipse, sed auctor suus: & tunc aut consentit

Erat libertus legatis: & consentiendo uidetur remittere, l. codicillus, §. 1. ff. de legatis secundo.

Non erat libertus legatis: & tunc praeiudicat in re, non in precio, l. si fundum, de legatis primo.

Non donauerat nec ipse alienans, nec eius praedecessor: & tunc consentiendo uideor mandare, uel ratum habere, & habeo actionem mandati uel negotiorum gestorum ad precium, l. ab uno, C. de neg. gestis.

Debitor uel spe, uel uerè: & tunc aut consentiendo quis

Impedit existentiam illius conditionis, propter quam debebat ad eum peruenire illa res: & tunc praeiudicat sibi, l. nihil, §. 1. de legatis primo.

Illud non impedit, quia ex alio euentu debebat ad eum peruenire: & sibi non praeiudicat, siue sciens siue ignorans fuerit, ita notat Glossa in l. si a substituto, in princip. ff. de legatis primo.

Obligata sibi: & tunc dicitur ut ff. de remis. pign. per totum, & per Bartol. in l. scito, §. fin. ff. quibus mod. pig. uel hypoth. fol.

L. 1. ff.

L. 1. ff. de legatis primo.

Legatarii: et aut testator dixit	Ad eius arbitrium, et sic non conditionaliter: et tunc valet legatum, l. 1. de legatis secundo.	Non expressa: et non valet legatum, l. 1. ibi, à contrario sensu, de legatis secundo.	Expressa: et tunc aut testator dixit	Si arbitratus fuerit: et valet, tum est necesse quod arbitretur, l. si is qui heres, ff. de acquir. her.
			Expressa: et tunc aut testator dixit	Si voluerit: et valet legatum si declarat se velle, l. si libe, §. illi si voluit, de legatis primo.
R. Quòd aut cõferatur in voluntatem	Ad eius arbitrium, non conditionaliter: et valet legatum ut purum, l. 1. de legatis secundo.	Non expressa: et est nullum, l. 1. in princip. à contrario sensu de legatis secundo.	Expressa: et tunc re vel quantitate	Si arbitratus fuerit: et valet legatum loquens conditionale, nisi est necesse quòd heres arbitretur, vel sit in mora arbitrandi, l. Thais sorore, ff. de fideicom. libert.
			Expressa: et tunc re vel quantitate	Si heres voluerit: et valet et potest differre velle usque ad mortem, et c.
tertius et aut testator dixit	Si voluerit extraneus: et non valet, quia est captatoria voluntas: ut l. nonnumquam, ff. de condit. et dem. §. illis in relictis ad pias causas, item in relictis libertatum.	Cum voluerit extraneus, et valet: non moriendo videtur velle.		
	Ad arbitrium extranei: et tunc valet, ut purum.	Si arbitretur: et valet ita demum si arbitretur, quòd intellige, quando in legato fuit expressa certa quantitas: a' is fecit prædicta vera in ultimis voluntatibus: sed in contractibus sua dicatur arbitraria, siue si voluerit, semper facit conditionem, ut l. fin. C. de contrah. empt.		

TERTIVS, IN CVIVS ARBITRIO COMMISSVM EST LEGATVM,

si non arbitratur, quis arbitrabitur?

C C V I.

L. num. 11 ff. de legatis secundo.

R. Aut arbitriũ nõ habetur, quia	Non est arbitratus: et tunc aut arbitrium confisit	In eligenda re, vel quantitate incerta: ut in casu l. 1. 2. responsu, de legatis secundo. et tunc recurritur ad iudicem, argumento l. cum quidam, ff. de legatis secundo.	In aliqua re eligenda ex certis: et tunc arbitrium desolvitur in ipsam legatarium, l. fin. §. sed etsi quis C. com. delegatis.
			In eligenda persona: et tunc aut persona

Male est arbitratus: et tunc indiffinitè recurritur ad iudicem, in personam, §. generaliter, ff. de reg. iur.

L. Nemi-

107
**PARTEM LEGATI AN QVIS POSSIT ACCEPTARE, ET
 partem non? CCVII.**

L. Nemi- nem, nu. 3. ff. de lega- tis secun- do	Vna: & aut legatur	{	Simul: & tunc aut	Legatur uni, & dicitur unius, & partem non potest tantum agnoscere, l. neminem, ff. de legatis secundo.
				Devenitur ad plures, tunc potest pars acceptari, l. legatarius, in princip. de lega- tis, l. hoc, nisi omnia adiectum aliud induceret, l. Lucimnem.
R. Quod aut lega- tur res	Plures: & tunc aut lega- tur plures	{	Sub nomine universalis seu collectivae & non potest unam tantum agnoscere, l. grege, de legatis secundo.	Copulativae: & tunc potest una tantum agnosci, nisi altera habeat onus, ut Lucimnem & l. sed duob. ff. de legatis secundo.
			Alternativae: & tunc dicitur ut in l. si ex toto ff. de legatis primo.	

**VNI QUANDO PLURIBUS LEGATUR, AN BI SAEPIS
 debeat? CCVIII.**

		Pluribus heredibus: & tunc a quolibet debetur, l. si pluribus, §. ita, de legatis 2. & hoc secun- dam distinctionem quem trahit Bartol. d. l. si pluribus, §. si ita.	
L. Si pluri- bus, si ira- de legatis secundo	Quotitas: & tunc aut legatur a	{	Eadem scriptura, & in dubio semel debetur: quod non est verisimile, testatorem non luisse duplicare, nisi probetur, l. plane, §. 1. de legatis primo.
			Vno: & aut in
R. Quod aut lega- tur	{	Scriptu- ris diver- sis: & tunc aut sunt	Non compatiuntur se, ut quia una derogat alteri tunc semel tantum debetur, l. si tibi & tibi, §. in legatis, de legatis primo.
			diversae voluntatis: & tunc aut
Species & aut le- gatur in voluntate	{	Eadem: & tunc est ab	Vno praestandum: & semel tantum debetur, l. plane, §. si eadem, ff. de legatis primo.
			simpliciter: & semel tantum debetur, l. si tibi homo, §. 1. de legatis primo.
		Plurib: & tunc aut legatur	A quolibet in solidum praestandum: & dicitur idem servari, quod in testa- mento diversorum, l. quis ergo, §. si quis daret, de legatis primo.
			Eiusdem: & dicitur idem per omnia quod supra, quando legatur in eadem voluntate per eodem a facti etiam l. Lucimnem, §. eom. ff. de legatis secundo.
diversae: & tunc aut	{	Loco unius habebantur, ut quia defunctus & eius haeres: & tunc idem ac si legatur in testamento unius, l. huiusmodi, §. si Sempronius, de legatis primo.	
		diverso- rum: & tunc aut	Prorsus di- versorum: & aut ex alteri testamento
			Consequitur rem: & tollitur petitio ex testamento alte- rius, l. plane §. sed si duorum ff. de legatis primo.
			Consequitur estimationem: & potest adhuc consequi rem ex testamento alterius, l. Manius §. duob. & ibi Bartol. de le- gatis 2.

REGULA, QUOD DVAE CAUSAE LVCRATIVAE NON: possunt concurrere, quando habeat locum? C C I X.

L. Mxuius, §. duobus, num. 13. de legatis 2.

Impedit eff. Nam si bonum, si genus debetur: et tunc aut debetur tale genus quod in suo genere

Recipit functionem, quia in his consideres mutuum, l. 2. ff. si cert. petatur, et tunc regula non habet locum, si quis diuis. ff. de solut.

Non recipit functionem: et tunc aut res soluta ad oculum demonstrat.

Potest: et tunc habet locum regula l. Mxuius, §. duobus, versic. non. sacm. de legatis 2.

non potest: et tunc non habet locum hęc regula d. l. Mxuius, §. duobus, versic. si si per, de legatis 2.

R. Quod aut illa consideratur respectu eius quod

Inducit effectum tollentem obligationem, quando debetur species, ut quod solutione facta ex una causa, tollatur obligatio ex alia: et aut ille casus contigit eundem tempore

Diuerso: et non habet locum hęc regula, l. exultimo, ff. de verb. obligat.

Eiusdem respectu: et aut ille due cause

Descendebant ex testamento unius, vel duorum qui habebantur loco unius: et habet locum hęc regula, l. huiusmodi, §. 1. de legatis 1.

Descendebant ex testamento diuersorum: et non habet locum regula, l. si tibi et tibi, in princip. ff. de legatis 2.

Eodem, et aut ex mutua usque solutio

Diuersorum: et aut

Ambo uocabantur ad solidam executionem et non habet locum regula, l. si uis que, de act. et obligat.

Sibi faciebant partem: et habet locum regula, l. si tibi et tibi, in princip. delegatus primo

Eiusdem speciei herede: et aut habuit ab uno origo et in persona

Secundum quid onerata, et procedit conuersus alterius, l. plane, §. quod si rem secundo responsio, de legatis primo.

Vnius: et aut una illarum causarum est

Omnino liberata: et aut res ex una causa est soluta

Renocabiliter, et non procedit regula: quia poterit esse ex alia uel statu, uel ex expectato eventu, l. non quocumque, §. 1. in princip. de legatis primo.

Irrenocabiliter, et procedit regula: quia semper liberatio fit ex alia causa, non distinctio, utrum possit ad oculum demonstrari, uel non l. Mxuius, §. duobus in princip. pro. de legatis secundo.

L. Imperator

GRAVARI IN PLUS QVAM HONORETVR, AN ET QVANDO quis possit? C C X.

L. Imperator, s. cum quiddam, nu. 4. ff. de legatis 1.	Quantitas: & tunc aut quis est gravatus in	Quantitate: & non potest in plus gravari quam su illa quantum est commodum usurarum l. imperator, s. si centum, de legatis 1.
		Specie, & aut in specie
R. Aut alii cui relinquatur	Species & tunc aut legatur	Propria, & tunc potest in plus gravari, & sibi imputatur si agnovit, l. imperator, s. cum quidem, vers. hoc si tua, de legatis 1.
		Aliena redimenda: & tunc non tenetur expendere ultra quam su legatum, l. sed si non servas, in princip. ff. ad l. Falcidianam.
		Simpliciter, & non potest in plus gravari quam su pretium illius speciei cum sit solutus, ut l. civitas in bus, s. de legatis 1.
L. Imperator, s. cum quiddam, nu. 4. ff. de legatis 1.	Quota, vel aliquid univrsale, quod contineat debita & credita: tunc aut queritur, an possit in plus gravari	Alternatiue, & tunc potest gravari quantum ualeat illa res que pharis est, etiam si minorem agnoveat, l. plan. l. 2. s. si cui de legatis 1.
		Per testatorem, ultra ualorem ipsius quartae: & dicitur quod non, l. imperator, s. cum quidem, de legatis 1.
		Ex natura ipsius rei elicitae, ut si portio hereditaria est demosa: & potest gravari, qui tenetur omnia debita agnoscere, item si legatur kalendarium, vel mensa, &c.

HAERES QVANDO HABET VNAM REM PRO ALIA, AN ILLA VENIAT in petitionem hereditatis uel restitutionem? C C X I.

L. Imperator, s. cum autem, de legatis 1.	In possessore hereditatis: & tunc aut in possessore	Bonae fidei & sic: aut res pervenit ad eum	Directe, ex ipso contractu habito super re hereditaria, ut quia uendit, & habuit precium, vel permittit unam rem pro alia, & habuit pecuniam: & hoc indistincte uenit in petitione & restitutione hereditatis, l. possessor, s. bonae fidei, ff. de pet. hered.
			Non directe, ex ipso contractu, sed per circumum: quia primo uendit rem, & habuit precium, deinde ex precio aliam rem comparauit, tunc quod p. ylla comparauit non tenetur restituere, sed precium, quatenus factus est locupletior.
R. quod aut loquimur	In uero herede rogato de restitutione: & tunc aut rogatus	Malae fidei: & aut res ad eum pervenit	Immediate, ex contractu super re hereditaria: & tunc aut hoc fecit
			Sponte, non quod esset necessarium, uel expediens hereditati, & tunc est in electione petitoris, quid ueniat in petitione hereditatis, l. si a domino, s. si pro eo, ff. de pet. hered.
			Quod erat expediens, uel necessarium hereditati, & uenit illud quod habet ex dicto contractu, l. si ueniat, in princip. ff. de pet. hered.
			Per circumum, & non uenit illa res, sed tenetur quasi qui dolo de seipso possidere, l. si paterius, C. com. utriusque test. ij.
			Iuste ignorabat, se gravatum: & solum tenetur ad illud quod ad eum pervenit, l. fin. s. fin. ff. de legatis 1.
		Simpliciter: & tunc aut	Sciebat se gravatum, & idem quod in male fidei possessore, si heres institutus, s. ff. ad Trebell.
		Restituere quicquid supererit, & tunc aut	Constat quod fecit animo iteruerendi fideicommissum, & de iure antiquo habet locum l. Titius, & l. Lucius s. rogatus, ff. ad Trebell. uoluit sufficere, ut seruetur quantum in Auth. contra rogatus, C. ad Trebell.
			Constat quod non fecit tali animo, & uenit in restitutionem.
			Dubitatur quo animo fecit, & tunc si ex precio aliquid comparauit, uel aliquid inde sibi fecit, & in dubio non uidetur facere, animo dimittendi fideicommissum, alius fecit.

QUANDO ALIQUIS SUCCEDIT PRAETER SPERM ET VOLUNTATEM DEFUNCTI, AN & QUALITER LEGATA DEBEANTUR?

C C X I L

L. Cum patet filio. 5. cum existimare ff. de legatis 1.

R. Aut legata sunt relicta	Scriptis & tunc distinguitur, quod aut testamentum res in diu. in totum, aut pro parte in l. si quis testamentum, l. cum filius de legatis 2.	Simpliciter & debentur à quolibet succedente ab intestato. l. si quis cum testamentum. l. a. b. intestato. C. de iure codicill.	Venientibus ab intestato: & tunc aut sunt relicta	Alius prorsus, & tunc aut erat	In equali gradu cum nominato: & tunc debentur legata. l. si tuus & indutus & ibi Bartol. ff. de legatis 2.		
					Nominatim ab aliquo, & tunc aut succedit	Nominatus una cum alio & aut succedit	In alio gradu quàm nominatus: & tunc non debentur legata. l. 1. in fine. ff. de legatis 2.
							Cum alio secundum quod de finibus putabit: & tunc tenetur ad integra legata. l. post emancipationem. de legatis 3.
							Alius praeter desuncti voluntatem. & aut loquatur in legatis
					Diuidis: & debentur pro parte, qua succedit legatarius. l. cum praeter filios. §. cum existimaret. ff. de legatis 2.		
					In diuidis: & tunc nihil debetur. l. penult. ff. de iure codicill.		

DONATIO INOFFICIOSA QUALITER ET IN QUANTUM REUOCATUR § C C X I I I

L. Tit. 1 a 5. imperator. num. 3. de leg. 1.

R. Quod aut loquimur in reuocatione, quae fit	Ex praesumpta voluntate donantis, propter liberos superuenientes: & tunc aut illa donatio fuit collata	In unum ex liberis, & reuocatur usque ad debitum honorum subsidium, etiam si sit inofficiosa re & consilio. l. si liqueat. C. de inoff. donat.	In extraneum: & tunc aut illi filio qui nihil reuocare,	Fuit aliquid relictum: & agit tantum ad supplementum legitimae. l. omnino do. C. de inoff. testam.	Nihil fuit relictum: & aut fuit donatio inofficiosa	In libertum, & reuocatur in totum, l. si unquam. C. de reuoc. donat.
						In filium: & reuocatur usque ad debitum honorum subsidium. l. si totas. C. de reuoc. donat.
						Re & consilio: & reuocatur in totum. l. si libet. §. pen. ff. de iure patron.
						Re tantum: & reuocatur usque ad debitum honorum subsidium ut intelligi debet. l. 1. 2. 3. & l. cum donationibus. C. de inoff. donat.

L. Codicillis.

L. Codicillis, de legatis 2.

R quod aut onus im- positum le- gatorio est nullum	Ab initio: Et tunc aut te- stator uoluit ad legatarium	Nullū com- modū pertinere: Et aut aut nullatur onus	Ratione impossibilitatis de natura, uel de iure, ut quia turpe: Et non annullatur le- gatum, quia impossibilitas debet remoueri, Lohemus, ff. de condit. Et dem.	De ipso le- gato: Et aut onus est nul- lum	Mixta consideratione legatis, Et fideicommissi sarij: Et legatum est nullum quo ad petitionem, non quo ad retentionem, L. codicillis, de legatis 2.		
						Quia lex si- bi nō assistit: Et aut onus est implendū	Aliunde, Et tunc licet onus sit impossibile, legatum nō uincitur, L. cum sicut, §. non uare, de legatis 2.
	Ex post facto: Et aut ex post facto	Testatoris, Et tunc etiam annullatur legatum, L. filio, §. matri, ff. de adimend. leg.	Alterius, uel aliquo alio accidente: Et tunc non annullatur legatum, licet annulletur onus, L. pater, §. Tufculanus, ff. de legatis 3.				

TESTAMENTVM INVALIDVM AN ET QVANDO RECONVALESCAT,
 cessante impedimento?
 C C X V.

L. 1. §. sed si filius, ff. de legatis 3.

R quod aut testa- mentū est nullum	Ex persona testi- toris: Et tunc aut est nullum quia	Intestabilis, Et non reconalescit testamentum postea, L. 1. §. sed si filius, ff. de legatis 3.	Oneratus creditoribus: Et non potest institui seruus, uel quia usurarius est: Et sic non po- test testari, nisi praestita cautione, tunc cessant et impedimento, uoluntas testantis potest confirmari L. ei qui soluendo, ff. de hered. insti. Bartol. in l. filio, ff. de iustro, rupto.		
				Ratione solemnita- tis: Et aut solemnita- tes respiciunt sau- rem	Publicum, ut quod in testamento sint septem testes rogati, Et similitudine si defuit testamen- tum ab initio, non potest confirmari, ita notatur in l. nō dubium, C. de testam. saluti i alioru, quas confirmatur cum solutione per triennium, l. 1. C. de fideicom.
Ratione heredis scri- pti, ut quis inhabilis: et tunc aut heres est institutus	Purē: Et non reconalescit testamentum, si fiat habili, quia in herede tria tempora in- spectantur, l. si alicuius, §. in extraneis, ff. de hered. insti.	Conditionaliter: Et reconalescit testamentum postea, L. tempus, ff. de hered. insti.			

113
IN NON CONIUNCTIS AN ET QUANDO HABEAT
locum ius accrescendi? C. C. X. V. I.

L. Re coniuncti, nu. 2 § ff. de legatis 3.

Legatariis; *constat quod non habet locum ius accrescendi. l. 1. in princip. ff. de usufr. accresce.*

R. Quod
aut loqui-
mur in

Privatus; *tunc est locus iuri accrescendi, l. heredes sine partibus ff. de hered. insti. l. si ex pluri-
bus ff. de ius et lega.*

In-
gredibus
et aut de sine
titus erat

Miles; *et
tunc aut testis
tuit*

Vnum in bonis paganis, alium in castrensibus; *tunc non habet locum ius accre-
scendi, tanquam inter eos qui in diversa hereditate sunt instituti. l. heredes. §. 1. ff. de
iur. herede. l. si certarum. §. Iulianus ff. de mil. testam.*

Vnum in una re, alium in alia; *vel unum in unica, alium in duabus, non facta mentio
ne de bonis paganis, vel castrensibus; tunc habet locum ius accrescendi. l. quamquam
C. de mil. testam. l. si certarum. in primo resp. ff. eodem.*

IUS ACCRESCENDI AN TRANSEAT AD SUCCESSORES?
C. C. X. V. I.

L. Re coniuncti, nu. 2 ff. de legatis 3.

Usufructu; *non transit ad heredem universalem, quia per mortem extinguitur usufructus, nec in singularum suc-
cessorem transit, quia usufructus accrescit persone, non portioni, l. interdam ff. de usufr. accresce.*

R. Quod
aut queris
de

Hereditate;
Proprieta-
te; *et tunc
aut in*

Hereditate;
et aut de
successore

Vniuersali; *transit ius accrescendi ad successorem. l. unica. §. his ita. C. de caducis
toll. l. si ex pluribus, de ius et lega.*

Singulari, ut de emptore; *tunc cum ille qui vendit, nihilominus maneat heres,
apud eum est ius accrescendi, argumento Lex facta. §. Iulianus ff. de vulga.*

Legato;

*tunc instituitur ius accrescendi ad successorem universalem et singularem: quia
accrescit portioni, non persone. l. haec scriptur. §. 1. ff. de condit. et demonstr.*

IUS ACCRESCENDI AN HABEAT LOCUM IN INUITIS
& NOLENTIBUS? C. C. X. V. I. I.

L. Re coniuncti, nu. 5 § ff. de legatis 3.

Non descendi; *et tunc habet locum etiam in inuitis, quia non potest scindere legatum. l. 2. et lege sequenti. de
legatis 2.*

R. Quod
aut loqui-
mur in iu-
re

Accrescen-
dit tunc aut
loquimur in

Legatariis;

Heredi-
bus; *et tunc
aut quis ad-
iug*

tunc accrescit nolentibus tantum. l. unica. §. ubi autem. C. de caducis toll.

Post portionem descensionem, puta repudiationem coheredis; *et accrescit portio
inuito. l. si duas ff. de acquir. hered.*

Ante defe-
ctam portio-
nem; *et tunc
aut portio de
fecta erat*

Ei destinata, expressa voluntate testatoris, puta per substitu-
tionem; *et tunc accrescit inuito. l. si quis heres. l. si in parte, de
acquir. hered.*

Ei non destina-
ta expressa; *et aut
portio deficit per*

Restitutionem in integram; *et accre-
scit nolenti tantum. l. si minor ff. de ac-
quir. hered.*

Alium modum; *tunc habet locum
locum hereditate ff. de legatis 3.*

L. Re

L. Re coniuncti, nn. 54. de legatis 3.

Nō decre- scendi: & tūc aut us pro cedit ex	Coniunctione redi tantum: & accrescit sine onere, l. 1. §. fin. autem ad deficientis, C. de caducis toll.	
	Coniunctione re & verbis final: & tunc accrescit cum onere, Glossa in d. l. 1. §. fin. autem ad deficientis.	
R. quōd aut loqui- mur in iur- te	pro nō scri- pta: & tunc aut cū pro nō scripta	Delicto eius qui non potest capere, & accrescit cum onere, l. fin. ff. de his que pro non script. hab.
		Legato: & accrescit sine onere, L. unica. §. in primo, C. de caduc. toll.
accrescen- di: & tunc aut accrescit portioni	Alio mo- do: & aut in	Simpliciter: & accrescit cum onere.
		Hæredita- te, & aut o- nus est impo- suum
		Nomina- tim: & tunc aut
		Ab omnibus, & accrescit cū onere, l. que condito, secundo res sponso, ff. de condit. & dem.
		Ab uno, & accrescit sine onere, l. Celsus, §. fin. ff. de lega- tis 2.
Caduca vel quasi: & tunc accrescit cum onere, ut L. unica §. pro secundo, & §. in nouissimo, C. de cau- duc. toll. debita tamen distinctione, que ponitur in d. L. unica, §. sed ut manifestetur, cum §. seq. C. de cau- duc. toll.		

IUS ACCRESCENDI VTRVM SIT LOCVS IN
 dispositionibus inter uiuos?
 C C X X.

L. Re coniuncti, num. 65. delegatis 3.

Viuctura: & habet locum ius accrescendi, l. 1. §. fin. ff. de iust. accresc.		
R. quod aut loqui- mur de i- re accre- scendi, qd pcedit ex coniunctio- ne	Hominis: & aut loqui- mur in	Indiuiduis: & habet locum ius accrescendi, ut l. propria, ff. com. pr. d.
		Proprieta- te, uel alio iur- e: & aut lo- quimur in
		Principis: & habet locum ius accrescendi, l. unica, C. si liberis tu imperiali socius sine herede decesserit, lib. 1. o. Cod.
		Diuinis, & aut loqui- mur in disposi- tione
		Inferioris a principis: & tunc aut con- cedentis
		Inter est, quod habet locum ius accrescendi, & habet locum, l. fundus ille, ff. de contrab. emp.
		Non inter est: & non habet locum ius accrescendi, l. si muli & Tuo, ff. de verb. obligat.
Legati: & aut coniunctio ab iure est		Valida in persona omnium, sed in persona minus efficitur inuulida per repudiationem, uel alio modo ex post facto, & tunc cessat ius accrescendi, l. & Proculo, ff. de legatis 2.
		Inuulidat tūc: aut ex persona eius ex qua dicitur inuulida
		Potest esse saltem uulida per uiam retentionis: & tunc non habet locum ius accrescendi, l. proinde, §. si seruus communis, ff. de stipulat. seru.
		Non potest esse uulida per uiam retentionis: & tunc habet locum ius accrescendi, l. 1. §. si communis seruus, ff. de stipulat. seru.

RE CONCESSA, AN ETIAM CONCEDATUR SERUITVS, quz debetur re i aliare? C C X X I.

L. 1. ff. de seruitut. leg.

Continuam seu permanentem: & seruitus uidetur imposita seu concessa, l. qui duos, ff. de seruit. leg.

R. Quod aut loquimur in a-
ctu seruitu-
tis habentis
causam

Difcretiuam, et no per-
manentem: &
tunc aut loqui-
mur in

Dispositionibus inter uiuos: & seruitus non debet constitui nisi hoc expresse agatur, l. in uendend. do. C. de contrab. empt.

Vltima uolunta-
te, ut in legato: tunc
no dicitur imposita,
sed agitur ut impona-
tur: & tunc aut fuit
legatus

V usufructus: & tunc potest agi ut imponatur seruitus si aliis usufructus esset nullus, l. damnas. §. fin. de legatis 2.

Proprietatis: et aut
queris an debeat pre-
stari seruitus: omni

A legatario heredi: & sine dubio debet prestari, l. testatrix, in princip. ff. si seruit. umd.

Ab herede ipsi legatario, uel ab uno legatario alie-
ri legatario: et tunc debet prestari, l. binas. ff. de seruit.
urban. pread.

CONCESSIO IN DVBIO VTRVM VIDEATUR FACTA in rem, aut in personam?

C C X X I I.

L. Pater, nu. 4. ff. de seruitut. leg.

Beneficium principis, & tunc in dubio debet intelligi concessio realis, quoniam beneficia principis latissime sunt interpretenda, ff. de constit. princ. p.

R. Quod aut cōces-
sio est fa-
cta

Principe: et
tunc aut con-
cessio facta cō-
tinet

Præuilegium hoc est aliquid cō-
tra ius scriptum: & tunc aut con-
cessio est facta

Ciuitati, uel alicui uniuersitati: & in dubio uidetur concessio realis, l. forma, §. quāquā, ff. de censib.

Personæ certæ singulari: & tunc dicitur, pro ut de hoc plene dixit Bartol. in l. quia personale, ff. solut. mat.

Præuato, uel
aliquo inserto
ri: & aut quā-
doque

Conceditur mera facultas facti, ut si dico, concedo tibi facultatem eundem, uel quod possis ire, & si-
milia uerba quæ referuntur ad actum magis quā ad ius, & tunc concessio præsumitur personalis, l.
apud Iulianum. §. si quis alicui, ff. de legatis 1.

Concessio refer-
tur ad ius, & aut hoc
fit

Indeterminate, respectu sui dominiantis: & præsumitur concessio per-
sonalis, l. penult. ff. de seruit. rust. pread.

Determinate, & tunc in dubio præsumitur concessio realis, l. antepen. ff.
de seruit. rust. pread.

L. quzi-

GENVS ET SPECIES QVANDO CADVNT INTER PERSONAS
grauatas, ut cum aliquis haeres grauatur specialiter, & deinde
omnes generaliter: an & quando generi
per speciem derogetur?
CCXXIII.

L. Quæsitum, §. si quis fundum, num. 1. ff. de fund. instrum.

Ad plures & tunc generi per speciem derogatur: quia generalis dispositio sequens tantum ad illos nominatos restringitur, l. legatorum, §. 1. ff. de legatis secundo.

Specialis & sequitur generalis: & tunc aut dispositio specialis referatur } Est eadem res illa, in qua grauantur omnes: & tunc generi per speciem derogatur, imò sequens dispositio ualet, & tenet in omnibus, l. si tibi homo, §. 1. de legatis 1.

Tantum ad manus tunc aut } Sunt qualitates uel res diuersæ: & tunc generi per speciem derogatur, l. Manus, §. cum qui, ff. de legatis 2.

R. Quòd aut præcedit dispositio. } Generalis & sequitur specialis: & tunc generi per speciem derogatur in totum, & ut uideatur à generali dispositione recessum est talis casus, in l. Titia cum testamento, §. l. acus, circa princip. de legatis 2.

GENVS ET SPECIES QVANDO CADVNT INTER PERSONAS
honoratas, seu quibus aliquid conceditur: an
generi per speciem derogetur?
CCXXIII.

L. Quæsitum, §. si quis, uu. 13 ff. de fund. instrum.

Non omnes debent pariter admitti, sed ordine successiuo: & tunc enumeratio specierum derogat generi, in hoc quòd nominati debent prius admitti, cum ita, §. fin. de legatis 2.

Respicit certã seu limitatam causam: et tunc aut illi quis in dispositione enumeratur } Omnes debet pariter admitti: & aut dispositio } Generalis præcedit, & sequitur specialis: & tunc generi per speciem in totum derogatur, ut præsupponit Bartol. in l. quæsitum, §. si quis fundum, nu. 13. de fund. instrum.

Eadem: & tunc per speciem derogatur, l. alimenta, §. ha lilla, ff. de alim. & cib. legatis.

Eadem: & aut à persona } Diuersa: & tunc per ultimam scripturam uidetur recessum à prima, l. Stichus matris, tercio responso ff. de alim. & cib. legatis.

Specialis præcedit, & sequitur generalis: & aut hoc sit in uoluntate } Diuersa: & tunc idem quod per sequentem dispositionem à prima uideatur in totum recessum, l. libertus, in princip. ff. de alim. & cib. legatis.

R. Quòd aut cõcessio } Fit simpliciter et in determinatã: & aut præcedit dispositio } Specialis, & sequitur generalis: & tunc generi per speciem derogatur, ut generalis prouisio non referatur ad personas, quibus est specialiter prouisum, argumento l. coheredi, §. qui patrem, ff. de iur. g.

Generalis, & sequitur specialis: & tunc generi per speciem non derogatur, imò generalis prouisio referatur ad eum cui est specialiter prouisum, l. Titia §. qui Marco, ff. de eum. legatis.

PROVISIO GENERALIS ET SPECIALIS QUANDO CADIT
inter res quibus fit dispositio, an generi per speciem
derogetur CCCXV.

L. Quz situm, §. si quis fundum, num 15. de fund. instruc.

L. Seiz, §. Caio, ff. de fund. instruct.

R. Quid aut copula cadit iter

Res: & tunc aut illa copula ponitur in

Persona in eodē ordine posita: et tunc aut per dictionem

vna oratione: et tunc aut qualitas prioris rei

Potest congruere alteri rei: & in sequenti intelligitur repetita siue tendat ad augmentū siue ad diminutionem, l. fus. §. cui dicitur, ff. de test. am. oleo legato.

Sequenti rei non potest congruere: & tunc non intelligitur repetitio, l. cum pater, §. imperfectum, de legat. secundo.

Diversis orationibus: & tunc copula non inducit repetitionem ex veritate sermonis, l. qui fundum, ff. de contrah. empt. sed ex præsumpta voluntate disponentis inducitur, quando aliis sequens dispositio est inutilis, l. labus Paulus, ff. de condit. & dem. etc.

Cum: & intelligitur repetitio de virtute sermonis, & vigore iuris, fallit in favore libertatis: & illud de equitate L. inus vultus, & L. cum servus, ff. de condit. & demost.

Et, que, & similes: & aut conditio, seu qualitas adiecta prioris.

Potest uniformiter cadere in secundo: & tunc intelligitur repetitio, argumento, l. Seiz, §. Caio, ff. de fund. instructo.

Non potest uniformiter cadere: & non intelligitur repetitio, l. fus. §. Scio, ff. de legat. secundo.

ERROR PRINCIPIS AN ET QUANDO FACIAT IVS?
 CCXXVII.

L. Suppellectili, §. sed & de his, ff. de suppellect. legat.

R. Quid aut error erat

In modo constituitur lex

In materia

In ipsa legis constitutione: quia in veritate non intendit legem constituere, sed utitur inquam sit iam constitutum, tunc non facti ius talis error, quia deficiit consensus, l. quod non ratione secundum unam lectionem, ff. de legib.

De preterito, quia dicitur imperator, quod sit iam fuit constitutum, sed erat per desuetudinem sublatum: idem statuitur, etc. & tunc error facti ius. tamen tali modo non est attendendum ad consequens l. quod vero secundum aliam lectionem, ff. de legib. & ita potest intelligi, §. sed & de his, l. suppellectili, ff. de suppellect. legat.

De presentibus: & tunc aut

Faceret cessare equitatem legis: & cessat lex, quia cessat causa finalis.

Non faceret cessare equitatem legis: & videt lex, & error ius facit, hoc probatur in l. qui in aliena, §. si qui putabat, ff. de acquir. hered.

AUTHORVM SCRIPTURAE QUALITER PROBENT?
 CCXXVIII.

L. Legata, ff. de alimen. & eib. leg.

R. Quod sunt scripturae

Confirmatae

Nec confirmatae, nec reprobatae: & tunc aut procedunt

Confirmatae & approbatae ab Imperatore, vel summo Pontifice: & istis est credendum, ut Authentica, l. i. ff. si cert. pet. l. leges, C. de legibus.

Enunciatiuae: & statim eis, si reperitur, quod antiqui steterunt. probatur in l. census emolumenta, ff. de probat.

Determinando, & decidendo

Approbatz in studiis: & eis creditur, l. septimo mense, ff. de statu hom.

Non approbatz in studiis: & ipsi non statim, nisi in quantum rationibus probatur & confirmatur, l. i. & quod tui notatur, ff. de legibus.

VERBA PRÆSENTIS VEL PRÆTERITI TEMPORIS
an porrigantur ad futura?

CCXXIX.

L. Si ita legatum esset, num. 1. ff. de aur. & arg. leg.

Leges: tunc illa verba porriguntur ad futura, l. 1. ff. de cond. ex lege, quia lex semper loquitur, l. Arriani, C. de heredi. saluti, si lex contineret remissionem delictorum: tunc etiam ad futura non trahitur, l. cum lex, ff. de legibus.

R. Quòd
aut illa ve
rba profes
suntur à

Ab homi
ne: tunc
aut fit per ver
bum

Potest et comprehendit futura quia est extensivum, l. si ita quis, in princip. ff. de legatis secundo.

Quod dependet ex mera voluntate defuncti: et trahitur ad futura, l. talis scrip
tura, in princip. tunc l. 5. in. et leg. seq. ff. de legatis secundo.

Aliud est aut
cõmunes illud

Quod non de
pendet ex mera
voluntate defuncti:
et est variatio de fu
turo

Consistit circa eadem rem vel que habetur loco eiusdem
ex dispositione defuncti: et porrigitur ad futura, l. si de, l. 5.
1. de alim. et ab legatis.

Contingit circa
res separatas: et
tunc aut trahitur
de

Medico præiudicio: et porrigitur
ad futura, l. fin. C. que res pig. obliq.
pos.

Magno præiudicio: et tunc ad fu
tura non porrigitur, ita loquitur, l.
si ita legatum esset, ff. de aur. et arg.
legato.

ORATIO PROLATA SINE TEMPORE, QUOD AD TEMPVS
referatur? CCXXX.

L. Si ita legatum esset, num. 4. ff. de aur. & arg. leg.

Vniuersalis: ut quando ponitur nomen collectivum de se sui natura, ut grex, peculium, et similia: et tunc porrigi
tur ad futura, l. grege, ff. de legatis secundo ratio, quia futura videntur de accessionibus prius.

Generalis: ut quando apponitur aliquod signum, ut omnes res meas, vel universas res meas: et isto casu ad præsens: et
pus restringitur, l. fin. 5. 1. de legatis secundo, saluti, si de modico agatur præiudicio, l. finali, C. que res pig. obliq. et.

Particularis: et tunc dicitur distinguendum, prout Bartol. in l. si ita legatum esset, ff. de aur. et arg. legato.

R. Quòd
aut est ora
tio

Indefinita: tunc
aut agitur de præi
udicio

Modico: tunc in indefinita oratione comprehenduntur etiam futura, l. finali, C. que res
pig. obliq. pos.

Magno: et tunc
aut per disponentem,
qui indefinitè loquitur,
est.

Potuerunt præiudici omnia futura, et ad futura extenditur: ut l.
si servitus, ff. de servitut. verban. præd.

Non potuerunt præiudici que futura erant: et tunc futura non
veniunt, l. si ita legatum esset, ff. de aur. et arg. legato.

L. Aurelius

119
INSTRUMENTO PRODUCTO AN QVIS PRO PARTE
ei possit stare, & pro parte non?
CCXXXI

L. Aurelius, §. Idem quæsit, ff. de lib. legata.

R. Quid aut eadem scriptura	}	Continet plura capitula separata: & possunt pro parte non approbare, l. Publica, in si. ff. de positi.	}	Contra se: & non admittitur talis approbatio, unde si confitearis occidisse hominem pro tua defensione, possim stare confessioni, in quantum dicit te occidisse: sed non cogor stare, in quantum dicit ad tuam defensionem, quia lex præsumit contra te, l. i. C. de de fidei, l. si non conuicij, C. de iniurijs.	
		Continet unum capitulum tantum, seu plura conexa: & tunc aut ille, qui unum capitulum reprobabit præsumptionem iuris		Pro se: & tunc aut is qui probat participationem,	Vult probare: & admittitur l. Aurelius, §. Idem quæsit, ff. de lib. leg. Non uult hoc probare: & non admittitur, Letian, §. i. ff. de minorib.
		Nec pro, nec contra se: & tunc idem quod dicitur in eo pro quo stat præsumptio iuris, Bartolus in l. Aurelius, §. Idem quæsit, ff. de lib. legata.			

LEGATVM QVANTITATIS IN DVBIO AN VIDEATV
duplicatum ut debeat bis, uel tantum semel;
CCXXXII

L. Cum centum, ff. de adimend. leg.

R. Quid aut fuit relictum illud	}	Diuersis hæredibus: & à quolibet debetur in solidum, l. seruo alieno, §. si quis à primo, de legatis 1. nisi illi diuersi hæredes haberentur loco unius & instituti & substituti, ut notatur in d. l. seruo alieno, §. si quis.	}	Est simplex: & in dubio uidetur uelle duplicare legatum, l. quinquaginta, ff. de probat. nisi sint due uoluntates, que loco unius habentur, l. Sempronius, de legatis secundo.
		Eodem hæredes: & tunc aut in uoluntate		Est obnoxiam & eadem causam: & tunc statur ultimo legato, l. libertis quos in princip. ff. aliment. & cibar. leg.
		Eadem: & tunc aut utriusque legati cõiuncte		Tantum dem: & non præsumitur quòd uoluerit duplicare, nisi probetur, l. planus, §. sed si non corpus, de legatis primo.
				Nō tantū dem: & aut secundū legatum est factū Per relationem ad primum: & tunc statur ultimo tantum, l. cum centum, ff. de adimend. legatis. Simpliciter: & præsumitur testatorem uoluisse duplicare, nisi si aliud expræcipiat per uerba expressa, uel per dictionem taxationis, l. si a, de legatis primo.

L. Rem

120
ALIENATIO AN ET QUANDO EXTINGVAT LEGATVM?
C C X X I I I I.

L Rem legatam, num. 6. de adimend. legatis.

R. Quòd aut legatur

Quantitas: $\text{Et tunc per alienationem non extinguatur legatum.} \text{I. pater, Et ibi Bartol. ff. de adim. leg.}$

Species: Et aut alienatio fit ab

- Herede:** $\text{Et non extinguatur legatum, l. servus filij, §. Procula, ff. de legatis primo.}$
- Testatore:** $\text{Et tunc aut legatum est factum}$
 - Sub conditione, qui meus erit, vel si meus erit:** $\text{Et tunc reuocatur indistinctè, l. quantitas alius incipit, scribit, in fin. ff. de aur. et arg. legato.}$
 - Simpliciter: Et aut alienatio fit**
 - Per dispositionem speciei, vel translationem ad aliam speciem:** $\text{Et reuocatur indistinctè, l. Scia, ff. de aur. et argenti legat. quasi definit extare, ut ibi.}$
 - Remanente in suo esse Et aut alienatio non fit**
 - Voluntarie:** $\text{Et omnino extinguatur, l. rem legatam, ff. de adimend. legatis.}$
 - Necessariò:** $\text{Et ita non extinguatur legatum, d. l. rem.}$

Species Et quantitas, hoc est precium vel tunc non reuocatur menditione legatum, l. Lucius, ff. de legatis secundo:

Ius, id est nomen: $\text{Et dicitur in l. fideicommissa, §. si rem, ff. de legatis tertio.}$

INCERTITVDO AN VITIET LEGATVM, ET QUANDO VITIET?
C C X X I I I I

L. Quidam, num. 1 ff. de reb. dub.

R. Quòd est incertitudo aut circa

Res: $\text{Et tunc dicitur ut in l. legato generaliter, §. 1. ff. de legatis l. cum similibus.}$

- Pro rebus:** $\text{ut lege duos seruos, Stichum Et Pampulum, Et tunc dicitur ut in l. si quis à filio, §. si quis plures, ff. de legatis primo.}$
- personas: Et tunc aut persona est sumuntur**
 - Propter aut incertitudo est circa personam eius**
 - A quo relinquitur:** $\text{Et tunc videtur relinquitur ab herede, l. si seruus, §. qui in argenti, ff. de legatis primo.}$
 - Nulla expressa persona cui relinquatur: Et aut legatum relinquatur**
 - Ab herede alij, Et non ualet, l. Paulus, ff. de reb. dubijs.**
 - A legatario ne? fideicommissario, Et ualet, Et intelligitur quòd debet dari heredi, l. qui per. unum, ff. de statu lib.**
 - Expressa persona, que tamen ea sit dubitatur:** $\text{Et ualet legatum, sed non in effectu, quia heres non cogitur soluere nisi appareat de quo scripsit testator, potest tamen soluere, si uult, l. 3 §. si quis duobus, ff. de eadm. legatis, §. si sit, si resultat pariter in certitudo personarum Et rerum: quia tunc non ualet ipso iure.}$
 - Non uenit certificandum ex aliquo futuro euentu, Et ualet legatum, l. quidam, ff. de reb. dubijs.**
 - Nulla expressa persona specialiter, sed ueneritater Et ueritate: Et aut legatum incertum**
 - Certis:** $\text{Et ualet legatum, l. si seruus legatus, §. huiusmodi, ff. de legatis primo.}$
 - Incertis:** $\text{Et non ualet legatum, §. incertis, in fin. de legatis, §. si sit fauore pauperum, §. si sit etiam est in eo, quòd relinquatur ea conditione implende.}$

Cui relinquatur: $\text{Et tunc aut relinquatur}$

QVANDO AD VERITATEM COPVLAE REQVIRATVR
concurrere utrumque? C C X X X V.

L. Si is qui ducenta. §. utrum, nu. 5 ff. de reb. dubiis.

R. quod aut illa po ntur inter	Ea quae aliquo ca su sunt idem: et tunc aut sunt idem	Contraria et incompatibilia: et tunc resoluitur in distinctionem, si Titio fundus, ff. de usufr. legato, et Lubinus, et quod ibi notatur. C. de codicill.	
		Et unum necessarium in alteri: et tunc si adicitur copula, non resoluitur in adiectivum adterius, ut L. 1 ff. de pactis, ibi, placuit et consensus.	
		Quia unum genus, aliud species contenta sub genere: vel unum species, aliud species indivisa dicitur: et tunc dicitur ut per Dyonium in c. generi per speciem, de reg. iur. lib. 6.	
		Duo substantivae: tunc sunt propriae, et velut ad unam dispositionem reducuntur, et patiuntur eadem, L. in modo §. si Titio, ff. de legatis 1.	
Diversae et aut sunt	Duo adiectiva: et tunc aut illa duo adietiva	Copulantur respectu alienius substantivae: et tunc sunt propriae, et res quae una utriusque, §. servus urbanus, in fine, ff. de legatis 2.	
		Copulantur neutraliter, non respectu alienius substantivae: ut, lego empta et parata: et tunc perinde est ac si copula caderet inter diversae orationes.	
	Duae orationes: et aut ponitur copu lata	Respective per modum accidentis, et tunc sunt propriae, et requiritur concursus utriusque, §. si heredi plures, ff. de condit. insti.	
		Ita quod duae orationes copulantur per se principaliter respective ad unam speciem, tunc concursus non est necessarius, sed in quolibet procedu dispositionis, L. 1 ff. de insti.	

CVM PLVRES SIMVL MORIVNTVR. AN ALTER
alteri inheruere praesumatur?
C C X X X V I.

L. Quod de pariter, ff. de reb. dub.

2. Aut quis vult agere ex disposi tione	Legis et tunc aut heredi tur	Homini inter vivos, vel ultima voluntate, et nunquam alter alteri superuisse praesumitur, L. quod de pariter, ff. de reb. dub.		
		Impubes cum parere, et praesumitur impubes prius decessisse, §. si mortuus, ff. de reb. dub.		
		Pubes cum parere: et tunc persona patro ni	Est in medio: et praesumitur decessisse, qui magis spectat ad favoreum patris, L. qui duos, §. si cum filio, ff. de reb. dub.	
			Non est in medio: et aut inter filium decedentem	
		Est uotum transmittenda hereditatis, ut quia ascendens simul cum descendente decessit: et praesumitur ascendens prius mortuus, L. qui duos, §. fin. ff. de reb. dub.		
		Non est uotum transmittenda hereditatis: et tunc ille succubet, cui incumbit onus probandi aliquem superuisse, L. ex factio, §. si quis autem, ff. ad Trebell.		

L. L. Post

SI IMPUGNAVI INSTRUMENTVM, AN ET QVANDO
possim ex eo fundare intentionem meam?
C C X X V II.

L. Post legatum, nu. 6 ff de his quib. ut indign.

R. Quid aut quis impugnat instrumentū ex causa

Quæ continet manifestum errorem iuris et hoc nullo modo sibi preualiat, L. ornamentorum, ff. de aur. et argent. legato.

Quæ iuris errorē non continet et tunc aut impugnat ex causa

Quæ stat in voluntate ipsius et aut queritur an possit fundare

Quæ non stat in sua voluntate et aut ab impugnatione

Actionem et non potest eam fundare ex tali instrumento. Bartol. in l. post legatum, ff. de his quibus ut indign.

Exceptionem et hoc potest facere, l. dispensatorem, in fine, ff. de fidei.

Deficit et tunc sine dubio poterit ex eo fundare intentionem suam, l. aia, C. de h. s. quib. ut indign.

Nō deficit, sed oppositæ exceptiones, nec est renuntiatio et tunc ex illo instrumento se fundare non potest, quia effectus sibi contrarius, l. i. C. de furtis, unde itaque quod consilium dicit Bartol. in d. l. post legatum, nu. ff. de his quibus ut indign.

QVANDO ALIQUID ALICVI AVFERTVR VT INDIGNO,
quibus ea sibus deferatur ad fiscum, & quibus non?
C C X X V III.

L. Si gener, num. 11. ff de his quib. ut indign.

R. Aut auferatur propter

Defectum in persona de iure et tunc aut testator potest se iactare

Cum quibusdam et cum quibusdam non et tunc aut et relinquat

Ante testamentum et tunc aut de factis illis

Defectum illius cui relictus quis et tunc aut de defectibus illius est seu eo tangit

Cum nullo et veniant venientes ab intestato, l. plane ff. de suis et legit. nisi primi ob suam delictum bona essent publicata: quod tamen hodie est immutatum per Aurb. bona damnatorum, C. de bon. damn.

Palam et regula est, quod venit ad illos, ad quos veniret ab intestato, si relictum esset, l. non uti loquar, in princip. ff. de iur. fict.

Tacite et tunc deferatur fisco, l. si gener, ff. de his quibus ut indignis.

Statum personæ totaliter annihilat, ut quia efficitur servus pœne: et iste omnino dicitur non capax, et tenet adhuc apud bar. ead. ab intestato, l. si in me talium, ff. de his que pro non scriptis habentur.

Statum personæ non annihilat, sed minuit, ut q. si perdit civitatem et etiā est omnino non capax.

Sine sui culpa et non applicatur fisco, l. auferitur, in princip. ubi notatur, ff. de iur. fict.

Statum non mutat, sed ex alia causa ut non capere non permittit et tunc hoc fit

Sui culpa et tunc est indignus, et regulariter applicatur fisco, l. Claudius, ff. de his quibus ut indign.

In ipso

In ipso actu testandi: & aut hoc fit, quia

- Se ascribit in testamentum: & habetur pro non scripto, cum lex presumat illum voluntatem non esse veram. l. 1 ff. de his que pro non scriptis hab.
- Cogit testatorem ad testandum, vel non, & dicitur in l. 1 §. 1 ff. si quis aliquid, si prohibet.

Post factum testamentum: & aut hoc fit contra testatorem

- Nihil commissum: & dicitur prout supra, quando defectus est ante testamentum per d. l. si in metallum.
- Aliquo commissio: & aut est commissum
 - De facto, absque aliquo iuris colore, & relicto videtur tacite renocatum, & fisco non debetur. l. 3 §. fin ff. de adimend. legati.
 - Aliquo iuris color: & tunc aut factus
 - Non prosequatur commodum propria rei familiaris, sed magis iudicium: & legitimum videtur renocatum. l. si filio §. Scia. de adimendis legatis.
 - Prosequatur commodum rei familiaris: & tunc est indignus, & applicatur fisco. l. si manucius ff. de his quibus ut indignus.

Ipso tempore mortis, & aut talis defectus est ex causa

- Sue negligentie: & tunc est indignus. l. indignum ff. de his quibus ut indignus.
- Doli: & aut debet capere ex dispositione
 - Legis ab intestato: & similiter est indignus, & applicatur fisco. l. si manucius ff. de his quibus ut indignus.
 - Homini: & tunc non capit, sed manet apud eos quibus est relicto. l. si ab hostibus §. 1 ff. solut. ma.

Post mortem: & ipso casu semper talis causa facit aliquem indignum, & omnino non capacem, & facit locum fisco. l. heredi §. l. et ff. de his quibus ut indignus.

DICTIO SI, AN IMPORTET CONDITIONEM
C C X X I X.

l. 1. n. l. 3 & 3 ff. de condit. & dem.

R. Aut illa dictio ponitur

- Simplex: & tunc aut respicit
 - Verbum presentis temporis, vel preteritum: & tunc non facit conditionem, si ita stipulatus fuerit hanc summam. ff. de verb. obligat. & cetera verba que conditiones in preteritum appellant, conditiones loquuntur improprie.
 - Certus omni certitudine: & hoc casu non facit conditionem.
 - Verbum futuri temporis: & tunc aut ille futurus eventus est
 - Certus, & sed incertus quando, ut mors, & tunc facit conditionem, & facit ad hoc textus in l. quibus diebus, §. quidam Titio ff. de verb. obligat.
 - Omnino incertus, ut sunt communiter omnes conditiones: & tunc etiam facit conditionem. l. 1 ff. de condit. & demost.
- Composita: & tunc aut ponitur respectu
 - Earundem dispositionum, & tunc coniunctiva, & si nisi una pars, & ponitur & si; id est quem mut. l. 1 §. manucius ff. de op. noni nunciat.
 - Diversarum orationum, & tunc dictio si stat proprie, & facit conditionem, & dictio & copulat, & etiam facit proprie. l. 1 ff. de vulg. & pupill.

124.
DICTIONES EXTINGTIVAE, VT DONEC, QVAMDIV.
 & similes, an aliquid extinguant ipso iure an nerò ope excep-
 tionis f C C X L.

L. 1. nn. 16. ff. de condit. & demonst.

R. quòd aut illz dictiones ap ponuntur à	Ab homi- ne: & tunc aut cir ca obli- gationes	Lege: & tunc eius eventus extinguunt ipso iure. l. sine. 5. tamdiu ff. de condit. furtiva.	Ins domi- nii: & tunc aut loquuntur in	Victimis voluntatibus: & extinguunt ipso iure. l. fin. eli. C. de lega- tis. secundum primam solutionem ibi positam.
		Mere personales: & hoc casu non extinguunt ipso iure. l. finali. C. de leg. atis. secundum primam solutionem.		Contractibus: & nò extinguunt ipso iure ratio, quia per contra- ctum non potest hoc regulariter fieri. l. ea lege & ibi notatur. ff. de condit. ob causam.
		Reales: & tunc aut cir- ca		Personales, ut usufructus: & extinguunt ipso iure. Lombignita- tem. & ibi expressè de dictione Donec; C. de usufructu. ratio, quia usufructus potest finire tempore.
		Alias ser- vitutes: & aut loquuntur circa servitu- tes		Reales: & non extinguunt ipso iure. ut l. 1. ff. de servit. ubi ex- pressè ponitur de dictione Quamdiu. ratio, quia servitutes reales non possunt constitui.

DEMONSTRATIO FALSA AN ET QVANDO VITIET
 dispositionem in ultimis voluntatibus f
 C C X L I.

L. Demonstratio nu. 9. ff. de condit. & demonst.

R. quòd aut fit de- monstratio	aliis mo- dis: & aut de monstratio adijcitur	et nomina vel prenomina: & tunc videtur dicendum ut per Bartolum in l. si quis in fundi vocabulo ff. de lega- tis primo.	Generi: & tunc aut illud genus in dispo- sitione .. erat	Limitatum: & falsa demonstratio non valet. l. 3. & l. fin. C. de falsa causa adiect.	
		Non limitatum sed simpliciter in dispositione ponitur: & tunc quatenus demon- stratio falsa est, eatenus valet dispositionem l. 3. in fine. C. de falsa caus. adiec- ta.		Rei: & aut illa species in rerum natu- ra	Non reperitur: & mittitur illa dispositio l. 1. ff. de dote præ- leg.
		Certe spe- ciei: & tunc aut adijcitur		personæ honorate: & aut demon- stratio. est de signatus	Reperitur: & non mittitur dispositio. l. demonstratio. ff. de condit. & demonst.
		Alterius accidentis: & non valet. l. his verbis ff. de hered. insti.		Affinitatis, vel consanguinitatis: & distinguitur ut in l. quoties ff. de hered. insti.	

L. Demon-

L. Demonstratio, nu. 10. ff. de condit. & demonstr.

Ex altera parte tantum obligatoris, ut in donatione, et stipulatione falsa ex mera liberalitate; tunc debemus per omnia distinguere, prout factum est supra in ultimis solutionibus.

R. Aur loquimur in contractibus

- Facit deficere contractus substantiam, vel rem vel precium; tunc contractus vitietur, in venditionibus, si quis fundum, ff. de contrab. emp. Et ideo dicitur ibi quod si habet non conditio nas de presentibus, nec tamen demonstratio est.
- Vitio citroque obligatoris: et tunc aut falsa demonstratio
 - Substantiam contractus non perimit: et aut res cui adiungitur demonstratio
 - Non reperitur in rerum natura: et tunc ille qui demonstrat ditionem adicit, tenetur, si quis cum fundum ff. de actionib. empt.
 - Reperitur sed non cum illa qualitate, cum que fuit demonstrata: et similiter contractus non vitietur: sed ille qui demonstrationem adicit, tenetur secundum distinctionem, l. ea que commendandi, ff. de contrab. emp.

CONDITIO AN POSSIT IMPLERI IN PERSONA HAEREDIS
 illius, in cuius persona debebat impleri?
 C C X L III.

L. Sub diuersis, §. haeredi, ff. de condit. & demonstr.

R. Aur loquimur de

- Haerede legatarii: et tunc dicitur quod conditio non potest impleri in haerede, non iussus dare, legatario nominatum videtur dare iussus, si nominatum, l. sub diuersis, ff. de condit. et demonstr.
- Haerede haeredis et tunc aut testator iussus impleri
 - Sub nomine proprio, et hoc casu non potest impleri in personam illius, l. cum ita, ff. de con. et demonstr.
 - Sub nomine appellativo, ut simpliciter dicendo haeredi: et tunc hoc casu potest impleri in persona haeredis, nam testator videtur velle, dari haeredi haeredito eo ipso quod videtur dari sub nomine appellativo, l. cum ita, l. sub diuersis, in princip. ff. de condit. et demonstr.
 - Sub nomine proprio et appellativo: et hoc casu inspicitur illud quod praecedit, l. cum ita, ff. de con. et demonstr.

PACTA ALIA'S INVALIDA QVAE FIRMANTVR
 iuramento? C C X L IIIII.

L. Scius, & Augerius, nu. 4. ff. ad l. Falcid.

R. quod quaedam sunt

- Conventiones improbate ratione turpitudinis, et istae iuramento non firmantur et non est obligatorium, de reg. iur. in 6.
- Conventiones improbate ratione publicae utilitatis principaliter: et istae iuramento non firmantur, l. iuris gentium, §. si paciscar, ff. de pactis.
- Pacta prohibita ratione publicae utilitatis secundario, ut alienatio fundi dotalis, et ista confirmantur iuramento, cum contingat, extra de iur. iur.
- Pacta que improbantur in odium creditoris, ut pactum legis commissoriae in pignoriibus: licet in mutuo, in filiofamiliari, et ista iuramento possunt confirmari, et significante, et ibi Glossa, extra, de pign. sed postquam servatum est iuramentum, nos potest repeti, in quantum locupletatur creditor cum aliena iactura, cap. 1. et cap. de iur. iur., extra, de iur. iur.
- Pacta que improbantur ratione modestitatis, vel imbecillitatis persone, ut in minore XX V. annis, et ista iuramento firmantur, ut in Auth. sacramenta puberum, C. si aduersus nentis.

PORTIO VNIVS EX HAEREDIVS SI DEVENIAT AD ALIVM,
non ex substitutione sed ex legis dispositione, uel propria: an
& quo casu fiat contributio? C C X L V.

L. qui fundum, §. coheres, nu. 4 ff. ad legem Falcid.	Ex sua propria dispositione: & hoc casu non fit contributio nec bonorum, nec legatorum, l. 1. §. si coheredis, ff. ad l. Falcid. Ex dispositione coheredis: & tunc pariter non fit contributio, Bartol. in l. qui fundum, §. coheres, nu. 4 ff. ad l. Falcid.	Non grauata grauatur: & fit contributio bonorum & legatorum.	
		Gruata non grauatur: & non fit contributio.	
R. quòd aut deuenit ad eum	Ex iure decrescendi: & si aut accrescit	Gruata grauatur: & aut accrescit	Minus grauata magis grauatur: & fit contributio.
			Magis grauata minus grauatur: & non fit contributio, &c.
		Gruata equaliter grauatur: & frustra queritur de contributione, quia siue fiat, siue non fiat, nullius est effectus.	
Per ius non decrescendi: & fit contributio bonorum non legatorum, quia non debentur, cum non transeant, l. 1. §. si autem ad deficiens, C. de caducis tollendis.			
Iure potestatis uel dominij: uic distinguitur prout supra, quando deuenit ex iure accrescendi, l. si pupillus, §. 1. & l. manuum, in princip. ff. ad l. Falcidiam.			

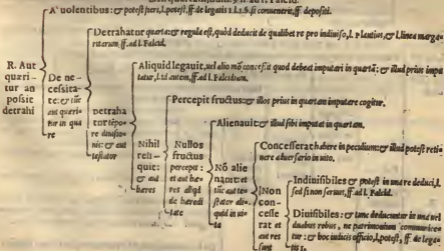
CONTRIBVTIO AN FIAT, QVANDO SVBSTITVTVR FILIO
instituto pupillariter? C C X L V I.

L. qui fundum, §. coheres, nu. 7.	Coheredem: & aut a persona substitui legata	Sunt relicta & tunc aut hereditatem patris	Non fuerunt relicta: & tunc non fit contributio bonorum, nec legatorum, quia testator non uidetur de contributione coguisse, l. qui fundum, §. qui filium, ff. ad l. Falcid.	
			Non adiuuit, sed pupillarem: & non fit contributio, l. filius, in fine, ff. de uulgari.	
R. quòd aut testator substituit	Extraneū: & tunc aut substituit	Vnū plures: & tunc aut hoc	A pupillo in institutione, & a substituto in substitutione: & fit contributio.	
			Aduit, & aut loquuntur in legatis relictis	Ab utroque: & aut accrescit portio
			Ab utroque: & aut accrescit portio	Gruata non grauatur: & non fit contributio. Non grauata grauatur: & fit contributio. Gruata grauatur: & fit contributio, l. coheredi, §. si coheres, ff. de uulgari.
		Vnum uni: & tunc est locus contributioni bonorū & legatorum, l. in duplicibus, ff. ad l. Falcidiam.		
		Vni: & tunc	Vni: & habet locum quod dicitur in l. in ratione, la. 1. §. quod uulgo, ff. ad l. Falcidiam.	
			Ambobus, & fit contributio, l. pater filium, §. si in primo respo, ff. ad l. Falcid.	
		Simul: & tunc aut	Omnes decesserunt simul, & sic ambobus succederet iure directo & fit contributio	
			Decesserunt separatim, & sic succedat uni directo, alteri per in directum, & non fit contributio.	
		Plures uni, & tunc in cuiuslibet persona habetur ratio legis Falcidiae, uel ex persona sua, uel facta contributione relictorum a se, & relictorum a pupillo.		
		Plures pluribus, & in singulis habetur ratio legis Falcidiae, l. in singulis, ff. ad l. Falcid.		

TREBELLIANICA VEL FALCIDA QUANDO POSSIT IN una re tantum detrahi? CCXLVIII.

L. in quartam, num. 9. ff. ad l. Falcid.

ADULTVS CURATOREM HABENS, QUIBUS CASIBVS AEQVIPARETVR pupillo? C C X L I X.

Disponuntur per legem circa bona eorum, & hoc casu non equiparantur, sed multa sunt differentia, ut in praescri- ptione 3o amorum, & in l. i. c. de falsa moneta, cum similibus.

I. r. 5. fuit quefirum, i. u. 4. ff. ad 7 rebell.

R. Quid aut queritur de iis quez

Ultimz voluntatis: & non sunt similes, quia adultus potest testari pupillus non Bartol in l. i. 5. fuit quefirum, i. u. 4. ff. ad Trebell.

Agitur ab ipis: et aut loqui- mur in dis- pofitio = nibus

Curato- ribus: et aut hoc agunt

Vt dicros administratores habeant: & non sunt similes, si item imiti, inst. de curat.

Post- qua cot habet: & aut loqui- mur in a- ctione ex qua como- du ad eos, uel in com- modum

Non pertinet: & non sunt similes, quia adultus illud potest egere cum curatore, pupillus non, ut d. l. i. 5. fuit quefirum, in ter- tu solutione, ff. ad Trebell.

Potest pertinere: & aut loquitur de eis

Librandis: & non sunt similes, d. 5. fuit quefirum, secundum primam solutionem.

Ex tendit: & sunt similes, l. curato- rem, c. de in integ. res. i. u.

Obligã- dis: & aut ad ea gerenda of- ficii cura- toris se

Necessariõ: & non sunt similes, quia adul- tus potest, pupillus nõ.

Nõ ex- tẽdit: & aut hoc ge- runt

Voluntariõ: & sũt similes, quia neuter po- test, d. 5. fuit quefirum, secundum secundam so- lutiõem.

Extraneis: & tunc aut of- ficiu curato- ris se de hoc

Extendit: & sunt similes, l. curato- rum, c. de in in- tegr. res. i. u.

Nõ ex- tendit: & tunc non sunt similes quia habe- tur permittit ac si non haberet curatorem, i. u. est casus in c. fin. de iudijs, in sexto.

Aguntur cum ipis: & tunc aut aguntur cum ipis

Voluntariõ: & distingue eodem modo quo supra per eadem l. Bartol. in l. i. 5. fuit quefirum, ad l. Falcidiam.

Necessariõ: & tũ non sunt similes, l. act. 5. cõtra indefensos, ff. de re iudicat.

DE LEGATIS QVARTAM QVIS DETRAHATI CCL.

Herede: & ille regulariter detrahã quartam, sicut in casibus notatis in l. in testamento, c. ad Trebell.

L. i. 5. de niq, ff. ad 7 rebell.

R. Quid aut loq- maria

Se: & nunquam detrahã, l. lex Fal. illa, 5. nunquam, ff. ad Trebell.

Legata- rius singu- laribus: & aut legata sunt reli- cta d.

Herede uel simpli- citer: & aut heres

Detra- xit sibi: & ulterius non detrahã, nec tamen tenetur fideicommissarius ad- traquam habeat, l. i. 5. denique, ad Trebell.

Nõ de- traxit tunc aut hoc idẽ, quã

Non po- tuit: & aut non potuit

ver factum sum, quia coactus adultus: & non detra- hit l. Marcellus, 5. quod si suff. ff. ad Trebell.

Fideicommissario tantum: & non detrahã fidel commissarius.

Fideicommissario & legatarijs: & non detra- hit.

Ei cuius causa dubitatur: & videtur velle facere gratã primo fideicommissario cui restituit, i. u. 4. qui- do scien- ter restituit se in, si per errorem, at us. r. d.

De hoc non cogitavit, sed per errorem restituit totum: tunc fidel commissarius non detrahã.

- * *Secundò fideicommissarij uniuersali: & tunc aut heres restituitur* { *Coactè: & non detrahit. l. si patrem. §. 2. ff. ad Trebell. & in hoc differit secundus fidei commissarius à legatarijs singularib.*
Sponde & tunc idem per omnia, ut distinguitur in legatarijs singularibus.
- * *Suo fideicommissario: & non detrahit. l. ex esse. in fine. ff. ad Trebellian.*
- Legatario & regula est, quòd nunquam detrahatur Falcidia, nisi ei detrahatur. l. lex Falcidia. §. namque. ff. ad l. falcid.*

INSTITVTVS PVRE, ET ROGATVS RESTITVERE
 sub conditione, quando possit adire & restituere ?
 C C L I.

L. Sed si alio. nu. 5. ff. ad Trebell.

- Vni pure pro parte, & alij sub conditione pro alia parte: tunc ab eo cui est rogatus, potest pure interim cogi adire & restituere. l. 1. §. sed & quies. ff. ad Trebell.*
- R. Aut quis est rogatus restituere { *Tantum sub conditione & tunc potest cogi adire, & restituere, non tamen transeunt actiones per Trebellianum. apud instaurat. §. Antistio. ff. ad Trebell.*
Certa & potest cogi adire & restituere. l. secus. in fine. ff. ad Trebell.
- Ad diem; & aut dies est { *Incerta, & tunc aut fideicommissarius* { *Suspendit: & idem quod in simplici conditi. ne. l. lites incertus. ff. de condi. & demonst.*
Non suspendit; quis est oppositus dies mortis fideicommissarij. l. heres meus de condi. & demonst. tu ne idem quod in die certa. l. post merem. §. namque. ff. ad Trebell.

NATURALIS FILIVS AN EXCLVDAT SVBSTITVTVM?
 C C L I I.

L. Ex facto, §. si quis rogatus, nu. 3. ff. ad Trebell.

- In figura matrimonij: & excludit substitutionem, ut insti. de seruil. cogn. in princip. l. Lucius. §. sine. ff. de legatis 2.*
- In seruitute concepto: & tunc aut conceptus { *Non in figura matrimonij: & non excludit substitutionem, ut presupponit Bartolus in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell.*
- R. quòd aut loquimur in naturali { *Apparet de voluntate defuncti, quòd de naturali seruitute: & statim tali voluntati. d. l. ex facto. §. si quis rogatus. ibi, ex voluntate. ff. ad Trebell.*
 Alio: & tunc aut. { *Peritus in dignitate, ita quòd ei sit uerecundia, quòd eius cognatio, sine sua domo uelut ad bestiarum: & de naturali non uidetur sensisse, & non excludit substitutionem. d. §. si quis rogatus. ibi, ex dignitate.*
Non ita in dignitate positus: & excludit naturalis substitutionem. d. §. si quis rogatus.

L. Quidam

SERVVS QVI SVBIACET RESTITVTIONI, AN ET
quando possit manumitti?
CCLIII.

L. quædam § si quis, ff. ad Trebell.

R. quod aut seruus cit	Hæredis: & potest manumitti, sed debetur estimatio. l. heres proprium, ff. qui, & à quibus.	Specialiter: & non potest manumitti. l. seruum, ff. de manumiss.	
		Testato- ris. & tunc aut erat reli- ctus	Purè, vel in diem certum: & non potest manumitti. l. finali § sed quia, C. com. de legatis.
			Sub conditio- ne, & tunc aut est relictus

Sub conditio- ne: & aut manumit- tur	Inter duos: & non potest manumitti, sicuti nec ca- tere res alienari. l. finali § si in autem sub condicione. C. com. de legatis.
--	---

SERVVS CUI EST RELICTA LIBERTAS, AN POSSIT
heredem cogere adire? CCLIII.

L. si res aliena § seruos ff. ad Trebell.

R. quod aut reliqui- tur hæredi- tas & liber- tas seruo	Hæredis: & seruus non potest cogere adire. l. cogi § si seruo, ff. ad Trebell.	Testato- ris: & aut de- betur	Ab uno he- reditas, & ab alio libertas: & aut debetur	Ut utriusque purè: & potest cogi heres, sine ab initio debeat ab uno, sine ex post succiper accidens. l. si res aliena § seruos, ff. ad Trebell.			
				Ab uno: & eodem hære- ditas & liber- tas: & tunc aut debetur	vnum purè, alio- aut sub condicione: & aut debetur purè	Libertas, hæreditas sub condicione: & potest cogi adire. l. sicut in princip. ff. ad Trebell.	
						Hæreditas libertas sub condicione: & non potest cogi. d. l. si cui § 1.	
				Alieno: & tunc aut	Ab uno herede libertas, ab alio hæreditas: & non est locus coactioni. l. si res alie- na, in princip. ff. ad Trebell.	A' legatario li- bertas, ab herede he- reditas: & aut	Erant instituti plures: & non est locus coactioni. nec est cogendus, ff. ad Trebell.
							Erat institutus unus testis: & est locus coactioni. l. apud Iulianum §. Antistia ff. ad Trebell.
							A' pluribus libertas, & ab uno ex his hæreditas: tunc est locus coactioni, quia illi uni ademit liber- tas competit. l. testamento, ff. de manumiss. testam.
	Paratus est dominus vendere, ita quod per additionem habilitari potest ab herede ad recipiendam re- stitutionem: & tunc est locus coactioni.						
	Non est paratus dominus vendere: & non est locus coactioni, argumento l. liberi. C. de fidei com. libert.						

L. Hæredes

131
**SUBSTITVTIO SI EST FACTA PLVRIBVS, AN SIT
 necesse quòd uerificetur conditio in perfoua omnium?**
 CCLV.

L. Haeredes mei, § cum ita, ff. ad Trebell. nu. 5.

R. Aut sub stitutio est facta pluri bus	Separatim: <i>et in eius uel uniusque persona exiit conditio, locus est substitutionis, l. pen. ff. de instro. rupto.</i>	Vulgari: <i>requiritur quòd in persona utriusque exiit conditio, l. quomuis. C. de impub.</i>
		Pupillari: <i>idem dicitur quòd in fideicommissaria, quia respicit diversos effectus: et quia conseruatur in tempus, in quo non est locus tunc accrescendi.</i>
		Simpliciter, per copulane: <i>et aut loquimur in substitutione</i>
Simul: <i>et tunc aut substitutio fit</i>	Fideicommissaria: <i>regula eq. est, nòd in cuiuscunque persona exiterit conditio, locus est substitutionis, l. Lucius, § Cato, ff. ad Trebell. Iuliet, si presuntur testato rem alius uoluisse ex eo quòd natura relicta, uel uoluntate defuncti inter eos quibus est facta substitutio, est locus tunc accrescendi: ut in usufructu et habitatione, item salu, si superest aliqua persona, quae ex praesumpta uoluntate defuncti excludat fideicommissarium, uel substitutionem.</i>	Compendiosa quae continet uulgarem, pupillarem, et fideicommissariam quòdque: <i>et tunc si succeditur ex uulgeri, dicitur ut supra à dictum est in uulgeri: si ex pupillari uel fideicommissaria, dicitur idem quòd in pupillari uel fideicommissaria.</i>
Interpretatione, quae ex defuncti mente colligitur: <i>et aut</i>	Propria significationem uocabuli: <i>et sic substitutus excluditur, nisi in persona omnium conditio exiterit, l. haeredes mei, in princ. ff. ad Trebell.</i>	Superest aliquòd de liberis, qui substitutos ex praesumpta defuncti uoluntate excludit: <i>et substitutus excluditur, l. l. pen. in princ. C. de impub. et alijs. subst.</i>

**CONDITIONES QUAE ET QUANDO HAEREDI
 remittantur?** CCLVL

L. Facta, §. sub conditione, num. 2. ff. ad Trebell.

R. Quòd aut loquimur in conditione	Casuali: <i>tunc dicitur ut in l. sed et filio, ff. ad Trebell.</i>	Tarpis: <i>tunc non debet impleri, sed remittitur Bartol. in l. facta, §. si sub conditione, num. 2. ff. ad Trebell.</i>			
			Potestatiua: <i>tunc aut illa conditio est</i>	Facilis: <i>et aut</i>	Mometanea: <i>et non cogitur implere, ut ascendere capitulum, l. facta in princ. ff. ad Trebell.</i>
				Perpetua: <i>illa remittitur, si eam implere non uult, d. §. si sub conditione, in fine.</i>	
Honestas: <i>tunc aut est</i>	Difficilis: <i>et difficultas consistit in</i>	Dando: <i>tunc contra difficultatem succurritur: quia fideicommissarius cogitur, d. l. facta, §. si in danda.</i>			
		Faciendo: <i>illa remittitur ad commodum fideicommissarii, nòd haeredes, d. §. si sub conditione.</i>			

L. Si

838
BENEFICIO QUOD HABEO ABS TE. QUANDO POSSVM
 uti te invito? CCLVII.

L. Si post, §. hi qui, num. 1. ff. de bon. poss. ff. contra tab.

R. quòd aut illud beneficiù habeo

- Ipso iure: et tunc aut eo invito uti te invito
 - Contra te: et non possùm hoc facere, l. amicissimos, in fine, de excusat. tut.
 - Contra alios: et hoc possùm, probatur in l. 1. in fine, iura l. sequenti, ff. de oper. noni. nunc.
- Aliquo factio iure: et tunc aut quis certat
 - De lucro captando, quæ queritur lucrum: et hoc beneficio non potest uti eo invito, l. nonnunquam, ff. de legatis præst.
 - De vitando danno, vel quasi danno: et tunc aut illud beneficium mihi competeat de iure
 - Speciali: et eo non possùm uti, te invito. l. si index circumventio, ff. de mun.
 - Communi: et eo possùm uti etiam te invito, l. ex persona, ff. de fideiuss.

ADOPTIO AN IMPEDIAT, VT QVIS CONTRA
 tabulas venire non possit?
 CCLVIII.

L. Si in adoptionem ff. bon. poss. ff. cont. tab.

R. quòd aut est datus in adoptionem

- Pater, contra cuius testamentum quis vult venire: et adoptio nihil nocet venientibus per contra tabulas. l. 3. §. si pater de bon. poss. ff. contra tab.
- Filius, qui vult venire contra testamentum: et aut est datus in adoptionem
 - In iura eius, contra cuius testamentum vult venire: et aut est datus in adoptionem
 - Alicui ex his qui sunt in eadem familia: et non nocet adoptio, l. 3. §. si quis filio, ff. de bon. poss. ff. contra tabul.
 - Extraneo: et aut adoptio
 - Est finita ante mortem eius, contra cuius testamentum vult venire: et non nocet adoptio, l. si emancipatus, §. fin. ff. de bon. poss. ff. contra tab.
 - Nō est finita: et aut est
 - Institutus: et potest habere contra tabulas, alio committente delictum, l. non propterea, §. si in adoptione, ff. de bon. poss. ff. cont. tab.
 - Præteritam tunc non datur ei, contra tabulas bonorum possessio, contra testamentum patris naturalis, l. si emancipatus, §. fin. ff. de bon. poss. ff. cont. tab.
 - post mortem: et tunc aut
 - Post petitam contra tabulas bonorum possessionem: et non nocet sibi adoptio, l. fin. ff. unde liberi.
 - Ante petitam bonorum possessionem contra tabulas: et tunc aut fuit
 - Præteritus: et non nocet sibi adoptio, l. 3. §. si emancipatus, ff. de bon. poss. ff. contra tab.
 - Institutus: et non nocet sibi adoptio, l. si post in princip. ff. de bon. poss. ff. contra tabulas.

L. 1. §.

TITULUS DE DONATIO FACTA FILIO A PATRE AN
VENIAT IN COLLATIONEM
CCLIX.

L. 5. nec castrense, num. 11. ff. de collat. bon.

Ob causam aliquam, ad quam pater tenebatur: & poterit cogi, ut propter dotem, & donationem propter nuptias: & aliud sine dolo conferatur, ff. de collat. dots. per totum.

Ex causa militie: & tunc venit in collationem, secundum distinctionem de qua per Bartolum in l. 1. §. nec castrense, num. 11. ff. de collat. dots.

Propter merita precedentia circa patrem: & tunc illa donatio valet, cum quilibet extraneus de eo merito aliquid haberet. Auth. unde si parens, C. de test. testam.

Vt filius illud habeat in peculio profecticio, & conferat. l. certam, C. famil. ercis.

Occasione condemnationis facte pro filio, de hoc dic ut per Bartol. in l. Stichus, ff. de pecul. legato.

R. quod aut pater dat

Simpliciter sine causa aliqua animo donandi: & aut dat filio

Emancipato, & talis donatio venit in collationem, ut l. vel liberis, in fine, C. de collat.

In potestate, & aut donatio in principio non valet, sed confirmatur, & aut confirmatur

In vita patris per emancipationem, & tunc conferatur, si emancipati, C. de collat.

Morte patris, & habet uis legati, l. in donatione, C. ad l. Falc. id.

Simpliciter, ita quod nesciat quo animo: & tunc aut

Merita filij precesserunt, & propter merita videtur datum, l. si donationibus, C. de collat.

Nomine filij emit, & sibi tradidit: & presumitur animus donandi, ut l. filius, C. famil. ercis.

Tradidit tantum, non autem emit nomine filij, & in dubio videtur tradidisse, ut habeat in peculio profecticio, ut l. si, ff. de pecul. legato.

Merita, non precesserunt, & aut pater

Emit nomine filij tantum, non autem tradidit, & tunc videtur emitte, ut habeat in peculio profecticio, ad l. fin. ff. de pecul. legato.

Non emit pro filio, nec tradidit sibi, sed fecit illum recipere aliquam promissionem, tunc an videatur fieri animo donandi, vide Bartol. in l. si pater, in princip. ff. de donat.

DE DONATIONE FACTA FILIO A PATRE AN VENIAT IN COLLATIONEM M L. 5.

QUANDO ILLE QUI ME IMPEDIT, VEL MECVM CONCVRRIT IUDICIO TESTATORIS A SUCCESSIONE EXCLUDITUR: UTRUM IPSE ME IMPEDIAT, VEL MIHI PARTEM FACIAT?

CCLX.

L. 1. §. si pater, num. 3. ff. de coniung. cum emancip. lib.

R. quod aut quis me impedit

Quia ius succedendi habet: aut

Actus translationis in alium fit, de portione q̄ illi privato, debebatur: et actus privationis est unus et idem, et me impedit ille privatus: si in si privatus non esset, l. 5. fin. ff. de offi. gn. libertas.

Ego habebam ius succedendi in solidum ab ipso initio, sed ille privatus faciebat mihi partem per concurrens: tunc privatus mihi non obstat, l. si quis ex his, §. si pater, verfic. sed estis postumus, ff. de coniung. cum emancip. lib.

Actus privationis precedit, et ille actus sumus effectum demum hereditate edita, et tunc ad

Non habebam ius succedendi, nec in solidum non habebam, et aut nullo venire ex alio iure quod habet originem

A tempore mortis, vel ante a iura hereditatem: ut per bon. poss. ff. contra tab. que datur liberis: vel si deo nullam, et non possum, l. si quis ex his, §. si pater, ff. de coniung. cum emancip. lib.

Post aditam hereditatem: ut per contra tab. que paterno datur, nec per querelem: et possum, ut in §. sed nostra, in l. de success. libert. tunc a l. l. iud. in prin. cap. ff. de contra tab.

MISSVS EX CARBONIANO AN POSSIT AGERE?

CCLXI.

L. sed sicuti, quæ est l. fin. ff. de Carbon. editio

Antequam sibi status questio moueatur, et tunc postquam questio status sibi incipit moueri, potest omnia prima questione Carbonianam bonorum possessionem petere: et quod diff. rat. questio status in tempus subietatis, non distinctio prius an agatur petitoris vel possessorio.

Possessorio, et potest, l. 3. §. missum, ff. de Carbon. editio.

R. aut quis incipit agere

Principalem aduersariam, et tunc aut agere

Petitorio, et aut nullo agere

Tanquam Carbonianus possessor, ut illa summaria probatio, que ius habuit in Carboniano, sibi pr. sit in hoc iudicio, et non potest, ut d. §. missum.

Directa petitione hereditatis, et pr. bare se si sum, et tunc potest, ut d. §. missum.

Post petitoriam bonorum possessionem, et tunc aut agere contra

Non facis dedit, et non potest, sed estis si, §. 1. ff. de Carbon. editio.

Alios debitores seu particulares successores tunc aut

Satisfacit, et tunc nullo agere

Tanquam heres, et non potest, ne fiat iudicium petitorum in heredem tunc, d. §. missum.

Tanquam curator datus bonis, ex vigore satisfactionis, et potest, l. 1. ed estis si, §. 1. et 3.

BONORVM POSSESSIO QUAE DATVR CONDIONE

pendente, an sit iuris vel facti? CCLXII.

L. Acquisitum, §. si sub condicione, ff. de bon. poss. ff. secund. tab.

R. Quod aut cuius

Extra-neus sub condicione, et aut est talis

Qui nullo modo erat ab intestato successurus, et tunc ista bonorum possessio, que ei datur, est facti, et tribus sibi hoc solus, ut existente condicione non habeat necesse de nouo petere, et cum tribuit hoc, quod missum in possessionem potest exercere omnia tanquam curator datus bonis.

Qui veniret ab intestato, et succederet per uide legitimi, nec uide cognati, et tunc est iuris, et dicitur uenire condicione bonorum possessio: sed in tabulari conuertitur in illam que sibi competeret, l. si condicione, ff. de Carbon. editio, et dicitur iuris, que in o. ueni. euentum tribuit iuris.

Filius

* Potestaria, et est facti, et non potest converti in un de legumini, quia est quod sibi imputetur, cum conditionem non impleverit.

Casuali vel mixta, et aut in defectum conditionis

Fuit exheredatus, et tunc aut

Non fuit exheredatus, et habet bonorum possessionem que est iuris, et ideo in omnem euentum in tribut.

Non ritè tribuit ius, et perinde est ac si exheredatus non erat, l. non putat, s. non queat, ff. de bon. posses. secund. tabul.

Ritè, et tunc dicitur per Bartol. in l. equisissimum, in fin. ff. de bon. posses. secund. tabul.

Filius et tunc aut sub conditione

SI QVIS DICAT, EGO CREDO QVO'D VOLO REPVDIARE: an ex hoc uideatur repudiare hereditatem? CCLXIII.

L. Filius mater, ff. ad Trebell.

R. quod quando quis

Expresse dicit, ego repudio, et tunc uidetur repudiare sine dubio, idem si dicat, nolo esse heres.

Loquitur dubitans, ut, nõ credo num expectare, uel credo hereditatem esse periculosam, et tunc aut dicit ista uerba

nihil dicit et tunc si qui

Est statutum tempus ad deliberandum, et potest aliter persequi, licet, C. de iure delib. sed si decederet intra annum, tantum transmissus ius deliberandi, l. cum antiquioribus, C. de iure delib.

Filius, et tunc dicitur in l. scimus, C. de inoff. testam.

Creditorum, et tunc, post tempus uidetur aliter, l. scimus, s. pen. C. de iure delib.

Substituti, et tunc uidetur repudiare, l. quando, et ubi notatur, ff. de acquir. hered.

DISTINCTIONES BARTOLI SUPER FF. NOVO.

SIGNVM VNIVERSALE AN ET QUANDO RECIPIAT limitationem? CCLXIII.

L. si nunciatio ff. de noui op. nunc.

R. Aut illud signum refertur ad uerbum

Temporis præteriti uel presentis, et recipit limitationem, ut intelligatur omnes scilicet de hoc tractantes, uel qui inter se ueruat, l. inter omnes, ff. qui satisd. cog. l. sic etiam, s. qui eum aliter, ff. ad l. A. qui. cum similibus.

Temporis futuri, et tunc aut loquatur in dispositione que continet

noniaque concessione: et tunc aut concessio concessa

publicam utilitatem, et tunc non recipit limitationem de habilitate, l. si quis in gra. uis, s. utrum, ff. ad Syllan.

privatam utilitatem, et tunc signum uniuersale recipit limitationem ab habilitate, l. i. C. de sacros. eccles. l. in gradatione, s. i. ff. de man. et bon.

tam concessi extentione, et aut illa dicitur uniuersalis ponitur

Declaratiue, et recipit limitationem, l. i. C. de sacros. eccles.

Extensiuè, et non recipit limitationem, l. i. s. nunciatio, ff. de noui op. nunc. quia indistinctè omnibus nunciatio fieri potest.

¶ Non caret autem reprehensione hæc distinctio, quo ad primum membrum secundum membri principalis, in hoc per A. postill. ad Bartol.

AN ET QUANDO COMPETVNT DVO
auxilia, unum tollat aliud?
C C L X V.

L. In provincialib. §. si in loco communi, de noui op. nunciat.

NOTA

L. De pupillo. §. si in plurib. locis. ff. de noui oper. nunciat.

Judice ex mera iusticia propter aliquam causam, et tunc una absolutio generalis non porrigitur, nisi ad causas expressas in petitione et prosecutione, licet, C. de iudicijs, l. de rebu. ff. de arb.

Principe vel a populo, ex mera gratia tunc aut petit absolutio nem

Simpliter et generaliter, non expressis pluribus causis, et tunc, siquidem fieret absolutio generalis, illa sufficit, et porrigitur ad omnes causas, quia princeps vel populus presumitur hoc fecisse ex certa sententia, l. i. abas in. C. de generali, abolu.

Gravior, et tunc est iurifera, concedente si sciisset, non concessurum, et ideo nulla erit, l. prescriptio, C. si contra ius vel iur. publ.

Minor, et tunc sufficit absolutio generalis, ita presupponit Bartol. in l. de pupillo, §. si in pluribus locis, ff. de noui op. nunciat.

Parte, in eo su quo potest, et tunc aut absolutio fit

Ex causa transactionis, et tunc absolutio extenditur tantum ad ea, de quibus est lit., l. si de certa, C. de transact.

Ex causa alia, tunc sine dubio sufficit aliqua absolutio generalis, l. emptor, §. Lucius, ff. de pactis.

**PROCVRATOR REI AN ET QVANDO DE RATO CAVEAT?
 CCLXVII.**

L. De pupillo. §. remissionis, ff. de noui op. nunciat.

Nulla cadit executio, reo non consentiente, et tunc tenetur procurator cauere de rato, l. non solum, §. si status, et §. seq. et §. fin. ff. de procurat.

Iudicio, ubi de suspecto tutore agitur, et tunc procurator rei tenetur cauere de rato, ratio est, quia per cautionem iudicatum solum non est cautum a tutore, et ibi de hoc Bart. ff. de rat. hab.

Potest fieri executio, reo non consentiente, et tunc aut loquimur de

Facta executione procurator liberatur a cautione, etiam iudicatum soluendo, etiam reo veniente contra, et tunc debet cauere de rato, quia per satisfactionem iudicatum solum a tutore non est consultum, ut in rei vendicatione, l. p. ompo aut, §. si d. et. et l. et in opus, ff. de procurat.

Alio iudicio, et tunc aut

Per executionem non liberatur procurator a stipulatione, scilicet iudicatum solum, ut in actionibus personalibus, et tunc non tenetur cauere de rato, l. non solum, §. qui alieno, et §. seq. ff. de procurat. et ita loquitur glossa in d. l. componit, §. sed et ii, ff. de procurat.

**AN ET QVANDO PROCVRATOR INTERVENIENS IN
 interdicto de noui operis nunciatione teneatur cauere
 de rato? CCLXVIII.**

L. De pupillo. §. si procurator ff. de noui op. nunciat.

Ad nunciationem faciendam, et de rato cauere debet, si de mandato dubitatur, l. de pupillo, §. qui procurator ff. de noui op. nunc.

Ad remissionem prestandam, et debet cauere de rato, si de mandato dubitatur, c. h. procurator, §. fin. ff. de noui op. nunciat.

Ad petendam demolitionem operis facti, contempta nunciatione, et etiam tenetur satisfacere ex regula generali, C. de procurat. l. i.

Qui nunciat, et aut ille intervenit

Ad defensionem domini in interdicto, ne ius fiat ei, et tunc non debet cauere de rato, sed de iudicatum soluendo, l. de pupillo, §. si procurator, ff. de noui op. nunc.

Vnus et idem procurator ad haec omnia faciendam, et tunc facit fide de mandato in primo actu nunciationis vel actu remissionis, non est necessaria satisfactio de rato, non procurator in princip. ff. de noui op. nunciat. eodem modo non est necessarium mandatam in interdicto, ne ius fiat ei, quia per consequentiam videtur habere, ita notatur in d. l. de pupillo, §. si procurator, ff. de noui op. nunc.

* Ad edificandum, & non debet cauere, cum sibi nunciatur quod cuiuslibet etiam fabro ibi existenti non pot. si fieri, d. l. de pupillo, § nunciacionem.

Ad petendam remissionem, & non cauet de rato, quia est procurator rei d. l. de pupillo, § remissio nem.

Cui nūcia- tur, & aut interuenit } Ad agendū inter dicto, ne us fiat ei, & tunc aut est procurator. } Qui habebat mandatum, cum sibi nunciaretur, et non satisfat de rato, l. nō cogendum, § in ff. de procurat.

Alius, & tunc si de mandato dubitatur, cogitur, satisfare de rato ex clausula generali l. i. C. de procurat.

Ad defendendum donarium in hoc interdicto demolitorio, & tunc si defendit patiendo agentem ingreditur in possessionem, & debet cauere iudicatum solui, & de rato, l. Pomponius, § sed et is, ff. de procurat.

PROTESTATIO DECLARATORIA VOLUNTATIS CUI DEBEAT FIERI
C C L X I X.

L. Non solum, § morte, ff. de noui op nūciat.

Consistit in mea uoluntate libera, & potestate, & tunc aut p. hāc protestationem

Tantum me exonerare, & neminem grauo, & sufficit ubicunque fieri, nec alterius quam testium presentia requiritur. Lat si quis, § plerique, ff. de re leg. & sumpt. iun.

Alius caderet in captionem, qui alius sibi prouideret, si sciret, et aut illud a quo me exonerari pendet

Ex certus, & tunc protestatio debet illi fieri, uel sibi notificari, l. si mandassim, ff. mandati.

Est aliquo facto meo praecedente, & tunc aut ille qui oneratur

Est incertus, & sufficit protestationem publice fieri, l. ed & pupillus, § prescribere, ff. de iur. iur.

Ex dispositione legali, & tunc praesentia aduersarij non requiritur l. bonores, §. iun. ff. de decurionibus.

In mea & alterius uoluntate consistit, & tunc protestatio semper debet fieri parti, l. codicillis, §. 1. de legatis 2. an autem & quando partis consensus requiratur, uide per Bartol. in l. non solum §. morte, ff. de noui op. nunc.

R. quod protestatio aut fit circa quod

Pendet ex mea potestate & uoluntate de iure, sed deficit potestas de facto, & tunc aut impedit

Propter aduersarii potentiam, et aut alius est explicandus coram eo tanquam coram

Propter alterius absentiam, & aut alius est explicandus coram eo tanquam coram

Iudice, et sufficit protestari coram uicinis, l. iun. C. de his qui met. iud. non appel.

parte & tunc aut

In iudicio, & debet fieri coram iudice, & per eum illi notificari, l. si praesens, C. de episcop. audent.

Extra iudicium, & sufficit protestari coram uicinis, l. de pupillo, §. si quis ipsi praesens, ff. de noui op. nunc.

parte, & sufficit protestari coram iudice, aliis ad sui domicilium, l. ut perfectus, C. de annali exceptione.

Iudice, & debet protestari ante tribunal eius, l. 1. §. ad eundem, ff. quando appellat.

In delictum, & tunc aut persona quae ex illo facto possit cedi, est

In maius delictum ultra propositum, & tunc aut factum per annum

Incerta, & sufficit quod protestatio fiat loco & tempore, quo factum illud celebratur, l. qui sonent, §. l. si putator, ff. ad l. Aquil.

Certa, & debet fieri ipsi persone, l. aut qui aliter, ff. quod in aut elam.

Non modificatur, & tunc protestatio nil operatur, l. qui nulla, C. ad l. l. de iur.

Modificatur, & tunc non requiritur praesentia partis, Bart. in d. non solum, §. morte, ff. de noui op. nunciat.

pendet nec ex mea uoluntate, nec potestate, tunc cuiusque fiat protestatio, nil operatur, l. alimenta, C. de neg. gest.

QVIS SIT EFFECTVS PROTESTATIONIS INHIBITORIZ uel prohibitoriz? CCLXX.

D.I. Non solum. 5. morte. uu. 3. cum seq.

Ille cui quis est obligatus: & tunc ex mora debitoris si processerit, purgatur, uel creditor in mora constituitur. *l. auer. ff. de usur. & de hoc alibi per Bartol.*

Non iusta: & nullus est effectus. *l. si quis prohibuit. ff. de Publican.*

Ver non fiat quod prohibetur tenebatur facere: & aut istam protestationem fecit

Alius quam creditor: & tunc aut fit ex aliqua causa

Nec uera, nec uersimilis: & tunc non est ei parandum. *l. hec autem. in prin. ff. si cui plus quam per leg. Falcid.*

Licet non uera, tamen uersimilis: & aut prohibetur dari uel fieri debitum

Ex ultima uoluntate: & tunc ista protestatio habet effectum, ut ab eo cui soluitur, debeat exigi cautio. *l. fin. C. de petu. hered.*

Ex contractu: & non habet effectum, quia impeditur ut caperet ei cui debebatur. *l. fin. C. de petu. hered. et tenetur protestans ei cui fecit protestationem, ad interesse. l. ff. de eo p. que fact.*

Iusta: et aut illa causa est

Iusta & uera: & tunc si ueritas istius cause ostenditur debitori, cui fit protestatio, debet illi protestationi parere. *l. nomen. C. que res pig. oblig. pef.*

Auctoritate iudicis: & debet quis protestationi parere, & excusatur. *l. fin. C. de lege communi.*

Vera, sed ueritas non ostenditur debitori: & aut protestatio fit

A' priuato: & aut ut quod prohibetur principaliter protestantem

Respicit: et debet parere protestationi. *l. si fideiussor. in prin. ff. mandati.*

Non respicit: tunc non tenetur parere ei, nec sibi credere quia requiritur certioratio. *l. fin. ff. quod sal. tutor.*

R. Aut prohibetur

Ver non fiat id quod prohibetur tenebatur non facere: & aut prohibetur

Nullam iustam causam habet credendi, se posse facere: & tunc sufficit simplex prohibitio, nec requiritur causa, quoniam causam habet in se ipsa, & potest fieri a quocumque. *l. prohibere. in pr. ff. quod ni aut clam. Et habet effectum, quod ante prohibitionem dicitur factum clam, post prohibitionem tacetur factum ut. l. 5. quid sit ff. quod ni aut clam.*

Habebat causam precedentem: & non tenetur credere, nisi causa protestationis notificetur, ostendendo infrauenientem.

Id quod prohibuit est permissum, non tamen est obligatum ad faciendum uel non: & aut prohibetur tale, quod sola uoluntate prohibentis

Fit illicitum: & tunc si sitis secunda prohibitio, sine alicuius cause expressione. *l. fin. de neg. gellis.*

Non potest, salua honestate suae talis protestatio nihil operatur. *l. Q. in. ff. mandati.*

Nulla iusta causa uis. ritur: et protestatio nullus est effectus. *l. si maior. C. de rescind. uerba.*

Non fit illicitum: & aut prohibentem est illi quod protestationi parere

Fuerat salua honestate sua: & tunc aut protestationi

Inferitur causa: & aut est causa de

Futuro, pendens ex facto protestantis: & tunc protestatio est ualida. *l. denunciasse. d. 1. ff. de aduers.*

Præteritum: & aut denuncians est Cuius non principaliter interest: et protestatio est nullus effectus. Cuius principaliter interest: & dicitur per Bartolam ubi. *l. 1. in distinctione. nu. 43. in fin.*

D.I. Non,

D.I. Non solum, §. morte, nu. 46. cum seq. de no.
 op. nunciat.

Facto alieno: tunc talis protestatio debet fieri cum causa expressione: & notificatione, taliter quod reddatur certus attendendo instrumentum, vel copiam dantendo, ut c. causam de elect.

Erat obligatus: tunc aut erat obligatus

Facto suo: & tunc aut obligatio committitur

Ex eventu alienius conditionis, vel alterius facti extrinsecus debet fieri protestatio cum expressione & notificatione illius, ut quod ille cui sit protestatio, cum expressione reddatur certus.

Mere, & pure: tunc sufficeret mera protestatio, ut factum impleat, seu det: alios consueverit in mera, l. quod te, ff. si cert. per dam. tamen fiat loco & tempore congruo, prout singula illa per Bartol. hic copiose explicantur.

Habet alium sibi obligatum: & potest fieri protestatio, & habet effectum ut dicatur creditor in mora constitutus, l. ratio, alius dato, §. si per venditorem, ff. de action. empti.

Nō erat obligatus: et tunc aut ille qui nō est obligatus

Non habet alium obligatum & aut ad id

Poterat compelli officio iudicis: & debet illa protestatio fieri in iudicio, aliis non habere effectum, l. cum postulat, ff. in princip. ff. de dam. infecto.

Ad suum commodum tantum, & ad eius excusationem, non tamen ad dampnum vel incommodum eius cui sit talis protestatio: & potest fieri, & habet effectum, l. 1. §. inspicendo, ff. de uentre inspic.

Nec expresse, nec causatiue: & tunc talis protestatio nullus est effectus, l. si fideiussor et editoris, ff. de fideiussor.

Contrahentium: & talis protestatio nihil relesaret, sed debet expectari donec desinat posse dari vel fieri, ut stipulatus, ff. de verb. oblig.

Legis: & potest fieri protestatio, cui si non paruerit incidit in legem: cui in matre, que filio pupillo tutores petere debet.

Licet non expresse, tamen causatiue: & aut perdetur ex disposito

Ad dānum eius cui sit protestatio: & aut quis ad id tenebitur

Incurat dampnum si protestationi non paruerit: & potest fieri cum effectum, l. si parna, ff. quando dies leg. ced.

Testatoris: & aut sit, ut si cui sit

Fideicommissi vel legati: & potest fieri, ut eo non parente protestationis, perdat lucrum, ut l. her. conditio si Capitolinum, ff. de ed. & demors.

Perdat lucrum: & aut aliud lucrum est per modum

Hereditatis: & nō potest fieri nisi iudicis autoritate, ut l. si quis instituitur, §. 1. & ibi notatur, de hered. institu.

x. aut quis iactatur ad id, ad quod de iure

Non faciendum tenebitur, hoc est ut delinquat: et isto casu talis iactator tenebitur ut maledictor, l. §. incidi, ff. ad Sc. T. n.

AD PRIMVM DECRETVM QVALITER PROCEDATVR
CONTRA CONTUMACEM IN NON DEFENDENDO, cum
agitur pro seruitute?
CCLXXII.

L. Si prius, nu. 9. ff. de noui op. nunc.

R. Aut agitur

- Personali pro seruitute constituenda: & tunc aut reus**
 - Latitaret: si missio in possessione omnium bonorum, l. Fulcinius, S. Celsus, & S. item uideamus, ff. ex quibus causis in poss. eatur.
 - Non latitaret: tunc mittitur tantum in quasi possessione in iuris petiti, sicut si ageretur actio ne personali ad certam speciem, l. is cuius, ff. si seruus iudic.
- Reali pro seruitute constituta: & tunc aut agit**
 - Pro seruitute, & etiam interesse prohibitionis pretendit: & fit missio in quasi possessionem iuris petiti, & etiam in omnibus bonis, d. l. is cuius, ff. si ser. uind. hodie uero pro mensura debiti declarati, Glossa in uerbo audiat, S. sin. autem reus, l. propterandum, ff. de iudicis, auth. ei qui, C. de bonis aut. iud. possid.
 - Non latitaret aut actor**
 - Erat in quasi possessione iuris petiti: & primum decretum erit quod iudex reum iubeat cauere, l. si prius, secundum quod legitur Dy. nus, ut dicit ibidem Bartol. de noui oper. nunc.
 - Non erat in quasi possessione: & aut ad constituendum aedificium in dicta quasi possessione
 - Requiritur aliqua edificatio uel demolitio in loco seruiente, & mittitur in possessionem rei que dicitur seruitutem debere, l. a quo fundus, ff. de dam. infecto.
 - Non requiritur edificatio: & fit missio in quasi possessionem iuris petiti, iubendo reum cauere, Bartol. in l. si prius, ff. de noui oper. nunc.
 - Pro seruitute tantum et tunc aut reus**
 - Latitaret: si missio in omnibus bonis, argumento d. l. Fulcinius, S. Celsus, sicut in alijs realsibus.

QVALITER SVCCVRATVR REO, SI ACTOR SECVNDVM
superiorem distinctionem sic missus
in possessionem?
CCLXXIII.

D. l. si prius s. nu. 10. de noui op. nunc.

R. Quod aut actor agebat

- Personali: & quando cumq; rediens ante interpositionem secundi decreti audiat, l. cum proponas, uel l. auth. ei qui, C. de bon. aut. iud. poss.**
 - Erat in quasi possessione iuris petiti: & tunc reo non succurritur, nisi in proprietate.
 - Reali: et tunc aut actor**
 - Non erat in quasi possessione iuris petiti: & tunc aut reus fuit contumax
 - Post litem contestatam, uel quasi: non audiat, nisi de proprietate, l. 3. in fine, C. ubi in rem actio.
 - Ante litem contestatam, uel quasi: & aut queratur an audiat de
 - Possessione: & audiat intra annum
 - Proprietate: & audiat etiam post annum, l. si quis emptiois, S. sed si quis, C. de prescripl. 30. annorum.

D. l. si

AN POSSESSIO VEL QUASI POSSESSIO ALIQUIVS STATUS
seu qualitatit, transferat onus probandi in contradicentem?

CCLXXIII.

D. I. Si pri^o,
num. 18. Inest, est aptus iacere ab origine rei: et transfert onus probandi in eum qui contradicit, l. liberis, circa finem, ff. de li
berali causa.

R. Aut ta-
lis status

Non inest, nec est aptus iacere ab origine rei: aut status uel qualitas naturalis et originis rei.

Non concordat de necessitate, seu est apta non concordare cum intentione contradicentis: et tunc idem quod transferat onus probandi in eum qui contradicit, l. extra, ff. de probat.

Cōcordat cum intentione contradicentis: et tunc

Diuiditur in petitoriam et possessoriam, ut quid possessio potest esse separata ab ipsa acritate et proprietate: et tunc non transferat onus probandi in contradicentem totaliter, ut in statutibus realibus, l. sicuti, §. sed si quæritur, ff. si feruntur iudicetur.

Est talis quod proprietatem non separatur a possessione: et tunc talis possessio transferat onus probandi in eum qui contradicit, c. semel, de rez. sur. in 6.

SI SUPER VIRE MERE PERSONALI SI AGATUR, QVALITER
contra contumacem interponatur decretum?

CCLXXV.

D. I. Si pri^o,
num. 17. Personaliter quæ situm dicitur a herede in gradu u, in eam a nemine, vel alio modo: et tunc si ille à quo petitur, laudat, et causa cognita iudex decernit ei libertatem, et illum prout omni iure patris sui, l. eam, verb. §. subuentum, ff. de filiofam. libert. et hoc est non interponitur secus litem decretum, quia prius non dicitur nisi in perfectum in contumacia.

R. Aut agitur actio

Ab initio: et interponitur primum decretum, transferendo onus probandi de uno in alium, et interponendo cautionem, per quam transferatur possessio iuris petiti.

Reali: et tunc aut ille qui convenitur, est contumax

Post prelitam satisfactionem, uel cautionem de lite prof. quæ tunc si quæritur in eadem per annum fuerit consumata, iudex pronuntiabit subiungendo contumacem iuramentum, uel auctorem in perfectam libertatem ponendo, secundum intentionem agentis, l. i. §. finali, C. de offert. i. o.

Post litem contestatam: et tunc actor habet duplicem solum, uel quod intendit remedium, d. l. 1. de off. re. toll. uel quod exerceat litem secundum formam l. i. §. i. ff. de lib. causa, an non enim remedium non tollit alteram, l. quoties, ff. de usuo. et obligat.

VNAM INTERLOCUTORIAM SI DEDIT IUDEX, POSTEA
dedit alteram ex qua queritur ut parti à qua est appellandum?

CCLXXVI.

L. Cū procurator §. si dominus, nu. 1. ff. de noui op. nanc.

Non potest reuocari: tunc sicuti due definitur, ita ille due non possunt fieri super eadem, l. 1. C. quando provoc. non est necess. et tunc ualeat prima, non secunda.

R. Aut interlocutoria

Potest reuocari: et tunc aut

Constat quod secunda est lata antea recedenti à prima: et ualeat secunda, l. si quoniam de rescind. uend. uocia l. quod ius, ff. de re iudicata.

Est contraria primæ: et tunc uidetur recessum à prima, l. si opus, ff. de noui op. nanc.

Dubitator quo antea fuerit lata, secunda est tunc aut secunda

Diversa à primæ: et idem quod uidetur recessum à prima, l. p. en. ff. de prator. sitio pulat.

Eadē est cū primæ: et aut prima est solus, que

Statim trahit secum executionem, ut si pronunciat aliquos articulos non esse admittendos: tunc secunda est nulla, l. apud Anfidius, ff. de opt. legata.

Non statim secum trahit executionem: et ualeat utraque, et ex utraque debetur idem, l. si quis ante eum Glossa, ff. de acquir. poss. §. ff.

L. Prator

LEX PROHIBENS SI ULTRA PROCEDAT, PENAM imponendo, an actus remaneat validus? CCLXXVII.

L. Praetor ait, in princip. num. 3. ff. de noui op. nouc.

R. Aut de mente legis est

- Certum & status certo, scilicet si lex disponat, quod actus non ualeat, & ualeat, & tamen poena imponatur, l. inbe mus, C. de sacros. l. 1. C. de sepulch. uulato.
- Dubium: & tunc aut poena que apponitur
 - Respicit annullationem ipsius actus: & tunc actus etiam annullatur, l. si remunerandi, §. rei torpes, ff. mandata, l. pacta que contra, C. de pactis.
 - Est poena extrinseca: & tunc aut poena
 - Non est poena, actus inuidio remanent: & tunc actus remanet validus, l. ultima, ff. de iur. iur.
 - Potest esse poena etiam actu nullo: & tunc aut nullitas actus respicit praeiudicium
 - Eius est poena tantum imponitur: & tunc actus est nullus, l. i. ff. de his que pro non scriptis hab.
 - Alterius: & tunc actus non est nul lus, l. filius, §. finis, ff. de falsis.

IUDEX AN TENEATUR OFFICIUM SVVM INTERPONERE non petiitum? CCLXXVIII.

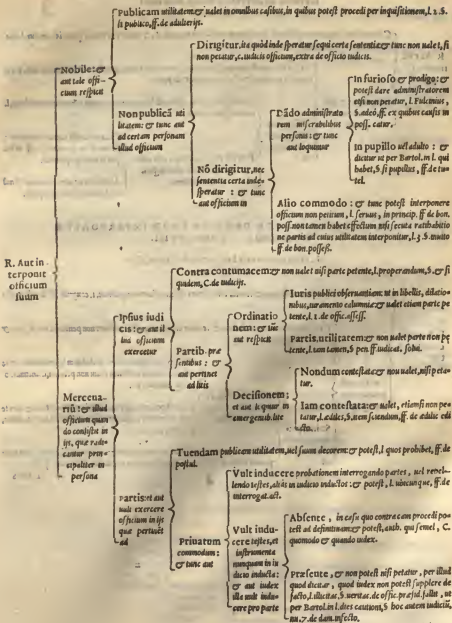
L. Dies cautioni, §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infecto.

R. Aut officium respicit

- Principaliter publicam utilitatem: & tenetur interponere officium suum non petiitum, l. congrua, ff. de off. praesi dit.
- Reuerentiam alterius iudicis: & tenetur interponere officium suum non petiitum, l. eos, in fine, & l. iudicio, de appellat.
- Utilitatem: & aut respicit
 - Non potest praetendere probabilem ignorantiam: & te netur interponere officium suum non petiitum, l. sanctorum, §. 2. C. de p. m. n. s. l. i.
 - Miserabiles personae, et actum pium: & tunc aut uol. x
 - Potest praetendere probabilem ignorantiam: & non te netur interponere officium, nisi petiitum, l. §. magistralibus, ff. de magist. comen.
 - Solum potest utilitatem: & aut respicit
 - Non miserabiles personae, uel actum pium: & non tenetur suum officium inter ponere nisi petiitum, l. dies cautioni, §. hoc autem iudicium, ff. de dam. infecto.

L. Dies

L. Dies cautioni, §. hoc autem iudicium, num 3. ff. de damn. infecto.

145
AN IVDEX IN CRIMINALIBVS POSSIT INDV.CERE
probationes pro partibus ?
C C L X X X.

D. l. Dies cautioni, §. hoc autem, ff. eod. nu. 8.

R. quod
aut uult in
ducere pro
bationes

Accusatore & accusato presente, & tunc iudex potest nouas probationes producere, l. si non defenduntur, in fine, ff. de pœnis, ubi seruo accusato permittitur, quod se defendat, item domino, item iudici, ut ex suo officio de sui innocenti querat, item, l. 1. in fine, ff. de question. ubi post confessionem rei iudex alios examinat; ut certior efficeretur, quod præcepit ibi laudat.

Præfente accusatore, & absentæ reo, & aut loquimur in delictis,

In quibus imponitur pœna usque ad relegationem, & tunc quis contra absentem potest procedi ad definitiuam sententiam, l. absente, ff. de pœnis, & tunc potest pro absentem probationes inducere, quia hoc potest in ciuilibus, multo ergo magis in criminalibus, ubi nec satur malus præiudicium.

Et tunc Bartol. in l. dies cautioni, §. hoc autem iudicium præsupponit, quod non possit producere probationes pro partibus.

Præfente reo, accusatore absente, & tunc de iure communi iudex non potest sibi assumere officium accusatoris, sed reo postulante debet ipsius nomen aboleri, l. libellos, §. finali, de accusat. ratio differentie inter hunc & proximum casum per Bartol. in d. l. dies cautioni, §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto.

FRUCTUARIVS VEL PROPRIETARIVS SI DE DAMNO
infecto non caueant, quid agendum?
C C L X X X I.

L. quamuis, num. 1 ff. de dam. infecto.

R. quod
aut inter
pellatur

Dominus & fructuarius, & tunc quilibet pro suo iure liberatur cauendo, & contra non cauentem sui missio pro iure sui non cauentis, l. si finita, §. si de usufructibus, ff. de damno infecto.

Solus fructuarius, et tunc aut fructuarius est

Cōtumax; & tunc aut pars

petit interponi primum decretum, mittendo in possessionem totarum ædium, l. hoc amplius, §. quæsiuim, ff. de dam. infecto, & si post primum decretum non cauet, iure priuatur iure uti frui per secundum decretum, d. l. hoc amplius, §. Celsus, 2. responsio, ff. de damno infecto.

propter contumaciam fructuarij deuenit ad dominum, & dominus cauendo pro iure fructuarius iure utendi fruendi, l. hoc amplius, §. Celsus in fine, ff. de damno infecto.

Obediens; & tunc repetit à domino denum, cum præstitit pro rata sibi contingente, l. quamuis, ff. de dam. infecto.

Solus dominus, & tunc si dominus est cōtumax, aut pars

petit procedi interponendo decreta contra talem contumacem, & tunc fiet missio ex primo decreto, ut Bartolus, ubi etiam huius assignat rationem, in l. quamuis, ff. de damno infecto.

propter contumaciam domini reuertitur ad fructuarium, & tunc fructuarius nihil potest petere, nisi aliquid præstauerit, d. l. quamuis, in fine, ff. de dam. infecto, ratio, quia ad eum primo loco hoc onus pertinebat.

N L. qui

L. qui bona fide. §. si alieno, nu. 1. ff. de damno infecto.

R. Aut loquimur in iuramento	} Calumniz, quod est sollemnitas, et tunc aut procurator habet mandatum	} Veritatis, et aut eductus procurator	} Nō cōtradicit, et tunc aut iuramentum aliud præstatur in absentis	} Contradicit, non stando eius dicto, sed vult quod dominus respondeat, et tunc dominus cogitur iurare, et respondere per se, l. quis ius, §. peritor, et §. seq. ff. de noxalibus act.	} Speciale, et potest iurare de calumniis, et hoc in animam domini, c. fin. de iuram. calum. in 6. uem etiam in animam suam, ut c. 1. eodem titul. in 6.	} Generale, et non potest iurare de calumniis, ita præsupponit Barto. in l. qui bona fide, §. si alieno, ff. de dam. infecto, et hoc siue generale, siue speciale habeat mandatum, ut hic per Barto. ibidem.	} Commodum, et potest fieri etiam sine speciali mandato, cum etiam hoc a defensore possit fieri, l. nam postea, §. ius iurandum. ff. de iur. reuor.	} Præiudicium, et tunc etiam potest, si habet speciale mandatum cū libere, vel in rem, l. ius iurandum quod ex conuentione, ff. de iur. reuor.	
									} In litem, et illud procurator non cogitur præstare, l. uideamus, ff. de in litem iurato, sed si utraque pars uellet, possit argumento eiusdem, l. uideamus, non quod ligaret dominum, nisi haberet speciale mandatum ad sic iurandum, tunc eam sufficeret per procuratorem præstari.

AN ET QUANDO TOLERETVR VEL EVITETVR INFINITAS?
C C L X X III

L. qui bona fide, §. huic stipulationi, nu. 3. ff. de dam. infecto.

R. quod aut loquimur in	} Obligatio	} quantita-	} rris, et aut loquimur de infinitate	} Conferuāda, et aut reus	} Inducenda, et aut in ducitur	} Temporis et aut loquimur de obligatione	} Ex necessitate, et infinitas euicitur, l. si finita, 3. resp. ff. de dam. no infecto.	} Ex uoluntate, et tunc toleratur infinitas, ut in omnibus legibus loquentibus de obligatione conditionali, l. eedere diem, ff. de uerb. si gnificatione.	} Est paratus persone satisfacere, tunc euicitur infinitas, l. si mora, ff. solut. matr.	} nihil dicit, et aut actor in suam	} Negligit, et euicitur infinitas, l. si. c. de sa. crof. eccles.	} Nonnegligit, et toleratur infinitas, l. c. ii. de bere, ff. de ser. uerb. an. prædicatorum.				
													} Proprie, que non habet numerum, et illa euicitur, l. 1. c. de sententijs que pro eo quod interest.	} Improprie, que est inmensitas, et tunc aut obligatio contrahitur	} prter uoluntatem obligati, et tunc euicitur, l. si ser. uer. in fine, ff. de pignor. act.	} Ex uoluntate obligati, et tunc toleratur, l. continet, §. illud, ff. de uerb. obligat.

Expresse apta ad infinitatem: & tunc toleratur infinitas, l. si sua stipulatus a Seno. ff. de fideiussor.

Expresse contra infinitatem: & non toleratur infinitas, l. si sic, l. secunda, ff. de verb. oblig.

Numeri, quod est quando multiplicatur prestatio, ut si est prestatio annua: & tunc aut verba contrahentium seu disponentium sunt

Facto eius, seu culpa qui obligatur: & tunc toleratur, d. l. si sic, 2. responso, de verb. oblig.

Ex hoc non leditur: & infinitas toleratur, l. veluti, §. 1. de edendo.

Facto eius cui obligatio queritur, & aut obligatus

Ex hoc leditur, & aut factio eius quae acquirit

Adest obligatio tantum, quae tum tenetur reddere, & infinitas toleratur, l. sicut in annis, ff. quib. mod. usus fructus amitt.

Non adest obligatio ad id quod prestare tenetur: & tunc infinitas evitatur, l. stipulatio ista de verb. oblig.

Dubia, & aut multiplicatio obligationis continetur

Natura: & infinitas toleratur l. pen. ff. de ann. legatis.

Casu vel fortuna: & idem quod toleratur, l. filia, l. in singulos, ff. de ann. legatis.

Actio, & illa nunquam toleratur: regulariter enim omnes extinguuntur prescriptione, l. sancimus, C. de sacros. eccles. sed huius non meminit Bartol.

Persona: & tunc infinitas evitatur, l. inter stipulantes, ff. de verb. obl.

QUANDO DEBEAT SATISDARI DE OPERE QVOD FIT IN ALICVDO CCLXXVIII

L. Si finita. §. deinde ait pretor. nu. 3. l. dāni. la. fecund. da. nu. 2. ff. de dam. in facto.

R. quod aut ille locus est

Non est in usu publico: & debet satisfdari, ut in privato. l. 2. §. i. ff. ne quod in loco publico.

Publicus: et tunc aut ille

Nemo ibi edificat: & non est satisfdandum, l. si finita, §. deinde ait pretor. ff. de damno infecto.

Est in usu publico: & tunc aut

Aliquis ibi edificat: & aut edificat

Nemine permittente: & debet satisfdare de vitio operis, non solum.

Ad publicam utilitatem, & non debet satisfdare, sed pro indemnitate conferuanda pretor aduert. l. sicut.

Aliquo permittente, qui habet maiorem auctoritatem, et aut edificat

Ad priuatam utilitatem, tunc debet satisfdare, quia concessio sibi facta semper intelligitur sine prauidicio alterius. l. 2. §. merito. §. si quid a principe. ff. ne quid in loco publico.

Non habet, & indistincte debet satisfdare, l. pretor. in principio. ff. de dam. infecto.

Privatus, et aut edificatur ab eo qui ius in re

Dominum, & ipsum, & tunc semper est nulla promissio.

Habet, & aut interponitur inter

Extraneum, & ipsum, & tunc aut rebus affecta

Iuris edificantis tantum, & debet cauere. leg. qui boni §. i. ff. de damno infecto.

Totius, & debet satisfdare. l. hoc amplius. §. quae situm. & §. si nali. ff. de damno infecto.

Quod dicitur, de publico est. l. si finita, §. deinde ait pretor. nu. 3. ff. de damno infecto. quod de privato est. l. dāni. la. secunda nu. 2. ff. eodem.

SI QVIS HABEAT AEDES PRO DERELICTO, AN TENEA-
tur cauere de damno praeterito & futuro?
C C L X X V.

L. Si finita.
& eleganter
& s. pen
nu 3 ff de
damno in-
fecto.

Ante cautionem petitam: *Et tunc omni casu habendo aedes pro derelicto sufficit, ita ut cauere non teneatur. Ita per Bartolum, in l. praetor au. s. fin. & l. sequenti ff. de dam. infecto.*

Post cautionem petitam ante decretum interpositum: *Et aut sius cautio petita*

Extra iudicium: *Et perinde est ac si non fuisset petita. L. cum postulassim ff. de dam. infecto.*

In iudicio: *Et tunc aut dilatio con-tingit*

Propter subterfugia non cauentis: *Et tunc tenetur ac si iam ante cauisset. L. si finita. s. eleganter. ff. de dam. infecto. nisi moram purget et ante damnum datum. d. l. si finita. s. si quis domi infecta.*

Propter negligentiam non petentis: *Et imputat sibi, argumento l. si finita. s. penultimo ff. de dam. infecto.*

Alio casu: *Et tunc potest habere aedes pro derelicto, ita ut distinguendo in alio casu dicit Bartol. in l. au praetor. ff. de dam. infecto. & Bartol. in a. l. si finita. s. eleganter.*

R. Aut dñ-
nū fuit cō-
missum

De cauendo: *Et tunc distinguitur & concluditur prout supra proxime, quod aut curatio fuit dilata propter subterfugia non cauentis, pro negligentia non petentis eoru. Bartol. in l. si finita. s. pen. ff. de dam. infecto.*

Post decretum interpositum: *Et aut post decretum*

Demittendo: *Et tunc aut in possessionem*

Perseuerauit: *Et non est dubium.*

Def. rendi.

Recessit: *Et tunc aut ante*

Retinendi.

Dubitatur.

Non neglexit: *Et perinde est ac si uenisset.*

Contingit: *Et perdit beneficium praetoris.*

Neglexit: *Et tunc aut ante damnum*

Contingit: *Et non perdit, quia ad hoc pro eo intrare potest.*

AN ET QUANDO QVIS POSSIT PETERE SIBI CAVERI,
seu instrumentum fieri & an quis possit petere à iudice pronun-
ciari sibi deberi, uel se non teneri?
C C L X X V I.

L. Si finita.
& eleganter
nu 3 ff.
dedam. in
fecto.

Ipso iure: *Et tunc potest petere de hoc fieri instrumentum fieri, s. 2. A. ubi de collat. collatione 9. potest etiam implorare iudicis officium, ut pronunciet eum liberationem esse. l. si contendat. & ibi notatur. ff. de fideiussor.*

Ex ultima voluntate: *Et potest petere liberationem sibi fieri, & instrumentum. L. non solum. s. 1. & l. quod mihi, de liberat. legat. potest etiam petere ut pronuncietur se non teneri, seu ut auctori silentium imponatur. L. Aurelius. s. eorum. & ibi notatur. de liberat. legata.*

Ope exceptionis: *Et aut exceptione*

Tempore contracte obligationis, ut quia obligatio fuit extorta metu, & tunc potest petere et eius alicuius liberationem, & etiam in instrumentum, si cum exceptione, s. sed et si quis, ff. quod metus causa.

Alia: *Et tunc aut exceptio habet originem*

Ex post facto: *Et aut ex uerbis dispositiuis colligitur*

Actionem dicit: *Et poterit tunc agi. L. criminosa. h. & ibi notatur. C. de iurisdic. om. iud.*

Exceptio tantum: *Et tunc non potest petere liberationem, seu eius instrumentum. L. dedit. in princip. de condic. ob causam, postquam tamen iudicis officio, petere instrumentum exceptionis ad probandum, non ut aliud addatur. l. plures. C. de fidei. iurium.*

R. Aut lo-
quimur in

Actore: *Et tunc aut ad hoc sibi debetur actum*

Potest petere: *Et non potest petere sibi cauere, hoc sensus, s. 1. ff. de iur. iur. eorum ver. que usi cō-
sion. nisi ius actio esset extraordinaria.*

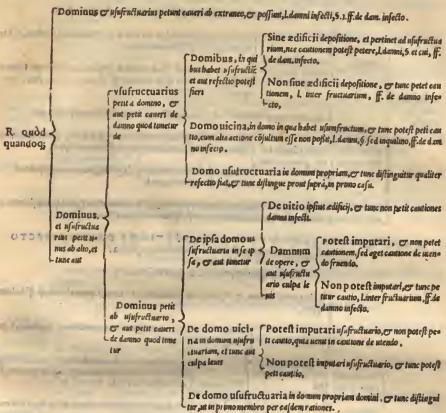
Non potest petere: *Et tunc aut ad petendam cautionem*

Competit actio seu officium iudicis mercenarium: *Et seruans actio: tunc non est dubium. L. baron. ff. si seruus unum.*

Agitur merito officio iudicis, & cogitur praestare causa cognita, Bartol. in l. si finita, s. eleganter, ff. de damno infecto.

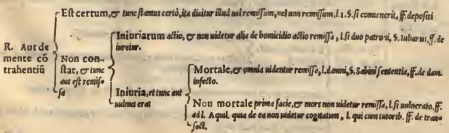
AN ET QUANDO USUFRUCTUARIUS DEBEAT CAVERE, ET AN ET QUANDO USUFRUCTUARIO DEBEAT CAVERI DE DAMNO INFECTO? C C L X X X V II.

L. Damni, § & cui usufructus, nu. i. ff. de damno infecto.

AN ET QUANDO VIDEATUR REMISSVM HOMICIDIVM, STANTE STATUTO quod illud possit remitti? C C L X X X V III.

L. Damni, §. Sabini, nu. i. ff. de damno infecto.

STIPVLATIO DE DAMNO INFECTO, SIMPLICITER INTERPOSITA,
propter quod damnnum committatur?
C C L X X X I X.

L. Fluminum, §. si præterea, ff. de dam. infecto.

R. Aut dā- num con- tingit	Vicio rei et iūc aut aliud uitium est	} Naturale, & non uenit in hac stipulatione, l. fluminum, §. uitium ff. de dam. infecto.	} Non potuit prouideri, & non uenit in hac stipulatione, l. fluminum, §. hæc stipulatio, & §. seq. ff. de dam. infecto.
	} Culpa homi- nis in facien- do, & aut illa culpa uitio rei	} Est admixta, & committitur hæc stipulatio, l. si seruus seruum, §. si seruum, ff. ad l. Aquil.	
			} Non est admix- ta: & tunc aut culpa
} Facto hominis licito & culpabili, & tunc non committitur stipulatio, nisi in duobus casibus, scilicet quando scienter, & expressè cauet de illo damno, uel quando uolebat alij nocere, d. l. fluminum, §. penult. ff. de dam. infecto.	} Non uenit in actione directa legis Aquiliæ, & committitur stipulatio, l. si si- stule, ff. de seruiut. urban. præd.		

AN ET QUANDO COMMITTATUR STIPVLATIO DE DAMNO INFECTO,
si illa propter communem parietem sit interposita?
C C X C.

L. Inter quos in principi ff. de dam. infecto.

R. quòd aut stipula- tio est in- terposita	} De neces- sitate, & tunc aut damnnum contingit	} Culpa parietis tantum, & stipulatio non committitur, l. ex damni, §. quoties in princip. ff. de damno infecto.	} Culpa unius scij, & aut culpa utri- us rei	} Non est admixta, & tunc stipulatio non committitur, l. fluminum, §. præ- terea, ff. de dam. infecto.	} Venit in actionem communi diuidendo, & non committitur stipulatio, l. heredes, §. non tantum, ff. famul. ercisc. uincta; l. si ædibus, ff. de dam. infecto.
	} Ex uoluntate, & aut est interposita	} Ex certa scientia, tunc aut est	} Erat equalis utriusq;, & non committitur stipulatio, d. l. ex damni, §. quoties, 3. respons.	} Vnius fuit grauior culpa alterius, & tunc committitur stipulatio, argumento litem si obstritrix, ff. ad l. Aquil.	
					} per errorem, & tunc non committitur stipulatio, l. sed et si quis, in fine, ff. si quis e cautionib.
	} Ita quòd dubiet an per errorem, uel non, & in dubio præsumitur per errorem, l. cum de indebitio, ff. de probat. & ibi hoc ponit Glossa.	} Ita quòd dubiet an per errorem, uel non, & in dubio præsumitur per errorem, l. cum de indebitio, ff. de probat. & ibi hoc ponit Glossa.			

151
AN ACTIO PERSONALIS COMPETENS VENDITORI
transeat ad emptorem? CCXC I.

L. Si tertius §. si quis prius ff. de aq. pluuiar. arcenda

R. Quòd aut actio incipit cõpetere	Ante contractum & traditione: & aut unã bar	Ius seu nomen: & tunc transit cessione omne ius competens ante contractum illius nominis occasio- ne. l. emptor. ff. de hered. vel actione unã.
	Corpus: & aut ex alio competens pro danno	Præterito: & non competit venditori, nec iam cedere tenetur. l. 1. §. si fundum. ff. de aqua quodid. & aqua.
		Futuro: & aut est actio
Post contractum ante traditionem: & aut loquimur	In casib. in quibus in casu præcedenti, transit sine cessione: & tunc etiam in casu nostro transit sine cessione. Bartol. in l. si tertius. §. si quis prius ff. de aqua pluuiar. arcenda. Aliis: & tunc non transit, sed tenetur cedere. probatur in l. is qui in puteum. §. si postea. ff. quod ut aut elem.	
Post contractum, & post traditionem:	ille casus licet videatur indubitabili, est magis dubitabilis quàm alius quòd de eo plene datur per Bartolum in l. cum nir. ff. de usu cap.	

AN IUS EXCIPIENDI TRANSEAT CONTRA SVCCES-
sores singularem? CCXCII.

D. l. Si tertius. §. si quis prius nu. 7. de aq. plu. arcendi.

R. Aut per transitu ad successorẽ singularem	Aequitas exceptionis non permittit & tunc aut erat	Aequitas exceptionis permittit & exceptio non transit contra singularem successorem. leg. finalis. in princip. C. de iureur.
		Rei coherens: & transit contra eum. l. exceptio. ff. de except.
		Merè exce- prio: & tunc aut est exce- ptio
	Exceptio, quia actio, & sic non proprie: & tunc non transit contra singularem successorem. l. emp- torem. C. locati. cum similibus.	Lucrativo: & transit contra eum. Bartol. in l. si tertius. §. si quis prius ff. de aqua pluuiar. arcenda. Oneroso: & non transit contra eum l. apud Celsum. §. de aucto- ris & §. seq. ff. de dol. except.

AN ET QUANDO FILIVS FAMILIAS POSSIT DONARE?
CCXCIII.

L. si cum filius. §. si uerò pater. nu. 1. ff. de donat.

R. Quòd aut filius	Donat pro se si & aut eius donatio incipit à	Traditio- ne: & aut donat rem	Castrensis, vel quasi castrensis peculij: & ualet. l. filius. in fine. ff. de donat.
		Promissione: & tunc ualet, ut filius ipse obligetur. l. finali. §. 1. de verb. obligat. tamen non pro aui dicat et patri in peculio, nisi consensisset. l. si cum filius. §. si uerò pater ff. de donat.	Aduercilij peculij: & ualet patre permittente. l. sine. §. filius. C. de bonis que liberis.
			Profecticij peculij, vel re patris, eo permittente. l. in adib. §. filius. ff. de donat. et re ut intelligendo uidentur due donationes, una, quia pater donat filio, alia, quia filius do- nat extraneo.

Datud

Dat vel promitti pro patre volente donare: & aut filius meto pa á

- Traditione:** et aut tra da rem pecu
 Castrensis vel quasi, & nalet: & erant due donationes, si filius donare volebat. l. si cum filius. §. si uerò pater. uerb. cum uerò iuncta l. filius. ff. de donat.
- Aduentitii:** & nalet; etiam §. due donationes.
- Profecticli,** nel rem patris, & nalet: & una tantum est donatio, & ipse pater uidetur donare. l. in eibus. §. quod filius. 1. respo. ff. de donat.
- Promissione:** & aut filius est patris
 - Debitor:** & tunc pater uidetur donare. l. si cum filius. §. si uerò pater. ff. de donat.
 - Non debitor:** & non nalet. Bartol. in d. l. si cum filius. §. si uerò pater. ff. de donat.

AN MODVS SIT CAUSA FINALIS, AN VERO impulsua? C C X C I I I.
L. Si cum filius §. Titio. nu. 2 ff. de donat.

Veilitatem alterius, quom eius cui daturat, do tibi certum, nu eius fundum Titiozuz pre sumitur finalis. l. Titio, in fine ff. de condit. & demonst.

R. An modus uel causa respicit

Commodum eius cui datur: & tunc aut

- Ad substantiam** alius causa requiritur de necessitate: & tunc presumitur causa finalis. l. sed si mos. §. finalis cum l. seq. ff. de donat. inter uir. & uxor.
- Causa non requiritur de necessitate: & tunc aut ille modus**
 - Respicit causam fauorabilem & piam:** & presumitur finalis. l. si ego, in princip. ff. de iure dot. & hoc uidetur pro anima sua facere qui donat.
 - Non respicit causam fauorabilem & piam:** & presumitur impulsua. l. Titio centum. §. 1. ff. de condit. & demonst.

Q V I D A C Q V I R I T V R E X E L E C T I O N E A B S E N T I E T I G N O R A N T I ? C C X C V.
L. Absenti. nu. 2 ff. de donat.

R. Quid est quoddam officium, quod quis debet suscipere

De necessitate: & aut queritur, an et acquiratur

- Administratio:** & non acquiratur ei nisi tradatur sibi. l. ultima. §. finali. C. arbitrium tutela.
- Aliud ius: & aut queritur de iure**
 - quod non possit amplius renouari:** & dicitur quod sibi queratur. C. in quibus caus. empt. ob. per totum.
 - Alio:** & dicitur quod ei acquirantur illa iura. l. illa. l. 2. ff. de tutor. & cura. Adria ob hac. nihil tamen illi preiudicant, si non administrat, nisi tempore sciencie. l. & si scijes. C. de ammiss. tut.
- Ex necessitate: & aut queritur, an absenti acquiratur ius**
 - quod amplius renouari non possit:** & dicitur quod sic. c. cum inter. e. publicano. extra, de election. est enim sanctus officio suo, semel eligendo. l. iudex. ff. de re iudic.
 - Aliud:** & dicitur, quod nullum in eis acquiratur, nisi acceptatione facta. & sic loquuntur omnia iura, que requirunt acceptationem. leg. finali. C. de consul. lib. 12.
- Non de necessitate:** & tunc antequam acceptet, potest renouari. l. si quis absenti. ff. de acquir. possess.

L. qui

SOLVITIOE FACTA SERVO VEL PROCURATORI MEO,
an & quando mihi sit quæsitum dominium t
CCXCVI.

Vterque, hoc est datus et accipiens, hoc agitur ut nihil queratur: et immediate mihi queritur. l. per seruum. §. i. ff. de acquir. rer. dom. cum similib.

Accipiens hoc agit tantum: et non queritur mihi, nisi facta traditio. l. ab senti ff. de donat.

Tradens hoc tantum agit, et tunc transfertur in me dominium si tradiderim. ff. de donat.

Neuter agit ut in me transferatur dominium: mihi non acquiritur, nisi tradatur. l. i. §. hoc que ff. de acquir. poss. ff.

L. qui mihi donatū. nu. 5. & 6 & ibi Glos. fa ff. de do nat.

R. quod aut

A' domino traditio uero fit à procuratore: et tunc in dubio uidetur agi, ut domino queratur. l. qui saxon. uer. sic. plane si mercenarius. ff. de donat.

Non exprimit se contrahere procuratorio nomine dominus: tunc noster uidetur agere, quod mihi queratur, sed ipsi procuratori. l. res ex mandato. ff. de acquir. rer. do minio.

Cum procuratore, et si traditio procuratori: et tunc aut procurator

In contractu et traditio dicit, se agere procuratorio nomine: et tunc uterque uidetur agere ut domino queratur. l. si procurator rem. ff. de acquir. rer. dom.

In contractu dicit se agere procuratorio nomine et traditio est facta simpliciter: et tunc aut sit traditio

In continenti post contractum uidetur repeti tum procuratorio nomine. l. Titus. §. idem respondit. ff. de uerb. obligat.

Ex intervallo post contractum: et non intelligitur agi quod domino queratur. l. in litem in fine. C. si quis alteri, uel sibi.

ALIENATIO FACTA AB EO QUI COMMISIT CRIMEN capitale an ualeat t CCXCVII.

Antequam proposuerat facere delictum, et ualeat, pro ut alius de iure ualeat donatio.

Ante crimen commissum: et tunc aut uenit ad

Cum iam proposuerat facere delictum, et sic propter delictum committendum alienauit, et tunc eo lem modo renouatur, prout post delictum, quia satis est in fradem si factum et suspitione peccat. l. i. in princ. ff. de iure fisci. et eius quidem presumptiones ponuntur per Bartol. in l. post contractum ff. de donat.

Post delictum ante accusationem: et tunc quodam sunt delicta

Propter que si atin ipso iure sunt publicata bona, ut in l. commissa ff. de publican. Auth. in cestis. C. de incestu nupt. et tunc non ualeat donatio.

L. Post contractum. nu. i. ff. de donat.

In quibus licet dominium non perdat si atin, interdicitur ipso iure administratio. l. que situm. ff. quod a quibus. et non potest alienare, nisi sit alienatio necessaria. l. reo. ff. de solut.

In quibus non interdicitur administratio: et tunc aut alienatio est

Irreuocabilis ut in manifestis: tunc interdicitur alienatio. l. qui peccat. ff. de manum. ff. Reuocabilis: et non interdicitur. l. post contractum. ff. de donat.

Post accusationem ante litem contestatam: tunc in illis casibus, in quibus ante accusationem alienari non potest, post alienari non potest, sed quia ante accusationem permittitur alienatio necessaria, hic debet distinguere, ut per Bartol. nu. 13.

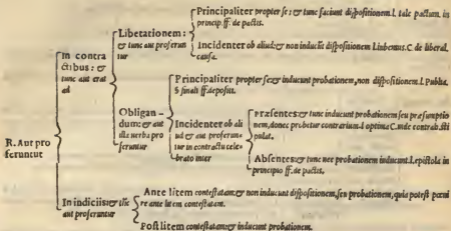
R. Aut alie naut

Post litem contestatam: non potest fieri alienatio. Glossa in l. ex iudiciorum ff. de accusat. contra tamen uidetur tenere Bartol. hic, ex mente Guillelmi de Cuneo.

Post sententiam: et tunc aut sententia

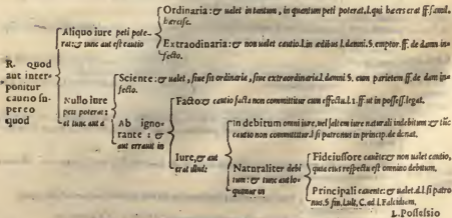
Non suspenditur appellatio: et non ualeat alienatio. l. post contractum. de donat. Est suspensa, et ualeat, sed renouatur. l. chiropis. §. i. ff. de admici. tut.

L Ex hac scriptura. nu. 16. & 17.
 de donat.

CAVIO SUPERIMPOSITA AN ET QUANDO
 valeat? **CCXCIX.**

L Si patronus ff. de donat.

DOMINVS AN ET QVANDO AMITTAT POSSESIONEM IURI? C C C.

L. Possessio appellata. § per seruum. nu. 1. ff. de acquir. possell.

R. Quòd aut seruus

- Inclpit se gerere pro libero: & tunc aut incipit se gerere § 4**
 - Bona fide: & tunc aut**
 - Ex aliqua causa, siue iustus, siue non: & statim dominus perdit possessionem. l. liberis in fine. & l. igitur. §. potest. ff. de liberali causa.
 - Propter liberale iudicium: & tunc dominus perdit naturalem, & retinet civilem l. si cui. §. licet. ff. de liberali causa.
 - Mala fide: & aut dominus aut bñ animū**
 - Perdendi possessionem: & statim perdit, sicut in alijs rebus. Bartol. in l. possessio appellata. §. per seruum. ff. de acquir. possell.
 - Retinendi possessionem, uel dubitatur: & ita demum perdit, si diu, & c. l. 3. §. si seruus ff. de acquir. possell.
- Forrè in provincia gerit negocia domini: & tunc per mille annos dominus non perdet possessionem, nisi incipiat ab alio possideri. l. 1. §. per seruum fugiuum ff. de acquir. possell.**

LEGATVM EIVS QVOD EST DEBITVM, AN VALEAT? C C C L

L. Possideri autem. §. ex pluribus causis. nu. 23. ff. de acquir. possell.

R. Quòd aut legatum debitum.

- Quantitatis: & aut illud legatum continet**
 - Commodum: & ualet. l. si creditor. ff. de legatis 1.
 - Nullum commodum: & tunc non ualet legatum. Bartol. in l. Menius. §. 1. ff. de legatis 2.
- Speciei: & tunc aut legatur mihi**
 - Purè, quod debetur purè: & tunc ualet legatum, propter commodum quod est in legato, in acquisitione domini, quæ sit ipsa iure. l. 1. §. pen. de legatis 3.
 - Sub conditione, quod debetur purè: & non ualet legatum, quia non habet commodum. l. si creditor, de legatis 1, nisi conditio existeret, uolente testatore: quia tunc ualeret, ut in legato purè. d. l. 3. §. pen. ff. de legatis 3.
 - Purè, quod debetur sub conditione: & ualet legatum: & existente conditione debiti, desino haberi ex causa legati, & habeo ex causa debiti. l. fundo ff. ad l. Falciid.
- Sub conditione, quod debetur sub conditione: & aut sub conditione**
 - Eadem: & aut erat mihi prius debitum ex**
 - Testamento: & solum ex prima causa efficitur mea. l. si mihi Sempronius. ff. de legatis 1.
 - Contractu: & aut res est
 - Tradita: & solum ex prima causa debita efficitur mea.
 - Non tradita: & ualet legatum, quia habet emolumentum conditionis domini. d. l. 3. §. pen. ff. de legatis 3.
 - Diversa: & aut primò competit conditio**
 - Debiti: & habetur perinde ac si debitum purè legetur sub conditione.
 - Legati: & tunc perinde habetur ac si debitum sub conditione legetur purè: & hoc casu latius substituendum, ut per Bartol. in l. possideri. §. ex pluribus causis, nu. 13 ff. de acquir. possell.

L. Naturaliter.

VTRVM ADMITTATUR CONCURRENS PETITORII

et possessorii, si unus illa proponat?

C C C I I.

L. Naturaliter § nihil
comune. nu. 16.
ff. de acquir. posselt.

Adipiscēda: et tūc
aut possessorem et
petitorum sic se habent,
quod

Electione tollitur: et tunc solum super primo proceditur, et secundum non potest proponi,

Electione non tollitur: et aut

Non est conclusum in causa super petitorio: et tunc non admittitur concursus secundum glossam in l. fin. ff. de ni et si strata.
Est conclusum in causa: et tunc non potest possessorem proponere, nisi ex causa aliter iudici videretur, c. pajo ralu. extra, de causa posselt. et prop.

Petitorium, si ad
possessorium:
et aut erat
possessorium
possessoris

Recuperanda: et tunc
aut actor qui
proponit ut
trungue

Sponte nulli probare: et tunc procedunt dicta iudicia sine dubio. Bartol. in l. nataliter § nihil commune. nu. 17 ff. de acquir. posselt.

Dicitur se non debere probare in petitorio, cum reus possideat violenter tunc sine dubio suspensio petitorio procedit super possessorio, ut appareat cui onus probandum incumbat. L. liberi § fin. ff. de liberati causa.

Retinenda: et aut iudicia
proponitur
ut ratione

Iuris incorporalis: et tunc
aut actor

Sponte nulli in quolibet iudicio onus probationis subire: et certum est quod ipsa iudicia procederent.

Vult se ab onere releuari propter possessionem, quam se habere asseru: et dicitur prius iudicium super possessorio agitari ratione ordinis, ut ex hoc appareat quis debeat subire onus probandi. l. 1. § hoc in terdictum. ff. sui posselt.

Rei corporalis: et proponitur illa
duo iudicia

Diueris respectibus: et tunc concurrunt. L. naturaliter § nihil commune. supra § lectura.

Eodem respectu: et tunc
aut

Dico possessionem cuius respectu intento possessionum mihi quesitam, postquam proposui petitorium, et ista iudicia concurrunt. L. naturaliter § nihil commune. super quarta lectura.

Agoratione possessionis, quam dico me habuisse tempore intentati petitorij: et tunc distinguitur, an per me possideam, an uero per alium: per Bartol. in d. 5. nihil commune. nu. 19. circa medium.

R. quod
aut quid
proponit
primò

Possessorium, secundum
petitorij:
et tunc aut erat
possessorium
possessoris

Adipiscenda: et procedit nisi electione tollatur, ut supra proxime dictum est: et multo magis si
absolutoria lata in primo scilicet possessorio, non parat exceptionem rei iudicatae, in secundo scilicet
petitorio. L. an eadem § fin. ff. de excep. rei iud.

Recuperanda: et idem dicitur quod supra quia concurrunt, nisi actor ab onere probandi uellet
releuari.

Retinenda: et aut illa iudicia
sunt respectu

Iuris incorporalis: et idem per omnia quod supra.

Rei corporalis: et aut agitur

Diueris respectibus: et idem quod concurrunt.

Eodem respectu: et aut petitorij intento respectu possessionis, quam se dicit perdidisse

Ante intentatum possessorem: et proponendo petitorium, uidetur renunciare possessorio.

Post intentatum possessorem: et aut dicit eam perdidisse

Ante litem contestatam super possessorio: et uidetur renunciare possessorio.

Post litem contestatam: et procedit utrumque iudicium.

Simul & semel utrumque: et tunc distinguitur ut supra proxime per Bartol. in d. 5. nihil commune. nu. 22 ff. de acquir. posselt.

D. l. Naturaliter, §. nihil commune, nu. 23. cum seq. ff. de
 acquir. possell.

	<p>Recuperã dz: et aut eo goratione mto tentie illate.</p> <p>Nondũ cepto, et aut propo nuntur.</p>	<p>Iam incepto, et potest fieri concursus, et procedi iudicium, l. si constitit. C. finit re gund.</p> <p>Diuerfis respectibus, et tunc illa iudicia procedunt, argumeto, l. na turatuer, §. nihil commune, in. ta. se. i. de lectura Bart. ab. de acquir. possell.</p> <p>Ante litem contestatam, et potest proponi possessorium, et s. l. i. super eo proceditur suspensio petitorio, quia spolia tus ante omnia debet restitui, l. si quis ad se fundum, C. ad l. l. de ui.</p> <p>Eodem respectu, et tunc aut</p> <p>Respondit, et non poterit agere possisso rio recuperanda, quas esset sibi conseruus, l. 1. C. de iuris.</p> <p>Post litem contestatã, et aut in petitorio se posside re</p> <p>Non respondit: et tunc potest proponere possessorium recuperanda, non tamen per hoc superceditur in petitorio, nã illa exceptio est dilatoria, et non oppositur post litem con statam, l. final. C. de excepte.</p>
	<p>Adipiscen dz, et aut ista iudicia propo nuntur</p> <p>Eodem respectu, et aut rem il lam proponit super petitorio</p>	<p>Diuerfis respectibus, et non est dubium quod procederet.</p> <p>Nondum contestata, et in petitorio non pro cedatur.</p> <p>Iam contestata, et distinguitur ut supra, quod aut respondit se possidere, aut non.</p>
<p>R. quod aut propo nit</p>	<p>Recuperandz, et aut ista iudicia proponuntur</p>	<p>Diuerfis respectibus, et procedat utraque iudicium.</p> <p>Eodem respectu, et distinguitur ut per Bartolum in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. possell. nu. 26.</p>
<p>Vnus primò possessorium, etius se mdo petitorium, et aut est propo situm possesso rium</p>	<p>Recuperã dz: et aut pe titorium in se cundò propo nitur p modũ</p> <p>Adipiscendz, et aut petito rium in secundo intentatur</p> <p>Retinendz, et aut iste qui secundò agit, petitorio agit</p>	<p>Agendi, et non potest, quia ille intendendo possessorium, negat se possidere ergo nõ conuenitur petitorio, l. si ff. de rei. iudicat.</p> <p>Incipiendi, et tunc si ille qui primò agit possessorium, assensit quod super illa ex ce ptione dominij cognoscatur, cognoscatur simul ac utraque, alias non, quas debet cogno sci prius causa spoliacionis, c. 1. extra, de restit. spolia.</p> <p>Eodem respectu, et non potest, quia qui proponit tale interdictum negat se possidere, ergo, et c.</p> <p>Diuerfo respectu, et potest.</p> <p>Diuerfo respectu, et procedunt iudicia,</p> <p>Eodem respectu, et tunc prius cognoscitur de possessione.</p>

Simul et eodem tempore ab uno possessorium, ab alio petitorium, et tunc semper debet præcognosci de possessorio,
 Glossa in l. incerti, C. de interdictis.

AN IN CASV IN QVO NON ADMITTITVR CONCVRSVS PETITORII & POSSESSORII, REQUIRATUR QUDD ILLVD OPPONATUR? C C C IIII.

D. I. Naturaliter, §. nihil commune, num. 30.

R. Quid aut non admittitur cōcurfus ratione

- Ordinis seu prelationis, & illo casu si non opponatur, procedunt iudicia, & valent, l. si mancipium, §. 1. & ibi notatur ff. de exco. no.
- Quod absolutoria in uno parit exceptionem rei iudicate in alio, & illo casu debet opponi exceptio, l. fundi, & l. fundi, ff. de except.
- Quod electione tollitur, & aut illa in dicta proponitur
 - Simul, & debet opponi, aliter procederet iudicium, tamen una perceptione debet esse contenta, l. 1. §. quia autem, ff. quorum legat.
 - Succesivè: & tunc non est neesse quod opponatur exceptio nam cum primam iudicium fuit propostum, ad secundam autem fuit ipso iure preclusus, l. finali, C. de cotract.
- Contrarie tatis, et aut contrarietatis apparet
 - In uno & eodem iudicio, & iudex postest respicere libellum et si ibi dicat, tunc aut
 - Etiā in processu sunt contraria, & sequitur absolutoria, etiam parte non opponente, ipse enim, se excludit, l. 2. §. sed si alius, ff. quando ap. pel. sit.
 - Processus non continet contraria, & tunc valet processus, & super eo erit iudicandum, argumento, l. 1. §. quia autem, ff. quorum legat.
 - In diversis iudicijs, & aut illa iudicia ut tentatur tempore
 - Diverfori tunc aut sunt contraria
 - Quæ electione tolluntur: & tunc dicitur ut per Bart. in d. §. nihil commune, nu. 33. in fine.
 - Quæ electione non tolluntur: et debet opponi exceptio, l. postquam isti, C. de pactis.
 - Eodem: & tunc dicitur ut per Bartol. intrando diffinitatem nonam, in d. §. nihil commune, nu. 33. in fine, concludit tamen, tamen esse hoc casu exceptionem.

ACCESSIO DE POSSESSIONE AD ALIAM, AN ET QVANDO PERMITTATUR? C C C V.

L. Pomponius, §. fin. ff. de acquir. possesl.

R. Aut ille qui petit accessio - nem

- Nulla modo possidet, nec per se, nec per alium, & tunc non habet accessionem, Bartol. in l. Pomponius, §. preterea nec utroque, ff. de acquir. possesl.
- In totum possidet per alium, & tunc habet accessionem, sicut si possideret per se, l. Pomponius, §. si is qui pre. ar. io. & ibi not. ff. de acquir. possesl.
- Posidet per se, & aut sua possessio est
 - Iniusta, & nullam habet accessionem, l. Pomponius, §. preterea nec utroque, ff. de acquir. possesl. nisi si forte ad prescriptionem 30. ann. Glosse in d. §. nec utroque.
 - Iusta: & aut unū uti accessioe eius à quo casum
 - Non habuit, & non potest nisi illud cum iudicis autoritate facta fuerit restitutio, l. Pomponius, §. si liber, §. in ff. de acquir. possesl.
 - Habet, & aut possessio
 - Medio tempore sui possessa per alium, & potest, l. Pomponius, §. quæ situm, ff. de acquir. possesl. fallu in herede, d. l. Pomponius, §. sed, & legat.
 - Est cōiuncta, & aut possessio auctoris erat
 - Viciosa, et non habet accessionem, nisi ad prescriptionem 30. annorum.
 - Non vitiosa, & procedit sine dubio accessio, d. l. Pomponius.

L. Natura-

DEFECTVS SUPERVENIENS IN PERSONA PRÆSCRIBENTIS, AN INTERRUPTAT PRÆSCRIPTIONEM?

CCCVI.

L. Naturaliter ff de usucap.

R. quod aut invenit defectus

Animi tantum, non tamen efficitur incapax dominij, id est, non capax illius rei: tunc usucapio non extinguitur. l. iustit. §. eum qui. ff. de usucap.

Talis qui sit eum ipsum in incapax dominij: et aut ista incapacitas

Respicit dominium rei simpliciter, ut in Iudeo et mancipio Christiano: tunc puto absque dubio quod interruptat prescriptionem. l. Deo nobis. circa finem. C. de episcop. et cler. l. C. ne mancip. Christiana.

Est mixta, consideratione dominij et tituli: ut quidem possunt acquirere ex omni causa, præterquam ex testamento, ut demonstrat de libello §. amo. l. i. et tunc aut

Ille titulus supervenit tempore debito, ut quia legatum fuit: et dies legati cecidit antequam erat in capax: tunc non interruptitur usucapio.

Ille ab initio fuit eius conditionis: et non procederet usucapio. l. ult. ff. de usucap. pro herede.

FICTIO POSTLIMINII CIRCA POSSESSIONEM ET USUCAPIONEM
 quid operetur?
 CCCVII.

L. Si is qui pro emptore. ff. de usucap.

R. quod aut

De possessione tantum: et aut loquatur in possessis

Per se et fictio nulli operatur. Bartol. in l. si is qui pro emptore. ff. de usucap.

Per alium: tunc sine peculiari nomine sine non operatur fictio, ut retro videatur possessis, sed sine non usucapisse.

De usucapione: et aut de possessis

Ante captivitatem: et tunc aut possidebatur

Per se aut per alium, ex causa non peculiariter non procedit fictio postliminij vel legis Corneliae. l. si is qui pro emptore. ff. de usucap.

Per filium vel servum, ex causa peculiariter tunc procedit fictio. l. in bello. §. si filius. ff. de captivis.

Post captivitatem: et aut ille qui eretibus per

Servum: tunc aut ex causa

Peculiariter procedit utraque fictio. §. si filius.

NON peculiariter, et non procedit usucapio, nisi à die aditæ hereditatis, et apprehensæ possessionis.

Filium: et aut loquatur in postliminio

quia pater reseritur: et idem quod inferno. l. i. ff. de captivis.

quia pater ibi moritur: tunc videtur filius servus et ibi possessio. §. l. i. ff. de usucap.

VSVCAPIO, LICET NON AB VNO ET EODEM HABEAM
titulum & possessionem procedat?
CCCVIII.

L. Cum so-
lus. nu. 4. ff.
de usucap.

Habeo titulum ab eo, à quo possessionem, & hoc constat: tunc procedit usucapio. l. Celsus ff. de usucap.

Posseio procedit tamen: tunc sine dubio usucapio procedit sine superveniat titulus verus, sine putatus l. non solum § 1. ff. de usucap.

Habeo titulum ab uno, ab alio possessionem: & tunc aut
Titulus procedit possessionem aut me opinor

Habere titulum & possessionem ab eodem, licet in veritate habeam à diversis: & sufficit Glossa in l. cum remota. C. de acquir. poss. ff.

R. quod
aut

Habere à diversis: tunc aut habeo

Diversa, & non sufficit ad usucapionem l. cum solus ff. de usucapion.

Eadem: tunc aut titulus et aut
Putativus: & non sufficit ad usucapionem d. l. cum solus, & procedit prescriptio. ut ff. pro legato per totum.

Dubietur, in habere titulum & possessionem ab eodem, an vero à diversis: tunc presuntur possessionem habere occasione tituli procedentis, & consequenter sufficit ad usucapionem. Bartolus in d. l. cum solus.

DOMINVS QVANDO SVCCEDIT AVTORI MEO, AN
confirmet ius meum? CCCIX.

L. Cum vir
nu 14 ff de
dncap.

quo ad ius egendit: non confirmatur. l. iam ab eam ff. de pign. act.

R. Aut que-
ritur an co-
firmetur
meum

quo ad ius egendit: tunc aut dominus qui succedit

Non fecit inventarium: & indistincte in potum compellitur stare. l. cum à matre ff. de rei vendic.

Tenetur de eisdem ne tanquam heres: & tunc aut
Pecit inventarium: & exceptione repellitur, usque ad quantitatem que sibi remansit. l. si remis, § in computatione. & in Glossa. C. de iure delib.

De eisdem non potest conveniri: tunc etiam exceptione repellitur, quatenus ex illa hereditate lucratus est, & non plus. l. si ab eo. C. de lib. causa. l. si unus ff. de lib. causa

VSVCAPIO, SI QVVS NON PVTEB SVSVCAPERE,
an procedat? CCCX.

L. pro emptore § si sub conditione nu. 1. ff. pro emptore.

R. quod
aut non pu-
tat pro-
pter erro-
rem

tur: & usucapio non procedit. l. si fin. § 1. ff. de dolo malo.

ignorat se possidere & dicitur, & titulum habere, licet in veritate habeat: & non procedit prescriptio. l. 1. ff. pro emptore. l. 1. ff. de acquir. poss.

Facti: & tunc aut

Non credit se prescribere alteri vel sibi: & non procedit prescriptio. l. pro emptore § si sub conditione. ff. pro emptore.

Scit se desine re, ignorat tamen se prescribere: & tunc
Scit se prescribere alteri, sibi ignorat: & procedit prescriptio. l. in isto § filius famulus. ff. pro emptore. & ibi notatur in ultima Glossa.

Scit se possidere suo nomine, ignorat tamen se titulum habere: & procedit prescriptio. d. l. pro emptore. § si sub conditione.

VSVCAPIO AN PROCEDAT, SI QVIS EMIT AB EO
quem scit precium consumpturum?
CCCXI.

L. Si quis cum sciret nu. 1. ff. de usucap.

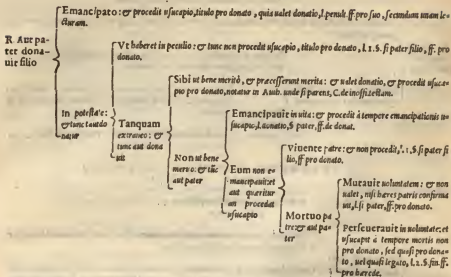
R. quod aut ei à quo emit	Ob hoc erat interdictum bonis: & tunc non ualet contractus, nec transfertur usucapiendi conditio. l. qui fundum. §. qui sciens ff. de usucap.	Minor: & non ualet, & non procedit usucapio eodem modo. leg. quod si minor. §. pen. ff. de min. l. si uerb. §. si adolefcens. ff. mandati.	Sciebat illum consumpturum, sed ignorabat in quem usum: & ualet, & est bonæ fidei. lege. si quis cum sciret. nu. 1. ff. de usucap.

IN RE EMPTA A' PUPILLO, AN VSVCAPIO
procedat? CCCXII.

L. Pro emptore § si à pupillo. nu. 4.
ff. de usucap.

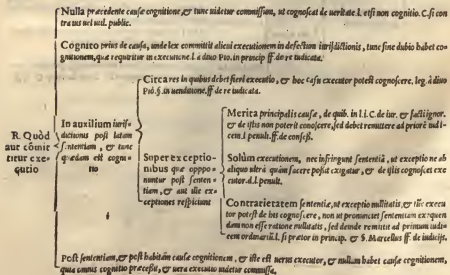
R. Aut il le qui emit	sic eum esse pupil- lum: & tunc aut emit	Non cum solennitate: & non acquirit dominium, nec usucapiendi conditionem. l. pro emptore §. si à pupillo. secundo responso. ff. pro emptore.	Rem pupilli, & non procedit usucapio. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rer. dom. l. 3. ff. de autor. tut. siue res sit mobilis, siue immobilis.
		Cum solennitate & cum decreto: & si dominus est pupillus transfert dominium: si non do minus, usucapiendi conditionem. l. pro emptore. §. tutor. ff. pro emptore. & ff. de reb. eorum. per totum.	
		Putat eum adultum & tunc aut emit.	
	Rem alterius & tunc aut erat res	Mobilis: et aut res est	quæ seruando seruari non poterat: & procedit usucapio. Bartol. in l. pro emptore, § si à pupillo. nu. 4. & 5. ff. pro emptore.

L. 1. si pater filio. nu. 3 ff. pro donato.

COMMISSA EXECUTIONE, AN VIDEATUR COMMISSA
 cognitio? C C C X I I I I.

L. A' diuo Pio. in princip. nu. 4. ff. de re iudicata.

163
INDEX AN ET QUANDO POSSIT DEMANDARE EXECVTIONI
sententiam latam per alium iudicem?

CCCXV.

L. A diuo Pio §. sententiam Romæ. nu. 1 ff. de re iudicata.

R. quòd aut iudex alius

Est iusdem tribunalis: quia successit, vel primus est remouus: et tunc potest, quia videt se idem iudex. l. penebatur. ff. de iudic. si vero non successit ei, sed sunt duo iudices eiusdem tribunalis: tunc alius non potest se introumittere sine uoluntate primi iudicis ut l. 1 ff. de off. consul.

Non est eiusdem tribunalis: et tunc aut mensat sententiam executioni.

Non tamen uoluntate primi iudicis: tunc non potest se introumittere. l. 1 ff. de officio consul.

De petitione alterius iudicis: et tunc aut iudex est

Talis ad quem executio pertinet de iure communi uel municipaliter potest exequi l. à duo Pio. in princip. ff. de re iudicata.

Alius: tunc aut petit executionem

Ad literas et preces primi iudicis sententiantis potest. Bar. in La duo Pio. §. sententia Romæ. nu. 1 ff. de re iudic.

Sine literis: tunc non potest. l. 1 ff. de off. consul.

AN TERTIVS VENIENS POSSIT IMPEDIRE EXECVTIONEM?
 CCCXVI.

L. A diuo Pio §. si super reb ff. de re iudicata.

R. quòd aut antea agebatur actione

Personali et tunc quilibet intendens de iure suo in re non petita, in qua fit executio, impedit executionem l. à diuo Pio. §. si super reb. ff. de re iudicata ratio, quia de iure res illius nunquam fuit cognita, sed in sequentibus casibus erat de iure res cognita.

Realis et tunc aut sit executio in re

A nemine erat possessa: et tunc quilibet superueniens impedit executionem. arguendo l. ultime. C. de edicto diu. Had. toll.

Petita: et tunc aut illa res

Non nocet, sed erat possessa: et tunc tertius ueniens non impedit executionem, sed cauebitur de indemnitate possessori. l. 1. §. quo. de re iudicata.

Non petita, ut pro pecunia, in qua quis est debitor: et tunc debet summarie cog nosci, et sic per possessorem quilibet habet impedire. l. à diuo Pio §. si super reb. ff. de re iudicata.

AN ET QUANDO VALEAT PEREMPTORIA?
 CCCXVII.

L. Contra pupillum ff. de re iudicata

R. quòd aut illa fertur contra

Maiorem et tunc aut ille maior

Abest reipub. causa: et tunc non ualet peremptoria, quia restituitur. l. contra pupillum. ff. de re iudicata.

Non abest reipub. causa: et ualet peremptoria, si se supponit à contrario sensu. d. l. contra pupillum.

Minorem et tunc aut tutor uel curator

Non interuenit nec ab initio, nec in cause processu: et tunc non ualet peremptoria l. cum minores. in primo resp. C. si aduersi. rem. iudic.

Interuenit tunc aut

Ab initio, et in cause processu: tunc ualet, sed restituitur. l. cum et minores, secundum respons. C. si aduersi. rem. iudic.

Ab initio, non in cause processu: et ualet, sed restituitur, ut colligitur in l. si pres. C. quomodo. et quando iudex.

In cause processu, non autem ab initio: est ipso iure nulla, quasi non cum legitima persona sit institutum iudicium. l. momentaneæ. C. qui legit. per personam.

L. Non

FALSVM SI QVIS IN IVDICIIS PRÆPARATORIIS CONFITEATUR, AN & QUANDO POSSIT REOCARE ?
CCCXVIII.

L. Non fecetur. nu. 1 ff. de confes. s.

R. quod aut confiteatur falsum	Scienter: tunc aut quæritur	Scienter: tunc aut quæritur	Scienter: & potest reuocare. l. is qui se obtulit ff. de rei iudicat.	
			Ignorante tunc aut	Ante litem contestatam: & potest reuocare, si nulla sit captio actoris seu aduersarij. l. de etate. §. final. ff. de interrogat. act.
	Post litem contestatam: & non est locus penitentiæ d. l. is qui se obtulit. ff. de rei iudicat.			
	Ignorāter: tunc aut loquimur in casibus	In quibus potest reuocari, si ex certa scientia esset confessus: tunc multo magis, si per errorem. Bar. tol. in l. non fatetur. ff. de confes. s.		Nō habet tunc aut. fuit in
Aliis: & tunc aut iustam erroris causam		Leui culpa: & tunc usque ad sententiam potest reuocare, probado contrarium. l. error. C. de iuris & facti ignor.		
Habet ita, quod in nullam culpam cadit: & usque ad sententiam potest reuocare. l. error. C. de iuris & facti ignor.				

FALSVM SI QVIS CONFITEATUR CIRCA EA QUAE PERTINENT AD LITIS DECISIONEM, AN POSSIT REOCARE ?
CCCXIX.

D. I. Non fatetur. nu. 9. ff. de confes. s.

R. Quod aut confiteatur falsum	Scienter: tunc aut quæritur.	Scienter: & præiudicat sine dubio. l. quidam in iure ff. de donat.	An fidei præiudicat interim, donec probetur contrarium: & sine dubio præiudicat. l. in bemo ff. de lib. oral. causa.	
			Ignorante: tunc aut quæritur.	Quæ crescit per infirmitatem: & nō potest probari contrarium. l. si is ff. de confes. s.
	An possit probari contrarium: & aut quis confiteatur in causa	Alia & tunc aut talis error cadit in		I. atam culpam: & non potest reuocari. l. de etate. §. qui iusto. ff. de interrogat. act.
			Leuem culpam: & tunc ante sententiam potest reuocari, non post. l. error. C. de iuris & facti ignor.	
		Nullā culpam: & tunc ante sententiam potest reuocari de iure communi, errore probato. d. l. error. & post sententiam potest reuocari per restitutionem in integrum, ex clausula generali. Si qua mihi iusta causa. & l. de etate. §. ex causa. ff. de interrogat. actum.		

L. Non

ERROR FACTI UT PRAESUMATUR IVSTVS, ITA UT POSSIT
renocari confessio an sufficiat probari, quòd res altere
se habeat

L. non fateatur, nu. 10. de confes.

Alterius, ut mei procuratoris, et tunc sufficit rem altere se habere, ut praesumatur error, Licetum, § sed an et ipso, ff. de confes.

R. quòd aut uolo reuocare confessio nem

Alienum: et probando rem altere se habere satis est, quia in factio alieno probabilis est ignorantis, l. si ff. pro iuo.

Propriam: et tunc aut circa factum errasse } Extra iudicium: et aut quae dicit se errare } Certat de damno nitendo: et tunc probando rem altere se habere praesumatur error, l. si post, C. de iud. et fact. ign.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Non certat de damno nitendo, sed est in pari causa cum adversario: et tunc in factio proprio non praesumatur error, l. quantum, ff. ad Verbo.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Preparatoria: et idem quod extra iudicium, quia probando rem altere se habere praesumatur error, l. de etate, § qui iusto, ff. de interrog. ad.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

Propriam: et tunc aut dicit quae se esse } Indicio: et aut } Decisoria: et tunc dicitur quòd error non praesumatur, ut per factio adversarij longinquitas temporis, quod negotium implicatum Bartol. in l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

IN IUDICIBUS AN ET QUANDO PROCEDAT
UT QUI PRIOR CONFITEATUR SIT IN IUDICIO
C C C X X I

de bono an in d. i. l. non fateatur, nu. 10 ff. de confes.

CONFESSIO IN IUDICIO FACTA PER EVM QUI PROME
est in iudicio, an & quando mibi praeiudicat
C C C X X I

L. Certum, § sed an et ipso, ff. de confes.

R. quòd aut conficitur

Defensor sine mandato: et non praeiudicat domino eius confessio, nisi sequatur ratiobilitas, l. si de defensor, ff. de interrog. ad l. certum, § sed an et ipso, ff. de confes.

Procurator: et tunc aut habet mandatum } Speciale: et tunc praeiudicat domino eius confessio, l. qui seruum, ff. de interrog. ad l. proinde, § 1. ff. ad l. Aquil.

Procurator: et tunc aut habet mandatum } Generale: et tunc idem dicitur, quòd infra in tutore uel curatore, Bartol. in l. certum, § sed an et ipso, nu. 1 ff. de confes.

Tutor aut curator: et tunc aut conficitur } Per modum uoluntarie iurisdictionis: et non praeiudicat eorum confessio, Glossa in l. proinde, § 1. ad l. Aquil.

Tutor aut curator: et tunc aut conficitur } Per modum contentiose iurisdictionis: et praeiudicat populo, domino et adultis, l. non solum in princip. ff. de procur. et l. quoties, § sicut, ff. de aduocati. ind.

L. Tutor

POENA QVAM QVIS CONSEQUITVR RATIONE REI
meæ quam debet mihi restituere, utrum ueniat restituenda cum
ipsa re? CCCXXII

L. Prætor ait 5. quod de fructibus. ff. de bon.
auth. iud. possid.

Succedit loco rei amissa & debet restituere. l. quoties ff. de iure dotium.

A' me: &
aut illa penia

Non succedit loco rei, meæ, ut in furto: non debet restituere. l. si pignore. 2. responsio ff. de pignor.
act.

R. Quod
aut conse-
quitur por-
nam

Ab' alio: &
tunc aut ex
promissione

Meæ debet mihi restitui. l. prætor ait 5. quod de fructibus. ff. de bonis auth. iud. possidend.

Succedit loco rei amissa & debet mihi restituere. l. sed & si in princip. ff. de peti.
hered.

Si aliter tunc
aut ista por-
na Non succedit loco rei amissa: & tunc non debet mihi restituere. l. et ubi ff. de peti.
hered.

Commisum in ipsam rem, ut in damno dato: tunc mihi debet illa poena restitui
l. et ubi ff. de peti. hered.

Legis: et tunc
aut consequi-
tur propter
delictum

Commisum in personam suam occasione rei, ut si iniuriatus propter rem: &
tunc non debet mihi illa restitui. l. bouem. 5. sed si per eum ierum ff. de acq. lit.
actio.

quod respicit usum rei, ut in furto, in quo solo usu delinquitur: tunc tenetur restituere
rem, non autem poenam consequi. l. et qui rem ff. locati.

IN PIGNORIBVS AN ET QVANDO PROCEDAT
ut qui prior in tempore, potior sit in iure?
CCCXXIII.

L. Cum unus. nu. 10. ff. de bon. auth. iud. possid.

R. quod
aut loqui-
mur in pi-
gnore

Prætoris: et
tunc aut om-
nes: præten-
dunt

Conventionali: & tunc sine dubio procedit, ut prior in tempore, potior sit in iure. l. cum tabernam. de pignor. cum
nulle concord.

Indiciali: & tunc idem quod prior in tempore, potior sit in iure. l. 2. ff. qui pot. in pign. hab.

Ius obligationis: & tunc nullus erit potior in iure, quia nullus est prior in tempore, quam alius: quod
iure iniurioso, omnes sunt si aum iniuriosi, & sic omnes sunt pares in tempore. l. qui autem. 5. itemdam.
ff. de his que in fraud. cred.

Officium iudicis: & tunc non procedit illa regula, quia sicut prætor sua equitate priuam admisit,
ita sua equitate non nulli ut unus alteri preferatur. l. si iudice. 5. si plures ff. de damno infecto.

Unus ius obligationis, alius officium iudicis: tunc habet locum regula. Qui prior. l. 2. C. qui in pot.
in pign. hab.

L. pupillus.

CREDITOR VNVS QVOD EXIGIT, AN TENEATVR cum aliis communicare? CCCXXIIII.

L. Pupillus. ff. quæ infratrad.
R. quòd aut est solutum.

Indebitum: et renouatur per creditores. l. auctores ff. de conditi. indebiti.

Hypotheca: et tunc aut creditur

Posidet, vel dolo desit possidere, et alij creditores renouare possunt per hypothecariâ. l. si fundus. §. in venditione. ff. de pignorb.
Sine dolo desit possidere, et committit conditione ex lege. l. sancimus. §. si uerò creditor. l. r. l. c. de iur. delib.

Debitum: et tunc aut alij creditores prestant

Privilegiu: et tunc aut soluitur

Species: et distinguitur ut supra in hypotheca. Bartol. in l. pupillus. ff. quæ in frau. cre.
Genus immediatè dicitur, quod potest renouari l. pecunia. C. de privileg. sicut genus enim perire non potest. l. in ratione. §. incerte. ff. ad l. Falcidiam.

Simpli- cè equa- litatem, et aut erant

Bona possessa: et possunt renouare. l. qui autem §. sciendum. ff. quæ in frau. crediti.

Iudicis autoritate, et non potest renouari d. l. qui autem §. sciendum.

Bona non possessa: et aut creditor extor- gu

Per gratificationem, et cogitur communicare. l. pupillus. ff. de his quæ in frau. d.

Sine ini- dice, et tunc aut

Cum extorsione, et cogitur communicare. d. l. pupillus.

Sine gra- tificatio- ne, et tunc aut erat

Idem debitu diuisum inter socios, et debet communicari. l. uerum. §. si cum tres ff. pro socio.

Idem debitu inter coheredes et dicitur ut p. Bartol. in d. l. pupillus.

Diuersa debita pluribus, et non debet communicari. l. si nõ expedierit §. i. ff. de bonis auct. iudicis possid.

IN IUDICIO VTI POSSIDETIS, REO ABSOLVTO, quòd actor non possidet an debeat actor condemnari ne reum deceterò molestet? CCCXXV.

L. Ait prator. §. quod ait prator. num. 3. ff. uti possidetis.

R. quòd aut reus absolutus

Quia actor non possidebat, et tunc actor in nihil condemnabitur, respectu possessionis de qua agitur, et proderit actori. Quòd si deceterò molestaret reum, et reus inciperet agere contra eum in iudicio uti possidetis, reus posset succumbere, si apparet eum possidere ab aduersario ut, clam vel preclaro. l. 1. quod ait prator. ff. uti possidetis.

Iurè, et poterit imponi silentium, ne deceterò eum molestet. l. circa. ff. de probat.

Quia docuit se possidere, et aut docuit se possidere } simpliciter, et non imponitur silentium, quod posset esse, quia possidet ut, clam, vel preclaro. Bartol. in d. §. quod ait prator.

Quòd actor non reus possidet aliquo modo, ut puta creditur iussis in possessionem ex primo decreto. l. si duos. §. creditores. ff. uti possidetis. tunc non est dubium quòd reus absolutus. d. §. creditores. tunc actor sibi in nullo condemnatur.

Vterq; possidet, et tunc aut possidet } Vterq; iussit quæ ego habeo etiam, quia dominus, tu naturalem quia fructuaris, tunc uterque unicus, quia neuter debet in possessione sua turbari, et uterque unicus, quia neuter debet turbare aliu, sed uti possident, possidere debent. l. 1. in princip. et l. si suo. ff. uti possidetis.

Vnus iussit, alius iniussit ab alio quam ab aduersario, et isto casu idem quòd quando uterque iussit possidet. l. 1. §. finali. com. lege sequenti. ff. uti possidetis.

SENTENTIA IN INTERDICTO VTI POSSIDETIS, QVA
liter feratur? C C C X X V I.

L. Si duo. in princip. nu. 4. ff. uti possidetis,

R. Quòd aut ex a- ctis appa- ret quòd possidet	Vnus iuste, & alius non possidet, sed inquietat: & condemnabit illum, ut à turbatione desistat, in futurum non turbet, & ad interesse turbationis præterite, Bartol. in l. si duo. in princip. nu. 4. ff. uti possidetis.	Diuerso: et tunc aut	Vterq; iuste, ut dominus & fructuarius, tunc utrumque condemnabit, & utrumque ab soluet diuersis respectibus.	Ab aduersario: & tunc ille condemnabitur ad illa tria, ut supra in primo casu. Ab alio, non ab aduersario, & idem dicitur, ac si uterque possideret iuste.
			Vnus iuste, alius iniuste, & aut possidet iniuste	
Vterq; & tunc iusto possidendi	Eodè, quia uterque probauit se dominum, & aut	Testes inuiscu = iusq; sunt æquales dignitate & numero, & tunc aut	Vnus probauit de possessione sua per plures uel meliores testes, & ille debet obtinere. Kob. carmen. in fine. ff. de testib.	Vnus probat de sua possessione antiquioris temporis quàm alius, & ille uincet. quia secunda possessio præsumitur clandestina, cum duo in solidum non possunt possidere. l. 3. s. ex contrario. de acquir. hered.
			Vterq; probat æquale tempus possessionis, & tunc aut	Vnus ostendit titulum possessionis sue, & alius non, & uincit qui titulum ostendit. l. i. C. de edit. diui. Had. toll. Nullus ostendit titulum, uel uterque æqualem. & tunc iudex debet utrique dare partem.

CONVENTIO VNIVS DE PLVRIBUS DELINQVENS
tibus. an reliquos liberet?
C C C X X V I I.

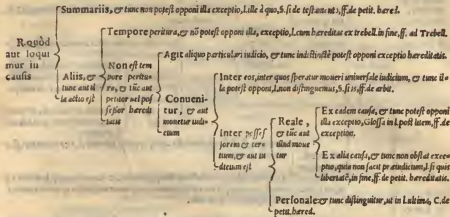
L. Semper. §. si in sepulchro. ff. quod ui aut clam.

R. Quòd aut delictū propter quod imponitur pœna est	Ex parte agentis, & conuenti, & tunc aut delinquentes	Vna familia, uel unum collegium, uel una uniuersitas, & tunc unius solutio liberat alios, & perinde est, ac si unus deliquisset, per totum titulum. ff. si fam. sur. tum secisse dicatur.	Diuersis nominibus distinguuntur, nec sunt de eadem domo seu familia, & tunc siue fecerunt cõnunicato consilio, siue proprio motu, quilibet tenetur in solidum, nec unus soluendo liberat alium. l. uulgatis. §. si duo. ff. de furtis.
Ex parte rei, & ex parte actoris: & tunc aut delinquerunt	Quilibet proprio animo, & tunc aut	Concurrunt in idem tempus, & unius conuentio liberat alium perceptione sententia. l. i. §. si ff. de bis qui deiecer.	
		Delinquerunt diuersis temporibus, tunc uno soluente, alter non liberatur. quod patet. quia ubi agitur rei persecutoria, uno soluente, alter non liberatur. l. qui re. §. i. ff. de furtis. ergo multo magis ubi ex altera parte est pœnalis.	

L. Si post

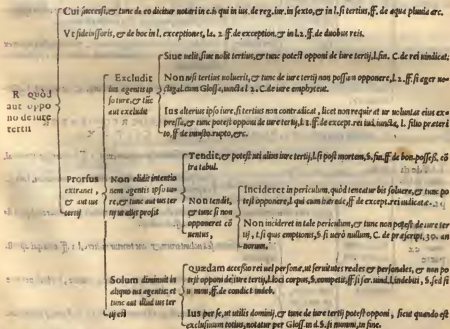
AN ET QVANDO PARTICVLARE IVDICIUM POSSIT EXCIPI,
ne ius fiat petitioni hereditatis?
C C C X V I I I

L. Si post litem, ff. de except.

DE IURE TERTII, AN ET QVANDO OPPONI POSSIT?
C C C X X I X.

L. qui cum herede, ff. de except. rei iud.

L. Etan ca dem. 5. a ctiones, num. 6. cū seq. & 12. ff. de exce pt. rei iud.

Colligitur expressio cause, & tunc ad illam tantum restringitur actio. l. 1. et an eandē, secundum lecturam Dyni, & notatur in l. 1. in Glossa magna, ff. de edendo.

Simpliciter & generaliter & generaliter & aut expressione actionis

Non colligitur expressio cause, & tunc aut est profectus

Simpliciter, & obstat exceptio rei iudicate in omnibus causis, l. fin. C. de annali excepti.

Specialis, & non obstat exceptio rei iudicate in alijs, l. age, C. de transact.

Generalis, & tunc aut quis omisit alias causas prosequi

Ignoranter, et licet in alijs obstat exceptio rei iudicate, tamen replicatione eliditur, l. licet, C. de iudicij.

Scienter & maliciose, & in alijs rei iudicate obstat exceptio, l. de reb. ff. de arbitris.

Expressa

Actione alia descendente ex alia causa, & potest, l. si mater, §. 1. et ibi notatur, ff. de exceptio rei iudic.

Actione eadem, cum adiectione diuersae qualitatis, & tunc non potest, l. in delictis, §. si detrahit, de noxal. sed per restitutionem in integrum ex causa iuste ignorantia potest, l. habebat, in princip. ff. de insti.

persona li, & tunc aut quis p. posuit actionem

R. Aut loquimur in actione

Expressa certa causa, & non obstat exceptio rei iudicate, agenti ex alia causa, l. si mater, §. si quis autem, ff. de except. rei iud.

Non expressa certa causa, et tunc aut est profectus

Simpliciter, & obstat ex. ptio rei iudicate in omnibus, l. et an eandē, §. actiones ff. de except. rei iudic.

Vnam causam tantum, & tunc aut

Sum restitutus ex ista causa ignorantia: & tunc possum agere ex alia, l. si mater, in princip. ff. de except. rei iudicate.

Non habeo istam causam ignorantia, & non possum agere ex alia causa. Bartol. in d. l. et an eandē, §. actiones, nu. 12. fallit in matre, ut ibidem.

personali in rem scripta, & tunc iudicabimus secundum actionem personalem, Bartol. in d. l. et an eandē, §. actiones, nu. 17.

VUTILIA TEMPORA VT CVRANT, AN ADHOC REQUIRATVR
missio procuratoris, si ipse fuerit impeditus? C C C X X X i.

L. ff. de di uerf. & tē. p. prescrip. t.

R. quod aut loqui mur ex parte

Actoris ad prescriptionem interruptendam, & tunc tenetur mittere procuratorem, l. 1. ff. de diuers. et temporal. presc.

Ratione dignitatis seu priuilegij, & tunc aut impedimentum est

perpetuum, & tunc tenetur mittere procuratorem, l. 1. ult. C. de procurat.

Temporale, & non tenetur mittere procuratorem, l. pars lit. terarum, ff. de iudicij.

Rei ad contumaciam excusandam, & tunc aut quis impeditur

propter aliam causam, & tunc aut est impedimētum

Non necessarium, sed voluntarium, & tunc tenetur mittere, l. 1. ff. cum qui appell. in pronunc.

Necessarium, sed non probabile, & tunc non tenetur mittere, l. sed et si per e. iorem, §. aduersus, et §. seq. ff. ex quib. caus. maior.

necessariū et probabile, & tunc dicitur ut in l. eandē, ff. de legatis, quod aut uenit impedimentum ante aut post litem contestatam.

parū duraturū, & nō tenetur mittere, l. 2. §. si quis, ff. si quis caus.

L. In omnibus. ff. de diuers. & temp. præscr.

R. quòd aut loqui- mur i reb. in patrimo- num fisci	Incorporā- dis: & tunc deletis sunt in fiscum pro- pter	{	Incorporalis: & præscribitur spacio 30. annorum sedit in casibus positis in Lultima. C. de sacros. eccles. & in alijs positis per Bartol. in omnibus ff. de diuers. & temp. præscr.	}	Vedigal non solatur: & sufficit quinquennium. ut in l. 2. C. de neglig. & commis.	
			Aliam cau- sam: & tunc aut fisco			Sunt denunciata: & spacio quatuor annorum præscribuntur. l. in quatuor. §. 1. ff. de diuers. & temp. præscr.
			Non sunt de- nunciata: & tunc aut possi- det			Titulo: & sufficiunt 20. vel 10. ann. Equum ff. de usucap. Sine titulo: & sufficiunt 20. ann. l. in omnib. ff. de diuers. & temp. præscr.

PROCVRATOR AN ET QUANDO POSSIT SVBSTITVERE?
CCCXXXIII.

L. In usucapione. §. accessio ff. de diuers. & temp. præscr.

R. quòd aut loqui- mur in pro- curatore ad	{	Indicia: & tunc aut substi- tuit	Ante litem contestatam: & non potest. Bartol. in l. in usucapione. §. accessio possessionis ff. de diuers. & temp. præscr.
			Post litem contestatam: & potest. l. quod quis. C. de procurat.
		Negocia et tunc aut ha- bet mandatum	Generale: & quandoque sub potest. substituere. l. 1. §. magistrum. ff. de exercit. l. quandoque in fine ff. de institut.
		Speciale: et tunc aut men- datum	Habet certam & limitatam formam: & non videtur electa persone industria: ideo potest alteri delegare. l. si ego. ff. quod in aut elan. Non habet certam formam: & tunc non potest alteri delegare. quia videtur electa in- dustria certe persone. l. in usucapione. §. accessio possessionis ff. de diuers. & temporal. præscr.

LITIGIOSVM AN ET QUANDO QVID REDDATVR?
CCCXXXIII.

L. 1. §. inter. nu. 2. de litigijs

R. quòd aut agitur actione	{	Realis: & litē contenditur	Principaliter de dominio, vel de eo quod pars domini est. ut de usufructu & de suo litigijsa per solam curatorem. Auth. litigijsa. C. de litigijs & ibi notatur per Glor.
			Non de dominio, sed de alijs, ut hypothecaris, confessoria & negatoria, & pro alijs seruientibus: & tunc illa res non efficitur litigijsa, ut in Auth. de litigijsa. §. ad hoc ipsa tamen actio efficitur litigijsa per litem con- tentionem. l. 1. C. de litigijs.

- * **Personali:** *Et tunc aut cōtenditur*
 - Non de ipsa, sed de aliquo opere, factio in re: tunc ipsa res nunquam efficitur litigiosa, sed bene actio per litem contestationem. l. 1. C. de litigiosis.
 - De ipsa re: *Et tunc efficitur litigiosa ipsa res, et actio per litem contestationem. d. l. 2. C. de litigiosis*
- Mixta:** *Et tunc aut est actio*
 - Vniuersalis: *Et tunc olim et hodie efficitur litigiosa per solam citationem. l. diuis. ff. de petit. hered.*
 - Particularis: *Et tunc res et actio efficitur litigiosa per litem contestationem. l. 1. in fine. C. commun. diuis.*

**ACTIO UTILIS AN EX SOLO CONTRACTU SINE
cessione transeat? CCCXXV.**

L. 1. nu. 27 ff. de action. & obligat.

- R. quod aut alicui debetur ius seu nomen**
 - Ex aliana voluntate et tunc aut titulo*
 - Singulari, ut ex causa legati et transit utilis sine cessione. Lex legato. C. de legatis.
 - Vniuersali et non transit sine cessione. l. restitu. ff. ad Trebell. saluti, si non reperitur qui cedat, et in alijs casib. notatis in l. penult. §. 1. C. ad Trebell. et ff. ad Trebell. l. 1. §. de illo
 - Ex contractu et tunc aut ex contractu*
 - Innominato: et transit utilis actio sine cessione. l. 1. secundum primam lectionem. C. de action. et obligat.
 - Nominato: et regulariter non transit sine cessione. l. 1. et 2. ff. pro socio. l. emptor. ff. de hered. uel action. uend. item saluti in dote. §. auore dote. l. 1. ff. solut. mat. et in alijs casibus, de quibus per Bartol. in l. 1. nu. 7. ff. de act. et obligat.
 - Ex aliqua alia equitate et actio non transit sine cessione, nisi in subsidium, quando non reperitur qui cedat: quo casu semper transit utilis sine cessione, licet alijs cessione requiratur. l. 1. C. de action. et obligat.*

**STIPULATIO QUANDO PER INTERVALLUM INTER
interrogationem & responsionem non uitiatur?
CCCXXVI.**

L. 1. §. qui presens ff. de uerb. obligat.

- R. quod aut est interuallum**
 - Magnum et tunc stipulatio uitiatur. l. si ex duobus ff. de uerb. obligat.*
 - Non minus et tunc aut*
 - Nullo actus est interim factus: et non uitiatur. l. continuus. in princip. et l. 2. §. qui presens ff. de uerb. obligat.
 - Aliquis actus est interim factus: et tunc
 - Ex necessitate nature: et non uitiatur. l. eum antiquitas. C. de testamentis.
 - Non de necessitate nature: et aut erat
 - De pertinens contractus: et non uitiatur. l. duo reos. in fine ff. de duob. reis.
 - Non de pertinens contractus: et uitiatur. l. continuus. in principio ff. de uerb. obligat.

L. 1. §.

SI QUID NON VALET VT AGO, AN VALEAT PROVTV
ualere potest? CCCXXXVII.

L. 1. §. si quis ita, nu. 5 ff. de aer. oblig. **Constat, & tunc ualet, pro ut ualere potest, l. 1. de codicill. l. fin. C. de codicill. & Glosa in l. 1. §. si quis ita, ff. de uer. obligat.**

R. quod aut disponentem ualere uoluit

- In contumodo, & non in constituendi modo, & tunc ualet, prout ualere potest, l. si tam angustii, ff. de ser. iur.**
- In dispositione totali, & tunc ualet ut ualere potest, l. non codicillii, C. de testam.**
- De parte illius, & ualet ut ualere potest, l. filius, §. ut quis heredem de legatis 1.**
- Non apparet, tunc aut inter id quod agitur, & q. ualere potest est differentia**
- Vnius, & tunc aut loquimur**
- In constituti modo, & tunc aut in his que pendunt ex uoluntate**
- Corrahenda: & si non ualet ut agitur, nec ualet, ut ualere potest, l. 1. §. cum qui, ff. de constit. pec.**
- Duorum, & aut loquimur de obligatione**
- Forma, & si non ualet ut ago, etiam non ualet ut ualere potest, l. an inutilis, ff. de acceptil.**
- Materia, & ualet ut ualere potest, l. si accepto latu, ff. de acceptil.**
- Dissolueda: & aut est defectus in**
- Causa efficiente, hoc est in persona, & tunc idem, quia ualet ut ualere potest, argumento eius quod notatur in l. multum, ff. de uerb. obligat.**

DIVERSITAS INTERROGATIONIS ET RESPONSIONIS
an & quando possit uitari stipulationem?
CCCXXXVIII.

L. 1. §. eadem, nu. 5. ff. de uerb. obliga. **Loquelz, & tunc aut est diuersitas**

R. quod aut est diuersitas

In effecti, & tunc aut est diuersitas in

In idiomate, ut quis unus Latinus, alius Græcus, & non uitiatur stipulationem, l. 1. §. eadem, ff. de uerb. obligat.

Non in idiomate, sed in sono uocis tantum, ut quis unus dicit tres solidos, alius 36. denarios, & non uitiatur stipulatio, l. que extrinsecus, in fine, ff. de uerb. obligat.

Qualitate obligationis, & uitiatur stipulatio, l. 2. §. si quis simpliciter, ff. de uerb. obligat.

Vnam rem, responsio aliam penitus diuersam, & tunc uitiatur stipulatio §. si de alia, Insti. de inutil. stipul.

Numerali: & tunc aut

Est actum, quod non ualet stipulatio nisi super toto, & non ualet, §. preterea, Insti. de inutil. stipul.

Nihil est dictum, & non ualet stipulatio, si noceret stipulatori, l. decem, ff. locati, Aliis si non noceret, ualet, l. 1. §. si stipulanti, ff. de uerb. obligat.

Torum, responsio partem, & aut loquimur de toto & parte

Improprie, & uitiatur, l. per iusurandam, 2. responsio, ff. de ac. epul.

Non numerali, et aut pars illa est pars

Proprie

Generalis, & sequitur responsio generalis cum exceptione, uel particularis & tunc stipulatio ualet.

Vniuersalis, seu indefinita, & distinguatur, ut latet per Bart. in l. 1. §. eadem, nu. 7. de uerb. obligat.

Indiuidua, & sequitur responsio particularis, & ualet stipulatio, ut in l. si stipulatus, §. 1. ff. de solut.

Re, que deducitur in obligationem, & aut interrogatio continetur

Copulatiue, & ualet stipulatio, l. inter stipulantem, §. si stipulante, ff. de uer. obl.

Vnum, & responsio idem cum adiectione alterius, uel contraria, & tunc aut quid adijctur

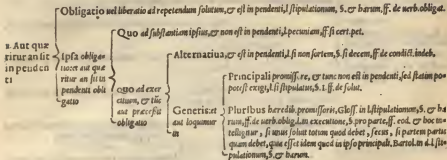
Alternatiue, & aut inter

Species, & non ualet stipulatio, d. l. inter stipulantem, §. si stipulante, in princip.

Quantitates, & ualet, d. §. si stipulante, 2. responsio, de uerb. oblig.

UTRUM IN OBLIGATIONE GENERIS VEL ALTERNATIVA PARTIS solutio faciat obligationem esse in pendentem? C C C X X I X.

L. Stipulationum, §. 1. harum, ff. de verb. obliga.

QUALITER QVIS AD SOLUTIONEM INDIVIDVI TENEA TUR? C C C X L.

L. Eadem dicemus, §. Cato, nu. 6. ff. de verb. oblig.

QUALITER ET ADVERSVS QVOS COMMITTATVR
pœna seu interesse, si fiat contra obligationem facti individui?
CCCXLI.

L. Eadem dicemus §. Cato. nu. 11. ff. de
uerb. obligat.

R. quòd aut sunt plures	Debitores, et tunc aut quod quilibet teneatur in solidum	Est actum, et tunc sunt duo rei, et factum unius facti committere pœnam, et interesse adversus omnes. l. finali. C. de duob. reis.	Non est factum: et tunc aut contra obligationem	Faciunt omnes, et non alij, et solus ille tenetur in solidum, et alij non prœdicant. l. 5. si apud duos ff. depositi.
				Faciunt omnes, et omnes tenentur in solidum. l. si ut certò. §. si duobus nebulum. ff. commod.
Heredes unius debitoris, et tunc aut facti individui ex causa hereditaria	Non descendit, et factum unius sibi nocet, et non prœdicant alij. l. finali. ff. ad Syllan.	Descendit, et tunc aut interesse seu pœna petitur per iudicium	Bona filii, et agitur contra eum qui contra fecit lege in depositi. cum leg. §. q. ff. depositi. et si omnes contra fecerint, contra omnes agendum est.	
			Stricti iuris, et tunc sine petatur pœna, sine interesse, ex facto unius committitur pœna contra omnes pro hereditaria portione, licet postea contra illum solum habeatur recursus, per actionem familie erci. l. heredes §. in illa. ff. famil. erci.	

QUALITER ET ADVERSVS QVOS COMMITTATVR
pœna, adiecta facto diuiduo vel dationi §.
CCCXLII.

D. L. Eadem §. Cato, nu. 19. ff. de verb. obligat.

R. quòd aut loqui- mur in	Principalis: et tunc aut pœna	Non sunt adiecta, et stipulatio committitur ad interesse pro ea parte, pro qua non est observatum. l. si procurator. in princ. ff. rem rat. haberi.	Fuit adiecta, et tunc aut loquimur in	Contractibus: et pœna committitur sine obstaculo exceptionis, ut l. eadem dicemus §. Cato. ff. de verb. obligat. et in leg. si is qui ducens. §. cum ita. ff. de reb. dub.
				Indiciis, et tunc aut in his que pertinent ad
Heredibus eius: et tunc aut loquimur in obligatio- ne	Dandi: et tunc uno contra faciente, pœna committitur contra omnes. d. l. stipulationum alie. §. fin. ff. de verb. oblig.	Faciendi: et committitur solum contra eum qui contra fecit d. l. eadem §. Cato, hoc semper salu- tem in principali quam hereditibus, et tam in obligatione dandi quam in faciendi, quòd si aliquis ex casu supervenienti immoderatum implere totum vel pro parte, quòd illa difficultas excusat à pœna. l. si uebenda. §. idem iuris. ff. ad l. R. bod. de iactu.	Preparationem: et tunc si in parte observatur pœna, in totum committitur pœna de rigore: sed de equitate in parte observat exceptio. l. si servus. §. si plurium. ff. si quis caution.	

L. Stipula-

STIPVLATIO PER VERBA PRÆSENTIS TEM-
poris an contrahi possit?
C C C X L I I I.

L. Stipulationum alia. §. stipulatio autem ff. de
uerb. obligat.

R. Quòd aut loquimur in stipulatione

- Prætorialia uel iudicialia. quæ ab iniuris extorqueantur: & tunc aut peiun-
tur interponi
 - Principaliter, & debent interponi per uerba futuri temporis, uel per infinita que sunt apta ad omne tempus, ut patet in stipulationib. damni in secl. legatorum, rem ratam haberi, si sit per uerba presentis temporis, non ualeat. Glossa. in l. stipulationum alia. §. stipulatio autem. ff. de uerb. obligat.
 - Accessorie ad alium contractum, & tunc licet sint uerba presentis temporis, tamen interpretantur in futurum secundum naturam contractus. l. quia dicitur. ff. de euicione.
- Conditionalia, & tunc aut illud quod de præ-
sente profertur.
 - Non est uerum, ut si dico, Do & concedo tibi stipulanti fundum, qui fundus non est præ-
sens, & non dicitur transferri dominium, sed dicta uerba interpretabuntur, hoc est, quod
dabo. l. ad eum, in princip. ff. de donat.
 - De ueritate interuenit, & tunc aut obligatio est
 - Momentanea, ut dandi ex causa lucratua, ita quòd de euicione non teneor. tunc obligatio non contrahitur, quia cum ipsa traditione si esset contracta a extingueretur, ergo tunc non nascitur. l. Titio cum moritur. ff. de usufructu.
 - Non momentanea, & tunc illa uerba quantumcumque presentis temporis interpretantur, ut futurum respiciant ex illius contractus natura. l. finali. ff. de conduct. ob causam.

SINE CAUTIONE AD AGENDUM VTRVM Q. VIS ADMITTAT VR
C C C X L I I I I.

L. Si Titius & Seius, ff. de uerb. obligat.

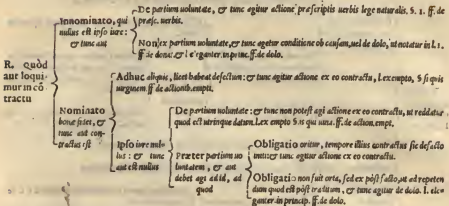
R. Quòd aut actio deficit

- Ab initio: & tunc aut
 - Speratur, ut actio oriatur in contestatione, & admittitur quis ad agendum. l. si Titius & Seius. ff. de uerb. oblig.
 - Non speratur quòd actio oriatur, & tunc aut quis agit ut ex illo iudicio
 - Sententia sequatur, & tunc aut loquimur
 - Reo inuito, & non admittitur ad agendum. l. si pupilli. §. uideamus. ff. de neg. gestis.
 - Reo uolente expressè, & admittitur. l. Iulianus. §. quantum. ff. de exhib.
 - Alia stipulatio committatur: & tunc admittitur ad agendum. l. nuda. C. de contrah. empt.
- Ex post facto, & ab initio competeat, & tunc, aut si iudicium non procederet, reus
 - Locupletaretur cum aliena iactura, & tunc procedit iudicium. l. si post acceptum. ff. de rei vind.
 - Non locupletaretur eum aliena iactura, & tunc iudicium non procedit, sed fiet absolutio ab obseruatione iudicij. §. fin. in fin. de perpet. & tempor. etc.

L. Si id

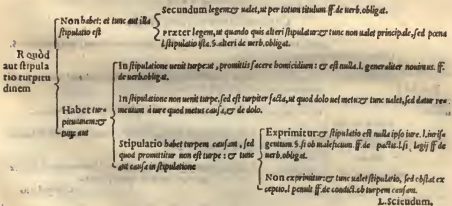
177
SI IN CONTRACTU FUIT ERRATUM IN MATERIA,
 uel intercescit alius defectus, qua actione aget pars que
 decepta est? CCCXLV.

L. Si id quod ff. de uerb. obligat.

STIPULATIO RESPECTU TURPITUDINIS QUAE IN ea continetur. an & quando ualeat?
 CCCXLVI.

L. Generaliter ff. de uerb. obligat.

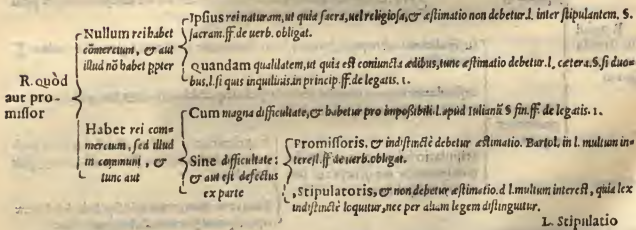

L. Sciendum nu 5 ff. de uerb obligat.

EIVS REI CIVIS COMMERCIVM NON EST, VEL PRO-
missor non habet, in solidum aestimatio quando debeatur
CCCLXVIII.

L. Multum interest ff. de uerb. obligat.

L. Stipulatio

STIPVLATIO HABERE LICERE, EX CVIVS FACTO committatur? CCCXLIX.

.I. Stipulatio ista habere licere. nu. i. ff. de verb. obligat.

R. quod aut quis promisit	De se tantum, et aut precedat contractus, cuius natura	Inducit, ut de facto tertij quis teneatur, et tunc teneatur de facto tertij. L. emptorem. 5. qui autem. ff. de action. empti.
		Illud non inducit. et committitur stipulatio ex facto suo, et successorum suorum. l. stipulatio ista. 5. i. vers. sed si se. ff. de verb. obligat.
	Detorio: et tunc aut se curatorem et fideiuratum quod est huius	Promittitur et tunc ex facto tertij committitur, argumento l. quoties qui. ff. de verb. obligat.
Simpliciter, et tunc aut contractus de cuius natura de emptione teneatur	Non promittit: et aut contractus de cuius natura de emptione teneatur	Praecessit: et tunc de facto successorum et extranei. argumento l. emptorem. 5. qui autem. ff. de act. empti. Non praecessit: et aut stipulatio interposita est Penalis: et metu poenae de facto alterius teneatur. l. stipulatio ista habere ibi, at si quis uel. ff. de verb. obligat. Non penalis, et tunc non teneatur. d. l. stipulatio ista habere.
		Praecessit, et tunc de facto extranei teneatur lege inter stipulantem. in princ. ff. de verb. obligat. Non praecessit, et non teneatur nisi de facto suo, et suorum successorum. d. l. stipulatio ista. 5. i. vers. sed quatenus. ff. de verb. obligat.

STIPVLATIO ISTA HABERE LICERE, PRO QVO FACTO committatur? CCL.

D. l. stipulatio ista si quis forte. de verb. obligat. nu. 2.

R. quod apertum contra	Promissor, uel eius heres, et tunc aut penit contra	Ratione alicuius iuris, et committitur stipulatio. l. stipulatio ista habere. 5. si quis forte. ff. de verb. obligat.
		De facto, et tunc aut
Tertius, et tunc aut	De iure, et tunc aut contra eius ex cuius natura debetur	Sententia est lata pro eo, licet iniusta, et haec stipulatio committitur. l. si quis seruus plurium. 5. 1. de legatis 1.
		Sententia non est lata pro eo, et tunc non committitur. l. stipulatio ista habere licere. 5. que si unum. ff. de verb. obligat.
	De facto, et non committitur stipulatio ista. d. l. stipulatio ista. 5. hi qui. ff. de verb. obligat.	Praecessit: et committitur stipulatio. l. emptorem. 5. qui autem. ff. de action. empti. Non praecessit, et tunc non teneatur de facto tertij, nisi poenae sit et posita. d. l. stipulatio ista.

L. qui

QUANDO DEBEAT SOLVI ID QVOD DEBETVR?
CCCL I.

L Qui hoc anno ff. de verb. obligat.

R. Q uod aut in iurisdictione apponitur et p. us.	Causa demonstrationis seu designationis: et tunc statim debet vel potest peti. lege liber homo. S. decem. ff. de verb. obligat.	Causa limitandae obligationis: et tunc statim, ubi tempore non expectato, debetur lege eum qui. S. qui us. ff. de verb. obligat.	Accusatiuum, ut in annos vel post annos, et tunc intelligitur in fine temporis. L. si in annos. L. non potabam. ff. de condit. et dem.
			Vna praesentio est factio: et tunc aut tempus apponitur per Ablatiuum: et tunc aut verba sunt relata Ad eum cui obligatio queritur, ut Accipias in anno: et in principio anni potest peti. L. si ita fuerit libertas. de. a. ff. de man. test. Ad eum qui obligatur, ut Dabo in anno: et tunc in fine temporis. L. qui hoc anno. ff. de verb. obligat. Ita quod dubitatur ad quem, et tunc videtur appositum gratia promissoris lege eum qui alius incipit Labolenus. ff. de annis legatis.
Causa dilationis, seu multiplicandae obligationis: et tunc aut	Plures praesentiones, seu multiplicandae obligationis: et tunc aut adiungitur tempus causa	Multiplicandae obligationis, quod est quando apponitur in tempore obligationis, et debetur in principio cuiuslibet anni tam in contractibus, quam in ultimis voluntatibus. I. nec se mel. in principio. ff. quod dies leg. ced. et in lege eum qui us. ff. de verb. obligat. fallit, ut per Bartol. in lege qui hoc anno. prope finem. ff. de verb. obligat.	Differenda solutionis, quod est quando apponitur in executione, et semper intelligitur in fine anni. L. et si a. ff. si certi petatur.

AB ARBITRATORIS ARBITRATV AN ET QUANDO
recedatur? CCCL II.

L. si quis arbitratu: nu. 5. ff. de verb. obligat.

R. Q uod aut loquimur in	Vicinis voluntatibus, et tunc aut erat datum arbitrii	Quo ad substantiam legati, et tunc a persona eius potest recedi. I. fin. S. sed est qui. C. communia de legatis. quod intelligendum secundum distinctionem positam per Bartol. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obligat.	Quo ad poene commissionem, et a persona non receditur. I. multa. in principio ff. de consil. et demonstrat.
		Est arbitratu iniqui, et receditur a persona eius. I. si libertus. de pen. libert. §. ceteratam. S. arbitrorum ff. pro socio.	Vnus de contrahentibus, et a persona eius receditur. I. hoc venditio ff. de contrah. empt.
In contractibus: et tunc aut	Nunquam est arbitratu: et tunc aut fuit	Tertius: et aut fuit assumptus suus per	Contractu perficiendo, et non receditur a persona. I. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obligat. Contractu perfecto, et in aliquo accessorio, et receditur a persona. I. domum. ff. de contrah. empt.

L. Cum

FIDEIVSSOR AN TENEATUR EX MORA PRINCIPALIS?

CCCLIII.

L. Cum filius familiās. § si stipulatus sum ff de
uerb. obligat.

R quod aut loquitur obligatione aliquid	Non fieri: & tunc non potest ex persona sua constitui in mora, sed bene ex persona domini. L. cum filius familiās. § si stipulatus sum ff. de uerb. obligat.	Interesse seu indemnitate: & ualet. l. stipulatus es ff. de fideiuss. & isto casu fideiussor ex sua persona non potest constitui in mora, cum teneatur ad interesse, quod est post moram principalis in obligatione l. stipulationes non diuiduntur. § Celsus ff. de uerb. obligat.
	Fieri: & tunc aut fideiussor promissu	Se curatur: & tunc ex sua mora adhibita in non curando tenetur, & fideiussio ualet. Glossa in l. cum filius familiās. § si stipulatur ff. de uerb. obligat.
		Quod principalis faciet, & non faciet & non ualet. l. sicut reus ff. de fideiuss. frustra ergo queritur de mora.
	Factum: & aut promissu	Quod faciet illud quod debet facere principalis: & aut
	Simpliciter: & aut est factum quod per alium explicari	Eiusdem est peritiae, cuius principalis: & ex sua persona potest esse in mora. l. nemo est quis nequit. ff. de duob. reis.
	Potest: & tunc tenetur ex persona sua, & constituitur in mora. l. si reus ff. indicatum solui.	Non est eiusdem peritiae: & non ualet fideiussio frustra ergo queritur de mora. l. Graecē §. si quis Stuchum ff. de fideiuss.
	Non potest: & tunc non potest constitui in mora ex persona sua. l. inter artifices ff. de solui.	

TEMPUS QUANDO DICATUR ADIECTVM CAUSA

limitanda, & quando differendae obligationis?

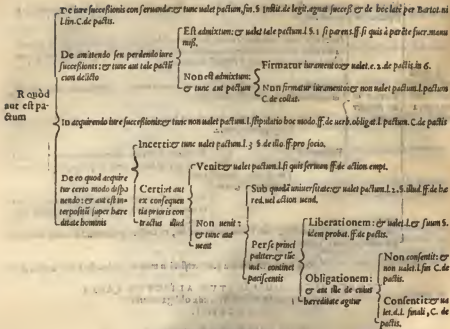
CCCLIII.

L. Eum, qui ita § qui ita stipulatus ff de
uerb. obligat.

R quod aut dies ap ponitur	Cōditio: ei tunc aut ap ponitur	Affirmatiue: & tunc uidetur appositum causa limitandae obligationis, & conditio ueniens intra tempus facit committi obligationem: secus, si ueniat post tempus. l. damni §. Sabini ff. de dam. infecti.
		Negatiue: & tunc an limitandae uel differendae obligationis causa, habetur in l. hoc iure. & l. nulla ff. de uerb. obligat.
		Ex: & die Calendarum: & tunc uidetur appositum causa differendae solutionis. l. obligationum fere §. i. in primo responso ff. de action. & obligat.
	Dispositio nisi tunc aut apponitur per ditionem	In quae adiectum est tempus causa multiplicandae obligationis: & tunc causa limitandae obligationis uidetur facta: ut, promissis mihi dare decem annus quoad uiuam. l. qui ita. § qui ita ff. de uerb. obligat.
	Ad, quoad, nisi que & similes & tunc aut praecedit obligatio	Simpliciter: & aut obligatio continet aliquid quod habet causam
		Successiuam, ut patitur & tunc, uidetur opponi causa limitandae obligationis. l. a. ff. de seruit.
		Momentaneam: & tunc causa differendae solutionis uidetur facta, nisi agant contrahentes, quod causa limitandae obligationis fiat. l. obligationum fere §. i. ff. de action. & oblig.

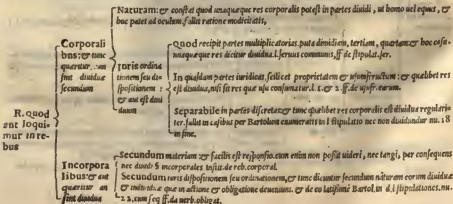
I. Q. I. stipula-

L. Stipulatio hoc modo. ff. de verb. obligat.

RES DIUIDVÆ ET INDIVIDVÆ QVANDO dicantur? C C C L V I.

L. Stipulationes non diuiduntur. nu 18. & 21 ff. de verb. obligat.

IN DVBIO CVI FAVEATUR, AN REO VEL ACTORI?
CCCLVII.

L. Inter stipulantem, s. si Stichum, nu. 6 ff. de verb. oblig.

R. Aut ori- tur dubita- tio	Circum- stanti- as aut just prolata	Ab aliquo ex his in quorum persona iudicium principaliter sustentatur, et tunc semper pro eo inter- pretatur siue sit actor, siue reus, si quis intentione, ff. de iudicij.
		Ab alio, et aut uolo her- editate interpreta- ri
		Causa cuius in se contrarietas, et tunc potest fieri interpretatio, eum tu extra, de testib.
		Non causa uolende contrarietatis, sed ut proficiat alij, uel propter aliam causam; et tunc non potest fieri interpretatio, sed illud quod uult uel e. in presentia, extra, de probat.
	Circum- stanti- as aut loque- mur in his que pertinent ad litis	Ordinatio- nem: et tunc aut actor
		Instit et persequitur, et fauemus actori, ut in l. de die, in princip. ff. qui satisd. cog.
		Non instit et fauemus reo, si quis, C. qui accus. non poss. l. properandum, s. et si qui- dem, s. in autem, ff. de iudicij.
		Decisionem, et tunc fit interpretatio pro liberatione, l. Arriemus, ff. de action. et obligat. et ita in relegitur l. fauorabiles, ff. de reg. iuris.

EA QUAE TOLLUNT IAM CONTRACTA, VTRVM
impediant contrahenda?

CCCLVIII.

L. Inter stipulantem, s. sacram, num. 1. ff. de verb. oblig.

R. quod aut quere- tur de his que	Respicunt principaliter liberationem, et tunc que ille actus de liberando respicit tantum	Præterita, et tunc que tollunt iam contracta, non impediunt contrahen- da, l. si stipulatus fuerim, s. 1. ff. de verb. oblig.
		Futura: et aut illa libera- tio
		Tendit ad inducendam liberationem doli, et tunc que impediunt iam contracta non tollunt contrahenda, l. si unus, s. illud, ff. de pactis.
		Non tendit ad liberationem doli, et tunc non impeditur obligatio contracti, sed effectus, sic et uno contextu obliga- tio nascitur et perimitur, l. sub conditione, ff. de solut.
	Non respiciunt li- berationem principa- liter, et tunc aut illa qualitas	Reddit personam uel rem inhabilem in futuro, et tunc que impediunt contracta, impediunt contrahenda, l. inter stipulantem, s. sacram, ff. de verb. oblig. l. 3. s. de finire, ff. ad usufruct. quem ad. caneat.
		Non reddit personam uel rem inhabilem in futuro, et tunc que impediunt iam contracta, non im- pediunt contrahenda, l. 2. de capis dimitti, l. si debitori deportatio, ff. de fideiuss.

Q. 3. L. Inter

FRUCTVS QVANDO DEBENTVR EX CERTO FVNDQ, VTRVM obligatio extingatur uel differatur? C C C L I X.

I. Inter stipulante[m], §. factam. nu. 6. ff. de uer. oblig.

R. quod aut certus locus adicitur causa

Designationis, quod est quando adicitur prestationi in alia oratione, & tunc quod promissum est debetur statim, uel ex illo loco uel aliunde, l. luctus, ff. de adim. leg. ass.

per relationem, & ita facta conditione, & tunc aut

Est tantum una prestatio, tunc si primo anno non colliguntur fructus, de cetero non debentur, l. cum certus, ff. de uino, trit. & oleo legato.

Sunt plures prestationes annue, & quod deficit in uno anno, suppletur in alio, l. legatum, §. cum salerni, ff. de ann. leg. ass.

Non per relationem, & tunc spectantur fructus sequentium annorum, si in primo anno non sufficiunt, l. termino, in princip. ff. quando, dies, leg. at. ced.

QVOD VENIRE POTEST, AN ET QVANDO INSPICIATUR? C C C L X.

I. Inter stipulante[m], §. factam, nu. 7. ff. de uer. obliga.

R. quod aut id de quo agitur, respicitur

Tantum tempus presens, & nullam habet dependentiam de futuro, & non inspicitur quod evenire potest, l. si stipulatus futurus, §. 1. ff. de uer. obligat.

Secundum naturam, & hominis dispositionem, & inspicitur quod evenire potest, l. heres meus, §. si ff. de condit. & demonst.

Secundum legem, & aut est contingens de futuro

Speciali: & non inspicitur quod evenire potest, l. 4. circa princip. ff. de fideicom. libertat.

Comuni: & tunc inspicitur quod evenire potest, l. 1. §. sed et si per pretorem, §. si scrie, ff. ex quib. caus. maior.

Indicat contingentiam de futuro, & tunc inspicitur quod evenire potest, l. quibus, §. cum inter eos, ff. de dam. infecto, l. habuatores, §. si ff. de locat.

Præter legem, & præter naturam: & aut presens & futuri

Non indicat contingentiam de futuro, & tunc non inspicitur quod evenire potest, l. inter stipulante[m], §. factam, de uer. obligat. saluti ratione culpe, l. diuersio, ff. de neg. gestis, item sanore libertatis, l. generatim, §. homini libero, ff. de fideicom. liberr.

Barcol. in

MORAE PURGATIO AN ET QUANDO ADMITTATUR / CCCLXI.

Barcol in l. si insulam ff. de verb. obligat.

Iam constatam conferendum: potest. l. si ut quis. §. Seia ff. de verb. obligat.

Actoris: aut purgare ad actionem

De nouo querendum: tunc aut ad querendum

Principaliter: non potest. l. Thais. §. intra. ff. de fideicom. liberta. Accessorie: potest. l. Celsus. §. fin. cum l. seg. ff. de arbitris.

Momentaneum: tunc non admittitur purgatio morae. l. 1. §. si rem ff. de positi

Male facti: aut quoad ad est factum

Succeffiuum: tunc licet in modico quis contrafaciat, admittitur morae purgatio infra modicum tempus. ut l. si in lege §. colonus ff. locat.

R. Quod aut loquimur ex parte

Rei: aut poena est cōmissa ppter

Non facti: aut excoctio

Non est facti: aut in stipulato = ne in ramentum

Est facta ab homine, vel à lege: admittitur purgatio, Bartol. in l. si insulam. 3. et 4. quest. ff. de verb. obligat.

Est: non admittitur purgatio morae. l. si quis maior. C. de transact. et per Bartol. in l. si insulam. in 5. q. de verb. obl.

Multiplicandae obligationis: non impedit purgationem. l. 1. ff. de penul legat.

Cōuentionalib et non admittitur purgatio morae. l. tranclucie. §. de uio. ff. de act. et obligat. l. magnas. C. eodem.

Ordinationē et admittitur purgatio, nisi us actoris sit factiū deterius, aut tamen infra paucos dies, nisi sit fiduciosus iudicio sibi.

Prætoris: aut pertinet ad litis

A. b. bonum: non admittitur purgatio, A. lege: et admittitur purgatio.

Decisionē: aut dies est appositā

Est dies et poena et aut dies est causa

Limitandae solutionis: aut loquimur in obligatio = nibus

Non est: aut in aliqua diffin = sione

Est dies, et non poena: admittitur purgatio morae. l. si ita quis. §. Seia. ff. de verb. obligat.

Est poena, et dies, admittitur purgatio. l. 1. ff. de penul leg. quod intelligit est distinctio, quae ponitur infra proxime quarto casu.

Ante litem contestatam, admittitur purgatio duobus currentibus, scilicet: quod actoris non interfit, et quod sit infra modicum tempus, aliis scatis.

Tantum offertur, et non purgatur morae generaliter.

Est nec dies, nec poena: aut queritur an admittatur purgatio

Illud idē quod petitur, et aut

Offertur, soluitur et consignatur: tunc non purgatur. §. fin. l. i. de perpet. et tem. act.

Post litem contestatam: aut corpus esse in offer = tur

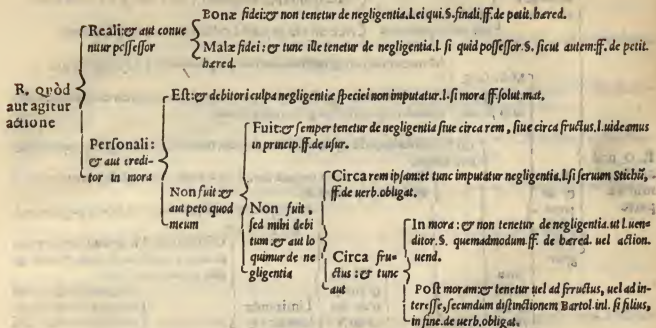
Ante litem contestatam, et non admittitur purgatio, sicut ut per Bartol. in d. l. si insulam in fin. ff. de verb. obligat.

Post litem contestatam, admittitur purgatio.

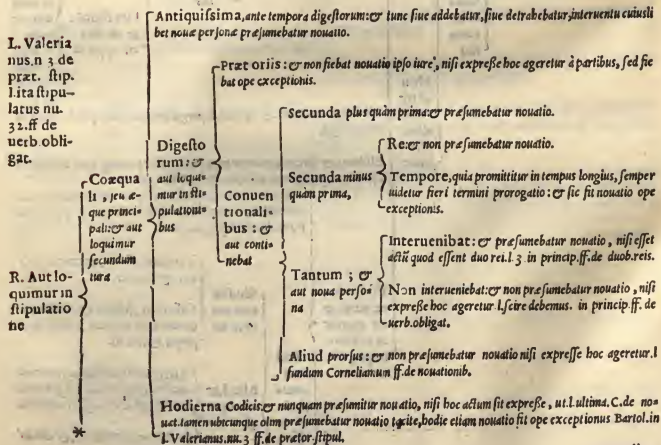
Post sententiam, et non admittitur purgatio generaliter, ut per Bartol. in l. si insulam. in fine ff. de verb. obligat.

DEBITOR SI CONVENITUR AD REM, AN ET QUANDO
tenetur de culpa quæ est in negligendo?
C CCL X II.

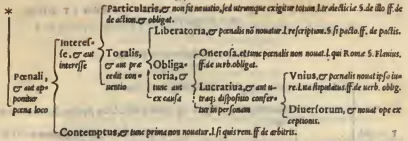
L. si seruum Stichum. ff. de uerb obligat.

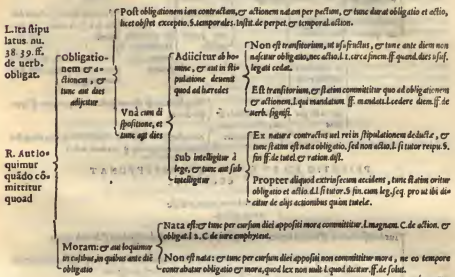
STIPULATIO SEQVENS, AN ET QUANDO
nouet primam præcedentem?
C CCL X III.

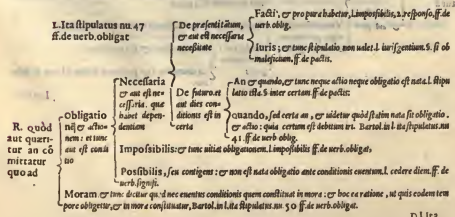
Pœnali:

STIPVLATIO IN DIEM QVALITER ET QVANDO COMMITTATVR, quo ad obligationem actionem & moram? CCCLXIII.

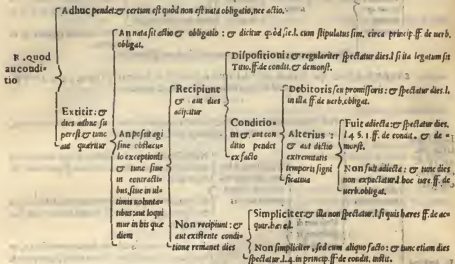

STIPVLATIO SIMPLEX CONDITIONALIS, AN ET QVANDO COMMITTATVR? CCCLX.

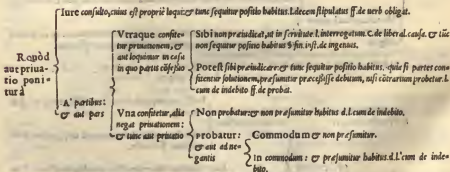
STIPVLATIO QVAE HABET CONDITIONEM ET DIEM,
an & quando committatur?
C CCLX VI.

D. I. Ita stipulatur num. 51 ff de
uerb. obligat.

PRIVATIO AN ET QUANDO PRAESUPPONAT
habitum? C CCLXVII

L. Decem stipulatus num. 6 ff de
uerb. oblig.

L. qui

AN DVO FRATRES PRAESUMANTVR IGNORARE FIDEICOMMISSAM INTER SE ILLIS RELICTAM?
CCCLXVIII.

L. qui Romz. 5. duo fratres. nu. 13. cum seq. ff. de uerb. obligat.

R. quod aut fidei commissum est relictum in

Testamento: et aut sunt heredes	Sui: et aut confitentur se heredes	Ex testamento: et tunc praesumitur scientia, sicut in extraneis: quia est eadem ratio. L. cum bonis ff. de acquir. hered. inela. l. sed et si de sua. ff. de acquir. hered. simpliciter, vel de hoc nihil est positum vel probatur: et non praesumitur scientia nisi probetur. l. eius qui in prouisa. 5. fin. ff. si cert. pet.
	Extranei: et aut erant	Maiores: et praesumitur scientia, quia non possunt adire nisi sint certi de uerbis testamenti: et ex eo quod heres est: praesumitur scire quae in testamento continentur. Infans pro quo adiuit tutor: et maior factus non praesumitur scire quae ex a'lo alieno, nisi postea factus maior, interuenit aliquid ex his ex quibus scientia praesumitur. Minores: et aut erant Pupillus: tunc sine eius scientia et factus non potest adiri. l. potuit. C. de iure delib. licet tamen tunc perfecte non intellexerit, tamen factus in a'ro in elegit, quae in pupillari aetate sciuit: ut notatur in l. ad testam. ff. de testam. in eam in aduato.
Codicillis: et aut suis codicillis a testamento	Separati: et non praesumitur scientia. l. non est scirendus. ff. de transact. NON separati: et praesumitur scientia. Bartol. in l. qui Rome. 5. duo fratres. nu. 13. cum seq. ff. de uerb. obligat.	

SI ILLE CUI FACIENDA EST RESTITVTIO, PER FIDEICOMMISSVM ab aliquo eam emit, an modo habeat locum fideicommissum.
CCCLXIX.

D. l. qui Rome. 5. duo fratres. num. 26. ff. de uerb. obligat.

R. quod aut rem legatam

Alto: et non praediuicio mihi in iure fideicommissi. 5. si res aliena. l. in l. de legatis. l. plane. 5. quod si rem emiserit. ff. de legatis primo.	Sub conditione: et non uideor renunciare iuri fidei commissi. siue sciens siue ignorans fuerim. l. fundo. ad. l. factit.	
	Eo a quo mihi relicta est: et aut res est mihi legata	Pure: et tunc si ego de fideicommissio

D. 5. Duo

INTER DIVIDENTES AN DETUR ACTIO DE EVICTIONE!
C C C L X X.

D. 5. Duo fratres. nu. 27.

		<p>Testator: et aut res cuiuslibet</p> <p>Culpa coheredis: et tunc agitur de evictione.</p> <p>Non culpa coheredis: et non agitur de evictione, sed excipitur.</p>
R. Aut divisio est facta	Partibus, seu indies: et tunc aut post factam divisionem vendicat	<p>Vnus ex coheredibus, dudentibus, et aut vendicat</p> <p>Ex factio alterius coheredis, seu ex dispositione defuncti, et potest, nec de uisione tenetur.</p> <p>Ex alio, iure suo: et repellitur exceptione lege vendicante. ff. de verb. obligat.</p>
		<p>Extraneus: et tunc aut fuerunt</p> <p>Scientes: et non tenetur de evictione, nisi fuerit stipulatus, ut l. si fundum sciens. ff. de evict.</p> <p>Ignorantes, et non tenetur de evictione pro parte, qua coheres ad quo evincitur, habuit ab eo. ita dicit Bartol. in l. qui Romae. 5. duo fratres. nu. 27. ff. de verb. obligat.</p>

ADIECTA IN PRAEEDENTIBUS AN ET QUANDO
in sequentibus uideantur repetita?
C C C L X X I.

L. Si ita stipulatus 5. Chrylogonus. num. 4. ff. de verb. obligat.

		<p>Res, et intelligitur repetitum. l. Seis. 5. Cato. ff. de fund. instruat.</p> <p>Personas, et tunc dicitur ut in l. fin. 5. Seio. ff. delegatis 2.</p>
R. Aut illud est repetitum	Eadem oratione seu conceptione verborum, et aut illud est adiectum circa	<p>Dispositionem aliam per se principalem continet, et tunc non intelligitur facta repetitio, nisi hoc uideatur et natura alicuius dationis repetitum. l. in repetendis. ff. de legatis 3.</p>
		<p>Vnum et eundem cum principali, et intelligitur facta repetitio. l. si ut proponitur. ff. de fideiuss.</p> <p>Actum persone contrahentis puta contrahit procuratorio nomine, et tunc illa qualitas intelligitur repetita. l. si ita stipulatus. 5. Chrylogonus. ff. de verb. obligat.</p> <p>Alium per se, et aut illa qualitas respicitur</p> <p>Ipsam dispositionem, et tunc non intelligitur repetita. l. si ita quis. in princ. de verb. obligat. lege qui fundum. ff. de contrah. empt. que omnino ampla et limata, ut per Bartol. in d. lege si ita stipulatus. 5. Chrylogonus. de verb. obligat. num. 4.</p>

L. quod

PATER AN STIPULARI VEL PACISCI POSSIT FILIO, Ita quòd in personam filii in uita patris effectus stipulationis quæratu r CCLXXII.

L. Quòd dicitur patrem, num 4. ff. de uerb. oblig.

R. quòd aut pater stipulatur	illud quod ipsi filio potest acquiri: et aut stipulatur aliquid	Filio: et ualeat stipulatio, et ipsi patri acquiratur. l. dominus, seruo, l. quòd dicitur patrem, ff. de uerb. oblig.	Filio: et ualeat stipulatio, et filio queritur utilis, l. uxorem, 5. testamento, de leg. 3. unct. l. Pomponius Pbiladelphus, ff. famul. et scil.
		Dari: et aut stipulatur ut	Legitimus administrator: et potest filio querere utilem, exemplo tutoris, l. si legatarius, ff. de pignor.
		Erraneo: et stipulatio est ipso iure nulla, l. si tibi, 5. si passus, ff. de passis.	Non adheret: et tunc est idem quod in obligatione dandi, l. quòd dicitur, cum gloss. de uerb. oblig. 5. sed cum factum, cum gloss. infra de stipul. scr.
	Fieri: et aut est tale factum quod persone filij	Filius: et ualeat, et sibi queritur utilis, l. si quis operas, ff. de oper. libert.	Cohæret: aut queritur an ualeat quoad.
			Filius: et non ualeat, l. quòd dicitur, 2. responsio, de uerb. oblig. nisi sua peculiariter uiderit, sicut si extraneo stipularetur, ut. l. stipulatio ista, 5. si stipulatur, et 5. si quis in iulian. ff. de uerb. oblig.

STIPULATIO SEMEL COMMISSA AN AMPLIUS COMMITTATUR? CCLXXIII.

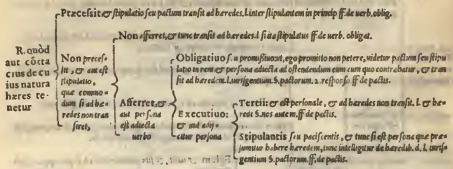
L. Si sic stipulatum uum. ff. de uerb. obligat.

R. Quòd aut est semel commissa ad	Aliud, et tunc aut quo ad	interesse, et aut factum terabile	Non est, et aut est commissa quo ad interesse	Totali, et nunquam amplius committitur. l. cum quererebatur, ff. iudicatum solut.
		Penam, et tunc aut est pena	Mera, et tunc amplius non committitur, nisi fuerit dictum toties. l. si duo, in fine ff. de arbu.	Particolare, et iterum potest committi, lege si procurator, ff. rem rat. hab.
			Que apponitur loco interesse, et aut pena	Est nouata, et amplius non potest committi, quia sublata est pena. l. obligatorum ferri in fine ff. de ar. et obligat.
				Non est nouata, et tunc sepius potest committi. l. si quis a socio ff. pro soc.

STIPLATIO FACTI NEGATIVE CONCEPTA, AN TRANSEAT ad heredes. si de herede non fiat mentio.

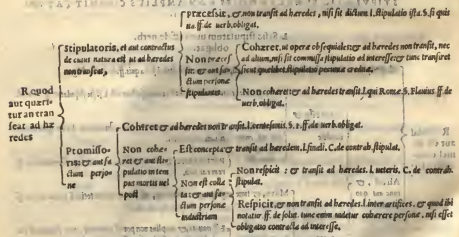
CCCLXXIIII.

D. l. si sic stipulatus. num. 2. ff. de uerb. obligat.

STIPLATIO FACTI AFFIRMATIVA AN TRANSEAT ad heredes. CCCLXXV.

D. l. si sic stipulatus. num. 3 & 4 ff. de uerb. obligat.

PROHIBITIO DE NON ALIENANDO FACTA PER LEGEM, TESTATOREM
& CONTRAHENTES, AN IMPEDIAT TRANSLATIONEM IN HAEREDEM?
C C C L X X V I.

L. Si ita qui promiserit, §. ea lege, num. 7. ff. de verb. oblig.

R. quod aut utitur uerbo	} Alienationis pro prohibita: & aut prohibetur alienatio	Alienationis permittitur, & tunc heredis institutio continetur, l. si quis prioris, §. certum, C. de secund. nuptijs.	
		} Alienationis pro prohibita: & aut prohibetur alienatio	Simpliciter, ut puta fundus dotalis, & tunc heredis institutio non comprehenditur, l. 1. ff. de fund. dotali, l. que damus, de acquir. rer. dom.
			In certas personas singulares, & tunc nec per heredis institutionem ex testamento, nec ab intestato potest venire, quod non fiat contra prohibitionem, l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verb. oblig. l. codicillus, §. patre, ff. de legat. 2.
} Alienationis pro prohibita: & aut prohibetur alienatio	} In certam personam genus, & aut est prohibitus heres	Legitimus, & talis prohibitio ad eum non extenditur, l. cum pater, §. cum inter, de legatis 2.	
		Testatoris, et tunc videtur prohibita alienatio, l. peto, §. fratre, ff. de legatis 2.	

TESTATOR AN POSSIT VNVM EX HAEREDIBVS PRAE
caeteris grauare? C C C L X X V I I.

L. Continuus, §. praeterea, num. 9. & 10. ff. de verb. oblig.

R. quod aut uult cu grauare	} Ultimam uoluntatem condendo, et aut queritur de obligacione	Contrahendo, & leges uidentur expresse dicere, quod non possit, Leui qui ita, §. de Titium, ff. de verb. oblig. ratio, quia sicut non possit obligare extraneum, ita nec possit haeridem pro illis portionibus pro quibus non est haeres, quia quae illi est extraneus.	
		} Tam contracta, & tam aut uult	Vni prouidere legando actionem quam habet, & potest, l. 1. & ibi notatur, C. de except.
			Vnum grauare, ut sustinetur onus obligationis, qua tenebatur, & tunc quo ad creditorem, non potest, ut habeat actionem contra eum solum, sed in actione de dote, sed potest ut cohaereditibus teneatur actione famulante, l. cum ab uno, de legatis 2.
} Ultimam uoluntatem condendo, et aut queritur de obligacione	} Contrahenda ex ultima uoluntate: & tunc est grauat cum in	Specie hereditaria, & tunc non tenetur nisi pro hereditaria portione, l. si fundum sub conditione, §. si libertus, de legatis 1. nisi oras inuicem cum fuerit inuidianum, l. cum quasi. §. si plures, ff. de fideicom. libert.	
		Specie non hereditaria, & grauat heres in totam, l. si tibi homo, §. 1. ff. de legatis 1.	
		Quantitate, & tunc tenetur in solidum, l. ab omnibus in princip. de legatis 1.	

R. L. Pla-

DEFECTVS SUPERVENIENS AN POSSIT VITIARE DISPOSITIONEM
C C C L X X V I I.

L. pluribus, §. et si placeat, nu. 4. ff. de verb. obligat.

R. quòd aut defe- ctus super- uenit	Causæ naturalis, & tunc quoadcumq; superveniens vitiat dispositionem, l. inter stipulantem, §. sacran, ff. de verb. obl.	Causæ effi- cæntis, & aut actus erat	perfectus & consumatus, & tunc non vitiat, l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel al. iuris.	Non perfectus, & aut defectus superue- nit	Cum delicto persone, & vitiatur dispositio, l. si in metallum, ff. de his qui pro non script. hab.
					Sine delicto persone, & non vitiatur dispositio, l. si cui bonis, ff. de testam.
	Mixtim in causa naturalis, & in causa efficæntis, & tunc aut actus erat	perfectus & consumatus, & non vitiatur dispositio, l. pluribus, §. et si placeat, in fine, ff. de verb. oblig.	Non perfectus, & aut dispositio repehit	Rem propter rem, ut in servitutibus, & dispositio non vitiat, l. si sub una, §. 1. ff. de verb. obligat.	
				Personam, & dispositio non vitiat, l. damni, §. emptori, ff. de dam. in- fecto.	

DVO REI DEBENDI QVALITER CONSTITVANTVR
C C C L X X I X.

L. Cum duo, num. 2. ff. de duob. reis.

R. quòd aut sint duo rei	Est actum, & tunc sunt duo rei debendi, l. reos, §. cum tabulis, de duob. reis, A. ub. hoc ita, C. eodem.	Non est ac- tum, & aut obligantur se, vel testator ob- ligavit eos	Alternatiuè, & sunt duo rei debendi, l. si ex toto, §. 1. ff. legatis 1. notatur in l. sine, de duob. reis.	Duo actus promittendi, & duæ reorum expressio- nes, & aut verbum idem	Apponitur, & sunt duo rei.		
					Non apponitur, & non sunt duo rei, sed sunt duæ obliga- tiones diuersarum summarum, in tit. de duob. reis, in prin- cip.		
					Vnus actus promittendi, si à duæ reorum expressiones, & sunt duo rei debendi, l. stipula- tio ista, §. cum quibus, ff. de verb. oblig.	Copula- tione, & aut sunt	Est appositum, et tunc sunt correl. l. si pluribus, in princip. & ita notatur, de legatis 2.
					Vnus actus promittendi, & una rei expressio, & aut per verbum di- stributum quilibet vel simile		Non est appositum, sed simpliciter dictum, tunc si quidem expressi est actum, erunt duo rei; alias quilibet tenebitur in solidum, A. ub. hoc ita, C. de duob. reis.

D. l. Cum

D. I. Cum duo. num 3 ff de duob reis.

Est actum tunc non est dubium quod sint duo rei credendi.

R. Quod aut quod sint duo rei credendi

Non est actum: tunc aut dispensatio in eorum persona est collata.

Alternatiue. et aut obligatio potest acquiri

Vtrique aut electio in personam debitoris

Collata. et valet stipulatio. et sunt duo rei credendi. l. si Titio aut Seio de legatis 2.

Non fuit collata. et tunc de iure antiquo visus stipulatio. l. si fructuarium. l. si an seruus. § fin. et lege seq et l. seruus communis ff. de stipulat. ser. sed hodie valet, et alternatiue resoluitur in copulationem. cum quidem. C. de verb. signif. unde erit idem dicendum quod in copulatione.

Copulatiue: et tunc per omnia distinguitur ut supra proxime, circa duos reos debendi per eisdem. et in hoc nihil est immutatum per ius Authenticorum. Bartol in l. cum duo num. 3. ff. de duob reis

PLURES ADMINISTRATORES SEV OFFICIVM GERENTES QUALITER TENEANTUR?
 CCCLXXXI

L. Eandem. num 7 de duob reis.

Sponte: et non tenentur in solidum, sed pro ut quisque gessit. cum alicui in fine ff. de neg. gestis. et quod ibi notatur in Glossa.

R. Quod aut gerit negotium

Cum mandato imposto vel a lege, vel ab homine: et aut administratio est

Publica auctoritate et utilitate: et tunc quilibet tenetur in solidum. leg. imperator. ff. ad mun. ep. et hoc sine administratio sit ordinata, siue delegata argumento, legis ex facto. in fine. ff. de neg. gestis.

Publica auctoritate, sed utilitate privata: et tunc idem. quilibet enim tenetur in solidum, et sunt duo rei debendi, licet non per omnia. l. populus ff. de admin. tutor.

Privata auctoritate et utilitate: et aut loquuntur in

Institutoribus et executoribus: et quia eis videtur mandata administratio, in solidum tenentur; et sunt duo rei, licet non per omnia. l. i. § si plures. de execut.

Procuratoribus: et tunc aut sunt facti

In solidum: et quilibet tenetur in solidum, et erunt duo rei si sint duo tutores. l. executor. § duob. ff. mandati.

Non in solidum: et tunc unus non potest contrahere sine alio, et quilibet tenetur tantum de suo facto, nec erunt duo rei. cum alieni in fin. ff. de neg. gestis.

R. 2 L. Reos

CONTRACTVS ALIA'S INVALIDVS, AN ET QVANDO firmetur iuramento CCCXCI.

Quia contra bonos mores: *ist'o casu non firmatur, quia iuramentum non est obligatorium, de regi iur. in 6. exemplum in l. fin. C. de pactis. l. stipulatio hoc modo. Et in l. Titia. ff. de verb. obligat.*

L. si quis pro co. nu. 5. cum seq. de fideiuf. for.

Fauore publice utilitatis: aut publice utilitatis ratione	Principali- ter: <i>et</i> <i>con-</i> sol. <i>et</i> <i>conf.</i> lib. 21. Secunda- rio: <i>et</i> <i>aut</i> reg. iuris	Prohibet alienationem <i>in</i> contractum tantum, ut in l. Titia. ff. de fund. dotali. <i>Et</i> tunc firmatur iuramento de iure Canonico, c. cum contingat. extra. de iure iur.
		Præcipit persone ne contrahat <i>et</i> tunc contractus non firmatur iuramento.

In odium creditoris, *et* tunc iuramento dicitur firmari. c. significante. extra. de pign. non tamen contractus firmatur iuramento, sed datum repeditur conditione sine causa.

R. Quòd aut reprobatu r contractus

Fauore debitoris: <i>et</i> tunc aut lex	Solum in ualidat contractum uel alienationem <i>et</i> tunc contractus ualidatur iuramento. Antè sacramenta puberum, C. si aduerf. uendit.
	Præcipit uel prohibet persone <i>et</i> tunc non ualidatur iuramento.

Quia lex sibi non obstitit, non autem reprobatur. exemplum in l. stipulatio. 5. alteri. de verb. obligat. *Et* ille ualidatur iuramento.

Ratione solemnitatis probatorie: *et* non firmatur, quia cum iste solemnitates ob publicam utilitatem sint introductæ, nec pactis, nec iuramentis priuatorum possunt tolli. L. ius publicum. ff. de pactis.

Ratione defectus solemnitatis formalis: *et* iuramentum ualeat omni modo quo potest, quo limita, nisi sit defectus circa consensum non si consensus deficiat totaliter, uel est limitatus certo modo, uel certa conditione, eodem modo intelligatur iuramentum non enim se extendit ulterius quam consensus est.

Ratione rei uel materie super qua contractus interponitur, ut si contrahitur super re cuius non est commercium: tunc non ualidatur iuramento, nec iuramentum obligat: quia continet impossibile de facto, uel de iure, quia consensus priuatorum non potest suppleere defectum rei.

Propter alios subditorum utilitates. exemplum in l. cum bi. ff. de transact. ubi prohibetur transactio super alimentis, item in donatione inter uirum *et* uxorem. item in l. pactum. C. de pactis. *et* istis casibus pu to quod consensetur iuramento de iure Canonico. quomuis c. de pactis. lib. 6.

SENTENTIA CONTRA VNVM PER INIURIAM LATA: an nocet alteri, quo ad actionem dandam contra alium? CCCXCII.

X. Exceptio ne. nu. 5. ff. de fideiuf. for.

Et pro quo est lata: <i>et</i> tunc aut est lata	Pro eo, <i>et</i> ad eius utilitatem <i>et</i> commodum: <i>et</i> potest ei nocere, <i>et</i> contra eum actio datur, quia non potest dicere sententiam iniquam uel malam. l. seruis plurimum. 5. 1. de leg. 2. primo.
	Pro eo sed non ad suam utilitatem, uel in causa criminali: tunc iniuriosa non potest accusatori præiudicare nisi ad quod per eum petitum est, ut contra eum possit dari actio vigore eius sententie. l. qui cum maior. 5. si demon. ff. de bonis libert.

R. Quòd aut queritur an nocet

Extranco: <i>et</i> aut sententie est iniusta	Culpa patris: <i>et</i> tunc alteri nocet, ut contra eum detur actio. Lex cepit one. ff. de fideiuf.	Non principaliter ad eum contra quem sententia est lata: <i>et</i> nocet illi ad quem nego- cium principaliter spectat. l. exceptione ibi, à contrario sensu ff. de fideiuf. Non culpa patris: <i>et</i> tunc aut negocium spectabat Principaliter ad eum contra quem sententia est lata: <i>et</i> tunc aut periculum spectabat
	Ad eum contra quem est lata sententia: <i>et</i> non nocet sibi, nõ alteri, l. si per imprudentiã ff. de emul. Ad alium: <i>et</i> illi ad quem spectat, nocet. l. 2. 5. solet. ff. de hered. uel. action. uend.	

EXCEPTIO COMPETENS UNI EX DVOBUS REIS debendi, an porrigitur ad alium? CCCLXXXIII.

D. l. Ex duobus, nu. 22. ff. de duob. reis.

R. quod aut sūt exceptiones

- Merè personales, & ad alium non porriguntur, sicut nec ad fideiussorem, l. exceptiones, de exception. cum similib.
- Quæ sitis fuit, quod in veritate fideiussor erat, & non correus, & ad eum porrigitur, l. sed Iulianus, §. 1. ff. ad Macedon.
- Aliæ quæ ad fideiussorem porriguntur, & aut color
 - Nō sūt quæ sitis, & tunc aut socij
 - Non sunt, & aut se obligant ex cau
 - Sanct, & unius exceptio non porrigitur ad alium, l. si duo rei, ff. de duob. reis.
 - Onerosa, quia mutuo acceperant, & tunc eatenus competit exceptio, quatenus ad eum cui exceptio sine dubio competit, pervenit de pecunia, l. sed Iulianus, §. item si duos, ff. ad Macedon.
 - Lucretiua, & exceptio competens uni non prodest alteri, l. si ex duobus, §. 1. ff. de duob. reis.

QUAE DIVERSITAS IMPEDIAT CONSTITUTIONEM DVORUM REORUM? CCCLXXXV.

L. Cum duo, nu. 1. ff. de duob. reis.

R. quod aut diversitas est in

- Modici, & non impeditur constitutio duorum reorum, l. duos, §. fin. ff. de duob. reis.
- Tempore: & aut est diversitas temporis
 - Longi, & aut duo interrogant, vel interrogantur
 - Simul, & unus statim, alter ex intervallo respondet, vel alteri ex intervallo responsum est, & initiatur constitutio reorum credendi & debendi, l. si ex duob. ff. de duob. reis.
 - Separatim, & aut in sequenti obligatione
 - Fuit habitata mentio primæ, vel expressè hoc actum quod essent duo rei, & non impeditur constitutio duorum reorum, l. 3. in princip. ff. de duob. reis.
 - Non fuit facta mentio primæ, & non erunt duo rei, §. 1. Institut. de duob. reis.
- Obligationis forma, & tunc initiatur constitutio duorum reorum, quia omnes leges quæ de duob. reis loquuntur, dicunt, quod constituantur eodem contractu, vel stipulatione, vel alio modo, l. 1 & 2. e. l. eandem, ff. de duob. reis.
- Obligationis substantia, & non impeditur constitutio duorum reorum, l. si ex duob. §. 1. ff. de duob. reis.
- Obligationis causa, & impeditur constitutio duorum reorum, l. qui secutus, & ibi Glossa magna, ff. de interrogat. act.
- Re quæ in obligatione deducitur, & initiatur constitutio, l. si id quod, ff. de duob. reis.
- Obligatio nis qualitate: & tunc aut diversitas
 - Supervenit post constitutionem reorum iam factam, & non initiatur, l. eandem, §. sed si quis, ff. de duob. reis, secundo responso.
 - Fuit ab initio, & aut illam diversitatem ad paritatem deducere est
 - Impossibile, & initiatur constitutio duorum reorum, l. eandem, §. sed si quis, in primo responso, ff. de duob. reis.
 - Possibile, & non initiatur constitutio duorum reorum, l. ex duobus, in princip. ff. de duob. reis.

IN STIPVLATIONE ANNUA AN TOT SINT STIPVLATIONES,
quot anni? CCCLXX XVI.

L. si seruus communis, §. cum seruus fructuarius, nu. 3 ff. de stipul. seruorum.

R. Quòd aut stipulatio fit	Non per se porum dimmerationem, & tunc aut à stipulatore	Per expressas temporum dimmerationes, & quot sunt anni, tot sunt stipulationes, l. pluribus, §. 1. de verb. oblig.	
		Nihil est implendū, & aut stipulatio debet committi	Omni anno in euerum alicuius conditionis, ut si reus fuerit in mora, & tunc quot sunt anni, tot sunt stipulationes, l. ubi autem, §. per. & ibi Bartol ff. de ver. oblig.
			Indistinctè, ex solo cursu temporis, & tunc una est stipulatio pro omnitem pore, l. si Sicutum, §. Stipulatio, de verb. oblig.
Et si aliud implendū, & tunc aut illud	Cohæret persone, & tot sunt stipulationes, quot sunt anni, l. si ferilis, §. 1. ff. de actio. empti.		
	Non coheret persone, & est una stipulatio omni tempore, l. si à colono, ff. de acb. rei.		

SERVVS COMMVNIS QVANDO STIPVLATVR, QVALITER
dominis acquiratur? CCCLXX XVII.

L. si communis seruus ita, nu. 3. de stipul. seru.

Omni bus potest queri pro portione dominica, & tunc queritur pro portione dominica, l. seruis cõ manis, ff. de stipul. seru.

Simpliciter, tunc aut illud	Non potest omnibus queri proportione dominica, & queritur omnibus pro ea portione, pro qua potest queri, l. si seruis communis, ff. de dono infecto.
	Non potest omnibus queri, & acquiritur eis quibus potest. l. 1. §. si seruis communis, ff. de stipul. seru.

Nominatim alicui ex dominis, & tunc illi soli queritur, l. si seruis communis sic, ff. de stipul. seru.

R. Quòd aut seruus stipulatur	Nominatim pluribus dominis, & cum natis, & aut eis nominat	Alternatiue, & dicitur ut in litem si seruis, ff. de stipul. seru.
		Copulatiue, & tunc aut
Nominatim nominibus proprijs et appellatis, & tunc aut exprimantur nomina	Nominatim pluribus dominis, & cum natis, & aut eis nominat	Omnibus nominatim potest queri uiriliter, & omnibus queritur.
		Omnibus non potest queri, & tunc queritur illis, quibus potest queri, l. precinde, §. finali ff. de stipul. seruorum.
		Propria & appellatiue eorūdem, & habet locum distinctio, l. si seruis communis ita, ff. de stipul. seru.
Propria querenda, & aliorum appellatiue, & tunc nominato nomine proprio, acquiritur uirilis, nominatis nomine appellatiue, acquiritur pro portionibus dominicis.	Propria querenda, & omnia appellatiue, & tunc nominati habent suæ partē uiriles, & omnes domini habent suam uirilem, ad quam etiam uocabuntur nominati pro portionibus dominicis.	

¶ Amplia secus dum B. r. iolus, hanc distinctionem procedere in infriori et unius societas, in qua multi sunt.

BENEFICIUM CEDENDARVM ACTIONVM QVANDŌ

obest creditor, agenti contra fideiussorem?

CCCLXXVIII.

L Si stipulatus esses. § si ex duob. num. 3 ff. de fideiuss.

R. Quid
aut credi-
tor nō po-
test cede-
re actio-
nes

Facto debitoris: tunc idem quod non obstat. ex. epio cedendarum. L in his. § si duos. in fine. ff. de solut.

Facto suo:
aut ille qui
petit cessante,
liberatiōi

Consensit: tunc impotest sibi l. 2. in secunda Glossa magna. C. de fideiuss.

Non con-
sensit et ob-
beneficio ce-
dendarum

Non reman-
ciant: aut
fideiussoribus

Renunciavit, securus est creditor. notatur in l. 2. C. de pactis.

Simul: tunc obstat exceptio cedendarum lege Stichum. § si creditor. ff. de solut. ratio est, quia videtur fideiuberare ratione mu-
tui periculi.

Diversis tē-
poribus: aut
fuit liber-
ratus

Ille fideiussor, qui intercessit postea, et conveni-
tur primus: non obstat exceptio, nisi ab initio est
conventum, quod etiam alius daretur. quia tunc vi-
dentur simul dari.

Primus fideiussor: obstat convenienti secun-
dam exceptio, et c. quia secundus fideiussor contem-
platione primi.

OBLIGATIONI FACTI AN POSSIT ACCEDERE

fideiussor?

CCCLXXXIX.

L. Si quis pro eo. num. 2. ff. de fideiuss.

R. Quid
aut fideiu-
sore

Simpliciter dicendo, fideiubeo, et valet: intelligitur fideiuberare omni modo. l. quoties. ff. de verb. obligat.

Ex promi-
sso quod pro-
mittit: aut
promittit

Interesse, et valet fideiussio. l. si stipulatus. ff. de fideiuss.

Ipsam fa-
ctam: et aut
respectus ha-
betur

Ad ipsam factam perfectam, hoc est ad id quod resultat ex facto: puta, promitto tibi dare librum manu tui scriptoris scriptum: et valet. l. continuus. § si ab eo. ff. de verb. obligat.

Ad ipsam
factam facien-
di: aut fide-
iussor promit-
tit

Quod principalis faciet, et non valet. l. si sit. ff. de fideiuss.

Se facturum et curaturum quod principalis faciet: et valet. l. inter stipulatum. in princip. ff. de verb. obligat.

Se facturum quod
principalis promi-
sit, et tunc aut

Sunt eiusdem peritiae, et valet lege nemo. ff. de duob. rebus.

Non sunt eiusdem peritiae: et non valet, quia
diversim videtur promittitur, et sic videtur
fideiussio.

L. Hi

DISPARITAS INTER OBLIGATIONEM FIDEIIVSSORIS ac principalis, quando uincit obligationem, ut fideiusor non teneatur / C C C X C

L. Hi qui accessionis. nu. i. ff. de fideiuss.

Tempore obligationis contrahende, & tunc non uincit, siue precedat, siue sequatur, l. stipulatus. §. adhiberi. ff. de fideiuss.

1. In obligationis efficacia: & tunc si quidem rei obligatio est efficacia, ut quia principalis, utroque modo est obligata, fideiusor uero naturaliter tantum, siue e contra: ualeat constituto fideiusoris. §. praeterea. l. i. quibus mod. toll. obl. l. si pupillus. ff. de uerb. obl.

Dandi: & non tenetur fideiusor. l. si u. ff. de fideiuss.

2. In re deducta in obligationem, & aut loquatur in obligatione

Faciendi, & tunc dicitur ut in lege si quis pro eo. in princip. ff. de fideiuss.

Principalis promittit sub conditione, fideiusor pure, & non tenet. l. si a reo. §. 1. ff. de fideiuss.

Principalis pure, fideiusor sub conditione: & tenet. l. si a reo. §. 1. ff. de fideiuss.

Appositionem conditionis: & tunc aut

Principalis in diem, fideiusor sub conditione: & est in pendenti. l. fideiusor obligari. §. pen. ff. de fideiuss.

Uterque sub conditione: & tunc aut conditio est

Eadem: & non est dubium quin fideiusor teneatur.

Diuerfa, & dicitur ut per Bartol. in l. si a reo. §. 1. ff. de fideiuss.

Ipsa obligatione seu contracta: & aut est disparitas

3. In qualitate, & aut est diuersitas propter

Alternationem: & tunc late distinguitur, ut per Bartol. in l. bi qui accessio nis. num. 5. ff. de fideiuss.

Generalitatem & specialitatem: tunc, si quidem principalis promittit speciem, fideiusor genus, non ualet, quia causa durior, aut e contra, & ualet, sed si uterque promittit genus, & effect diuersitas in electione, uide Bartol. in l. bi qui accessionis.

In persona rei adijcitur, in persona fideiusoris non, & non ualet.

Solam personam adiectam in solutione, & tunc aut

In persona, rei adijcitur, in persona fideiusoris non, & non ualet.

In persona rei adijcitur unus, in persona fideiusoris alius: & non ualet, nam eo ipso quod non habet facultatem soluendi alii persone cui potest principalis soluere, durior causa est.

4. In quantitate, & dicitur ut in l. Gr. eccl. §. illud. ff. de fideiuss.

5. In tempore: & aut fideiusor promittit tempore

Longiori: & ualet. §. item si ille. Inst. de fideiuss.

Breuiori: & non ualet. l. sed et si citiore. ff. de constit. pet.

6. In loco, & aut est disparitas in loco

In quo promissio fit, & ualet. l. si testamento. §. si. ff. de fideiuss.

In quo debet fieri solutio, & non ualet fideiussio, nam eo ipso quod fideiusor potest conueniri alio loco, est eius causa durior, & ideo non ualet. d. l. si testamento.

CREDITOR PETENS SIBI COMMUNICARI ILLUD QVOD
correus credendi à debitore accepti, qua actione experitur?
CCCLXXXII.

L. Reos. ff. de duob. reis.

R. Quod
aut fane

Socii, & tunc petit partem soluti pro socio.

Non socij,
et aut tale cre
ditum est con
tractionem

Occasione alicuius rei communis, in qua competit aliquod iudicium diuisorium, ut communi diuid.
famil. c. r. c. ff. de iud. et tunc eo iudicio repetetur, l. si in re communis, ff. de noxal. act. l. item, ex diuerso, ff. faml.
c. r. c.

Alias quam de re commu
ni: & aut fuerint constituti
duo rei credendi

Simul, & unus altero presente: & habet locum actio mandati quia
cum patior te stipulari ex re mea, uideor mandare, ut ad meam utilitas
tem stipularis. l. si mulier. ff. de iure dot. l. que dotis ff. solut. mat.

In absentia: quod potest fieri, quando unus sub commencratione alterius
stipulatur, etiam ex interuallo, l. 3. ff. de duob. reis. & tunc repetitur
actione negotiorum gestorum, & ita intelligitur Glossa in l. a frater fra
tre. ff. de coudict. in deb. argumento l. pen. ff. de neg. gest.

CORREI ALIQVI SI SIBI IPSIS SVCCEDANT, AN
ex hoc liberentur uel obligentur?

CCCLXXXIII.

L. Ex duobus. nu. 3. ff. de duob. reis.

R. Quod
aut

Vnus ex reis debendi succedit alteri correo, uel unus correus credendi alteri correo credendi, & tunc neutra obligatio
extinguitur, sed in unius persona utraque obligatio durat. l. si reus ff. de duob. reis.

Creditor qui sol
lus est, succedit uni
ex reis debendi, &
aut correi debendi
socij

Erant, & tunc ab alio cui non est successum, potest solum pro parte peti. l. Vranus de fideiuss.

Non erant
& aut loqui
mur de iuris

Rigore: & ab alio debitore creditor potest solidum petere. d. l. Vranus de
fideiuss.

Aequitate inspe
cto obstaculo, &
aut sunt constituti
correi ex causa

Incratiua: & idem quod in nulla parte obstat ex
ceptio, cum nulla causa dande exceptionis subsit. l. in
lege Falcidia hoc non seruandum. ff. ad l. Falcidiam.

Onerosa,
quia seit eis
mutuatum:
& aut

Ad correum cui creditor succedit,
peruenit pecunia mutuata in totum,
uel in partem, & tatenus creditor
agens exceptione repellitur. ratio, ut
per Bartol. in Lex duob. nu. 3. ff. de
duob. reis.

Ad illum rem cui successit, nihil per
uenit, tunc in nulla parte obstat ex
ceptio, cum causa dande exceptio
nis non subsit.

D. L. EX

2802
**OBLIGATIO ET MORA QUANDO PRÆCEDIT AN PER
 sequentem stipulationem purgetur mora, & sequens
 stipulatio committatur?**
CCCXCIII.

L. si rem aliquam. ff. de nouat.

R. Aut stipulatio fuit interposita	Non animo nouandi, & tunc aut res	{	Erat presens: & tunc mora purgatur. Bartol. in l. si rem aliquam ff. de nouat.	
			Erat absens: & mora non purgatur. L. qui decem. §. idem responsion. ff. de solut.	
Animo nouandi: & aut fuit interposita	{	Sub conditione: & aut res ante secundam stipulationem, ante moram tantum	Pure: & purgatur mora indistincte. ut l. parui ff. de condit. fact.	
			{	Deficeret esse: & non purgatur mora, & fit nouatio. Linter stipulationem §. pen. ff. de verb. obligat.
				Extabat: & aut erat
			{	Presens: & mora purgatur, & sequens stipulatio non committitur. L. quoties. uerf. unde Marcellus. ff. de nouat.
Non presens: & mora non purgatur, & stipulatio sequens non committitur. probatur in l. qui decem. §. idem responsion. ff. de solut.				

**RES SOLVTA SI EVINCATUR, QUANDO DETUR
 prima actio, & quando agatur de euictione?**
CCCXCIII.

L. si quis aliam. num. 1. ff. de solut.

Transactio: & re euicta non agitur actio prima fauore mimentandam litium, sed agitur pro euictione. l. si pro fundo. C. de transact.

R. Aut unum pro alio soluitur ex causa	{	Species pro specie: & aut conuincitur species	Ex causa domini: & sine dubio potest agi actio prima, sine ab initio non fuit facta accipientis, sine ex post facto definet propter aliquam euictionem euentam. si quis aliam ff. de solut.	
			{	Per hypothecariam, uel aliquam aliam actionem personalem tunc aut ille qui soluit. l. 1.
				De euictione promissit: & est liberatus prima actio, & debet agere de euictione. l. si in ff. de condit. ob causam.
			De euictione non promissit: & debet agi actio prima. l. si rem. ff. de solut.	
Alia quam transactio: & aut soluitur	{	Genus pro genere: & idem quod debet agi actio prima, secundum distinctionem præcedentem. l. de fidei. §. finali. & l. leg. ff. de iure fidei.		
			{	Consistebat in pecunia numerata: & re euicta non potest agi actio prima, sed utali exempto. l. si prædium. C. de euiction.
				Non consistebat in pecunia: tunc non potest emptio esse, ideo ageretur actio prima, à qua non fuit liberatus. l. qui concubium. §. si heres. ff. de legat. 3.
Genus pro specie: & tunc indistincte tenetur facere rem accipientis l. si à substituto. §. heres. de legat. 1. & l. qui concubium. §. si heres. ideo si non fecit, debet agere actio prima, &c.				

L. qui

L. qui sic ff. de solut.

Post tempus, et eo casu transferatur dominium. l. si tibi area ff. de pref. verb. et est ratio: quia accipiens qui est redditurus, potest habere commodum medij temporis.

R. Q. uod aut solvens debet recipere

Statim: et tunc aut datur promissio

Exteditioe sibi facta debet remanere obligatus reddenti: et transferatur dominium de equitate lege si tibi ff. si cert. pet. lege qui id quod. 5. ea lege. ff. de donat. ratio: quia reddens consequitur commodum.

Non debet remanere obligatus reddenti: et aut reddens ex momento quo dominium

Consequitur aliquid commodum: et transferatur dominium. l. serui dotalis. ff. solut. mat.

Non consequitur commodum aliquid: et impeditur translatio dominij l. qui sic ff. de solut.

PLVRES QVANDO SVNT OBLIGATI, ET VNVS SOLVIT,
 an actio post solutionem possit contra alios credi
 CCCXC.VI

L. Modestinus. nu. 4. ff. de solut.

Non inquit actio contra quem facta cessio, vel illius vel alterius: et tunc cessio est inutilis, siue fiat ante solutionem, siue in ipsa solutione siue post ipsam solutionem, interueniente pacto vel non: quia per solutionem tollitur omnis obligatio. Inst. quib. mod. tollitur obligatio. in princip.

Non inquit sui solvens tantum, et hoc constat. et tunc valet cessio facta post solutionem, nullo interueniente pacto, quia actiones competentes contra debitores principales non extinguuntur. l. Stichum. 5. si mandati.

R. quod aut soluit

Ante solutionem, vel in ipsa solutione, vel in continenti post, vel ex intervallo precedente pacto facta et valet cessio. l. Modestinus, de solut.

Ex eodem contractu: et aut cessio facta

Ex intervallo non precedente pacto, et non valet. l. Modestinus, in princip.

Ex diversis contractibus: et tunc in dubio presumitur solvere pro obligatione sua, et valet et cessio facta in post solutionem. l. si minoris ff. de admist. tutor.

Ita quid debetatur cuius nomine: et aut loquitur in pluribus

Quorum unus principaliter, alter accessorie obligatus: et tunc aut soluit obligatus

Accessorie: et in dubio videtur solvere pro obligatione sua. l. Stichum. 5. si mandato. ff. de solut. et ideo cessio etiam potest fieri ex pacto facta.

Principaliter: et videtur solvere pro tota obligatione. l. cum quibus. 5. de pecudo. ff. de solut.

Obligatus accessorie: et solvens in dubio videtur solvere pro sua obligatione, et ideo potest cessio fieri sibi ex intervallo. l. Papinianus. ff. in soluti.

Quorum unus est obligatus, alius non, sed ex aliqua causa soluit: et tunc non cessio a se pertinet videtur solvere. l. et magis ff. de solut. et ideo etiam ex pacto facta potest fieri sibi cessio. l. do minus Sit duo. in princip. ff. de pecul. legato.

L. Modest.

CESSIO QUANDO SIT FACIENDA INTER PLURES obligatos, quo iure fieri debeat, & quo iure petatur? CCCXCVII.

L. Modestinus. num. 6. ff. de solut.

R. Aut cessio soluitur

- Ante solutionem, & aut petatur cessio
 - A' creditore agente ad suam debitum, & petitur ope exceptionis lege si fideiussores. S. finali. ff. de fideiuss.
 - A' creditore non agente: & tunc petitur officio iudicis, vel conditione ex lege. Bartol. in l. Modestinus ff. de solut.
- Post solutionem, & tunc aut
 - Præcessit contractus aliquis, ex quo creditor possit obligari solvendo, & ille potest agi. L. Stichum. S. si mandato. ff. de solut.
 - Talis contractus non præcessit, tunc aut quod solvitur, erat
 - pecunia numerata, & eo casu poterit agi actione ex empto, quia emisse videtur illas actiones lege si auferretur. ff. de si deusi.
 - In alia specie seu quantitate, & tunc non potest esse emptio, sed erit quidam contractus in nominatis: & ideo possit agi præscriptis verbis. l. 1. S. si quis servum. ff. de positi.

FIDEIVSSOR SI SUCCEDAT PRINCIPALI, AN extinguatur fideiussoria? CCCXCVIII.

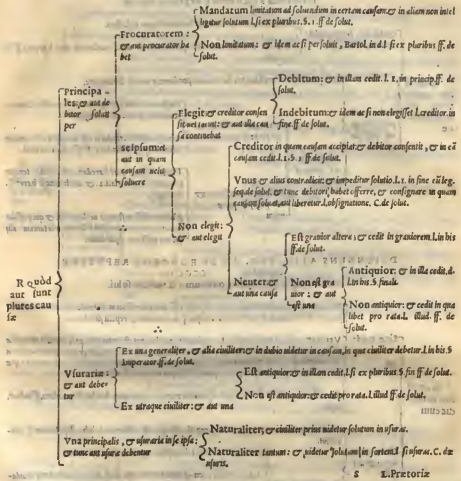
L. Stichum. §. quod vulgo. num. 3. ff. de solut.

R. quod aut succedit debitori

- Efficaciter obligato: & sine dubio extinguatur fideiussoria. L. Stichum. S. quod vulgo. ff. de solut. cum similib.
- Naturaliter tantum obligato: & sine dubio non extinguatur obligatio fideiussoria. L. heres à debitore. S. quod si hic servum. ff. de fideiuss.
- Obligato naturaliter, & civiliter, sed sub exceptione: & tunc aut erat exceptio
 - Quæ transit ad fideiussorem & heredem, & sine dubio extinguatur obligatio fideiussoria, quæ per hoc non fit deterior conditio creditoris.
 - Quæ non transit neque ad fideiussorem, neque ad heredem: & idem quod extinguitur fideiussoria quæ per hoc non fit deterior e. ad titio. creditoris lege Stichum. S. quod vulgo. vers. & contrariò secundum usum lecturam. ff. de solut.
 - Quæ transit ad heredem, non ad fideiussorem, ut beneficium restitutio. nis: & tunc dicitur ut latè per Bartolum in l. Stichum. S. quod vulgo. n. 1. & 2. ff. de solut.

L. Cum

I. Cum ex plurib. ff. de solut.

CONVENTVS REI VINDICATIONE, SI DECEDAT pluribus heredibus relicta. in quantum quisque teneatur? CCCC.

L. Prætoris § sed si unus. ff. de prætor stipulat.

R. quod aut conuenitur rei vindicatione	quia neri possideat et aut possessio peruenit	Antequam litem contestationem: heredes tenentur in factum.
		Post litem contestationem: quilibet tenetur nihil. L. cum autem. cum L. præced. ff. de rei iudic.
		Ad quemlibet ex heredibus pro hereditaria portione: non est dubium, &c.
		Ad unum: et aut peruenit ad unum
		Antequam litem contestationem aut peruenit ad unum
		Facto testatoris: quilibet ex heredibus tenetur. Auth. nunc si heres. C. de litigiosis.
		Absque facto testatoris vel heredum: tenetur solus ille qui possidet. L. si possessor. ff. de rei iudic.
		Post litem contestatam et aut possessio peruenit ad unum
		Facto testatoris vel heredum: quilibet tenetur pro parte hereditaria. L. 2. Auth. nunc si heres. C. de litigiosis.
		Absque facto testatoris vel heredis: qui possidet ex eadem tenetur pro parte hereditaria tantum, alij qui non possident absoluantur.

DEFENDENS ALIQUEM, AN AB EO POSSIT REPETERE expensas CCCC2.

L. iam tamen. in hac stipulatione num. 1. ff. indicat. solui.

R. quod aut defendit eum	sine mandato: et tunc aut	Utilliter de fœdit, licet succubuerit: quod potest esse, quia interest rei ut sententia condemnatoria detur propter stipulationem in de evulsione. ut L. utique. ff. de rei iudic. et repetit sine dubio.
		Utilliter gesta, sed inutiliter finiuit, quia succubuit: hoc potest contingere, ut si ab initio proposita actio non deberet reus condemnari, sed pendente iudicio aliquid supervenit propter quod reus iustus condemnatus, &c. tunc expensæ factæ donec utiliter gestum est repetuntur, non autem eas que factæ sunt postquam inutiliter geri ceptum est. L. si quis inficiatus. ff. de posuit.
		Inutiliter cepta, et finiuit, non repetuntur expensæ. L. iam tamen § in hac stipulatione. ff. indicat. solui.
		Utilliter, quis obtinuit: et sine dubio repetit expensæ. d. L. iam tamen. § in hac stipulatione. ff. indicat. solui.
	Cum mandato: et aut gesta	Ad defendendum in tali causa: et repetit. L. etiam. C. mandati.
	Inutiliter, et aut habuit mandatum speciale	Ad solvendum, non ad defendendum tunc idem, ac si nullum haberet mandatum. d. L. iam tamen. § in hac stipulatione.
		Ad defendendum, et ad solvendum, et repetit sumptus, nisi evidenter calumnie iudicium suscepit. L. non est ignotum. C. de admitt. lit.

L. cum

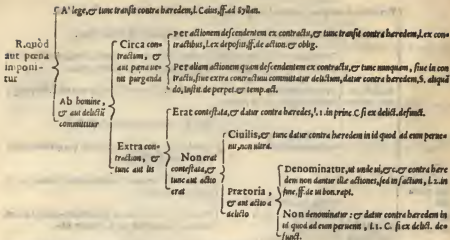
207
SATISDATIO IUDICIORVM QVA MUTATIONE EXTINGVATVR
 C C C C I I
L. Cum apud, num. 11. ff. iudicatum solui.

<p>Rei petitæ, & extinguitur satisfatio, l. cum quæretur, in fine, secundum unam lecturam, ff. iudicatum solui.</p>	
<p>Actionis propositæ, & tunc dicitur ut per Bar. latius in Leonum apud, nu. 11. ff. de iudicatum solui.</p>	
<p>Iudicis, & tunc aut per modum</p>	<p>Cuiusdam recessus, & tunc stipulatio extinguitur, l. 3. in principi ff. iudicatum solui, & hoc, si recedo ad iudicem alterius tribunalis, secus si ad collegam, quia tunc dicitur ut in surrogatione.</p> <p>Appellationis, & extinguitur satisfatio, nisi alius sit expressè actum, ut in Auth. de his qui ingreduntur ad appell. l. 1. C. de procurat.</p> <p>Cuiusdam surrogationis, et tunc aut nomen proprium iudicis.</p> <p>Fuit expressio, & extinguitur satisfatio.</p> <p>Non fuit expressio, & non extinguitur, quia est idem iudicium, l. proponetur, ff. de iudicij.</p>
<p>R quod aut cõmunitio</p>	<p>Circa substantiam persone, & aut superveniens persona</p> <p>Repræsentat primam, & non extinguitur stipulatio, l. 2. in fine, ff. de pretor stipul.</p> <p>Non repræsentat primam, & satisfatio extinguitur, l. 2. tamè, §. nunc unde amicus, cum. §. seq. ff. de iudicatum solui.</p>
<p>Circa personam legatam, & aut contriugum</p>	<p>Qui recipit satisfationem, & non extinguitur, l. in cause, §. si ex parte, ff. de procurat.</p>
<p>Circa qualitatem, et aut in persona eius</p>	<p>Qui satisfat, & aut tali mutatione effectus sententiæ</p> <p>Mutatur, & extinguitur satisfatio, l. si ante acceptum, 2. responsio, ff. de iudic.</p> <p>Non mutatur, & non extinguitur satisfatio, l. si ante acceptum, 1. responsio.</p>
<p>Circa instantiam, & extinguitur satisfatio, l. 2. ff. iudicatum solui.</p>	

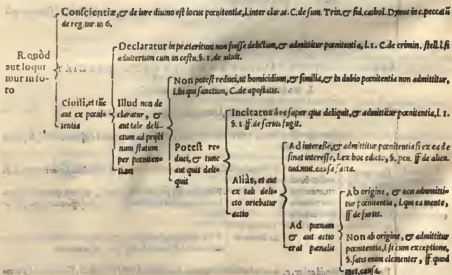
DEFECTVS SUPERVENIENS AN ET QVANDO IMPEDIAT
 ratihabitionem?
 C C C C I I I
L. Bonorum, nu. 4. ff. rem rat. haberi.

<p>R Quod aut supervenit defectus ex parte</p>	<p>Gerentis, & hoc casu non impeditur ratihabitio, l. bonorum, 2. responsio, ff. rem rat. haberi.</p>
<p>Ratum habentis, et aut supervenit</p>	<p>Ex legis dispositione, & tunc eo casu impeditur ratihabitio, l. bonorum, 1. responsio, cum leg. seq. in fine, ff. rem rat. haberi.</p> <p>Eius qui gerit, cum actum, & eo casu non impeditur ratihabitio, l. cum decem §. 2. ff. de solut.</p> <p>Facto beneficii, et aut quis iure ratum habere, in præsenti dicitur, b. a.</p> <p>Fingitur una persona cum gerentis, & idem quia potest ratum haberi exemplum in duobus reis, l. si quis offerenti, in fine, ff. de solut.</p> <p>Tertii, & aut ille tertius</p> <p>Est persona præsertim extranea, & in eius præiudicium non potest ratum haberi, l. si partem, §. fin. ff. quem ad seruit. aut.</p>
<p>Rei super qua aliquid agitur, & eo casu ratihabitio impeditur, l. necessarii, §. quod si pendente, ff. de pericul. & commod. rei vend.</p>	

ACTIONES EX DELICTO AN ET QUANDO TRANSEANT
 contra heredes?
 CCCCIII.
 L. Ciuiles, ff. de priuatis delict.

DELICTO PERFECTO ET CONSUMMATO, AN SIT LOCUS
 penitentiae?
 CCCCIV.
 L. Qui ea mente, num. 3. ff. de furtis.

309
ACTIO SVRROGATA IN LOCVM ALTERIVS, AN SAPIA T
 naturam illius? CCCCVI.

L. 1. §. HEC ACTIO. ff. si quis test. lib. esse ius. fu.

R. quod aut surro- gatur per modum	Suppletionis: <i>et</i> aut quæritur an sapi- at naturam eius circa	Id quod actio trahit ex natura efficientis seu introducentis cause: <i>et</i> tunc demon sapit eandem naturam, si ius idem efficiat: sicut si diversi. Exemplum in L. 1. §. hec actio ff. si quis test. an. lib. esse ius. fuer. Alia: <i>et</i> regulariter dicitur, quod sic, l. 2. §. fin. ff. si quid. paup. se esse dic. fallit, ut per Bartolum in d. L. 1. §. hec actio.	
	Substitutio- nis, <i>et</i> aut substitutio fit à	Leges tunc que fit substi- tutio	Contra ius commune: <i>et</i> non habet eandem naturam l. in honorarijs. vers. sed cum rejeta ff. de alicon. <i>et</i> obligat. Secundum ius commune: <i>et</i> aut se substitutio
	Homine: <i>et</i> aut quæritur an sint eius dem nature	Quod ad executionem <i>et</i> non sapit eandem naturam si prima habet execu- tionem paratam. sic casum. C. de execut. rei iud. Quod ad alia: <i>et</i> dicitur ut in L. aliam ff. de nouat.	Ad idem: <i>et</i> sapit eandem naturam L. 1. §. 1. 2. <i>et</i> 3. C. de rei iur. off. Circa diversam rem: <i>et</i> non sapit eandem naturam. l. cum in fundo. §. si fundus ff. de iure doctum.
	Cumula- tionis: <i>et</i> aut accumula- tur	Accessorie: <i>et</i> sapit eius naturam l. si eum. §. qui iniuriarum ff. si quis caution. Diversis: tunc regulariter non sapit eandem naturam fallit ut per Bartolum L. 1. §. hec actio ff. si quis testamento lib. esse ius. fuer. Principali- ter: <i>et</i> aut ex principiis	Vna propter aliam: <i>et</i> illa que accumulatur, sapit eius cui accumu- latur naturam. l. in princip. ff. de fer. corrupt. Quælibet per se principaliter nulla sapit alterius naturam l. cum filius. §. maris. ff. de leg. atis primo.

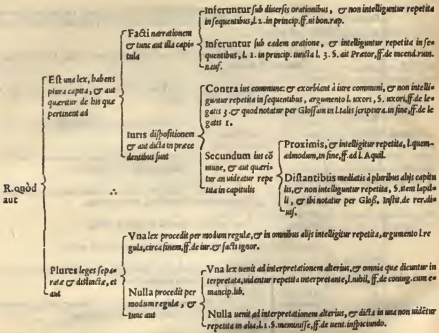
SENTENTIA LATA IN CAUSA CIVILI, Q VANDO PARIAT
 exceptionem in criminali, uel contra?
 CCCCVII.

L. prator. §. hoc edicto num. 3 ff. ui bonorum rapt.

R. quod aut iudici- um est fini- tum	Abolitione: <i>et</i> tunc nullo modo impeditur intentare aliam actionem l. 1. C. de generali abol. l. si docueris. C. de falsis	Vtraque actio civilis, <i>et</i> criminalis tendit ad vindictam, <i>et</i> sententia lata in una parit preiudicium in alia siue fuerint condemnatorie, siue absolutorie. l. prator. edicti. §. 1 ff. de iur.	
	Per senten- tum definiti- uum: <i>et</i> tunc aut	Civilis per sequitur rem familiarem, <i>et</i> tunc aut sen- tentia est	Condenatoria: <i>et</i> tunc nullo modo prohibetur ad aliam redire. l. prator. §. hoc edicto ff. in bon. rapt. l. 1. C. quando civilis actio preiud. criminali. Absoluto- ria. <i>et</i> aut fer- tur absolutio- ria
	Super factis, quasi crimine non sit commissum: <i>et</i> tunc obstat exce- ptio rei iudicate in alia. l. pr. fcs. C. de plag.	Super iure quasi non probato, <i>et</i> non obstat exceptio rei iudicate l. duob. §. à fideiussore. §. si quis iurauerit. ff. de iure iur.	Dubitatur utrum super iure uel factis, <i>et</i> tunc in dubio quis uide- tur absolutus, quia non probatum l. procurator ff. ad reb.

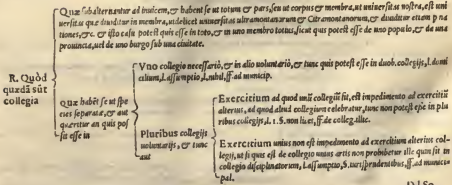
DICTA IN VNO LEGIS CAPITE, AN VIDEANTUR DICTA
in sequentibus? CCCCIII.

L. Prætor, §. eritque hæc differentia, ff. de bon. rap.

VNVS AN POSSIT IN ESSE DVOBVS COLLEGIIS?
CCCCIX.

L. Sodales, nu. 8. ff. colleg. illis.

DISSOLVTO COLLEGIO QUID FIAT DE REBVS

collegii? CCCCX.

D.l.Sodales num. 22.

R. Quidā
sunt colle
gia, que
posuncha
bere

In communi, & nihil in particulari: & in istis remanebunt apud superiorem, uel cui ipse concesserit, sunt enim bona ua
cantis, & sic debentur jf.co. l. 1. C. de bon. uacant. l. 1. ff. de iure jf. ci.

In remunerationem laborum: ut collegium ecclesie, cum datur aliquid p̄ parochie. nam & eo collegio
destituito, bona remanent apud superiorem, ut notatur in l. sicut municipi. ff. quod quis que uniuers.

Non propter se sed ut distribuunt inter alios, ut collegium misericordie, quod habet bona ut nutriat
pueros, & aliat infirmos, & eo destructo, nihil remanet apud eos. & si quis inde abierit, nihil inde ex
trahit, quia uidentur nudi ministri.

Principaliter, & directo propter se: & tunc si quis recedit, uel collegium dissol
uitur, debet quisque recipere de ista pecunia, pro ut eum pro rata tangebatur. l. fin. in
fine. ff. de colleg. illic.

Propter se:
& tunc aut

Ad commoditatem
uniuersitatis, & tunc
aut queritur quis de
beat habere

Si inde ille recedit, & dicitur quod nihil debet inde habere
l. in tantum. S. uniuersitatis. ff. de rer. diuis.

Si collegium dissoluatur, & isto casu debet diuidi inter eos
qui sunt de collegio. l. 3. in princip. ff. de colleg. illic.

BONA IN CASV IN QVO DIVIDVNTVR INTER EOS

qui sunt de collegio an diuidantur per capita,

an per solidum & libram?

CCCCXI.

D.l.Sodales. nu. 23.

Habet uniuersitas ex collatione eorum propria, & tum debent diuidi, habito respectu ad modum secundum quem con
tulerunt. l. 1. in fine. ff. de colleg. illic.

R. Quidā
bona

Habet ex largitione aliorum, qui legauerunt uel donauerunt, & isto casu debet fieri diuisio secundum eum modum,
secundum quem deseruebant oneri uniuersitatis, uidelicet per solidum & libram.

Habet ex causa non apparente, & presumitur habere ex aliorum largitione.

COLLEGIO DESTRUCTO, AN PEREANT PRIVILEGIA

collegii? CCCCXII.

D.l.Sodales, nu. 24.

Destruitur per superiorem, propter illius collegij defectum, tunc pereunt omnia illius privilegia, cum enim censeat
tur pati maximam capitis diminutionem, eius iura in totum consumuntur l. cognitionum. in fine. ff. de iur. & extraord.
cognit.

R. Aut col
legium

Disperditur: ut quando transfertur uniuersitas tempore mortalitatis: & isto casu privilegia & iura non pereunt,
imò ipsa iura dicuntur retineri per locum illum, à quo denominabatur uniuersitas.

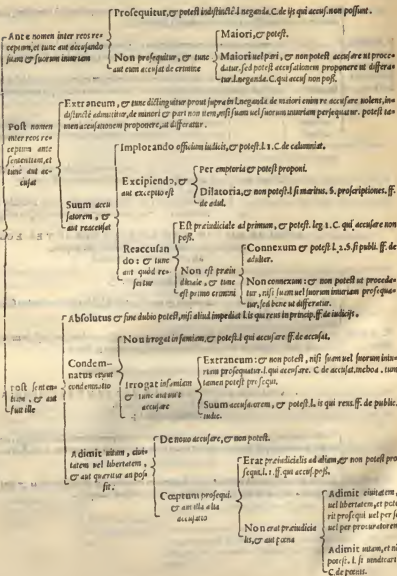
L. 15

ACCUSATUS QUANDO POSSIT SVVM ACCVSATOREM

re accusare, uel alium? CCCCXIII.

L. Is qui reus. nu. 1. & 7. ff. de public. iudic.

101. 1.

L. Si quis
seruus. §.
qui exhi-
biti ff. de
custodia
reorum.

R. Quod
aut

Causa aliqua propter quam citatur, emergit suo facto post primam citationem: et tunc imputet sibi, quia in utroque responderi tenetur. l. sed et si quis. §. illud ff. si quis eantem.

Eodem iudice: et in utroque respondere tenetur. l. qui de crimine. c. de accusat.

Vtraque cau-
sa emergit an-
te citationem:
et tunc aut et
tatur coram

Diuersis iu-
dicibus: et
aut unum au-
ditorum

Est maior altero, et tunc debet accedere ad maius auditorium, l. contra pupillam §. is qui maior ff. de re iudic.

Vna causa est tempore peritura, et ad illam debet comparere. leg. si quis seruus. §. exhibendi ff. de custod. reorum.

Est eguale
cum altero:
et tunc aut

Est maior altero, et ad illam tenetur responde-
re. Leonum acta §. 1 ff. de re iudic.

Nulla est pe-
riura: et aut
aut

Non est gra-
uior altera:
et aut cita-
tiones proces-
serunt

Successiue: et ad primam de-
bet comparere. l. quecumq. ff. de
in ius uoc.

Simul: et est locus gratifica-
tioni, quia debet accedere ad
quam uult argumento leg. si quis
in grati. §. cum omnes. ff. ad
Syllianum.

COITVS ILLICITVS AN ET QVANDO ET QVALITER
puniatur? CCCCXV.

L. si adul-
teriu. nu.
9. ff. de a-
dult.

R. Quod
aut ille coi-
tus sic

Sine colore matrimonij, et indistincte talis coitus puniatur. et hoc secundum illud quod est in ueritate, non secundum il-
lud quod putabat si erat consanguineus, puniatur de incestu.

Sciuerunt ius et factum, et tunc puniuntur. l. si adulteriu. §. stuprum ff. de ad. ult.

Ignorabant ius et factum: et erunt excusati. l. qui contra. c. de incest. nupt.

Ignorabant factum, et sciebant ius: idem quod excusati. l. si adulteriu. ibi,
dum dicitur errore ff. de adulter.

Muliere: et excusatur. l. si adulteriu. uers. fratres. et uers. sic.
quare mulier. ff. de adulter.

Minor: et excusatur. d. lege adulteriu. uers. fratres.

Masculorum aut ille est

Statim cum cognouit eum poenit-
uit: tunc excusatur. l. si adulteriu.
uers. sic. idem Polloni.

Maior: et aut...

Non poenituit: et puniatur. d. l. si
adulteriu. §. nonnunquam sed lo-
quen. mittit poenituit.

sub colore
matr. monij:
et aut que
riatur

Dubitatur sciuerint ne uel igno-
rauerunt: et aut matrimonium sit

Clam: et presumitur scientia. l. ut. ff. de ri-
tu nupt.

Palam: et presumitur ignorantia. d. l. ultima.

Quod matrimonium non ualeat, et illi indistincte habet locum, nec excusatur igno-
rantia uel et de. l. 1. c. de interd. matrimon.

qualiter
puniatur: et
que dam est
poena

Per quem puniatur et in persona, et in bonis, et illa poena non habet locum, nisi ta-
les nuptus contraxerint dolose et scienter, et ideo quilibet ignorantia ab illa poe-
na excusetur.

Sciens, et habet locum poena.

Iusta, et a poena excusatur.

Per quem anti-
tatur iurum, et
tunc aut fuit

Ignorans: et
aut fuit igno-
rantia

Iniusta, et non excusatur. l. qui contra. c. de
incest. nupt. unde iocentur, qui peccant, igno-
rantia iuris, cum ea sit iniusta.

214
DELINQVENS PLVS QVAM COGITARAT, QVALITER
 puniatur? CCCCXVI

L. Diuus ff. ad l. Cornel. de sic.

R. Quid aut plus dehquit	Circa res et tunc aut deli- ctum quod proposuerat	Tendit ad id quod commissum est: et tunc inspicitur delictum seu eventus, non animus. L. quoniam. C. ad l. l. de ut.	Circa eandem rem: et inspicitur eventus. leg. iudgaris. §. si quis. de furis
	Non tendit ad hoc: et tunc aut plus de- linquitur	Q. uz principaliter offendeatur, et tunc inspicitur eventus. leg. cum qui nocentem. §. pen. ff. de iur.	Circa diuersas res: et tunc inspicitur animus, non eventus. ad iudgaris. §. sed est quis.
	Circa per- sonam: et aut circa per- sonam	Aliam: et aut dehquit	Vtramq. personam offendendo: cum vellet percutere unam, percussit duos: tunc de utroque tenetur. l. scientiam. §. qui cum alter. ff. ad l. Aquil.
	Incidendo in aliam speciem delicti: aut delictum quod proposuit	Eum non tangendo, sed per consequentiam: ut fecit Iulianus filio, et sic etiam pa- tri, et inspicitur animus. l. cum qui nocentem. §. pen. in fin. ff. de impetr.	Tendit ad illum finem qui secutus est: et tunc inspicitur eventus. leg. in fin. ff. de crim. expul. heres.
		Non tendit ad illum finem, et non tenetur. Luerium. ff. de furis.	

CAPIAN ET QVANDO POSSIT PRO DEBITO ET
 crimine? CCCCXVII

L. Cum eo. ff. ad l. Iul. pecul.

R. aut quis capitur à	Priuato et aut pro	Debitum pecuniarium: hoc regulariter fieri non potest. Non est singulis. ff. de reg. iur.	Criminis et aut cum ca- pit	In ipso actu criminis, ubicumque crimen capitale committitur, et potest quis capi personaliter à quocumque priuato. l. i. C. de rapt. virginum, dum tamen ducatur ad in- dicem infra tempus statutum.
	Iudice, nel cius auctore, et tunc aut pro causa.	Criminis et aut cum ca- pit	Criminis et aut cum ca- pit	Post actum criminis: et non potest capi à priuato. Ita presupponit Bartol. in l. cum eo. ff. ad l. Iul. pecul.
	Iudice, nel cius auctore, et tunc aut pro causa.	Criminis et aut cum ca- pit	Criminis et aut cum ca- pit	Criminis et aut cum ca- pit
	Iudice, nel cius auctore, et tunc aut pro causa.	Criminis et aut cum ca- pit	Criminis et aut cum ca- pit	Criminis et aut cum ca- pit

L. expositum

215
DESISTENS AB ACCVSATIONE, AN ET QVANDÒ
incidat in Turpilianum ? CCCCXIII.
L. Quæsitum ff. ad Turpil.

R. quidam sunt casus

In quibus licet desistere ex qualitate persone accusatoris. l. 1. §. accusationem, in fine. ff. ad Turpil.

In quibus licet desistere ex qualitate delicti. ut l. Arbætelus seruus. ff. de falsis.

In quibus non licet desistere, & tunc quoddam est tempus

- Post litem contestatam: & tunc nullo modo licet desistere. l. in senatus. §. qui post ff. ad Turpil.
- Ante litem contestatam post datum libellum, & datum fideiussorem de prosequenda litē: tunc etiam non licet desistere. l. 1. c. ad Turpilianum.
- Ante datum fideiussorem, prodacta tamen accusatione & ad ius
 - Est citatus: & nullo modo licet desistere. Auth. qui sen. mel. C. quomodo & quand. iudex. in. vs. La. h. sentent. ff. de poenit.
 - Non est citatus: & potest desistere. Bartol. in L. quæsitum ff. ad Turpil.

Ante propositam accusationem, tamen postquam quis minutus est se accusatum, licet de hoc dederit libellum præfidi vel principi, scilicet quod solebat accusare, non quod accusabat, tunc indistinctè potest desistere. l. miles. §. iocet. ff. de adulter.

DELICTVM PATRIS AN ET QVANDO NOCEAT
filio, quo ad feudi priuationem?
CCCCXIX.
L. Eum qui. ff. de interd. & releg.

R. quòd aut pater commisit delictum

Propter quòd directò debet priuari, ut quis deliquit contra dominum, vel contra conventionem feudi: & ant loquitur in feudo

Propter quod non principaliter, sed consequenter cadit a feudo, & tunc aut illud feudum

- tam patri quæsitò: & tunc delictum patris nocet filio. c. 1. §. si n. sal. feud. priuet. in n. s. b. feud. notatur in c. 1. §. si n. sal. si de feud. fuer. contr.
- Patri querendo, quia erat apud patrem suum aum respectu nepotiz: tunc non nocet nepoti, imò nepos incipit tenere locum primi ex persona sua. l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de lib. & postu. l. non tantum §. si emancipatus ff. de contra tabul.
- Debet transire ad filium ex persona patris, tanquam ad patris successorum: & hoc perdat. argumento l. eum qui. ff. de interd. & re legatis.
- Transit ad filium suo iure, ut quia filius, non quia heres: & tunc illud sibi retinet, ut probatur in iure libertorum, & dicitur etiam in d. L. eum qui.

L. Si.

L. Si qui separatim, § quod est rescriptum ff de appellat.

principali, & aut res
 super qua feritur, est
 Diuidua; & vnus victoria prodesti alteri. l. loci corpus §. si fundus. ff si seruit. vind.
 In diuidua, & non prodesti alteri. Ita proponit Bartol. in l. si qui separatim, §. quod
 est rescriptum ff de appellat.

Restitucionis; tunc dicitur ut in l. i. C. si in communi eademq; censat est.

R. quod
 aut feritur
 sententia in
 causa

Separata, & vnus victoria alteri non prodesti alteri. l. si qui separatim §. quod est rescriptum.

Appellatio
 nis; tunc
 aut causa de-
 fensionis est

Diuersis
 sententijs, &
 aut ex

Diuersis probationibus, & pluribus appellationibus opus
 est; vnus victoria alteri non prodesti. d. l. si qui separatim, in
 principio.

Is probationibus, & vnus victoria prodesti alteri. d. l. si qui se-
 paratim. nisi, sed cum aduersus ff de appellat.

Eadem, &
 aut sunt con-
 demnati

Vterq; appellauit, & victoria vnus non prodesti alteri. d. l.
 Bartol. in l. i. sententia ff de appellat.

Eadē sen-
 tentia, &
 tunc aut

Vnus appel-
 lauit, & alter
 aut p. con-
 demnatus

Sententiam approbauit, & vnus victoria
 non prodesti illi. non tamen ff de appellat.

Non approbauit sententiam; & proderit sibi.
 l. i. C. si plures una sentent. & c.

TERTIVS QVI VENIT AD CAUSAM PER ALIVM IN-
 ceptam, quid possit facere? C C C C X X I.

L. Si prelatorio § sed & agere ff de appellat.

Ad quem negotium principaliter pertinet, in ad tertium uenientem, et tunc ter-
 tius non potest eum impedire agere, vel defendere. l. saepe. ff de re iudic.

R. quod
 aut uenit

Ad impediendam causam cap-
 ptam, & tunc aut ille qui ce-
 pit agere, est ille

Ad quem negotium perti-
 net per consequentiam, ad
 tertium non principaliter;
 & tunc aut

Tertius uenit ante licentiam contestatam, & potest
 impedire eum agere vel defendere. l. Tullia. ff solut.
 matrim.

Venit post licentiam
 contestatam, & tunc
 aut licentia contestata

Ignorabat, & potest ad
 huc eum impedire agere.
 Sicut, & non potest am-
 plicius eum impedire agere,
 sed bene, ne defendat in sua
 praesentium.

Ve cause assistat, & tunc dicitur ut per Bartol. in l. si prelatorio § sed & agere nu. 2. ff de appellat.

Intra tempora appellandi, & potest appellare, ut plene per Bartol. in l. i. sententia.
 ff de appellat.

Ve impediatur executione,
 & tunc aut uenit

Post tempora appellandi, & tunc dicitur ut in l. diuo Pio, § si super rebus ff de re
 iudic & ibi plene per Bartolom.

117
QUANDO QVIS BIDVVM, ET QUANDO TRIDVVM
habeat ad appellandum ? CCCCXII.

L. Si quidem. S. tutores. ff. quando appell. fit.

R. Quod autquis est in iudicio	Suo nomine, <i>et ad suam utilitatem</i> <i>et tunc habet biduum.</i>	Alieno nomine, <i>et ad alienam utilitatem</i> <i>et tunc habet triduum.</i>	}	Constat in iudicio, <i>ut quis agit tanquam procurator in rem suam</i> <i>et si defendit animo non dicitur</i> <i>et tunc habet biduum. l. si quidem. S. in propria. ff. quando appell. fit.</i>
				Non constat in iudicio, <i>quia est ut simplex defensor, quia possibile est quod habeat regressum</i> <i>et quod non</i> <i>et tunc habet triduum, d. l. si quidem. S. tutores. ff. quando appell. fit.</i>
	Suo nomine, <i>sed ad alienam utilitatem</i> <i>et tunc aut hoc</i>	}	Constat in iudicio <i>et habet tantum biduum. l. qui ex parte. et l. qui servum. ff. de interrogat. actio.</i>	
			Non constat in iudicio <i>et tunc ille habet triduum. Bartol. in l. si quidem. S. tutores. ff. quando appell. fit.</i>	

FRUCTVS REI EMPTAE AD QVEM SPECTENT ?
CCCCXIII.

L. Valerius. S. Triphonio. ff. de iure fisci.

Fisco, et dicitur quod eius favore emptor tenetur stare colono.

R. Quod aut sunt fructus	Naturales extantes aut loquimur in	}	Privato tunc <i>quia pars rei, sine dubio cedunt rei venditae. l. fundi. S. fructus. ff. de his que in fraud. credit.</i>
			Aure venditionem perceptis <i>et sunt vendentis.</i>
	Industriales <i>et aut loquimur de fructibus.</i>	}	Post venditionem percipiendis <i>et sunt ementis. l. Iulianus. S. si fructibus. ff. de action. empti.</i>
			Ad quem ius coloni transit de necessitate, <i>ut in eo qui emit à fisco et transit ad eum ius coloni, in specto tempore quo pensio solvi debet. l. Valerius. S. Triphonio. ff. de iure fisci.</i>

Ad quem non transit ius coloni, *ut in emptore privatitunc debet inspicere tempus quo fructus percipiuntur. Bartol. in d. l. S. Triphonio.*

Industriales, *quorum respectu debetur pensio, et dicitur, ut notatur in l. Iulianus. S. si fructibus ff. de actionibus empti.*

T L De iure

218
CONTENTIO QVANDO EST CVM ALIQUA CIVITATE.
 .1. apud quem debeat agitari causa?
 CCCCXIIII.

L. De iure. ff. ad municipal.

R. Quod aut est contentio

Inter duas civitates que venantur unum: & tunc aut illa civitas

- Subsunt eidem prefidi: & tunc ille preses erit iudex. l. de iure. in Gloss. 1. ff. ad municipal.
- Subsunt diuersis prefidis: Vna civitas est in possessione, alia non: & erit iudex preses illius civitatis que possidet que subinet loc. h. rel. 1. 2. C. ubi in rem alio.
- Subsunt diuersis prefidis: Neutra civitas possidet: & tunc uterque preses simul cognoscet. e. p. g. r. alio, extra. de rescriptis.

Inter civitatem: & cum qui dicitur eius: & tunc aut

- Negat se eum: & agit coram prefide, cui subest civitas, eum negat se eum. l. de iure. 2. respo. ff. ad municipal.
- Erat in quasi possessione incolatus: & tunc erit iudex preses illius civitatis que ueniat. l. 1. C. ubi quis. de corial.
- Civitas eum: Non erat in quasi possessione: & tunc uendicabit eum coram prefide illo, cui subest se dicit. quia alio sequitur forum rel. h. uis ordinem. C. de iurisd. om. iudic.

Interdubium: Dubitatur utrum sit in quasi possessione, uel non: & excogetur coram iudice formatum, sub quo tunc est: & sic resistentur. l. 1. C. ubi causa status, & c.

QVANDO VNVS DEBET SALARIUM, ALIUS OPERAM
ex hominis dispositione, & opera casu fortuito non potest
prestari, utrum debeat salarium?
 CCCCXV.

L. 1. §. Diuus num. 2. ff. de iur. & extraord. cog.

R. quod aut illa dispositio erat

Contractus uerus et bonus aut contractus non uerus est

- Bonus fidei: & aut euenit casus in perfolia.
- Conducentis: & debetur integrum salarium. si uno §. item cum quidem ff. locati.
- Eius qui debet operas: & debetur pro rata Bartol. in l. 1. §. diuus. nu. 2. ff. de iur. & extraord. cogit.
- Setiati iuris: & aut uerba sunt cocepta.
- Conditionaliter: si hoc fecerit dabo tantum: & non debetur salarium. notatur in l. si uerbenda. in principio. l. R. bod. de iactis.
- Non conditionaliter: erit idem quod in locato & conducto. notatur in d. l. si uerbenda.

Contractus inominatis: & aut uult repetere pecuniam ideo qua

- Poenitet eum: & potest, cum in contractibus inominatis sit locus poenitentiae: dum tamen et qui debeat operas, uel aliud factum fuerit, de in demum et satisfecit.
- Causa non facta est factam non impletum: & tunc distinguendum prout supra in contractibus inominatis, cum contractus inominati diuidantur secundum naturam contractuum nominatorum, quibus assimilantur.

Contractus qui succedit in locum dispositionis legalis: & tunc merito dicimus idem quod quando debetur salarium ex dispositione legi. l. furi. ubi notatur. C. de aduocat. diuers. iudic. Bartol. in d. §. diuus. numero 11.

Ultima uoluntas: & tunc aut

- Vna praestatio est facienda: & tunc debetur totum, licet quis in pedatur casu praestare. l. ab administratione. C. de legatis. l. peto §. mater. ff. de legatis 2.
- Sunt praestationes annue faciendae: & tunc pro anno qui incertus est, debetur integra pecunia: pro alijs non. l. Scio. in princip. ff. de annuis legatis.

QUANDO EX DISPOSITIONE LEGIS VNVS DEBET
operas, alijs mercedem si impediatur casu,
an debeat merces?
CCCCXXVI.

D. l. 1 § Diuus num. 2 ff. de uar. & extraord. cognit.

Habens principaliter laborem: hoc casu non debet habere stipendium, nisi pro rata temporis, quo seruauit. l. pen. C. de erog. mil. annon. l. 1. C. de re milit.

Quod respicit
probatam scientiam
uel intellectus:
tunc aut

Erat una prestatio facienda: totum salarium debet habere. l. 1 § diuus. ff. de uar. & extraord. cognit. l. legatus. §. 1. de legatis.

Erat facienda prestatio annua: tunc debet habere pro eo anno quo incepit tantum. l. post duos. ff. de aduocat. diuers. iudicium.

Illud quod datur in premium prudentie & remuneracionis laboris, non potest separari: & tunc debet utrum secundum propriam distinctionem, scilicet quod aut annua prestatio.

Quod respi-
cit tam scien-
tiam quam la-
borem: tunc
aut

Illud quod datur,
potest separari: & aut
loquimur in eo quod
debetur ratione

Laborum & debetur tantum pro rata.

Scientiarum:
tunc aut
est prestatio

Vna: & debetur totum, hinc scholaribus. C. de erog. mil. annon.

Annua: & debetur pro anno quo incepit. Bartol. in l. 1 § diuus. num. 8. ff. de uar. & extraord. cognit.

Habens dignitatem principaliter, ut quod sit prefectus, uel domus eius principis, &c. & debet habere totum salarium, & pro toto futuro tempore, nulla habita distinctione, an sit salarium in annum uel non. l. i. qui in sacris. C. de precum seruatorum seruatorum.

R. quod
aut elegi-
tur ad offi-
cium

SALARIVM QVO TEMPORE SOLVI DEBEAT;
CCCCXXVII.

D. l. 1 § Diuus num. 16.

Rerum: tunc eo casu dicitur, ut per Glossam in l. edem. C. locati.

R. quod
aut loqui-
mur in obli-
gatione

Operarum
et tunc aut pec-
unia datur

Pro sumptibus magis quam pro mercede laboris, ut pecunia que datur legatis & similibus: & illa debet solui in initio. l. legatus. §. 1. ff. de legatis.

Apparet, qui uidetur tacite actum ut soluantur mercedio, ut si esset talis, qui non posset operas promissas exhibere, nisi pecunia solueretur: & soluitur in initio. l. semper in stipulationibus ff. de reg. iur.

Pro mercede: & aut ut
resimilitudo

Non appa-
ret: & aut lo-
quimur in obli-
gatione

Ex contractu: & tunc salarium debetur in fine temporis, licet dies cedatur in initio. l. edem. C. locati. Bartol. in l. i. seruis commo- nis. Meuij §. fin. de stipul. ser.

Ex legis di-
spositione: &
tunc aut

Est utrum tantum salarium constitutum: & debetur ab initio. l. 1 § diuus de uar. & extraord. cognit.

Est salarium ex uniuersione debetur in initio cuiuslibet anni. l. post duos. C. de aduoc. diuers. iud.

L. I ff. de verb. signif.

R. quòd aut masculinum profertur sub nomine	Appellatio: <i>et</i> aut de mente profes- rentis	Proprio: <i>et</i> masculinum non concipit femininum, l. si quis ita, cum Glossa, in princip. ff. de testam. iudic. fallit quan- do profertur à lege ut commune condendo, ut in consuet. circa finem.
		Constat: <i>et</i> illi statum, l. Lucius, §. questum, de legatis 3.
		Differenti, que congruit masculino, <i>et</i> non feminino: <i>et</i> masculinum non concipit femininum, l.ultima, de iur. emendat. l. femina, ff. de reg. iur.
		Non constat, <i>et</i> aut profertur in materia
		Indifferenti, <i>et</i> aut tra- ctatur de
		Fautore: <i>et</i> masculinum concipit femininum, l. 1. de verb. sig. l. si quis, in ff. de testam. iudic.
		Odio, <i>et</i> aut odio
		Rationabili: <i>et</i> tunc masculinum comprehendit femininum, l. si quis, id quod ff. de iur. iudic. commun. iudic.
		Irrationabili: <i>et</i> non comprehendit, l. qui quis C. ad l. iul. marit. ff.

QVID CONTINEANT VERBA, PATRIA ET CIVITAS
 C C C C X X I X.

L. Urbis appellatio, ff. de verb. signif.

R. quòd aut loqui- mur in	Aliis acti- bus: ut in cõ- tractibus ubi nis voluntati- bus, <i>et</i> aut tunc dicit	Beneficiis: <i>et</i> tunc continetur totum territorium, l. 1. §. cum urben. ff. de offic. p. a. c. l. urb.
		Patriam: continentur continentia <i>et</i> officia, l. i. §. i. §. legatus, de legatis 3. licet quandoque lero- g ut sumatur, l. veluti, ff. de iust. i. iure.
		Civitatem: <i>et</i> muris finitur, l. nam quod liquidum, §. si ita, ff. de pen. legata, fallit in casu, si civitas, de sentent. ex communi in 6.
		Bononiam: <i>et</i> continentur continentia <i>et</i> officia, l. urbis appellatio, ff. de verb. signif. l. nam quod li- quidum, §. ita, ff. de pen. leg.
		Vtrunque, id est civitas <i>et</i> Bononia, <i>et</i> aut loquatur in civitate
		Romana: <i>et</i> comprehenduntur continentia <i>et</i> officia, Glossa in l. urbis ap- pellatio, ff. de verb. sig.
		Civitas, ut civitas Bononie: <i>et</i> tunc muris finitur.
		Alia, <i>et</i> aut præcedit
		Nomen proprium, ut Bononia civitas, <i>et</i> comprehenduntur continentia <i>et</i> officia, l. si communis servus, ff. de stipulat. serv.

L. Liberosum

**L. Liberos appellacione num 5 de
 verb signif.**

R. Ant re- rator	{ Disponit circa eos: & aut disponit, eos }	Honoran- do: & tunc aut promittit il- lis	Tutores dando: & appellatio filiorum non porrigitur ad nepotes. L. quod si nepotes. ff. de testam. tutela. Eos instituyendo, vel aliter relinquendo: & talis prouisio facta de filio, extenditur ad nepotes. L. Lucius. la. ultima. ff. de hered. instit.
		Non dispo- nit circa eos: & tunc aut	Grauando: & tunc appellacione filiorum non veniunt nepotes. L. filij & ibi notatur ff. de verb. signif. non ea equitate qua masculinum concipit femininum, eadem equitate appellatio filiorum extenditur ad nepotes. L. testat. ff. de verb. signif. sed in illis odiosis masculinum non concipit femininum. L. 1. §. quare, de sent. in posses. mit.
		Non disponit de eis circa alios, sed uerbum illud ueni in dispositione per modum conditio- nis uel casus: & tunc aut conditio seu causa respicit	Disponit de eis circa alios: & non ueniunt nepotes nisi diu separatim fuerit. L. liberos appellatio, uersic sed & Papirius ff. de verb. signif. Favorem liberos: & appellacione filiorum continentur nepotes. L. qui heredi. in princip. l. de status ff. de condit. & demost. Odium: & non ueni nepes Bartol in Liberos- rum appellatio nu. 5. in fine. ff. de verb. signif.

**QUANDO VERBUM FILII PROFERTUR A LEGE, AN
 comprehendantur nepotes? CCCCXXXI.**

D. Liberos num 6.

R. Q uod aut lex di- sponit de filiis	{ Principa- liter: & aut disponit eos }	Honoran- do: & aut promittit filijs	Tutores dando: & non porrigitur ad nepotes. L. sed & milites. l. i. de excusat. tutor. Circa alia: & appellatio filiorum porrigitur ad nepotes, siue dispositio sit facta in fauorem filij principaliter, siue in odium alterius, tamen reuocanda in fauorem filij prin- cipaliter. Auth. ut exas. uelent. dot. §. i. colla. 7. l. filium habeo ff. ad Macedon.
		Grauando: & aut dispo- sitio continent odium	Principaliter: & appellatio filiorum non porrigitur ad nepotes. L. patri. ff. de adult. Consequenter: & extenditur ad nepotes. L. Senatusconsultum. ff. de ritu nups.
		Nihil, sed appellatio filiorum ponitur in disposi- tione casualiter uel conditionaliter: & tunc aut conditio respicit	Principaliter fauorem filij: & comprehendantur nepotes. l. 2. §. si mater in princip. in uersic. filijs autem. ff. ad Tertull. Non principaliter fauorem filij: & no extenditur ad nepotes, nisi lex uteretur uocabulo liberos. l. 2. §. i. ff. de excusat. tutor.

L. Feminae, ff. de reg. iur.

R. quod
quaedam
sunt munc
ra

Mere realia: et ista subire potest mulier, l. 1. C. de mun. et in quo loco, et c.

Quae imponuntur personae pro rebus, et ista munera potest subire mulier, l. rescripto, § fin ff. de mun. et honor.

Publicum autoritate et utilitate, sine administratione: et illud potest mulier subire l. femine ff. de senat.

Mere personalia: et tunc quoddam est officium
Publicum autoritate, sed priusquam utilitate: et tunc illud regulariter non potest subire mulier, l. pen. ff. de iur. fallu per totum titulum, quando mulier tut. officio iungi potest. et in l. i. in fine ff. de testat.

In iudicio: et mulier pro alio non potest subire l. alienam. C. de procurat. fallu in l. feminas. ff. de procurat.

Extra iudicium: et tunc mulier potest, l. 3. §. i. ff. de neg gest. fallit ff. ad Velleianum per totum: quia non potest fideiubere.

NOTARIUS AN POSSIT CORRIGERE ERROREM
suum? CCCCXXXIII.

L. Librarius, de regnl. iur.

R. Auter
ratur

In eo, quod non reddit instrumentum nullum, et tunc error non vitiat instrumentum. l. Imperator. ff. de statu homi. et potest per notarium corrigi. l. actor um verba. ff. de iudic.

Constat quod erratum, et in quo erratum est: et eo casu potest notarius corrigere errorem suum, ne scribentis error noceat partibus. l. si in nomine. et l. error. C. de testam.

In eo ex quo
vitatur instru
mentum et
tunc aut

Constat quod est
erratum sed non in
quo: et tunc aut est
erratum in

Omitendo: et tunc notario debet credi dicat se recordari, et poterit sic se corrigere argumento eius qui credit officiali in suo officio. l. apparitiones. C. de ex act. tribu.

Ponendo: et non poterit se purgare vel corrigere, nisi de errore liquet per testes. l. quid quid astringendae. 3. responso. secundum uiam lectionem de verb. obligat.

Est erratum alio modo ratione cuiusdam alterationis ut si dico, Anno domini, indictione talis non concordat cum annis domini: et licet indictio utret contractum, tamen si est posita, et erratum non vitatur instrumentum. l. quoties ff. de hae et dib. instu.

FINIS DISTINCTICTIONVM BARTOLI, PRO VT ILLAE
à clarissimo Bononiensis Scholae Doctore Mariano Socino
collectae sunt, &c.

